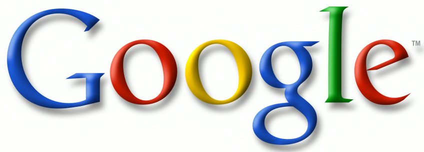

VE
RI
TAS

Netherlands

HET HOF VAN FRIESLAND

GEDURENDE DE ZEVENTIENDE EEUW

LEIDEN: BOEKDRUKKERIJ VAN A. W. SIJTHOFF.

HET HOF VAN FRIESLAND

GEDURENDE DE ZEVENTIENDE EEUW

ACADEMISCH PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN

Doctor in het Romeinsche en Hedendaagsche Regt

AAN DE HOOGESCHOOL TE LEIDEN

OP GEZAG VAN DEN RECTOR MAGNIFICUS

DR. C. EVERS

HOOGLEERAAR IN DE FACULTEIT DER GENEESKUNDE

Op Maandag den 21sten Junij 1869 des namiddags ten 3 ure

VOOR DE FACULTEIT TE VERDEDIGEN

DOOR

JACOB SICKENGA

GEBOREN TE WOLVEGA

LEIDEN

S. C. VAN DOESBURGH

1869

For TX

S

Aan mijne Ouders.

INHOUD.

ERRATA.

Bladz. 34, regel 7 v. b.	*staat:* 1696.	*lees:*	1686.
„ 69, in noot 3, regel 2 v. b.	*staat:* 1637.	„	1638.
„ 73, „ 1, „ 2 v. b.	„ 1637.	„	1638.

Voor Joachim van Andreé leze men Joachim van Andrée.

INLEIDING.

In het jaar 1835 werd te Leiden uitgegeven eene *Dissertatio Juridica Inauguralis, continens Historiam Curiae Frisiacae ab ejus ortu usque ad seculi XVI exitum.* Zij was van de hand van den heer J. M. van Beyma. Voor zoover ons bekend is, verscheen tot dusverre geen vervolg op dit werk; terwijl toch de gewigtige plaats welke het Provinciale Hof van Friesland onder de staatsinstellingen van dat gewest ook na 1600 innam, allezins de kennis der geschiedenis dier inrigting belangrijk doet zijn. — Daarom besloten wij om den draad dier geschiedenis op te nemen, waar de heer van Beyma hem liet glippen, en eene bijdrage te leveren tot de geschiedenis van het Hof van Friesland gedurende de 17de eeuw. Voordat wij evenwel overgaan tot ons eigenlijk werk, wenschen wij, op het voetspoor van genoemden auteur, een kort verslag te geven van de geschiedenis van dat collegie, gedurende het door hem behandelde tijdvak.

Het Hof werd opgerigt door Albrecht van Saksen in het jaar 1499, nadat hij Friesland veroverd had, en Keizer Maxi-

miliaan aan hem en zijne nakomelingen het bestuur over dit gewest had opgedragen.

Zooals wij straks nader zullen zien, droeg hij aan dit nieuw opgerigte collegie, niet alleen de zorg voor de regering, maar ook voor de regtspraak op. Intusschen mogt het hem, noch zijnen zoon en opvolger Hendrik gelukken, het zoodanig in te rigten, dat daardoor eene goede regtspraak werd gewaarborgd. Eerst nadat George, Hendriks broeder, de teugels van het bewind over Friesland had overgenomen, werd dit beter. Hij scheidde de regtspraak en de regering, stelde een Hof aan uit zes Friesche raden bestaande, en belastte zes regenten met de regering. Een van deze laatsten zou tevens president zijn van het Hof. Ook benoemde hij eenen griffier en een paar boden en verplaatste den zetel van Franeker naar Leeuwarden. Dit alles geschiedde krachtens de in 1504 door hem ingevoerde Ordinatio Saxonica.

Slechts geringe wijzigingen waren in de zooeven genoemde regeling gemaakt, toen George van Saksen in 1515 het door zijne twisten met de Hertogen van Gelder uitgeputte Friesland, aan Karel van Bourgondië overleverde.

Naauwelijks was Floris van Egmond als stadhouder van Friesland voor Karel opgetreden, toen hij nog in hetzelfde jaar 1515 groote verandering daarin bragt. Hij stelde negen raadsheeren aan en vereenigde weder de regering met de regtspraak. Was vroeger strijd gevoerd tusschen George van Saksen en de Hertogen van Gelder, deze werd nu voortgezet door den nieuwen Vorst. Van lieverlede werden de twisten in Friesland tusschen de ingezetenen zelven zeer hevig; en spoedig begon men te klagen over partijdigheid in de regtspraak. Min of meer aan die klagten toegevende, vernieuwde Margaretha in 1527 het

Hof in dier voege, dat het voortaan zou bestaan uit vier buitenlandsche en drie Friesche regtsgeleerden; terwijl dan de vroegere, nu afgezette raden, somtijds als buitengewone regters zouden kunnen zitting nemen.

De buitenlandsche regtsgeleerden werden zeer voorgetrokken, zoo werd een van hen tot president, een ander tot procureur-generaal aangesteld. Was de stadhouder tegenwoordig, zoo kwam het hem toe de vergaderingen te presideren. Verder stelde Margaretha enkele bepalingen vast aangaande den tijd der zittingen, en de verdiensten der raden. Ook nam het Hof zelf nu en dan enkele maatregelen. Een en ander bragt geene verbetering aan voor de Friezen, die telkens talrijke doleantiën der Vorstin aanboden, waarin zij steeds aandrongen op het afsnijden van den langen duur der proceduren, en het beteugelen der aanmatigingen van het collegie. Onder deze omstandigheden trad Philips II in 1555 als Heer dezer landen op; alleen was het getal der raadsheeren veranderd. In een speciaal edict bekrachtigde hij dezen toestand, en gebood de raden nu den eed aan hem te doen.

Gedurende de eerste tijden van de regering van dezen Vorst, bleef alles in den vorigen toestand; doch toen langzamerhand de haat tegen Philips aangroeide, en het Hof een werktuig in de hand van dien dwingeland was geworden, werd men er op bedacht om dit aan den Koning te ontnemen. Daarom rigtte Joost van Schouwenburg een nieuw Hof te Franeker op in het jaar 1572, dat evenwel door de trouweloosheid van den oprigter zelven zeer spoedig verdween. In 1578 bereikte men eindelijk hetzelfde doel door de afzetting van alle Koningsgezinde raadsheeren, voor welke twaalf anderen in de plaats werden gesteld. Onder deze waren twee vreemdelingen, welke door den

Aartshertog Matthias voorgedragen, door de Staten waren toegelaten, onder beding dat later nimmer meer eenig vreemdeling raadsheer zou worden. Door deze verandering had de afzwering van den Spaanschen Koning weinig invloed op de zamenstelling van het Hof. Immers de Staten stelden de leden daarvan reeds vóór 1581 aan en gaven dan zelf hunne commissiën, of lieten die door den stadhouder geven.

Van meer invloed was in dezen het jaar 1584, toen Prins Willem van Oranje bij een voorloopig reglement aan het Hof alleen de regtspraak overliet. Dit werd bekrachtigd door de Instructie, die de Staten in 1588 gaven. In 1596 werd de wijze van zamenstelling door eene bijzondere resolutie der Staten geregeld indiervoege, dat voortaan twaalf raadsheeren, voor ieder quartier der Staten drie, zouden zitting nemen voor hun leven. De Gedeputeerden zouden in naam der Staten aan dezen hunne commissiën geven.

De stadhouder droeg nu den naam van „*Hooft der Justicie*", doch moeide zich daarmede zeer weinig.

Nadat Hessel van Aysma was afgetreden als president, werd die betrekking afgeschaft, en was het de pligt van den oudsten raadsheer de functiën van president waar te nemen.

De eerste wet welke eenigzins naauwkeurig de regtsmagt van het Hof regelde was de Ordinatio Saxonica, in 1504 met kracht van wet door George van Saksen uitgegeven. Deze bepaalde dat het niet alleen als regter in hooger beroep zou kunnen oordeelen over de door de Nedergeregten gevelde vonnissen, maar ook zou optreden als regter ter eerste instantie over verschillende burgerlijke zaken. Vooreerst zou ons collegie regt spreken ingeval van regtsweigering door de mindere reg-

ters; dan zoo geschillen mogten ontstaan tusschen grietenijen onderling; verder in geval van submissie aan den Hove. Ook was het hof aan te merken als *forum privilegiatum* voor geestelijke personen welke burgerlijke geschillen wenschten beslist te zien; en eindelijk was het zijne taak om regt te spreken over geschillen, welker beslissing niet aan andere regters was opgedragen. Voortdurend bleef dit zoo, ook bij de Instructie van 1588.

Het Hof was het *Ouerste Gherecht* in de provincie Friesland. Bij de overdragt aan Karel V, werd uitdrukkelijk door de Friezen bedongen dat geen beroep buiten de provincie zou toegelaten worden, van de uitspraken van dit collegie. Toch wilde men dat de mogelijkheid zou bestaan om terug te komen op die uitspraken. In 1533 werd dientengevolge door den stadhouder en het hof aan de gedeputeerden eene regeling van deze zaak aangeboden.

Men stelde voor twee middelen van herziening: vooreerst het revies door het hof, versterkt door andere regtsgeleerden; daarnevens 't beroep op het Hof te Mechelen. Het eerste werd goedgekeurd; in het laatste weigerden de gedeputeerden te treden.

Eindelijk stelde Karel V in 1539 vast, wat het hof had voorgesteld aan de gedeputeerden; terwijl Maria als Gouvernante later bepaalde dat alleen revies zou kunnen worden verzocht, ingeval het geschil betrof eene zaak welker bedrag boven de 500 gulden liep.

Kon ook na den afval van Philips II het eerst aangewezen middel van revies blijven bestaan; het groote revies, voor het hof te Mechelen, moest natuurlijk vervallen. Eerst in 1593 werd door de Staten, voor dat groote revies voor genoemd hof een

ander in de plaats gesteld, en geordonneerd dat men voortaan, zoo men wilde terugkomen op vonnissen in cas van revies, door ons hof gewezen, daarvan aangifte zou moeten doen aan de Gedeputeerde Staten, die tot dat einde 6 regtsgeleerden zouden benoemen.

Was het Hof in burgerlijke zaken alleen regter in cas van appel, en niet dan bij uitzondering, regter ter eerster instantie, geheel anders was dit in crimineele zaken.

Vóór de 14de eeuw was het taak der *Warven*, om in strafzaken als regter te fungeren. Sedert evenwel kwam daarin verandering en trokken de grietmannen die regtspraak uitsluitend tot zich. Dit duurde tot George van Saksen de Ordinatio Saxonica uitgaf, en daarin aan het Hof de regtspraak in crimineele zaken toevertrouwde. Wel trachtten de Grietslieden in het eerst der zestiende eeuw dat regt nog voor zich te behouden; doch onder de regering van Karel V verdween geheel hunne magt, en bleef hun alleen over om misdadigers optesporen en aan de justitie overteleveren, de noodige informatiën daarbij voegende. Van appel of revies van vonnissen in strafzaken gewezen, was geen sprake.

Door zijn eersten oprigter was het Hof bestemd om te regeren en regt te spreken; doch zooals wij zagen, werden door George zes regenten met de regering belast. Onder Karel V waren de regenten verdwenen, en kwam de regering wederom in dezelfde handen als de justitie. Zoo groote ontevredenheid verwekte nu deze regeling, dat in 1532 een collegie van achttien mannen werd opgerigt, belast met de taak om de regten der Friezen te verdedigen. Vier van deze moesten in naam van deze landen in regten ageren. De magt van dit collegie

groeide allengskens, vooral na 1558, sterk aan, zoodat het als een orgaan van den landzaat tegenover het koningsgezinde Hof kwam te staan. — De magt welke aan het Hof toekwam vóór den afval van Philips laat zich in hoofdzaak tot zes punten terugbrengen. Eerstens moest het zorgen dat de vorst zijne beloften nakwam, die hij b. v. in 1524 deed ten opzigte van de verdediging van dit gewest. Alle twisten die ter zake van het krijgsvolk ontstonden, stonden ter beslissing van dit collegie. Soms riep het de Staten bijeen om te zamen te beraadslagen, over de maatregelen, welke men ingeval van gevaar zou nemen. Een andermaal vaardigde het waarschuwingen uit aan het krijgsvolk, zorgde voor de fourage van het leger, of riep het zelfs krijgsvolk op.

In de tweede plaats had het Hof toezigt te houden op het dijkwezen. Wel was het bestuur daarover aan de Staten toevertrouwd, doch deze konden geen hunner besluiten van kracht verklaren, tenzij zij waren goedgekeurd door het Hof. Ook alle regtspraak over quaestiën uit dat dijkwezen voortspruitende, berustte bij het Hof. Zelfs had onder Karel en Philips eene jaarlijksche *schouwing* plaats over dijken enz. door den dijkgraaf met een commissaris uit het Hof, gelijk aan dit ook het oppertoezigt toekwam over wegen enz.

In de derde plaats had het grooten invloed bij de verkiezingen. Hadden vroeger de ingezetenen zelf het regt hunne grietmannen te verkiezen, dit werd hun langzamerhand, reeds door de Hertogen van Saksen, ontnomen. Aan Karel V werd verzocht dit regt weder aan de ingezetenen af te staan, doch zonder gevolg; in plaats daarvan, werden tot 1578 de grietmannen door den stadhouder en het Hof gekozen. In dat jaar trokken de Staten het regt aan zich. De keuze van secretarissen, die eigenlijk

aan de grietmannen toekwam, werd nu aan het Hof ontnomen en aan de grietmannen teruggegeven. De Burgemeesteren en Schepenen onder George door de regenten gekozen, werden later door het Hof, toen door commissarissen van 't Hof en eindelijk weder door het Hof zelf benoemd.

Het Hof moest de keuze der priesters, later der predikanten, door de ingezetenen gedaan, bekrachtigen; zelfs kon het deze afzetten zoo zij zich misdroegen.

De keuze van de meeste, zoo niet alle, andere ambtenaren moest door het Hof eveneens bekrachtigd worden.

In de vierde plaats had het Hof het regt de Staten bijeenteroepen. Dit regt eigende het zich met den stadhouder eerst langzamerhand toe. Onder de Hertogen van Saksen hadden deze of de zes regenten het meestal gedaan, slechts een enkele maal deden de Staten het zelf. Mogt al later het Mindergetal nu en dan de Staten bijeenroepen, dan was dit niet anders dan op verzoek van het Hof.

In de vijfde plaats had het Hof nu en dan besluiten van den Vorst of diens stadhouder te publiceren, of te doen publiceren door de grietmannen of de magistraten in de steden.

Eindelijk in de zesde plaats was het de taak van het Hof om, (nadat de zes regenten waren verdwenen, die dit vroeger deden), krachtens de Ordinatio Saxonica toestemming te geven tot den verkoop van onroerende goederen, welker waarde boven de 200 guldens steeg. —

Na de afzwering van Philips ontwikkelde zich een hevige twist tusschen het Hof en het collegie der Gedeputeerden, welke beide de regering wilden uitoefenen. Het laatste wendde zich tot Prins Willem van Oranje, die dientengevolge in Friesland kwam en in een provisioneel reglement in 1584 aan het Hof

de magt in regeringszaken ontnam; doch niet dan na vele tegenstribbelingen van het Hof. De Staten herhaalden dit in de Instructie van 1588. — De Prins had alleen nog aan het Hof overgelaten de uitspraak over verbeurdverklaarde goederen, en over de quaestiën, welke ter zake der zeedijken zouden mogen ontstaan. — Bij de keuze der grietmannen werd tot 1600 nog het advies van den Hove ingewonnen omtrent de geschiktheid der personen; en eindelijk lieten de Staten in meergenoemde instructie, tot wederopzeggens toe, de raadsbestelling in de steden, behalve in Leeuwarden aan het Hof; met deze beperking nogtans dat de keuze van de magistraten zou gedaan worden uit eene nominatie door de ingezetenen eener stad opgemaakt. — Hoewel dus het Hof ook na deze regeling nog enkele reglementaire bepalingen moge gemaakt hebben, b. v. ten opzigte van de politie, mag men vermoeden, dat deze de grenzen zijner wettige bevoegdheid zijn te buiten gegaan.

ZAMENSTELLING EN INRIGTING VAN HET HOF.

Is in het algemeen de plaats gewigtig welke in een vrij land toekomt aan den hoogsten regter, inzonderheid mag dit gezegd worden van den hoogsten regter in de voormalige provincie Friesland.

In Friesland had men niet, zooals dat in Holland en Zeeland het geval was, naast eenen Hoogen Raad een speciaal Provinciaal geregtshof. Sedert alle gemeenschap met het hof van Mechelen was afgebroken, waren de werkzaamheden welke aan dat collegie ten opzigte van de regtspraak over Friesland waren opgedragen, grootendeels overgegaan op het provinciale hof. Men wilde geene regtspraak buiten de provincie. Duidelijk bleek dit vooral, nadat in 1601 [1]) uitdrukkelijk door de Staten de voorslag was afgeslagen, waarbij men voorstelde om met andere Provinciën eene algemeene *Rewyscamer* op te rigten. Men kwam liever te gemoet aan ieder die herziening van een vonnis van het Hof verlangde, door hem te verwijzen naar een

---

[1]) Winsemius, Chronyck van Vrieslandt, blz. 866.

collegie van bijzonder daarvoor verkozen regters, welke dan regt spraken binnen de provincie [1]).

Maar kan men Friesland niet bij Holland vergelijken, evenmin mag men dit doen met Gelderland of Utrecht, waar voortdurend strijd gevoerd werd over het hoogste regtsgebied tusschen het hof en de lagere regtbanken, „terwijl in Friesland het opperste regtsgezag in burgerlijke zoowel als in strafzaken over de geheele provincie bij het hof berustte, en dit allerwege de onbeperkte heerschappij der wet verzekerde" [2]).

De souvereiniteit over de provincie Friesland berustte gedurende ons tijdvak bij de Edele Mogende Heeren Staten der Provincie [3]). Deze hadden aan een uit hun midden benoemd collegie van Gedeputeerde staten de uitvoerende magt opgedragen, en lieten aan het Hof de administratie der justitie over, welke reeds in de Instructie van 1588 uitdrukkelijk en zonder beperking aan het Hof was toevertrouwd.

Aan het hoofd van deze beide collegiën was geplaatst de Stadhouder, wiens taak het was om den *luister van de Oppermacht en de plaats der staten voor en nevens de andere Overheden te vertoonen en waartenemen* [4]). Vandaar dan ook dat terwijl het Hof moest vonnissen uit *name en van weegen de Heerlykheyt der Landtschappe van Frieslandt*, alle

---

[1]) Statuten, Ordonnantiën ende Costumen van Frieslandt van 1602. B. III. T. 32. A. XXV.

[2]) Vgl. hierover eene verhandeling van Mr. J. K. baron van Goltstein: Over de opkomst en de werking der geregtshoven in het gemeenebest der Vereenigde Nederlanden, in Themis 1840, blz. 61 vlg.

[3]) Vgl. het Academisch Proefschrift over de staatsregterlijke geschiedenis der Staten van Friesland, van Petrus Wierdsma Schik, blz. 2 vlg.

[4]) Huber, Hedendaegse Rechtsgeleertheyt B. IV. K. XII. n°. 4.

citatiën en mandementen van het Hof werden uitgegeven uit naam van den stadhouder [1]). De stadhouder had het regt om in het hof zitting te nemen, hoewel den geschiedschrijver Foeke Sjoerds [2]) niet was gebleken dat de „stadhouders uit den huize van Nassau ooit de gewone besoignes van het hof hebben bijgewoont." Over de bijzondere oproeping welke het hof in cas van revys moest zenden aan den stadhouder, zullen wij later spreken.

Beschouwen wij thans van naderbij de zamenstelling van het Hof. De grondslag waarop die zamenstelling voordurend gerust heeft, is de Resolutie van den 26 Februarij 1596, van welke wij reeds in de Inleiding gewag hebben gemaakt. Zij bevatte, zooals de Heer van Beyma [3]) aantoonde, drie hoofdregelen:

1°. Dat voortaan ieder der vier quartieren waaruit de Staten waren zamengesteld, drie raadsheeren zou doen zitting nemen in het hof, zoodat deze twaalf in getal zouden zijn. 2°. Dat

---

1) Bij resolutie van 11 November 1654 (Charterboek van Vriesland, D. V. blz. 571) werd door de staten besloten om den stadhouder voor vorst van het Duitsche rijk te erkennen, „en den Hove Provintiael aan te schrijven om alle dagvaerdingen en andere acten met dien tytul te laaten uitgaan." — Bij het opmaken der commissie voor Johan Willem Friso, werd aan het hof gelast om zoolang de stadhouder minderjarig zou zijn, alle acten welke anders in naam van den stadhouder en het hof werden uitgegeven, alleen in naam van het hof provinciaal uit te geven. Vgl. Charterb. D. VI. blz. 257, Resolutie van 27 Maart 1696.

2) Foeke Sjoerds, Algemene Beschryvinge van Oud en Nieuw Friesland, D. II. 1ste stuk, blz. 813.

3) T. a. p. blz. 79, 80.

wanneer eene raadsheersplaats zou openvallen, daarin zou voorzien worden indiervoege, dat het quartier der Staten, dat zijnen raadsheer had verloren, eene nominatie zou opmaken van twee bekwame en ervaren personen, tusschen welke de overige drie quartieren de keuze zouden doen. 3°. Dat de raadsheeren voor hun leven zouden zitting nemen in het Hof.

Het Hof zou voortaan bestaan uit twaalf leden. Dit getal bleef steeds hetzelfde, zonder veranderd te zijn door eenige wettelijke bepaling. Wel kon het nu en dan, wanneer b. v. een raadsheer gestorven was, gebeuren dat de keuze van een bekwaam en geschikt persoon in zijne plaats wat lang werd uitgesteld, en zoo kon dan soms het Hof inderdaad slechts uit elf leden bestaan; doch niet dan zelden kwam dit voor. Geheel onjuist is hetgeen wij in de Naamrol van de Edele Mogende Heeren Raden 's Hofs van Friesland vinden aangeteekend op het jaar 1617 [1]), dat n. l. in dat jaar „de Raad is verstorven geweest op vijf à zes Heeren na." Integendeel het Hof bezat in dat jaar twaalf raadsheeren. Dit kan overtuigend blijken uit de lijst van raadsheeren welke wij later zullen geven; maar voorshands ook en vooral uit de lijst die bij Winsemius [2]) te vinden is van die raadsheeren welke den 13 Julij 1620 de lijkstaatsie van Graaf Willem Lodewijk bijwoonden. Slechts een van die twaalf raden met name Joachim Andrée is na 1617 benoemd in de plaats van den in 1619 gestorven raadsheer Aedo van Eysinga. De elf overige bij Winsemius genoemde heeren waren reeds in 1617 aan het Hof verbonden. Waarschijnlijk heeft men aan eene vergissing te denken, in zooverre

[1]) Blz. 34.

[2]) Chronyck van Vrieslandt, blz. 906.

de schrijver van de naamrol niet heeft bedoeld het jaar 1617, maar het jaar 1597, toen het genoemde geval plaats greep [1]). — Was er vroeger altijd een afzonderlijk president geweest, sedert den dood van Hessel van Aysma was die betrekking afgeschaft, en herleefde naar het ons voorkwam niet [2]). Wij erkennen dan ook niet te begrijpen wat de Heer van Beyma [3]) zegt, dat er later [4]), ook nadat met Hessel van Aysma het presidentschap was vervallen weder presidenten aan het Hof zijn toegevoegd. De werkzaamheden welke anders den president te doen stonden, waren nu opgedragen aan den oudsten raad. Hij leidde de vergaderingen, kon den raad buitengewoon doen vergaderen, kon in de vacantiën beschikken op de verzoekschriften, en had meer andere bezigheden te verrigten [5]). Op hem volgden de overige leden van het Hof, naar den tijd hunner introductie [6]), doch overi-

---

[1]) Daarvan spreekt Gajus Nauta in zijne Decisiën van het hof van Friesland, blz. 187 „eens deels dewyl anno 1597 door versterven der Heeren 't Collegie hadde bestaan uit 6 of 5 Heeren."

[2]) Schotanus, beschryvinge van Friesland, blz. 133.

[3]) T. a. p. blz. 81.

[4]) „*Quamquam postea Praesides rursus adtuerint.*" Men late zich hier niet op een dwaalspoor brengen door hetgeen de naamrol der raden (blz. 80) aanteekent bij den raadsheer Ernst van Harinxma, dat deze n. l. in 1620 *al president* was. Immers de schrijver van de naamrol bedoelt hier niet anders mede, dan dat van Harinxma aan het hoofd stond van de raadsheeren welke de lijkstaatsie van Graaf Willem Lodewijk in 1620 bijwoonden. Was hij afzonderlijk president geweest, dan zou de geschiedschrijver Winsemius, die zoo juist is in de opgaven van betrekkingen, dit uitdrukkelijk gezegd hebben.

[5]) Foeke Sjoerds, t. a. p. blz. 311—312. Zie voorts omtrent de werkzaamheden van den oudsten raad de resolutie van 20 November 1663. (Charterb. D. V. blz. 699—700).

[6]) Naamrol, Voorreden, blz. 5.

gens bestond er geen verschil tusschen de raadsheeren, noch ten opzigte van het quartier waardoor zij verkozen werden, noch ten gevolge van hunnen stand, of zij *edellieden* of *eigenerfden* waren.

In de Instructie van het Hof wordt herhaalde malen [1]) gesproken van den geheelen raad of het „meestendeel van dien." Bestond dus de geheele raad uit twaalf leden dan was het meestendeel van dien zeven raadsheeren. Deze moesten dan in de proceduren over de zaken welke voor het Hof gebragt werden beslissen. De Landsordonnantie [2]) eischte uitdrukkelijk dat over alle zaken welke in cas van revijs voor het Hof gebragt werden, zeven raadsheeren zouden regt spreken. Intusschen kon het gebeuren dat er geen zeven regters gevonden werden, welke in staat waren over eene zaak uitspraak te doen. Er bestonden toch verschillende redenen van wraking der regters, waarop in voorkomende gevallen acht moest worden geslagen. Eerstens mogt niemand regter zijn in zijne eigene zaak, volgens de Romeinsche wet [3]): „*neminem sibi esse judicem, vel jus sibi dicere debere. In re enim propria iniquum admodum est, alicui licentiam tribuere sententiae.*" Huber zegt [4]): „eigen is, daer yemant eenig *profyt* bij kan hebben, ofte behouden."

Een voorbeeld van deze wraking kan men vinden in een geval dat zich met betrekking tot de raadsheeren Joachim

---

[1]) Wij halen hier gemakshalve de Instructie van 1597 aan, omdat die artikelsgewijze is ingerigt. Vgl. Art. VII, IX.

[2]) B. III. Tit. 32, art. XVII, XIX.

[3]) L. Un. C. Ne quis in sua causa judicet, vel jus sibi dicat.

[4]) Huber t. a. p. B. IV, K. XV. n°. 19.

Andrée en Hector van Grovestins heeft voorgedaan. Den 19 December 1643, [1]) werden zij, overeenkomstig den eisch der gerequireerden in revisie door het Hof van het „voteeren geëxcuseert", op grond dat Grovestins mede-erfgenaam was van den heer Laes van Jongema, die met twee andere personen borg had gesteld voor het „retractement van eene sententie bij wijlen den overste Liauckama geobtineert;" terwijl Andrée door de verwantschap zijner huisvrouw in gelijk geval verkeerde; deze toch was „mede-geinstitueert van juffer Catharina van Ockinga, gewezen huisvrouw van wijlen den heer Frans van Jongema en ex testamento erfgenaam van dezelfde. Welke jufvrouw onder anderen mede hadde geïnstitueert de huisvrouwe van de heeren Andreae: en alzo mede erfgenaam waare van dezelve en consequentelijk reprobabilis."

Vruchteloos beriep zich de tegenpartij op de bekende integriteit van den vermaarden regtsgeleerde, die meer dan 23 jaren het raadsheersambt „met goede reputatie" had bekleed en tijdens het proces gevoerd werd reeds als eerste raad zitting had.

Naast het verbod van deze Romeinsche wet, welke burgerregt had verkregen in het Friesche regt, stond de bepaling vervat in art. 30 van de Instructie van het Hof. Zij verbood aan de raden om commissarissen te zijn, adviezen te geven of zelfs present te zijn, in de zaken welke hunne bloed- of aanverwanten tot den derden graad ingesloten, betroffen. Streng werd in de praktijk aan deze bepaling vastgehouden, voor zooveel ten minste private zaken betrof; behoudens het enkele malen voorkomende geval dat de wederzijdsche partijen er in toe-

---

[1]) Nauta t. a. p., quaestio CXLV. blz. 299 vlg.

stemden dat de bedoelde persoon mede als regter over hunne zaak zoude [1]) zitting nemen.

In September 1636 [2]) heeft het Hof beslist, dat in publiekregtelijke geschillen de bloed- of aanverwantschap van de raadsheeren met de partijen in de processen betrokken, geen hinderpaal wezen kon voor de regtspraak van die raadsheeren. In casu hadden eenige volmagten van Westergoo in de plaats van Sjoerd van Rispens, den heer Klingbijl tot gedeputeerde gekozen. Andere volmagten van hetzelfde quartier, welke begrepen dat die keuze niet bij meerderheid van stemmen had plaats gehad, verkozen en introduceerden als gedeputeerde den heer Anchises van Andela. Vier dagen daarna dringen de eerstgenoemde volmagten het collegie van de Gedeputeerden zonder consent binnen, „smijten des heeren Andela stoel om, en stooten en slepen hem ter kamer uit." Hiertegen protesteerde nu Andela met de andere gedeputeerden van injurie en geweld. Ook klaagde hij met vier gedeputeerden bij monde hierover voor het Hof, terwijl eenige volmagten van Westergoo den volgenden dag bij geschrift ditzelfde deden. — Door die aanklagte verkreeg de zaak een publiek karakter, en daarom besloot het Hof dat ook die raden welke partijen in den bloede bestonden, mede regters zouden zijn: „*quod in iis, quae sunt juris publici non consideretur affinitas, imo ne quidem, patria potestas,*" enz. — Eindelijk kon een raadsheer als regter over eene zaak gewraakt worden, omdat hij daarover vroeger advies gegeven had, of omdat hij in die zaak advocaat of regter was geweest [3]).

---

[1]) Huber, t. a. p. n°. 30.

[2]) Nauta, t. a. p. Quaestio XLI, blz. 75 vlg. Huber, t. a. p. n°. 31, 32.

[3]) Huber, t. a. p. n°. 33. Zoo verhaalt ons Nauta, t. a. p. blz. 255 dat in

Het eerste is op te maken uit art. 16 van de Instructie: „Dat niemand uytten Raad, den Partien die voor den Hove saken hangende hebben, ofte krijgende, sullen 't zij bij Appel, ofte andersints Raad ofte Advys mogen geven, directelijck ofte indirectelijck." De twee laatste regels zijn, volgens Huber voortdurend in de praktijk in acht genomen. Terwijl het daarentegen onverschillig was of de vader, de zoon, de broeder of eenig ander bloedverwant reeds geadviseerd had in de zaak, of daarin advocaat of regter was geweest. Zoo besliste het Hof den 26 Januarij 1642 [1]), dat, terwijl de raadsheer Homme van Harinxma commissaris in cas van maintenue was geweest, de broeder van dezen, Pieter van Harinxma die intusschen in zijne plaats raadsheer was geworden, *in pleno possessorio* mede zou worden geadmitteerd als regter. Zoo was ook vroeger de raadsheer Rombertus Ulenburgh als regter toegelaten, terwijl zijn zoon advocaat was; en eveneens was Johannes Nijs niet door het Hof als regter gewraakt over eene zaak waarin zijn schoonzoon advocaat was.

Ten slotte kon het geval zich voordoen, dat een raadsheer door deze of gene redenen verhinderd was, tegenwoordig te zijn bij de beraadslagingen, wanneer hij b. v. om gewigtige redenen uit zijn woonplaats afwezig was.

Het mogt ons niet blijken, dat het vele malen voorgekomen is dat er minder dan zeven raadsheeren gevonden werden om regt te spreken. De ijverige Gajus Nauta geeft ons slechts één

---

1642 door het Hof beslist is, dat een commissaris die in *cas van maintenue* uitspraak heeft gedaan over eene zaak, niet in *pleno possessorio* over dezelfde zaak mag oordeelen.

[1]) Nauta t. a. p. Q. CXVIII blz. 255 vlg.

voorbeeld aan de hand [1]). Volgens dezen werd den 30 Junij 1640 met eenparigheid van stemmen door het Hof beslist dat vier Raadsheeren alleen mogten sententieeren. (De overige acht raadsheeren waren deelgenooten in de zaak welke voor het Hof gebragt werd, of bestonden den partijen in den bloede).

Het Hof besliste in dezen zin, „Eensdeels dewijl anno 1597 door versterven der heeren, 't Collegie had bestaan uit zes of vijf heeren, waaraf zonder twijffel de eene of ander zig hadde geabsenteert, ofte *ratione sanguinis* moeten onthouden: Ende anderdeels dewijl na rechte *tres faciunt collegium.*" De zwakheid dezer argumenten springt in het oog. Immers mogt men wel het Hof van 1640, dat twaalf raden bezat, vergelijken met het Hof van 1597, toen er slechts zes of vijf raden waren? En dan, al mogt *na rechte* de regel gelden *tres faciunt collegium*, deze moest natuurlijk zijne kracht verliezen tegenover de uitdrukkelijke bepaling der Instructie van het Hof, dat over alle zaken het meestendeel van den raad, en zoo mogelijk de volle raad, moest vonnissen.

Hoe het zij, de beslissing is niet zoo vreemd als zij schijnt. Het belang dat de overige acht raadsheeren bij de zaak hadden, deed hen verlangen naar eene spoedige beslissing. En deze nu zoude zeer belemmerd zijn, wanneer deze eerste quaestie in anderen geest ware uitgemaakt. In dat geval toch zouden eerst de Staten hebben moeten bepalen hoe het getal van de regters zoude worden aangevuld, dat natuurlijk veel tijd moest kosten; daarenboven blijkt uit de omstandigheid, dat alle leden van het collegie destijds eenparig de vraag

---

[1]) Nauta t. a. p. Quaestio 82.

op dezelfde wijze beantwoordden, dat ook de overblijvende vier leden Andrée, Nijs, Kinnema en Nauta geen bezwaar daarin vonden tot de afdoening der zaak, zonder medewerking van anderen, wie dan ook over te gaan. — Eerst twintig jaren later hebben de Staten, op verzoek van het Hof, bepaald, hoe men in zulk een geval moest te werk gaan, bij eene resolutie van 30 Maart 1660. [1]) Wanneer „over eenige proceduren, al bereets aengestelt ende die namaels aengestelt sullen mogen worden 't sy ter eerster Instantie ofte in cas van Revys, 't getal der Heeren Raden tot seven niet en soude konnen overblyven," zal „een driedubbeld getall van geleerde ende in practycque wel geoeffende Rechtsgeleerden, alle van de ware gereformeerde religie professie doende, oock buiten reproche synde ter sake van de consanguiniteit, affiniteit, ofte omdat dieselve in de sake als Advocaat gedient ofte geadviseert souden mogen hebben, bij de Raad ofte Raaden, die over de sake ofte revys kunnen sitten, ende syn Furstelycke Genade Stadhouder, met twee Heeren Gedeputeerden, (daertoe by het Collegie gecommitteert) genomineert" worden „ende sullen door lottinge d'overgeblevene Raad ofte Raaden toegevoegt ende geadjungeert worden soo veele als tot vervullinge van dien, nodich sullen zyn." Eindelijk om nu allen strijd af te snijden, bepaalden de Staten aan het eind van ditzelfde jaar [2]) (1 December), dat die loting zoude plaats hebben op het Landschapshuis, en niet op de Kanselarij. Een voorbeeld van zoodanige keuze vinden wij reeds in 1662, toen D. Matthias van Vierssen *nomine uxoris* van de Staten verzocht, dat naast de overgebleven vijf raadsheeren, twee deci-

---

[1]) Charterb. D. V. blz. 641.

[2]) Charterb. D. V. blz. 650.

seurs zouden benoemd worden om regt te spreken in zijn proces „contra de Heeren Gedeputeerden geintervenieert hebbende voor den Heere Douwe van Aylva *cum sociis*". [1])

Bleef de eerste grondregel van de Resolutie van 1596 voortdurend zijne kracht behouden, niet hetzelfde lot viel aan de tweede bepaling te beurt; zij betrof, men zal het zich herinneren, de verkiezing en benoeming van de leden van het Hof. Reeds in den aanvang van ons tijdvak, den 28 Februarij 1601 [2]) kwam daarin verandering, ten gevolge van de Doleantiën, welke den Staten waren aangeboden. Men scheen vooral bezwaar te vinden in het opmaken der nominatie, door een van de vier quartieren der Staten. Men zie dit uit het artikel reformatoir, dat aangaande dit punt door de gecommitteerden aan de Staten werd voorgelegd. Volgens dit artikel wilde men, dat voortaan de nominatie zou worden opgemaakt „door de Gedeputeerden der Staten, en het Hof"; of mogten de Staten dit niet goed vinden, dan stelden de gecommitteerden voor om ten minste altijd het „*advys*" in te winnen van het Hof, nopens de bekwaamheden van den te kiezen raadsheer. Men verlangde dus in elk geval bij de keuze van eenen raadsheer voorlichting van den Hove, „daer niemant beter bekent is, wat persoonen d'administratie van Justicie vereyscht, dan de gene dagelycks Justicie administreeren, ende daarin geoeffent syn".

Het besluit der Staten op dit punt, luidde zeer onbepaald. Zij verklaarden, dat zij „het hooghnoodigh achtten dat bij de Volmachten in 't kiesen van de Raedtsheeren behoorlyck gelet

---

[1]) Charterb. D. V. blz. 671.

[2]) Winsemius, Chronijck van Vrieslandt, blz. 861.

wort, op de bequaemheyt, ende gheleertheyt van persoonen, die tot tracteringe ende administratie van Justicie gecoren sullen worden". Kan uit die woorden niet blijken wat de wil der Staten was, van elders is ons duidelijk, wat zij beteekenen. In de commissie nl. welke een raadsheer reeds in het allereerste begin van de zeventiende eeuw uit naam van de Staten ontving, verklaarden deze dat zij hem tot raadsheer aanstelden „op advise van Onsen seer Lieven en Getrouwen den Heeren Stadthouder en Gedeputeerde Staten". [1]) Zoo dus was het besluit der Staten eene bevestiging van hetgeen als reformatoir artikel was voorgesteld, in zooverre de stadhouder, als Hoofd der Justicie, uit den aard der zaak in de gelegenheid was het Hof te raadplegen.

Met deze verandering in het opmaken der aanbevelingslijst, moest natuurlijk ook de wijze, waarop de raadsheeren gekozen werden, veranderd worden. Was in de resolutie van 1596 het beginsel: dat ieder quartier zijne eigene raadsheeren zou hebben, gehuldigd bij het opmaken der nominatie; nu dit niet meer zoo was, moest men daarop bij de keuze letten, dat geen der quartieren in dit opzigt bij de overige achterstond, en het gezag van het quartier, dat eene vacature had, boven dreef. Van daar mag men gerust besluiten, dat, als de geschiedschrijver Foeke Sjoerds zegt, dat men „naderhandt (nadat eerst sedert de afzwering van Philips II, de Staten de raadsheeren hadden gekozen) heeft vastgestelt, dat de aanstellinge der Heeren Raden zou geschieden door de Staten van het Quartier, waarin de plaats van Raadsheer was vacant geworden", dit *naderhandt* op geen ander tijdstip slaat dan op het jaar 1601. Te meer

[1]) Naamrol, blz. 75.

mag men tot dit besluit overgaan, daar bij Nauta [1]) eene procedure te vinden is over den raadsheer Johannes van Scheltinga, die in 1637 door het *quartier Oostergoo*, bij meerderheid van stemmen gekozen werd en door het Hof werd gehandhaafd. Zoo koos dan nu ieder quartier zijne eigene raadsheeren. Eene groote verbetering voorzeker, wanneer men dit in verband beschouwt met de wijze waarop de nominatie gemaakt werd. Moesten toch vroeger de drie overige leden der Staten de keuze doen uit eene nominatie welke opgemaakt was door het quartier welks plaats was vacant geworden, en dus door personen die welligt onbekend waren met de hoedanigheden welke vereischt worden in eenen goeden regter, nu was dit geheel anders. Het formeren der nominatie verzekerde nu reeds a priori de kans op eene goede keuze. Vóór 1748 [2]) werd er dan ook geene verandering gebragt in deze wijze van verkiezen.

Toch zijn niet alle raden welke vroeger en later in het Hof hebben zitting genomen, op deze wijze verkozen. Velen n. l. verkregen het raadsheersambt door middel van *transport*, een gebruik dat reeds gedurende de zeventiende eeuw zeer in zwang was, ook bij andere betrekkingen. Alleen kon men niet onbeperkt zich van dit gebruik bedienen. Elk raadsheer die zijn ambt wilde transporteren kon dit niet doen dan op iemand die alle hoedanigheden bezat om deze betrekking te bekleeden. Hij moest dan sedert 1653 [3]) drie maanden te voren daartoe ver-

---

[1]) Nauta, t. a. p. Q. LV., blz. 108 vlg.

[2]) Foeke Sjoerds, t. a. p. blz. 308 vlg.

[3]) Vgl. het register van Verbonden enz. zullende dienen tot d'uitgave van een groot Placaat en Charterboek. Leeuw., Willem Coulon 1765, blz. 237. Hier wordt eene resolutie van 21 Mei 1653 genoemd.

zoek doen aan het quartier der Staten, dat zonder dat het transport niet mogt toestaan, althans zwarigheid kon maken tegen de toelating, zooals b. v. het geval was met den heer Jan de Kempenaer, op wien de raadsheer Jarich George van Burmania in 1730 zijn ambt had getransporteerd [1]).

In de bekende Resolutie van den 16 Mei 1662 [2]) wordt gezegd, „dat de amptdragende persoonen, soo politycque als militaire, een ampt twintig of langer jaeren bedient hebbende, het selve ampt voor een redelijcke en behoorlijcke recognitie, met kennisse van de regeringe, mogen overdragen op een ander gequalificeert persoon; dog dezelve iets voor hun overdracht ende resignatie gerakende te genieten, sullen naderhants tot gene andere Landsampten, soo politycque als militaire vercoren ofte gepromoveert mogen worden." Hieruit kan men opmaken, dat er verschil moet geweest zijn tusschen hen die na 20 jaren hun ambt overdroegen, en hen die dit deden vóórdat zij twintig jaren raadsheer waren. Deze laatsten toch zullen dan in tegenstelling van de eersten niets voor hunne overdragt hebben mogen genieten. Hoewel, zegt de naamrol [3]), „geen exempelen deficiëren" dat iemand voor zijne vrijwillige resignatie eenige recognitie heeft genoten. Dit laatste moet men beschouwen als eene wetsontduiking van art. 9 van eene Resolutie op doleantiën geno-

---

[1]) Naamrol blz. 56. „Het transport van laatstgenoemde Heer (J. G. van Burmania) is, so niet gerefuseert door gedagte quartier (Sevenwolden), ten minsten daar omtrent gedifficulteert".

[2]) Charterb. D. V. blz. 679 vlg.

[3]) Naamrol, blz. 56. Dit wordt gezegd ten opzigte van denzelfden raadsheer Jan de Kempenaer, die nadat Jarich George van Burmania 10 jaren raad was geweest door transport van dezen lid van het Hof werd.

men in het jaar 1627 [1]), waar uitdrukkelijk verboden werd dat ambten *verkocht* zouden worden, of *om eenigh geniet* van den een op den ander overgedragen, op straffe van *infamie;* en van art. 26 van het den 19 Maart 1673 tot staatsresolutie verheven reglement, dat opgesteld was door den stadhouder en de andere heeren, die gecommitteerd waren, om de geschillen te beslissen welke tusschen de Staten waren gerezen. Genoemd art. 24 bepaalde: „Dat geen overdrachten bij eenige politijcque of militaire Persoonen, alwaer geldt of ampten in wisselinge gegeven wort, sullen mogen worden gedaen van hare *perpetuële* ampten ende bedieningen, nochte bij de Heeren *Volmachten*, nochte derselver Gedeputeerden, ofte eenige andere Magistraten geconsenteert ofte ter executie gestelt". Deze beide resolutiën zijn van groot belang met betrekking tot ons onderwerp; daarom meenden wij, een oogenblik daarbij in het bijzonder te moeten stilstaan. — Ten opzigte van de resolutie van 1627 vinden wij eene verklaring van hem die de geschiedenis der staten [2]) beschreef. Hij weet niet, waarover men zich meer moet verwonderen, of over de „stoutheid van de regenten," die deze resolutie hebben genomen en er geen regard opsloegen, of wel over de ingezetenen, die het konden aanzien dat gedurende 45 jaren deze resolutie werd verwaarloosd.

Aangaande de tweede zegt diezelfde schrijver [3]), nadat hij eerst breedvoerig hare geschiedenis heeft behandeld, dat zij, omdat slechts twee leden van de Staten haar onderteekenden

---

[1]) Charterb. D. V. blz. 801 vlg.

[2]) P. Wierdsma Schik, t. a. p. blz. 56.

[3]) Blz. 91.

„onwedersprekelijk" onwettig was. Evenwel schijnt zij niet als zoodanig beschouwd te zijn door de Staten.

„Maar even als het vroegere reglement van 1627, had ook dit niet de minste uitwerking" [1]). — Deze verklaring stellen wij hier op den voorgrond, omdat zij zoo algemeen gesteld, zoo treffend de kracht van de bepalingen dier resolutie met betrekking tot het Hof in het bijzonder wedergeeft. Doch genoeg; gaan wij over tot het onderzoek wie de raadsheeren geweest zijn, welke door middel van transport aan het Hof verbonden werden, en onder welke omstandigheden zoodanige overdragt heeft plaats gegrepen. Zij die na twintig jaren of langer hun raadsheersambt bekleed te hebben, dit overdroegen, zijn vijf in getal. De eerste was Gellius van Jongestall die nadat hij sedert 1616 raad in het Hof was geweest, den 14 November 1637 zijne betrekking afstond aan Allart Pieter van Jongestall, zijnen naar Romeinsch regt aangenomen zoon. — Zijn voorbeeld werd gevolgd door Joachim van Andrée die den 8 Julij 1620 raadsheer geworden was. Na zes en twintig jaren met eere bij het Hof werkzaam te zijn geweest, verliet hij zijne regterlijke loopbaan, stelde den 28 Februarij 1646 zijnen zoon Henning George in zijne plaats en wijdde zich voortaan aan de politieke belangen van Friesland in het bijzonder, en van de geunieerde provinciën in het algemeen. Niet alleen werd hij lid van de Staten-Generaal, maar ook gezant van deze bij buitenlandsche hoven, gelijk ons nader zal blijken. — De derde raadsheer dien wij op het oog hebben is Johannes Nijs, die na van 1624—1649 raad in den Hove

---

[1]) t. a. p. blz. 91.

geweest te zijn, zijnen zoon in laatstgenoemd jaar als raadsheer liet introduceren.

Ook Matthias van Vierssen resigneerde na juist dertig jaren raadsheer geweest te zijn in 1655, ten behoeve van zijnen zoon Willem, en werd later gezant van de Staten-Generaal in Denemarken; terwijl eindelijk Hero van Ockinga, na naauwelijks twintig jaren raadsheer geweest te zijn, zijnen zoon Jarich tot raadsheer deed verheffen, en zich zelven vergenoegde met het ontvangerschap van de Floreen-renten. Opmerkelijk is het, dat ieder dezer overdragten van vader op zoon was, waaruit men veilig kan opmaken dat er geen sprake zal geweest zijn van eenige recognitie. Van daar dan ook dat drie der genoemde heeren later als ambtenaren mogten optreden.

Grooter is de lijst van hen die na korter dan twintig jaren raadsheer te zijn geweest, hun ambt overdroegen op anderen. In het laatste gedeelte van dit proefschrift hopen wij in korte trekken het leven en de lotgevallen te schetsen van alle mannen die in het aangewezen tijdperk in den Hove zitting hadden, voor zooverre de voorhanden bouwstoffen ons daartoe in staat stelden. Slaan wij die lijst gade, zoo treffen wij een achttal voorbeelden aan van raadsheeren die na korter dan twintig jaren voor het Hof werzaam te zijn geweest, hun ambt overdroegen.

Moet het bij dat alles niet verwondering baren dat b. v. een Sjoerd van Aylva, reeds tot resignatie in het belang van een' hem niet in den bloede bestaand persoon overging, nadat hij nog naauwelijks gedurende drie en een halve maand zitting in den Hove gehad had; en dat hij andermaal tot raadsheer verkozen, ook andermaal hetzelfde middel bezigde om aan een vreemde eene plaats in het hoogste regtscollegie van het gewest te

verschaffen? Wij kennen de drijfveeren niet die tot dergelijke handelingen geleid hebben; maar wij mogen toch het oog niet sluiten voor de gebreken, die de maatschappelijke instellingen onzer voorouders aankleefden, en allerminst voor de wijze waarop niet weinigen daarvan in strijd met het algemeen belang hebben partij getrokken.

Waren zij die, na twintig jaren of langer raadsheer geweest te zijn, hun ambt overdroegen, allen de vaders van hunne opvolgers; onder hen die korter raadsheer waren en hun ambt resigneerden ten behoeve van anderen, worden slechts twee vaders gevonden. — Verder ontmoeten wij onder deze eenen broeder; terwijl de overige raadsheeren, zoo wij ons niet bedriegen, hun ambt afstonden aan vreemden. Onder deze kunnen er geweest zijn die daarvoor eene zekere recognitie beloofden. Ongaarne schenken wij in dit opzigt vertrouwen aan de niet dubbelzinnige woorden, die de auteur van de naamrol bezigde; doch het kwaad zal wel te keer gegaan zijn door de resolutie van 16 Mei 1662, [1]) volgens welke de optredende raadsheeren moesten zweren: „Ick verclare en sweere, dat ik directelyk of indirectelyk, om 't voorschreven ampt te verkrygen, en eenige Persoonen so binnen als buyten de Regeringe, onder wat praetext, ofte naem 't selve soude cunnen geschieden, gene giften ofte gaven hebbe gepraesenteert, belooft nog gegeven, nog beloven of geven sal."

„*Soo waerlyck helpe my Godt almachtig.*"

Hij, die het ambt overdroeg, moest volgens diezelfde resolutie zweren:

„Ick verklare ende sweere, dat ik ten opsigt van het ampt,

---

[1]) Charterb. D. V. blz. 679 vlg.

dat ick hebbe geresigneert ende overgedragen op —, *directe* noch *indirecte*, noch eens, noch jaerlijx hebbe genoten, noch sal genieten".

„*Soo waerlijck helpe my Godt almachtig.*" —

Doch reeds genoeg over die keuze en dat transport. Onderzoeken wij welke de hoedanigheden waren, die een persoon deelachtig moest zijn om raadsheer te kunnen worden.

Vooraf valt optemerken, dat zoowel edellieden als eigenerfden verkiesbaar waren voor het raadsheersambt, [1]) mits slechts een eigenerfde sedert 1627 [2]) zijn eigenerfschap in den tweeden graad kon bewijzen. Slechts een klein verschil in de vereischten bestond er voor edellieden en eigenerfden, zooals wij straks zullen aantoonen.

Ieder die het lidmaatschap van het Hof wenschte te erlangen, moest:

I. *geboren Fries* zijn, of in de termen vallen van hen die met Friezen gelijkgesteld werden. Sedert de Staten in 1579 geweigerd hadden om twee van de vreemdelingen welke de aartshertog Matthias van Oostenrijk hun als raadsheeren had voorgedragen aantenemen, en bedongen hadden dat voortaan geene vreemdelingen tot raadsheeren gekozen zouden worden, hebben zij, ook nadat zij zelf de vertegenwoordigers van de souvereiniteit over Friesland waren geworden, streng aan dit beginsel vastgehouden.

Nooit is eenig vreemdeling in het Hof toegelaten tenzij hij krachtens den in Friesland aangenomen regel, met een Fries

---

[1]) Wie *edelen*, wie *eigenerfden* waren, zie men bij P. Wierdsma Schik, t. a. p. blz. 25 vlg.

[2]) Vgl. resolutie van 17 April 1627, art. 7. Charterb. D. V. blz. 304.

werd gelijkgesteld. Dit laatste had in twee gevallen plaats. Vooreerst wanneer een vreemdeling vroeger gedurende twintig [1]), later gedurende tien jaren [2]) „continueelyck binnen dese Provintie zyn huishoudinghe met zyn Familie gehadt sal hebben, ende aldaer begoedigt sal syn". In de tweede plaats schijnt steeds in Friesland gegolden te hebben het beginsel, dat men vindt uitgedrukt in eene resolutie van de Heeren Gedeputeerden van den 19 Februarij 1659 [3]): dat n. l. hij die met eene Friesche vrouw trouwde, evenveel regt op ambten zou hebben als een inboorling. Wel werd dit in 1673 [4]) in zooverre beperkt, dat hij die met eene Friesche vrouw trouwde, „na verloop van vijf jaren, sal worden gehouden voor genaturaliseert"; doch het principe bleef gelden.

Krachtens den eerstgenoemden regel werd alleen Barold Knock een Groninger van geboorte, in het jaar 1698 raadsheer. Hij was n. l. meer dan tien jaren raad ter admiraliteit te Dockum geweest. Tot bevestiging van den tweeden regel zijn meerdere voorbeelden aanwezig. In 1604 werd Johannes van den Sande hoogleeraar aan de Franeker hoogeschool, raadsheer. Hij, geboren in Gelderland, trouwde terwijl hij professor was met Ymck van Idsaerda de dochter van den vroegeren raadsheer Baerte van Idsaerda. — Joachim van Andrée afkomstig uit de stad Stralsund in Pommeren, trouwde, terwijl hij hoogleeraar te Franeker was, met de Friezin Ansck van Burmania, en werd in 1620 raadsheer. Treffend stemt hiermede in de ge-

---

[1]) Volgens art. 6 van de resolutie van 17 April 1627 (Charterb. D. V, blz 304).

[2]) Volgens art. 24 van het reglement van 14 Maart 1673. (Charterb. D. V, blz. 962).

[3]) Charterb. D. V, blz. 615.

[4]) Vgl. het zoo evengenoemde art. 24.

tuigenis van Ulrich Huber [1]), dat beide „*matrimonio et fortuna* raadsheer werden." — Gerlach Doijs mogt als raad in het Hof van Friesland optreden hoewel hij waarschijnlijk te Deventer geboren was, omdat hij kapitein over eene compagnie van het Friesche regiment zijnde, getrouwd had Anna Catharina van Unia.

Buiten de hiergenoemde personen heeft het Hof, gedurende de zeventiende eeuw, geene vreemdelingen als raadsheeren bezeten. —

II. Als natuurlijk gevolg van de afzwering van Philips II in het jaar 1581, was zoolang de vrijheidsoorlog duurde tegen Spanje, steeds voor ieder Friesch ambtenaar als vereischte aantemerken dat hij afkeerig was van alle Spaanschgezindheid. Uitdrukkelijk wordt dan ook in de commissie voor eenen raadsheer van de zeventiende eeuw [2]), gesproken van de afzwering des Konings van ***Hispaignien***. En ook later sloot de resolutie van 17 April 1627 [3]) in art. 3 allen als politieke en kerkelijke ambtenaren uit, die geene „bekende patriotten des Landts, ende vyanden van de Spangiaerden ende van hun adherenten" waren.

III. Schotanus [4]) vermeldt dat reeds in 1578 werd vastgegesteld dat ieder raadsheer moest zijn belijder van de *ware gereformeerde religie,* daar bijvoegende, dat nooit [5]) sedert dat jaar andere raden zijn verkozen „dan die den zuiveren

---

[1]) Huber, Auspicia Domestica, blz 212, 216.

[2]) Naamrol, blz. 76.

[3]) Charterb. D. V. blz. 302.

[4]) Beschrijving van Friesland. blz. 130.

[5]) Men houde in het oog dat dit in het jaar 1664 werd geschreven.

godsdienst waren toegedaan". Ook in de resolutie van 1627 staat die eisch uitgedrukt, even als in het reglement van 1673, waar in artikel 11 wordt gezegd: „Dat niemant van Paepsche ofte Mennonytische ouders geboren, tot den Landsdagh ofte eenige ampten sal werden toegelaten, ten sy hy een Ledemaet van de ware gereformeerde religie sy". — Achter de verhandeling van Johannes van Bouricius „*de officio Judicis*" [1]) komt als *Canon Curialis* voor: „*Senator Apostolicae reformatae religionis, professor sit ac propugnator, alias non feratur.*" Deze verhandeling werd uitgegeven in het jaar 1668. —

IV. Den 28sten Februarij 1601 [2]) verklaarden de Staten, dat zij het „*hoogh noodig*" achtten, „dat bij de volmagten in 't kiesen van de Raedtsheeren, behoorlyck gelet wort op de *bequaemheyt* ende *gheleertheyt* van persoonen, die tot tracteringe ende administratie van Justicie gecoren sullen worden".

Wat de Staten hiermede bedoelden, valt, bij gebrek aan eenige nadere wettelijke bepaling, niet alleen optemaken uit hetgeen wij hier en daar vinden aangeteekend; maar ook in verband daarmede uit de lange rij van personen, welke tot 1673 in het Hof zitting namen. Vooreerst vinden wij min of meer eene aanwijzing in de vroeger genoemde commissie. Deze spreekt telkens wanneer zij van den nieuw benoemden raadsheer melding maakt, van eenen „*Doctor*". [3])

Vervolgens zegt de uitgever die de lands-ordonnantie in 1664 op nieuw in het licht zond, en daarachter eene lijst van de regtdagen [4]) van de Neder-geregten en het Hof plaatste:

[1]) Blz. 36.

[2]) Winsemius, t. a. p. blz. 861.

[3]) Naamrol enz., blz. 75.

[4]) Blz. 12 achter den Appendix.

„komt oock niemand tot desen Raed (het Hof) hy zy dan een Edelman, in de rechten ervaren; of Doctor in de Rechten gepromoveert." En eindelijk geeft Johannes van Bouricius [1]) als *canon curialis* op: *„Senator Curiae sit honestae vitae, Jctus, et Laureâ doctorali decoratus.*"

Uit deze plaatsen blijkt dus dat men in het algemeen om raadsheer te kunnen worden doctor [2]) in de regten moest zijn; terwijl dan een edelman dit voorregt had boven eenen eigenerfde dat hij in plaats van doctor te zijn, kon volstaan met ervarenheid in de regten, ook zonder eenen wetenschappelijken titel te hebben verworven. Vergelijkt men nu hiermede de lijst van raadsheeren tot 1673, zoo vindt men dezen regel bevestigd, in zooverre daaruit blijkt dat alle eigenerfde heeren die leden van het Hof werden aan eene academie [3]) gestudeerd hebben; terwijl daarentegen onder de edellieden velen gevonden worden die nooit eene universiteit bezochten, veel min promoveerden. Zelfs zien wij eenmaal in den persoon van den reeds meer besproken Gerlach Doys. eenen kapitein van het regiment te voet toegelaten als raad ordinaris in den Hove. Welligt een bewijs dat de eisch van ervarenheid in de regten in eenen edelman niet veel beteekende. — Eerst in art. 25 van het reglement van den 15 Maart 1673 [4]) werd uitdrukkelijk vastgesteld: „Dat niemandt in 't toekomende tot de waerdigheyt van Raedt ordinaris in den Hove van Justitie sal worden g'avanceert, als die alvoorens

---

1) Tractatus de officio judicis, pag. 36.

2) Van Licentiaat vindt men hier nergens melding gemaakt.

3) Men scheen geheel vrij te zijn in de keuze van de hoogeschool waar men den graad van doctor wenschte te verwerven. Velen studeerden te Franeker, anderen te Leiden, enkelen te Heidelberg, sommigen ook aan Fransche hoogescholen

4) Charterb. D. V, blz. 959 vlg.

Gradum Doctoratus ofte *Licentiatus Juris* bekomen heeft, ende by den voorschreven Hove g'immatriculeert is."

De bewering van Wierdsma Schik [1]) aangaande het gezag aan dit reglement in de praktijk toegekend, blijkt ook in dezen waarheid te zijn. Immers, naauwelijks waren zes jaren verloopen, toen de 24 jarige Hobbe Baerdt van Sminia raadsheer werd, die evenmin als de in 1696 tot raadsheer benoemde edelman Hector van Bouricius eenigen graad in de regten had verworven. En juist onder vigueur van deze bepaling, werd in het jaar 1720 de eigenerfde heer Arent Aulus van Haersma [2]) raad in den Hove. Hij had nooit „een Academie gefrequenteert;" veel min was hij „Doctor of Licentiaat." — Aangaande de inschrijving op de lijst van advocaten, valt optemerken dat slechts acht van de zeventien raadsheeren die van 1673—1700 optraden, als advocaten voor den Hove gepractiseerd hadden.

V. Merkwaardig is wat Huber [3]) zegt omtrent den leeftijd van de regters. „De Staten van ons Landt" mogen „ook Raedstheeren en Grietslieden maken, beneeden de 25 jaren, gelijk meermalen geschiedt, *hoewel beter was, dat daer van een seekere ordere wierde beraemt en onderhouden*, want in geen ding waerachtiger is als in desen, *dat het verstandt niet voor de jaren koomt. – Altoos dit gaet vast, die minder als in syn* 18. *jaer is, kan in geenderleye wyse Rechter zyn*" [4]). Wel werd er in 1627 door art. 3 der meer-

---

[1]) t. a. p., blz. 91.

[2]) Naamrol enz. blz. 53.

[3]) Heedendaegse Rechtsgeleertheyt, B. IV. K. XV. n°. 28, 3de uitgave, Amsterdam, 1729.

[4]) L. Un. C. Ne quis in sua causa etc.

gemelde resolutie [1]) een zekere *ordere* beraamd. Immers, dat artikel bepaalde dat voortaan niemand in eenig Ecclesiastiek, Politiek, of Militair ambt zou worden toegelaten, tenzij hij den „ouderdom van drie en twintigh jaren" bereikt had. En inderdaad werd dit artikel tot 1663, behoudens twee uitzonderingen goed onderhouden. Allen toch die van 1600—1673 als raadsheeren optraden, waren zelfs ouder dan 25 jaren, met uitzondering van Homme van Harinxma die, toen hij den 24 Junij 1631 in de plaats van zijnen overledenen vader Ernst van Harinxma als raadsheer geintroduceerd werd, niet ouder was dan 24 jaren; en Jarich van Ockinga die, terwijl hij in 1643 of 1644 geboren was reeds in Maart 1666 als raad in den Hove mogt optreden. Doch Huber doelt waarschijnlijk meer op den tijd na 1673, nadat in het reglement van 15 Maart 1673 in art. 22 was bevolen dat men om raadsheer te kunnen worden *„den completen ouderdom van* 25 *jaren*" moest hebben. Dit artikel toch werd zeer slecht nageleefd. Tot driemalen toe werd die bepaling over het hoofd gezien in het korte tijdsbestek van 1673—1700. Ware het dat de drie bedoelde personen door middel van transport raadsheeren werden, men zou dan nog min of meer die wetsontduiking kunnen verklaren; doch dit was niet het geval. Tweemalen maakte het quartier Zevenwolden zich hieraan schuldig, eerst door de keuze van Martinus van Scheltinga, die niet ouder dan 23 jaren was toen hij als raad in het Hof geintroduceerd werd; later door de keuze van Hobbe Baerdt van Sminia die, toen hij optrad als lid van het Hof, ook den vollen vereischten leeftijd niet bereikt

---

[1]) Charterb. V, 302.

had. Wij vonden dan ook ergens in een handschrift vermeld, dat eenige leden van het quartier Oostergoo bezwaar maakten hem toetelaten; doch dat dit protest „bij het collegie is gepasseerd." Ook het quartier Oostergoo lette niet op den leeftijd toen dit den 6 September 1694 Hector Livius van Haersma als raadsheer in het Hof liet introduceren, hoewel hij, in 1672 of 1673 geboren, onmogelijk ouder kan geweest zijn dan 23 jaren. — *Quid vanae, sine moribus leges Proficiunt?* —

VI. Werd in art. 30 [1]) van het reglement van 15 Maart 1673 gezegd, dat „geen Vader ende Soon, Schoonvader ende Schoonsoon, ofte twee Broeders tot — den Hove Provintiael — te gelyck sullen mogen worden geadmitteert;" — vóór dien tijd had nimmer het geval zich voorgedaan dat de genoemde personen te gelijk raadsheeren waren. Zelfs vonden wij vóór 1673 nimmer twee schoonbroeders te gelijk in het Hof zitten. Iets wat in 1677 plaats had, door het huwelijk van den in 1675 raadsheer geworden François van Burum met Titia van Vierssen. Zij was n.l. de zuster van Gijsbert van Vierssen die kort voor haar huwelijk (16 Februarij 1677) raad in den Hove geworden was. —

Hij, die zich de keuze tot raad in het Hof liet welgevallen, ontving uit naam van de Staten der provincie zijnen lastbrief of „*commissie*." De Naamrol der Raden 's Hofs van Friesland [2]) geeft een afdruk van zulk eene commissie. „De prin-

---

[1]) Charterb. D. V, blz. 962, 963.

[2]) Blz. 75, 76.

cipale deses in francijn geschreven zijnde, was bevestigt met een opgedrukt zegil deur een wit pampier in rooden wasse, beneffens welke stonde geteikent als volgt. By den Staten van Friesland ter relatie van S. Gen. en de Gedeputeerde Staten, A. Aysma met syn gewoonlycke streken of togen." Beschouwen wij den inhoud van deze commissie, welke grootendeels als voorbeeld kan gelden voor die welke gedurende de geheele 17de eeuw aan de raadsheeren werden uitgereikt, van naderbij, om zoo de regten en verpligtingen aan dit ambt verbonden, te leeren kennen.

Nadat de Staten vooraf geconstateerd hebben dat zij vertrouwen stellen in de bekwaamheden en de ervarenheid van den persoon, dien zij op advies van den Stadhouder en de Gedeputeerde staten tot raadsheer verkozen hebben, „onthouden en committeren" zij „hem, mits desen tot den Staat van Raad Ordinaris [1]) in den Provincialen Rade der Hoge Justitie;" zij geven hem „overzulx volkomen magt, authoriteit en sonderling bevel, den Staat van Raad Ordinaris voortaan te houden, exerceren, en bedienen met den Stadhouder en andere Luiden van den selven Rade, omme te compareren *voortaan* en present te zijn in den Consultatiën en Deliberatiën van allen saken van Justitie, soo wel Crimineel als Civiel, soo wel possessoire als petitoire, die aldaer zullen mogen voorvallen ende gehandelt worden, alles agtervolgende de Ordonnantie op 't stuck van Justitie bij Ons (de Staten) gemaakt ofte namaals te maken."

Het hier door de Staten gebruikte woord „*voortaan*" schijnt

---

[1]) Dit was de titel van de elf jongste leden van het Hof. De oudste raadsheer werd als zoodanig genoemd: *Eerste en praesiderende Raad 's Hofs van Friesland.*

terugteslaan op het derde punt van de vroeger genoemde resolutie van het jaar 1596, wesvolgens de raadsheeren voor hun leven in het Hof zouden zitting nemen. Gedurende de 17de eeuw kwam hierin geene verandering, niettegenstaande telkens, zoowel in 1627 [1]) als in 1673 [2]), ten opzigte van vele ambtenaren herhaald werd dat zij niet langer dan twee, drie of vier jaren hun ambt zouden mogen behouden, tenzij zij na verloop van die jaren herkozen werden: wel een bewijs dat men begreep, welke de eischen zijn voor eene goede, onpartijdige regtspraak. Zoo konden de raadsheeren onbewimpeld hunne gevoelens bloot geven, en behoefden, ook wanneer zij geroepen werden om over hooggeplaatste personen of collegiën regt te spreken, niet bevreesd te zijn voor afzetting. De raadsheeren konden slechts afgezet worden, wanneer zij zich schuldig maakten aan de overtreding van art. 27 der Instructie van het Hof: „Sullen ook die Raeden Provinciael, Procureur-Generael, Griffier, Substituit, soo van de Griffier als Procureur-Generael, ende Deurwaerders, deur hun selven, haarder huisvrouwen, kinderen ofte familien geen giften ofte geschenken mogen ontfangen van enige partien, die voor hun ofte hun dienaers apparentelyk te doen sullen mogen hebben, ofte krygen, by privatie van een yder syn officie." Naast deze reden tot afzetting kwam in 1647 een andere, toen de Staten bij resolutie [3]) van den 3den Maart voor *infaam*, en *inhabiel* om later eenige ambten waartenemen, verklaarden allen die in eenige binnen- of buitenlandsche collegiën zittende, onder welken titel ook, direct of

---

[1]) Art. 18. Charterb. D. V. blz. 806.

[2]) Art. 27, 28. Charterb. D. V, blz. 962.

[3]) Charterb. D. V. blz. 501.

indirect giften of geschenken aannamen „boven 't gene bij de keyserlyke rechten wort toegelaten" voor het vergeven van de ambten over welke zij te beschikken hadden [1]). Wel werd bij resolutie van 16 Mei 1662 [2]) die van 1647 afgeschaft; doch wat deze bepaald had werd overgenomen in gene. Gedurende ons tijdvak viel geen raadsheer in de termen van de eene of de andere dezer bepalingen. Het Hof toonde integendeel zeer gezind te zijn tegen die knoeijerij in het vergeven van ambten, toen het in 1662 [3]) weigerde de regtspraak te laten varen over twee van ambtverkooperij beschuldigde Gedeputeerden.

De raadsheer moest dan voortaan present zijn bij de behandeling *„van allen* [4]) *saken van Justitie"*, „agtervolgende de Ordonnantie op 't stuk van Justitie gemaakt ofte namaals te maken" door de Staten. De ordonnantie op het stuk van Justitie, of liever de Instructie voor het Hof welke reeds door de Staten gemaakt was tijdens deze commissie werd uitgegeven, is die van het jaar 1588, zooals zij in 1597 bij de eedsaflegging van sommige raadsheeren door de heeren Gedeputeerde Staten toegelicht, en gearticuleerd werd. [5])

Deze toelichting verschilt weinig van het origineel, alleen

[1]) Zoo als wij later zullen zien, stelde het Hof zijn eigen suppoosten aan.

[2]) Charterb. D. V. blz. 679 vlg.

[3]) Hierover handelen wij elders meer in het bijzonder.

[4]) Over de gevallen waarin een raadsheer als regter gewraakt kon worden, spraken wij reeds vroeger blz. 15 vlg.

[5]) Deze Instructie zullen wij hier niet afzonderlijk behandelen: 1°. omdat reeds de Heer van Beyma van de hoofdzaken, daarin voorkomende, verslag gaf; 2°. omdat wij liever in den loop van ons verhaal, waar dat te pas komt, hare artikelen afzonderlijk beschouwen. Zij is te vinden achter de Naamrol blz. 61 vlg.

werd in de eerste duidelijker de verhouding van het Hof tot het collegie der Gedeputeerden omschreven. Daarom zullen wij wanneer dit noodzakelijk is, even als de Staten o. a. deden in de vroeger aangehaalde resolutie van 30 Maart 1660, gemakshalve telkens de Instructie van 1597 aanhalen.

Den 22 October 1636 [1]) werd aan het Hof eene nieuwe Instructie gegeven: eene „Ordonnantie en Instructie, bij de heeren Staaten [2]) van Vriesland nagezien, verbeterd en vermeerderd, waarnaar de Raaden Provintiaal van deeze Provintie zich in het bedienen van de Justitie zullen hebben te reguleeren". De Staten wilden, dat de „Raden Provinciael in den bedieninge hunner officien insonderheyt voor oogen hebben de eere Godes".

---

[1]) Charterb. D. V, blz. 394, 395.

[2]) Uit de resolutie van de Volmagten der Steden van 12 Mei 1637 blijkt, dat alleen Oostergoo en Westergoo en twee Volmagten van de Steden deze instructie hebben uitgegeven. Toch hebben de raden, blijkens diezelfde resolutie, hunnen eed op de nieuwe instructie afgelegd, en achtte het quartier der Steden het noodig, uitdrukkelijk die instructie te „annulleeren, casseren, ende te niette te doen." — De resolutie waarbij zij vernietigd werd, is mede-onderteekend door de Volmagten der Zevenwouden. Volgens getuigenis van den geschiedschrijver Aitzema, hebben de raadsheeren den 28 October 1636 hunnen eed op de nieuwe instructie afgelegd. Hij zegt: „de Heeren deden daer wyslyck aen; eensdeels weet men wel wat Instructiën zyn, ende hoe verre zy gaen: hebben niet de wetten wassen neusen? ende werden niet de menschen door passien gheregeert? daer en boven werdt onder alle Eeden op instructien verstaen de clausule *voor soo veel als de selve in ghebruyck of observantie syn*. (!) Bovendien saghen sy wel dat een ander lucht op quam, ende datter veranderingh op handen was, ende dat als van de andere Heeren alsoo facyl souden zyn om de Raden van dese nieuwe instructie te bevryden, als dese waren stout geweest om haer daer aen te houden". — Aitzema, Saken van Staet en Oorlogh, D. II, p. 387. Later zullen wij misschien gelegenheid hebben, meer uitvoerig op de hier vermelde praktijken terug te komen.

Daarom wordt bevolen, dat de zittingen altijd zullen beginnen met een gebed, en eindigen met dankzegging. —

De raden moeten onder elkander eene goede vriendschap onderhouden; en de Staten „respecteren, eeren, obtempereren en getrou syn"; en in hunne afwezigheid, de Gedeputeerden alzoo bejegenen volgens de commissie van dezen. In art. 7 worden de redenen opgegeven waarom de raden zich mogen absenteren van de zittingen van het Hof; art. 8 herhaalt de bepaling van art. 4 der vroegere Instructie, waarin bevolen werd dat de raad zich niet zou mogen bemoeijen met politieke aangelegenheden, maar alleen „privative" de criminele en civile regtspraak moest bedienen; terwijl art. 9, waarin aan het Hof bevolen wordt om zich te „ontholden van de Raedtsbestellinge in de respective Steden deser Provintie", de plaats inneemt van het tweede deel van genoemd art. 4 der Instructie van 1597, waar de Staten aan het Hof de raadsbestelling in de steden afstonden „ter tyt by de Steden hier inne anders zal werden gedisponeert". [1]) De bepalingen vervat in artt. 10—12 zijn ongeveer dezelfde als die van artt. 5—7 van de vroegere Instructie. Art. 13 stelt vast welke zaken voor eenen commissaris uit het Hof kunnen gebragt worden, en dat, ingeval over die zaken eenige geschillen ontstaan welke *in contradictorio judicio* moeten behandeld worden, de commissaris partijen aan den Hove zal renvoijeren. Dit artikel vervangt en verandert art. 8 en het eerste deel van art. 9 der vroegere Instructie. De artikelen 14—22 houden in hoofdzaak hetzelfde in als art. 9, laatste gedeelte tot art. 17, vroegere Instructie.

---

[1]) Die dispositie der steden is van 31 Oct. 1635. Charterb. D. V, blz. 385.

Art. 23 stelt vast, binnen welken tijd de processen, die binnen twee jaren in staat van wijzen gebragt zijn, eerst zullen afgehandeld worden. Tegenover de bepaling van art. 19 der Instructie van 1597: dat de raadsheeren geene „Requesten, noch Informatien van partien saken zullen mogen doen minuteren deur hun Clercquen, voor dat deselve bij eede sullen hebben belooft de Informatien ende Depositiën der Getuigen secreet te sullen houden, ende niemand noch mondelingh noch schriftelijk den inhout ofte effecte van dien te sullen communiceren ofte releveren", zeide art. 24 der nieuwe Instructie dat de raadsheeren en commissarissen die stukken onder zich moeten houden en niet aan hunne klerken mogen overgeven.

Art. 25 en 26 der nieuwe zijn dezelfde als art. 20 en 21 der oude Instructie. Van sportelen en andere cancelarij geregtigheden spreekt de nieuwe ordonnantie niet, maar gaat, na de bepalingen over het maken van placcaten door het Hof, dadelijk over tot de behandeling der consentgelden, waarin zij overeenstemt met art. 23 oude ordonnantie. Ook de artikelen 28—32 stemmen grootendeels overeen met de artikelen 24—28 der oude Instructie. In strijd met art. 29 oude Instructie werd in art. 33 der nieuwe vastgesteld, dat de raadsheeren niet zouden mogen present zijn bij de behandeling der zaken, welke hunne bloedverwanten in den derden, en hunne aanverwanten in den tweeden graad betreffen, terwijl vroeger de derde graad zoowel voor bloed- als aanverwanten was aangenomen.

De volgende artikelen van de Instructie van 1636 zijn geheel nieuw. Art. 34 stelt vast dat voortaan over de klagten tegen Grietslieden en Magistraten in de steden, betreffende hunne personen *ratione officii*, negen raadsheeren moeten oordeelen. Art. 35 verbiedt aan het Hof om „ surcheance van

executie te verlenen tegens Nederrechters sententie, bedragende beneden den somma van twee hondert goudguldens excluis." Art. 36 beveelt het Hof om „Boelcedullen van Boelgoederen, die binnen de Grietenien ende Steden respectivelijcken vercoft worden", als naar ouds executabel te laten verklaren door de Grietslieden en Magistraten zelf. Volgens art. 37 moet het Hof „den Gedeputeerden vrij en onverhindert laeten doen den sommaire cognitien ende provisionele dispositie in alle questien, die voor hen Collegie geraken sullen te vallen, over floreen-renthen enz." Art. 38 wil dat ten minste om de drie weken alle deurwaarders zullen ontboden worden voor het Hof, om rekenschap te doen van de door hen ontvangen penningen.

Art. 39 spreekt van de verdeeling der processen, die in staat van wijzen zijn bij het ingaan der vacantiën. — In art. 40 wordt aan de raadsheeren verboden om te gelijk in meer dan drie zaken rapporteur te zijn.

Art. 41 ontheft de raden van de „*molestie*," om wanneer zij in eene zaak commissaris zijn, gelden waarover quaestie valt, in deposito te nemen, en wil dat die gelden bij den Rentmeester der Domeinen gedeponeerd worden, opdat later naar behooren met dat geld zal gehandeld worden.

In art. 42 wenschen de Staten aan de raadsheeren „*Godes hemelsche segen*" toe in het onderhouden der nieuwe Instructie. Daartegenover dreigt art. 43 dat zij bij verbreking van den eed op deze Instructie te doen als „*meinëdigen onfeilbaer den straffe Godes daer over tytlyck ende eewichlyck sullen hebben te verwachten*" — en dat zij zullen worden afgezet. Terwijl eindelijk het laatste artikel 44. ordonneert aan den griffier of den eersten gezworen klerk, om alle maanden met goede aandacht den raad deze Instructie voortelezen, opdat

niemand „ignorantie van den inhout deser Instructie", kunne voorwenden. —

Denzefden dag, waarop die Instructie werd uitgegeven, werden door de quartieren Oostergoo en Westergoo gecommitteerden benoemd, om den raadsheeren den eed daarop aftenemen, en om de consideratiën van het Hof aangaande deze intewinnen [1]). De gevraagde *consideratiën* van het Hof volgden reeds den 25 October, onderteekend door den toenmaligen griffier Sebastiaan van Pruyssen [2]). Het Hof verklaarde in tien artikelen bezwaar te vinden, maar vooral in het voorlaatste, daar dat strekte tot „merckelijcke vercleeninge van den Raden qualiteyt, die immers wel weten, ende behooren te weeten, wat het inhoud van den eed is, ende doch geensins meer behooren *gehuent* ofte beswaert te worden als andere Officiers, ende oock particulieren, veel weyniger can ofte behoort dusdanige imprecatie geëxtendeert te worden tot versuym van alle poincten deser instructie, daer van doch verscheydene van seer geringe importantie zijn." Van 25 October 1636 tot den 12 Mei 1637 schijnen de Staten, deze nieuwe Instructie, met de consideratiën van het Hof in ernstige overweging genomen te hebben. Althans op laatstgenoemden datum verklaarden zij in eene resolutie, dat zij bevonden hadden dat de nieuwe Ordonnantie op het Stuk van Justitie niet „*debita forma*" was „*gearresteert*", „alsmede in sommige poincten hier te Lande niet practiçabel sonder groote ondienste van de goede Ingesetenen." „Al waeromme by haere Edele Mogende goetgevonden ende geresolveert wert, dat het voorschreven Hof sal blijven by haer

---

1) Charterb. D. V. blz. 394.

2) Charterb. D. V. blz. 394, 395.

olde instructie (van 1588 en 1597), releverende mits desen het selvige van den eed, op den nieuwe genomene instructie den 22 October laetstleden in handen van de Heeren Staten diestijts gedaen, exempt 't gene sy Staten met goede ordre in de bovengemelte olde instructie tot ghelegener tijdt sullen believen te corrigeren ende veranderen."

Zoo werd dus het Hof bevrijd van eene zeer lastige instructie, welke de raadsheeren zes malen, voorzeker telkens met groote ergernis, hadden hooren voorlezen door den griffier die in het volgende jaar zelf raadsheer werd. Van dien tijd af kon het Hof rustig voortwerken, met de instructie van 1588 tot rigtsnoer zijner werkzaamheden. — Slechts eene enkele verandering werd hierin gemaakt door de resolutie welke den 12 Mei 1637 [1]), door de volmagten der Steden werd uitgegeven. Volgens deze werden de raadsheeren bij hunne oude instructie van den 10 Mei 1597 hersteld, met intrekking van art. 4 derzelve, voorzooverre dit de raadsbestelling in de steden betrof. Bij staatsresolutie van den 3 Maart 1647 [2]), werd bevolen dat ook in de instructie van den Hove een artikel zou worden ingelascht, waarbij bepaald werd dat de raadsheeren „geen praemien, nogte giften, directe ofte indirecte onder wat titule en wat qualité, dieselve solden mogen zijn," zouden mogen ontvangen voor het confereren op iemand van de door hen te vergeven ambten, op straffe van infamie en onbekwaamheid om later eenig ambt te bekleeden. Dit artikel werd met de resolutie zelf afgeschaft door die van den 16 Mei 1662 [3]), en maakte plaats voor een ruimer

---

[1]) Charterb. D. V. blz. 480 vlg.
[2]) Charterb. D. V. blz. 501 vlg.
[3]) Charterb. D. V. blz. 679 vlg.

gesteld artikel waarbij de straksgenoemde straf niet alleen toepasselijk werd verklaard op hen die tegen geld enz. ambten verkochten, maar zelfs tegen allen, die voor „gepasseerde ordonnantien, gemaackte accoorden ende liquidatien, octroyen, sententien, resolutien, of eenige andere acte gedaen ofte gelaten te hebben, die tot het ambt behooren," iets genoten hadden; „uytgesondert alleene 't geen bij Keyserlijke rechten, ordonnantie deser Landen en daerop gevolgde practijcq, aengaende de sportulen, salarien en vacatien gebruyckelijck is ende toegelaten wort." Bovendien werd nu dezefde straf toegepast op ieder die tot verkrijging van ambten of van genoemde zaken het verbodene presenteerde en gaf.

De lastbrief beveelt verder den nieuw benoemden: „ende voorts alles te doen, wes een goed en getrouwe Raad Ordinaris schuldig is, en behoort te doen, sonder hem in eenige zaken van Politie en Regering te bemoeijen, ten ware hy daartoe speciael van Ons (de Staten) ofte onse Gedeputeerden versogt mogte worden."

Het eerste gedeelte van deze zinsnede is eene uitdrukking, die alleen in verband met het laatste gedeelte eenige beteekenis erlangt. Tezamengevoegd schijnen deze woorden te wijzen op eene resolutie van den 28 Februarij 1601 [1]). In art. 19 van deze stelden de Staten n.l. vast: „Dat conform die Keyserlycke Rechten, niemant twee Officiën gelyck sal mogen bedienen, ende wort onder het woort van Officiën verstaen, die ghecommitteerden in de vergaderinghe der Heeren Staten-Generael, ende Raden van Staten, ***Raedtsheeren***, Procureurs-generaels, Griets-

---

[1]) Winsemius, Chronyck, blz. 862 vlg.

luyden, Burgemeesters, Rekenmeesters ende Ontfangers-Generaels, Raden ter Admiraliteyten, Secretarissen, Dyckgraefs, Convooymeesters, Contrerolleurs-Generael van de convoyen, Munster Commissarisen, Munster Schrijfmeesters ende Ontvangers-Generaels van de Convoyen, wel verstaende, dat hieronder niet begrepen worden, de Graefschappen met het Grietmans-Ampt, annex." Dit verbod bleef steeds standhouden en werd zelfs in art. 5 van de resolutie van 17 April 1627 [1]) uitgebreid tot alle „Persoonen die van den Generaliteyt, ofte van desen Lantschappe eenich tractament genieten," met uitzondering alleen van de Curatoren der Universiteit te Franeker, die alle ambten daarnevens mogten waarnemen. — Het valt niet moeijelijk te gissen waarom het bekleeden van meer dan eene betrekking verboden werd. In het algemeen hadden alle genoemde ambtenaren, maar vooral de raadsheeren in het bijzonder vele werkzaamheden. Opende men nu voor hen de gelegenheid om nog andere ambten te bekleeden, dan zouden hunne krachten versnipperd, en het Hof slecht gediend worden. Maar bovendien, men scheen nog eenigzins te huiveren voor de leden van het Hof, dat in de eerste tijden van den 80jarigen oorlog een rol gespeeld had, die zeer mishaagde aan de Staten. De eenigste der raadsheeren in wiens persoon dit verbod overtreden is, was Jelger van Feytsma, die te gelijk raadsheer en rentmeester der domeinen is geweest. Men houde evenwel in het oog dat hij reeds in 1585 raadsheer, en in 1588 rentmeester der domeinen is geworden; zonder dat de Staten er zich eenigzins tegen hebben verklaard, dat hij deze betrekkingen te gelijk

---

[1] Charterb. D. V. blz. 303.

zou waarnemen. Hij bleef dus ook na de resolutie van 1601 in deze beide ambten, te meer, daar de rentmeester der Domeinen daarin niet met zoovele woorden genoemd werd. Eerst in 1619 werd bij de benoeming van Bocke van Feytsma [1]) tot rentmeester der domeinen, dit ambt van het raadsheersambt door Oostergoo en Zevenwouden gescheiden; en hoewel Westergoo en de Steden deze beide ambten naast elkander lieten bestaan, zoo werd toch de conditie waaronder zij dit deden „*nooit geadimpleert*."

Krachtens het laatste gedeelte van onze alinea *bemoeiden* vele raadsheeren zich met politieke zaken, daartoe *speciael door de Staten of hunne Gedeputeerden verzocht.*

Een groot getal van Raadsheeren vindt men onder de buitengewone afgevaardigden ter Staten-Generaal [2]), en acht van dezen geëmploijeerd als gezanten naar vreemde hoven. — Maar ook werden dikwijls deze of gene raadsheeren uitgenoodigd om een of ander geschil te beslissen, dat als van politieken aard niet aan de regtspraak van het Hof onderworpen was. De uitspraak [3]) van de raadsheeren Johannes Saeckma, Johannes van den Sande, Orck van Doyem, Gellius van Jongestall en Johannes Nys, den Ontvanger-Generaal Albert van Aysma en Hobbe van Aylva, Gedeputeerde, die allen (blijkens deze uitspraak) gecommitteerd waren door de staten van Friesland, „om de differenten over het stuck van de contributie, tusschen de vier Leden derselven

---

[1]) Naamlijst van de Rentmeesters van de Domeinen, Procureurs-Generaals en Griffiers enz., blz. 1.

[2]) Zie de naamlijst hierachter.

[3]) Charterb. D. V. blz. 358, 359. Deze uitspraak is van den 13 September 1633.

Landschappe ontreesen" te beslissen, levert een voorbeeld hiervan op.

Verder treft men in de hierachter geplaatste naamlijst nog voorbeelden aan van bijzondere commissiën. Zoo mogt Allart Pieter van Jongestall medewerken met de commissie, welke in het jaar 1673 belast was een reglement [1]) zamentestellen ter beslechting van de geschillen in den boezem der Staten gerezen. Geheel andere waren de werkzaamheden van Johannes van den Sande, die in 1618 werd afgevaardigd naar de Synode van Dordrecht; en wien in datzelfde jaar, op verzoek der Staten-Generaal, door de Staten van Friesland werd toegestaan, om een van de 24 regters over den raadpensionaris Johan van Oldenbarnevelt te zijn.

De lastbrief vervolgt: „ende dat totten wedden, eeren, praeëminentien, vryheden, nutschappen, profyten en vervallen daar toe staande ende behorende".

Reeds in het begin van ons tijdvak schijnt dus eene vaste jaarwedde aan het raadsheersambt verbonden te zijn geweest. Hoe groot zij was, bleek ons niet. In alinea 2 van de Instructie van 1588 werd den griffier gelast aanteekening te houden van de raadsheeren, die niet de zittingen van het Hof hadden bijgewoond, en van hen die „*extraordinaris besoingneren*"; opdat daarnaar het tractement zou uitbetaald worden. Hoe lang deze bepaling gold, weten wij niet. Alleen vinden wij achter de verhandeling van Johannes van Bouricius, de *officio judicis* [2]) eene aanwijzing, dat dit in 1668 niet meer werd in acht genomen. Wanneer hij als *canon curialis* opgeeft: „*qui diutius*

---

[1]) Charterb. D. V, bls. 959.

[2]) Pag. 87.

sine venia abfuerit, stipendium ei suum detrahatur et inter praesentes distribuatur"; dan voegt hij daar achter een sterretje, om te toonen dat die regel in 1668 niet meer in gebruik was. Wel wist de historieschrijver Foeke Sjoerds, [1]) dat na 1584 de jaarwedde der raden gesteld is op duizend gulden, en dat dit zoo bleef tot 1719; doch het was hem niet doenlijk het jaar te noemen, waarin dit werd vastgesteld. Ook ons is dit niet mogelijk. Toch vooronderstellen wij, dat dit reeds den 28sten Maart 1674 [2]) geschied was, daar bij resolutie van dien datum de raadsheeren gelast werden, om tegen vijf ten honderd ieder 1000 guldens aan het land voorteschieten, en naar het ons voorkomt ieder der op die lijst genoemde ambtenaren aangeslagen werd voor zoodanige som, als zijn vaste jaarwedde bedroeg. — Aan het eind van de commissie wordt den raadsheer gezegd op welke wijze hij zijn tractement zal kunnen invorderen. „De Staten ontbieden voorts den Rentemeester der Domeinen van Friesland tegenwoordig gestelt, of die namaels gestelt zal mogen worden, dat zij die wedden totten voorsz. Staat en officie behorende den voornoemden Doctori .... betalen en uytkeren ten termine en gewoontlyke maniere, ende mits overbrengende desen ofte Copia Authentique van dien voor eens ende de eerste reise, en so dikwils als van noden sal wesen quitantie hier op dienen, en allenig zal al 't gene des hem ter cause voorsz. betaalt zal wesen, den voornoemden Rentmeester tegens den Gecommitteerden tot den Landschappe Rekeninge, voor uytgave geleden, ende gepasseert worden, waar aan den Lande dienst, en Onse goede meininge geschien wort".

---

[1]) t. a. p., blz. 315, 316.

[2]) Charterb. D. V, blz. 1026 vlg.

Moest dus ieder ander ambtenaar, om zijn tractement te kunnen krijgen, daartoe aan 's lands comptoiren eene ordonnantie van de Heeren Gedeputeerden vertoonen; voor den Raadsheer was het voldoende, dat hij, na voor de eerste maal zijne commissie of authentiek afschrift daarvan vertoond te hebben aan den Rentmeester der Domeinen, later aan dezen tegen de betaling eene quitantie afgaf. [1])

Onder de *nutschappen*, *profijten* en *vervallen*, welke eenen raadsheer toekwamen, heeft men te rekenen: de *sportulen* en de *commissiegelden*.

Was de beteekenis van *sportulen* oorspronkelijk *kleine korven* [2]) waarin vroeger de geschenken aan de regters werden aangeboden; sedert in de Instructie [3]) van het Hof verboden was dat de raden, hetzij direct, hetzij indirect, eenige geschenken zouden aannemen, bleef toch de naam sportulen bestaan.

Nu verstond men er onder hetgeen de partijen „*by ende nevens den eysch ende antwoordt*" aan het Hof betaalden. [4])

De lands-ordonnantie [5]) geeft eene lijst van die sportulen, grooter of kleiner, naarmate de zaken verschillen.

„Van Sportel-geld, indien de sake bedraagt onder de 50 Golden guld. sal betaalt worden . . . . . . X stuivers.

Van saken bedragende vijftig gold. guld. ende onder de hondert sal men betalen . . . . XXI stuivers.

Ende in saken dragende hondert golden guldens ende onder de 300 gold. guld. . . . . II florijnen.

---

[1]) Foeke Sjoerds, t. a. p., blz. 236.

[2]) Huber t. a. p., B. V, K. XXXIX, n°. 3.

[3]) Art. 27.

[4]) Huber t. a. p., n°. 4.

[5]) Lands-ordonnantie, Boek III, titel 33.

In saken monterende tot 300 golde guld., ende daar over sal werden betaalt . . . . III florijnen,

In saken van Injurien . . . . II florijnen.

In versoeken tot Momberschap ofte Curatele sal sonder onderscheid betaald worden . . . . XIV stuivers."

Eindelijk zegt zij, dat de griffier van het Hof $\frac{1}{8}$ dier sportulen zou genieten, terwijl het overige onder de raden zou verdeeld worden volgens *oude gewoonte*. Welke deze *oude gewoonte* was, leert ons art. 17 der Instructie van het Hof, wanneer dit gebiedt dat de rentmeester der domeinen tegenwoordig zou zijn bij de pronunciatiën van eindvonnissen, opdat dan de griffier en de raadsheeren met hem „afrekenen en liquideren". Voorzeker in dier voege, dat het overig $\frac{7}{8}$ der sportulen verdeeld werd onder hen die als regter het eindvonnis uitspraken.

Onder *commissie-gelden* heeft men te verstaan die gelden welke eenen raadsheer toekwamen wanneer hij als commissaris van den Hove in eene zaak werkzaam was. Zij zijn in de landsordonnantie in denzelfden 33sten titel van het derde boek beschreven. Wij zullen wat wij daar vinden niet afschrijven, maar willen liever nagaan wien wij hier als commissaris te beschouwen hebben. – In hoofdzaak waren er twee soorten van commissarissen. Over de eerste soort welke meer bepaald door het Hof werden aangewezen om met andere vergaderingen of personen in overleg te treden over deze of gene zaak, onder den naam van *Gecommitteerden*, zullen wij niet spreken. Alleen met de tweede soort hebben wij te doen. Zij waren dan die raadsheeren welke door het Hof gekozen werden om onder den specialen naam van commissaris optetreden, hetzij om toezigt te houden bij de Rolle, hetzij om eene zaak waarover het Hof moest vonnissen in staat van wijzen te brengen, hetzij om

over eene zaak rapport uittebrengen, of eindelijk om een geschil voor het Hof gebragt te beslissen. De geleerde Huber [1]) onderscheidde de commissarissen naarmate zij waren: commissarissen op de rolle, onder 't zegel, bij apostille, tot taxatiën, tot desolate boedels, ante litem contestatam, met of zonder verbaal. — Het zou ons te ver leiden wanneer wij deze commissarissen allen in het bijzonder beschouwden. — Om de wijze waarop de commissarissen gekozen werden, en welke hunne pligten waren, bloot te leggen, meenden wij niet beter te kunnen doen dan de Instructie van het Hof te laten spreken.

Art. 8. Geene Commissien sullen op eenige Raden mogen worden gepasseert, dan ten versoeke ende begeerte van Partien aen wedersyden, als de sake begint op de Rolle te dienen, of ten minsten sulx niet geschiedende daar 't meestendeel van den Rade zulx noodig verstaat, vermits de sake andersints niet gevoeglyk kan afgehandelt worden. Ende dat alsdan nog gelykheit, soo veel de gelegentheit der saken ende personen enigsints mag lyden, door hun President [2]) ofte in syn afwesen deur den Oudste volgenden Raadsheer, in 't distribueren der voorsz. Commissien, soo wel op de Rolle invoegen voorsz. als deur 't merendeel des Raads gepasseert sal moeten werden onderhouden.

Art. 9. Geene commissien sullen op enige Raden mogen worden gepasseert dan op rapport, en alle Proceduren, Acten en Actitaten voor den Commissaris ofte Commissarissen geval-

[1]) Heedendaegse Rechtsgeleertheyt, Boek IV, kapitel 16.

[2]) Zooals wij vroeger zagen was er in de 17[de] eeuw niet meer een president. De Instructie van 1636 sprak dan ook van den Oudsten raad.

len, met alle stucken ende documenten ende de besoignes in presentie van den gehelen Raad, ofte 't meestendeel van dien weder moeten worden gelesen ende gevisiteert voor de Determinatie ende Decisie der saken.

Art. 10. De Commissarien zullen op een tyt en uijre niet meer dan een sake mogen leggen, en op al sulken tyt ende uijre zullen deselve Commissarien gehouden zyn te passen, by verbeurte andersints te zullen betalen de kosten bij Partien door hun versuiminge te hebben, ende sullen ook de Commissarien besoignerende in de steden, alwaar se haar Residentie hebben, geene Commissien mogen exerceren, ofte Partien doen leggen in enige Herbergen ofte Wynhuisen, dan geholden syn in hun Collegie ofte woonplaatse te besoigneren.

Art. 11. De Commissaris, wiens beurte dattet is ter audientie van de Rolle te sitten, sal geholden syn op zyn uijre, en in tyts op de Rolle te verschynen by poene van 10 stuivers yder reise te verbeuren, ende t'innen by de 1ste Deurwaarder ten profyte van de armen.

Voegt men de jaarwedde, de sportulen en de commissiegelden te zamen welke eenen raadsheer toekwamen, dan voorzeker kan men het ambt beschouwen, als zeer gezocht; en nog te aanzienlijker door den hoogen rang, en den gewigtigen titel die zich in eenen raadsheer vereenigden. Zooals wij reeds vroeger zagen, kwam de hoogste rang onder de collegiën van Friesland toe aan den Souverein, de Staten. Verder blijkt niet alleen uit hetgeen wij bij Winsemius [1]) vinden opgeteekend, aangaande den lijkstoet welke het lijk van Graaf Willem Lodewijk bij

[1]) Chronyck, blz. 908 vlg.

de teraardebestelling volgde den 13 Julij 1620, dat het collegie der Gedeputeerde Staten den tweeden, en het Hof provinciaal den derden rang innam; maar ook kan men dit opmaken uit eene resolutie der Staten van den 20 Junij 1627 [1]), waarbij werd vastgesteld dat „de Staaten geduurende den Landsdag, zullen hebben den rang in het voorgaan en voorzitten voor hun Gedeputeerden en Raaden Provintiael."

Volgde nu het Hof als collegie op het collegie der Gedeputeerde Staten: dan voorzeker volgden ook de raadsheeren afzonderlijk in rang op de gedeputeerden. Zoo had men dus in Friesland als eersten in rang aantemerken den stadhouder, die de Staten vertegenwoordigde bij de andere collegiën. Op hem volgden de afzonderlijke leden der Staten, evenwel niet anders dan wanneer zij ten landsdage vergaderd waren [2]). Dan volgde in rang de Gedeputeerde en op dezen de raadsheer. De raadsheeren onderling bekleedden eenen hoogeren rang naarmate zij vroeger geintroduceerd waren. Dus zal de jongste raadsheer altijd de minste in rang geweest zijn. Bij resolutie van den 14 Februarij 1680 [3]), werd door de Staten aan den Rentmeester der

---

[1]) Charterb. D. V. blz. 315.

[2]) Foeke Sjoerds, t. a. p. blz. 115, zegt dat de luisterrijke betrekking der volmagten ophield buiten de landsvergaderingen. Dan waren zij weer *medeburgers van 't gemeenebest*. Daarom noemt die schrijver het eene „ongepaste wanschikkelijkheid, dat dikwijls kinderen en vrouwen van zommige Heeren der Regeringe, in de gezelschappen en anders, den rang meenen te moeten waarnemen, waarin hunne Vaders en Mannen zitting in 's Lands Vergaderingen hebben, waardoor zomtijds een jonge Vlasbaard of naaulijks volwassen jonge dochter den hogeren rang begeert boven anderen, die niet zelden van veel aanzienlijker geboorte, ouderdom en hoedanigheden zijn; uit geene andere reden dan omdat hunne Vaders of Mannen, in de Staatsvergaderingen hoger plaats bekleden."

[3]) Charterb. D. V. blz. 1170.

Domeinen in den persoon van den beroemden Willem van Haren toegestaan, om in rang te volgen op den jongsten raadsheer. — Welke beteekenis men moet hechten aan dezen rang bleek ons niet, waarschijnlijk deze dat altijd, wanneer een raadsheer te gelijk met een ander ambtenaar zitting nam in eenig collegie, b. v. in de vergaderingen der Staten-Generaal, hij daar beneden de hoogeren, boven de minderen in rang moest zitten. Zoo toch zat ook de jongste raadsheer het laagste in de vergaderingen van zijn eigen collegie, en moest hij het eerst zijn advies mededeelen.

De raadsheeren voerden ten titel: *Edele Mogende Heeren* [1]). Door de Staten werden zij aangesproken als: de *Edele mogende Heeren Raden 's Hofs van Friesland,* terwijl zij hen in hunne geschriften noemden „ *die van onzen Hove provinciaal.*

Dat deze titel hoog gewaardeerd werd, kan daaruit blijken dat toen men Ulricus Huber, die den 16 Februarij 1682 voor het raadsheersambt bedankte en beroepen werd als hoogleeraar te Leiden, in Friesland wilde houden, men hem o. a. toestond om zich „ *Oud-raadsheer*" te blijven noemen. —

De *vryheden* en *nutschappen* waarvan de commissie spreekt waren, naar het schijnt, alleen de volgende. Eerstens waren de raadsheeren evenals vele andere hooggeplaatste ambtenaren alleen aan de regtspraak van het Hof onderworpen. Vele voorbeelden [2]) zijn voorhanden, waaruit blijkt dat zij geschillen aanhangig hadden voor het Hof. Mogt dit een voorregt heeten, het werd te grooter daar volgens getuigenis van den oud-raads-

---

[1]) Foeke Sjoerds, t. a. p. blz. 318.

[2]) Zie Nauta, Decisien van het Hof, passim.

heer Ulricus Huber [1]), „de heeren raden, ook olde Raedtsheeren,” vrij waren van het betalen van sportulen.

Misschien moet men het ook als eene praeëminentie aanmerken, dat aan de leden van het Hof bij eene resolutie van 24 Augustus 1698 [2]) werd bevolen om zoo zij zich bezwaard mogten achten over de tauxatie van hunne goederen, van welke zij belasting moesten betalen, de klagten daarover bij het Mindergetal inteleveren, en den eed van zuivering voor dat collegie te doen. Aan particulieren toch werd bevolen dit te doen in handen van hunne respective Grietslieden of Magistraten.

Verder waren de raadsheeren, of ten minste het collegie dat zij vormden „geëximeert van de betalinge der excijsen” of accijnsen. Dit vinden wij alleen als een regt geconstateerd in eene resolutie der Staten van den 19 Februarij 1658 [3]).

Nog in een ander opzigt is deze resolutie belangrijk voor ons, daar zij verklaarde dat niemand, ook niet het collegie der Gedeputeerden of het Hof, of de officieren uit een dier beide collegiën vrij zou zijn van de betaling van consentgelden. In de lands-ordonnantie werd nl. een titel gevonden die handelde „van Boden ende Consenten”, [4]) waarin werd vastgesteld, dat ieder voor den verkoop van zijne onroerende goederen daartoe eerst consent moest vragen van de Staten, en dan bij de toewijzing van het verkochte door den regter van iederen goudgulden van 28 stuivers een halven stuiver consentgeld moest

[1]) t. a. p. B. V, K. XXXIX n°. 11.

[2]) Charterb. D. VI, blz. 160.

[3]) Charterb. D. V, blz. 601.

[4]) Boek I, titel II. Liep de koopsom onder de 200 goudguldens, dan kwam het consentgeld aan den Grietman of Magistraat. Bij resolutie van 18 September 1619 werd de 200 in 400 veranderd. Charterb. D. V, blz 256.

betalen. [1]) Wel maakte de Ordonnantie geene uitzondering op dezen regel, maar langzamerhand had zich in de praktijk het denkbeeld gevestigd, dat de raadsheeren en Gedeputeerden van de betaling dier consentgelden vrij waren. Dit denkbeeld baseerde zich vooral op de overweging, dat die heeren vrij waren van het betalen van excysen. En van daar nu deze resolutie die voor goed een einde daaraan maakte.

Eindelijk had ook een raadsheer het regt om te jagen. —

Nadat de Staten nu den nieuw benoemde zijne verpligtingen onder het oog hebben gebragt, vervolgen zij: „waar op ende van hem wel ende getrouwelyk in desen te quyten, den voornoemden Doctor . . . . gehouden wort dien behoorlycken eed met de afsweringe des Conings van Hispaignien, en zyne aanhangeren, in Onsen ofte onsen Gedeputeerden handen te doene".

Zoodra de vrede van Munster was gesloten, verviel natuurlijk

---

[1]) Loopt de koopsom boven de 200 goudguldens, zegt Huber, dan komen de consentgelden aan de Stad of Grietenij, waar de verkoop plaats had. „Maer wat beneden die summa is blyft tot profyt van de Magistraten ende Grietsluyden, hoewel zy al dikwyls de groote consenten mede genieten". Huber, t. a. p., B. III, Tit. V, n°. 4. Ten opzigte van de consentgelden zegt art. 28, Instructie van het Hof: „Dat die van den Rade Provinciaal nopende de Consent-gelden hen zullen reguleren, na den 2 Art. van de Resolutie by den Landtschappe genomen den 28 April 1584, ende voorts gedogen dat alle Consent-gelden, soo wel by Decreet van den Raad Provintiaal gedaan als van de Magistraten en de Grietsluiden zullen worden betaalt, ter plaatse daar deselve goederen gelegen syn, sonder enige distinctie by wien de Decreten gepasseert syn, mits dat de vordere Gerechtigheden daar af betaalt sullen worden in de Cancellarie na ouder gewoonte van de Decreten, die aldaar verzogt zullen worden. Verbiedende wel expres den Rentemeester Generaal, ende syn Clercquen, omme van de Copen en Decreten voren geroert enige Consentgelden te ontfangen, by privatie van hun Officie."

die afzwering van den Koning van Spanje. — Waarschijnlijk was reeds in 1647, [1]) door de resolutie tegen ambtverkooperij van dat jaar, bij den eed op de Instructie welke de raadsheeren in handen van de Gedeputeerden [2]) moesten afleggen, ook de zuiverings-eed aan hen opgelegd. In allen gevalle moesten de raadsheeren na 1662 afzonderlijk den zuiverings-eed afleggen. Dezen vindt men duidelijk geformuleerd achter de meergenoemde resolutie van den 16 Mei 1662 [3]); en minder formeel herhaald achter het reglement van 15 Maart 1673. [4])

Eindelijk verklaren de Staten aan het slot van de commissie, dat de nieuwbenoemde gesteld wordt in het bezit van het lidmaatschap van het Hof, en bevelen alle ingezetenen en officieren om hem rustig deze betrekking te laten waarnemen.

Nog eene formaliteit moest nu plaats hebben vóór dat de gekozen en beëedigde raadsheer als zoodanig kon optreden. Hij moest n.l. bij het Hof geintroduceerd worden. Door wie die introductie vroeger geschiedde weten wij niet met zekerheid, misschien even als later door twee leden uit 't Illustre collegie der Heeren Gedeputeerden [5]). Sedert die introductie werd hij gerekend lid van het Hof te zijn en naar dat tijdstip werd zijn rang beoordeeld [6]).

De gewone vergaderplaats van het Hof gedurende de zeventiende eeuw was de zoogenaamde *Cancellarye*, binnen Leeuwar-

---

[1]) Charterb. D. V. blz. 501 vlg.

[2]) Foeke Sjoerds, t. a. p., blz. 244.

[3]) Charterb. D. V, blz. 681.

[4]) Charterb. D. V, blz. 969.

[5]) Vgl. de voorrede voor de naamlijst van de rentmeesters der domeinen enz. blz. 1.

[6]) Voorrede voor de naamrol der raden 's Hofs van Friesland, blz. 5.

den, de zetelplaats van het Hof. Zij stond aldaar op de Tweebaksmarkt. Vroeger, van 1542 tot 1571, hadden de raden hunne vergaderingen gehouden in het ziekenhuis van de Barrevoeter monnikken [1]). Doch dit veroorzaakte vele moeijelijkheden. Men had reeds lang vóór 1571 het besluit genomen om eene nieuwe vergaderplaats aan het Hof te geven. Sedert geruimen tijd was daaraan gearbeid, totdat eindelijk in genoemd jaar een schoon gebouw verrezen was, dat sinds onder den naam van *Kanselarij* tot genoemd doel gediend heeft.

Was in 1571 een opschrift [2]) boven den ingang geplaatst, reeds spoedig was het uitgehouwen [3]) daar het al te veel den

---

[1]) Foeke Sjoerds, t. a. p. blz. 316.

[2]) Het opschrift was:

Redempt. Incarnati.
Anno
CIↃ IↃ LXXI
VII. ID. NOVEMB.

Divo Philippo Hispaniarum rege Catholico, et Frisiae Domino Regnante, Carolo de Brimeu comite de Megen, ejusdem Regis Nomine Frisiam Gubernante, SS. Hanc Justitiae Aedem Opera et Sollicitudine Caroli Nitzenii, quondam Praesidis, Inchoatam, piis Votis ac concordibus animis Igramus ab Achelen Praeses, Jacobus Roussel, Valerius ab Ockinga, Adrianus Vastaerts, Antonius Lopes del Vaille, Boudevinus a Loo Exquaestor, Idzardus a Sickinga, Petrus a Fritema, Focco Rommarts, Joannes Carolus Procurator Regius, Julius a Dekama, Hyeronimus ab Hania, et Hector ab Aytta, Consiliarii, Solenni Peracto Sacro, Primum Juris Dicendi Causa Collegiatim, cum Petro ab Emskerck Graphaeo Ingressi, hoc Monumentum Perpetuae Memoriae ergo pos. —

[3]) Alleen bleven de woorden:

Redempt. Incarnati.
Anno
CIↃ IↃ LXXI.
VII. ID. NOVEMB.

vrijen Fries herinnerde aan de dagen van de onderdrukking door den koning van Spanje, die juist het Hof meestal als zijn werktuig kon beschouwen. Boven de plaats waar men vroeger het opschrift vond, werd in 1621 het in hardsteen uitgehouwen provinciale wapen ingemetseld. Overigens bleef het gebouw ongeveer onveranderd. Uitvoerig is de beschrijving van de Kanselarij die men vindt in „de Tegenwoordige Staat der Vereenigde Nederlanden," veertiende deel [1]). Voor ons zij het genoeg te vermelden dat men in de Kanselarij behalve enkele andere vertrekken vond: een groote voorzaal waar de openbare vierschaar en de balie der advocaten was; een raadkamer waar de raadplegingen van het Hof gehouden werden. Hier stonden veertien stoelen rondom eene met groen laken overdekte tafel. Een van deze was bestemd voor den stadhouder, die evenwel bijna nooit de besoignes van het Hof bijwoonde, [2]) twaalf voor de raadsheeren en een voor den procureur-generaal; dan had men de zoogenaamde kleine vertrekkamer van het Hof waarin de commissarissen gewoonlijk hunne werkzaamheden verrigtten;

---

[1]) Pag. 84 vlg. En daarmede in verband, Vrije Fries D. VI. blz. 124 vlg. waar eene andere verklaring wordt gevonden van de 9 beelden die op de Kanselarij geplaatst zijn. — Verder vindt men eene verhandeling over „Het gebouw van de oude kanselarij te Leeuwarden" van den Heer Is. Warnsinck, architect te Amsterdam, in de Bouwkundige Bijdragen, uitgegeven door de Maatschappij ter bevordering der Bouwkunst, Zevende Deel, blz. 89 vlg. In die verhandeling wordt de kanselarij genoemd „een van de schoonste voorbeelden van gemengden bak- en hardsteenbouw" uit de zestiende eeuw, dat „welligt alleen door het gebouw der vleeschhal te Haarlem overtroffen" wordt. Ook vindt men daar eene naauwkeurige afbeelding van 't gebouw. De schrijver wijst er op dat deze kanselarij de aandacht van vreemde kunstkenners tot zich trok (Athenaeum, September 1848 blz. 983).

Zie ook W. Eekhoff, Beschrijving van Leeuwarden, dl. II. blz. 225.

[2]) Foeke Sjoerds t. a. p., blz. 313.

hierop volgde de groote vertrekkamer, waar commissarissen of gecommitteerden de Nedergeregten voor zich lieten verschijnen en waar andere solemneele en voorname audientiën plaats hadden. In de griffie was een afzonderlijk vertrek voor den substituut-griffier, eene zitplaats voor den ontvanger der Kanselarij-geregtigheden en de grossanten; en eindelijk diende dat local tot verblijfplaats voor de suppoosten van het Hof.

Buiten de vacantiën moesten alle weken vier „ordinarise Roldagen" worden gehouden, zonder dat op eenige pontificale festa [1]) zou gelet worden, zegt art. 15 van de Instructie. Onder roldagen versta men die dagen op welke de rolle van het Hof gehouden werd door den griffier, „ofte syne gesubstitueerde tot de rolle". [2]) De rolle was een lijst waarin werd opgeteekend welke zaken men voor het Hof wilde brengen. Die zaken zouden dan door het Hof behandeld worden naar de orde welke de rolle aangaf. Het was de taak van den commissaris ter rolle om te zorgen, dat „die saken die opgestelt en gepresenteert worden sonder confusie mogen dienen en afgedaen worden; dat de Advocaten in zedigheyt en behoorlycke respect tot den Hove ende tot malkanderen haer gedragen". Hij moest de requesten appoincteren, en mogt voorts „zoodanige uitspraken en dispositiën doen, als door de Advocaten, nae gelegentheyt van saken versocht worden". [3])

Tweemalen daags had de zitting ter rolle plaats; volgens de lands-ordonnantie begon zij in den winter des morgens 4e

---

[1]) Hiermede wordt gedoeld op de feestdagen welke door de Pauselijke ordonnantie zijn ingesteld. Vgl. Lands-ordonnantie B. III. Tit. 7. Art. II.

[2]) Lands-ordonn. Aldaar, Art. III.

[3]) Huber t. a. p. B. IV. K. XVI. n°. 6.

negen, des middags te twee ure; des zomers te acht ure 's morgens en 's middags te drie uur.

De zittingen van het Hof hadden dagelijks eveneens tweemalen plaats, met uitzondering alleen van den Zaturdag namiddag [1]). Begonnen die zittingen vroeger evenals op de rolle, s winters en zomers op de evengenoemde uren, dit veranderde toen de Staten bij resolutie van 30 Maart 1660 [2]) aan het Hof toestonden om de zittingen des zomers en winters, voor en na de middag op gelijke uren te houden. Dientengevolge bepaalde het Hof, dat „voortaan soo wel des soomers als des winters de sessien ende Rechtsdagen op den Cancelrie geholden sullen worden op negen uyren voordemiddach, ende ten twee uyren nae noen." De vergaderingen werden geleid door den oudsten raadsheer; deze of in zijne afwezigheid de op hem volgende raad moest de adviezen vragen [3]), „eerst beginnende van den Jongsten, ende soo vervolgens procederen, en dat een yder der Raden geholden zijn, als de saak swarigheid vordert, ende de advisen discorderen, sijn meninge ende advys met redenen uyt de Rechten behoorlijck te confirmeren, sonder hem met de voorgaande slechtelijk te mogen conformeren, ten ware hij yder point ook met sijn reden versterkte" [4]). Volgens de meerderheid van die adviezen werden de zaken beslist. Wanneer de stemmen staak-

---

1) Huber t. a. p. B. IV, K. XLIII n°. 2.

2) Charterb. D. V. blz. 638.

3) Art. 14 Instructie van het Hof.

4) Art. 28 Instructie bepaalt dat „ook de voorsz. Raden geene advyssen van een yder haarder sullen mogen ontdecken." — Hierin lag de reden waarom de procureur-generaal niet present mogt zijn bij deliberatiën over civiele zaken. Hij toch stond niet onder den eed van geheimhouding der adviesen. Foeke Sjoerds t. a. p. blz. 327 verklaart evenwel dat daarop „niet zeer naauwkeurig gelet" werd.

ten werd in afwijzenden zin beschikt. Op dien grond sloeg het Hof b. v. ook den 31 Januarij 1680 het verzoek af tot alienatie van goederen aan minderjarigen toebehoorende, dat gedaan was door zekere weduwe H. van B. En daarom verwierp het Hof den 11 Febuarij, en den 17 September van dat jaar een paar gestelde exceptiën [1]).

Menigmalen was er vacantie voor het Hof. Behalve den Zondag noemde de lands-ordonnantie [2]) zes gewone vacantiën. De eerste ving aan Dingsdag vóór Vastenavond en duurde veertien dagen; de tweede begon Dingsdag voor Palmzondag, en duurde even als de derde die Dingsdag voor Pinksteren eenen aanvang nam, drie weken. Dan volgde het eerst de groote vacantie, die van den 15 Julij tot den eersten Dingsdag in September liep; daarna was er vacantie van den 27 October tot den tweeden Dingsdag na Allerheiligen, en eindelijk rustten de voornaamste werkzaamheden van het Hof van den 20 December tot Dingsdag na Pontiaen (14 Januarij).

Buiten deze gewone kon het Hof nog buitengewone vacantiën hebben bij feestelijke gelegenheden, of onder treurige omstandigheden. Zoo b. v. op uitgeschreven dank-, vast- en bede-dagen. Of bij de nadering des vijands. Van het eerste vindt men een voorbeeld in het jaar 1604. Bij resolutiën [3]) der Staten waren nl. de 18de April en de 13de Junij van het jaar 1604, bestemd tot dank-, vast- en bede-dagen. De eerste tot behoud van de stad Ostende, de laatste wegens het beleg

[1]) Huber, t. a. p. B. V, K. XXXV. n°. 12 vlg.
[2]) Boek III. tit. 7 art. V—X.
[3]) Charterb. D. IV, blz. 1254, 1282.

der stad Sluis en 't behoud van Ostende. Een voorbeeld van het laatste levert, volgens getuigenis van Huber, [1]) het angstvolle jaar 1672.

Zeer nadeelig moeten al deze vacantiën geweest zijn voor eene goede regtspraak, vooral daar het verboden was gedurende dien tijd eenige uitspraak of „*pronunciatie*" te doen. [2]) Mogt al het getal der raadsheeren voldoende geweest zijn, om over eene zaak te vonnissen, het vonnis kon niet van kracht verklaard worden. Misschien evenwel kon bij provisie in eene zaak voorzien worden, wanneer er *evidens periculum in mora* was.

Wij hebben nu de geschiedenis der zamenstelling van het Hof gedurende de zeventiende eeuw behandeld. Alleen blijft ons nog over de personen te noemen die in meerdere of mindere betrekking tot het Hof stonden. Eerstens valt ons oog hier op den Procureur-generaal. Deze werd aangesteld door de Staten; zijne commissie vindt men achter de „Naamlijst der Rentmeesters der domeinen, Procureurs-generaal en Griffiers, sampt van de Substituten, zoo van Procureurs als Griphieren in der tijd; waarop volgen de eerste Deurwaarders van den Kamere van den Hove in Friesland" [3]).

Op hem volgde in rang de Griffier van het Hof, die ook door de Staten benoemd werd. Zijne instructie en commissie [4]) kan men vinden achter dezelfde Naamlijst. — De Staten gaven aan den Procureur-generaal eenen Substituut Procureur-gene-

---

[1]) t. a. p., B. IV, Kap. XLIII, n°. 5.

[2]) Vgl. de Landsordonnantie, Boek III, tit. 7.

[3]) Bladz. 19 volg.

[4]) Zij is van het jaar 1615. Vgl. Foeke Sjoerds, t. a. p., blz. 330 vlg.

raal. — Het Hof benoemde op advies van den Griffier eenen Substituut-griffier [1]) en vijf Klerken [2]), zooals blijken kan uit art. 16 der Instructie van den Griffier, Substituut-griffier en andere Clercqen. Een van die Klerken kreeg den bijzonderen naam van Rollarius, een ander van Ontvanger der cancelary-geregtigheden. — De eerste Deurwaarder [3]) die aan het Hof toegevoegd werd door de Staten, moest zijnen eed afleggen in handen van den presiderenden Raadsheer. — De zes andere Deurwaarders [4]), gelijk ook de acht Boden en de Sportelmaander werden hoogstwaarschijnlijk door het Hof zelf aangesteld.

Eindelijk noemen wij hier nog de Advocaten en Procureurs die, wanneer zij als zoodanig waren toegelaten, hunnen eed in handen van den presiderenden Raadsheer moesten afleggen. De namen der Advocaten die dit gedaan hadden, werden in eene bijzondere daarvoor bestemde *matricula* opgeschreven. Een van de acht oudst-ingeschrevenen werd beurtelings door het Hof als verdediger gegeven aan de personen wier misdrijven door den Procureur-generaal aan de regtspraak van den Hove onderworpen werden.

---

[1]) Zie zijne commissie in de genoemde naamlijst, blz. 21 volg.

[2]) Ook zijne commissie staat achter diezelfde naamlijst, blz. 32.

[3]) Zijne commissie is te vinden achter dezelfde naamlijst, blz. 33 vlg. Overigens spreekt ook Foeke Sjoerds, t. a. p., blz. 340 vlg. vrij breedvoerig over zijn ambt.

[4]) Zie hunne Instructie van 3 Maart 1624 in Charterb. D. V, blz. 288.

REGTSMAGT VAN HET HOF IN BURGERLIJKE ZAKEN.

Toen de Staten, na de afzwering van Philips II de regering over Friesland geheel op zich hadden genomen, en de vertegenwoordigers der souvereiniteit over genoemd gewest waren geworden, hadden zij, zooals wij zagen, reeds in eene Instructie van het jaar 1588 aan het Hof het bestuur der justitie, zoowel civiele als criminele, opgedragen. Was het Hof dus bestemd om voortaan de hoogste regter in de heerlijkheid te zijn: de vraag rijst, naar welke wetten moest het regt spreken? Nog bij den aanvang van ons tijdvak in 1600 heerschte in Friesland de Ordinatio Saxonica, die wel door vele ordonnantiën en resolutiën was uitgebreid, misschien gewijzigd, maar toch als de hoofdwet was aan te merken. Nu was er juist door die uitbreiding en wijziging groote verwarring ontstaan, zelfs kwam soms tegenstrijdigheid in de wetgeving aan het licht. Om daaraan tegemoet te komen was in 1598 op voorstel van het Hof, door de Staten beloofd, dat aan die verwarring een einde zou gemaakt worden door eene nauwkeurige codificatie

van die verspreide wetten. Blijkens een reformatoir artikel dat 28 Februarij 1601 [1]) aan de Staten werd overgegeven, had toen reeds de griffier verscheidene Placcaten, Ordonnantiën, Wetten, Costuymen, Statuten enz. bijeengezameld en in goede orde op elkander laten volgen. Op genoemden datum werd besloten dat na den Landsdag, twee gedeputeerden, twee raadsheeren en twee advocaten voor het Hof, zouden gecommitteerd worden, „omme het ghebesoigneerde van den Griffier te vorderen, ende 't selve te visiteren, ende daerby adderen, 't gene noodich bevonden sal worden, sulcx gheschiet zynde, 't selve op den name der Staten te doen drucken." Tot gecommitteerden uit het Hof werden gekozen de heeren Baerthe Idsaerda en Gellius Hillama, terwijl ook de procureur-generaal Johannes Saeckma, die later eenen zetel onder de raadsheeren innam, de werkzaamheden met de commissie deelde.

Spoedig had deze haren taak volbragt. Slechts hier en daar had zij iets veranderd in, of iets toegevoegd aan het ontwerp van den griffier [2]). Zij leverde in het laatst van 1601 of in het begin van 1602 haar werk bij de Staten in. Deze benoemden uit hun midden acht personen, onder welke de latere raadsheer Gellius van Jongestall, ten einde de bijeenverzamelde ordonnantiën te revideren. Na het rapport van dezen lieten zij haar den 14den Mei 1602 *„vertekenen ende bevestigen.*" Eindelijk werd de verzameling krachtens placcaat van den 4den November 1602, den laatsten November behoorlijk gepubliceerd onder den naam van „Statuten, Ordonnantien

---

[1]) Winsemius, Chronyck van Vrieslandt, blz. 861.

[2]) De toenmalige griffier was Buwe Jeltinga. Vgl. de Naamlijst van de Rentmeesters van de Domeinen, Procureurs-Generaals en Griffiers enz., blz. 12.

ende Costuymen van Friesland," en behield met enkele wijzigingen kracht van wet tot het jaar 1723.

Achter de meeste uitgaven [1]) van de Landsordonnantie vindt men een appendix waarin die van tijd tot tijd vastgestelde wijzigingen gevonden worden. Den 12den October 1686 werd een project-Landsordonnantie opgesteld, zooals dit te vinden is in het Charterboek, [2]) doch het bleef een project, en verkreeg geen kracht van wet.

Raadpleegt men de mannen van gezag, die in de zeventiende eeuw leefden [3]), dan blijkt dat naast deze Friesche wetten,

---

[1]) De naamrol, blz. 32, zegt dat zij tot 1723, twaalf malen herdrukt is. In de jaren 1602, 1608, 1628, 1638, 1650, 1659, 1664, 1683, 1689, 1693, 1699, 1707.

[2]) Deel VI, blz. 1—118.

[3]) Johannes van den Sande die in 1634 eene reeks van Gewysde zaken in het licht zond, welke oorspronkelijk in het Latijn geschreven, in 1637 in het Nederduitsch werd uitgegeven, zegt in Boek II, titel 2, definitio II. „De Statuten moeten alsoo ghenomen worden, dat sy op het minste het ghemeene Recht quetsen. Welcke regel insonder plaets heeft by de Vriesen, welcken het ghewoontlycken ende solenneel is (als Thomas Herbajus seyt) dat sy het Civile Recht ghebruycken, ten ware anders van de saecke ware ghedisponeert, ofte een ander ghebruyck ware." Onder het Civile Recht versta men hier het Corpus Juris Civilis. — Huber, Heedendaegse Rechtsgeleertheyt B. I, Kap. II. n°. 28 zegt: „Soo veel aengaet Frieslandt, het burgerlyk recht bestaet aldaer uyt twederley Wetten, de *Romeinsche* en de *eygene Friesche*; in dier voegen dat de Roomsche niet anders gelden, als in saeken waer van in het Friesche niet wort gevonden". — Zacharias Huber hield in 1695, te Franeker eene Oratio de usu atque autoritate juris Romani in Frisia. Verg. over deze G. de Vries, Abr. Fil.: Dissert. Jurid. Inaugur. exhibens historiam introducti Juris Romani in Provincias quas deinceps Respublica Belgii Uniti comprehendit. Lugd. Bat. 1839, pag. 76 vlg., 100, 111. — Verg. verder Arntzenius, Institutiones Juris Belgici Civilis de conditione hominum D. I, blz. 37. — Zie ook Mr. I. Telting, de invoering van het Romeinsche regt in Friesland, in het tijdschrift voor het Nederlandsch regt, Groningen 1868, blz. 9 vlg.

het Romeinsche regt toepasselijk was, in zooverre daaraan niet gederogeerd was door de Friesche wetten, of door het gebruik. Niet alleen moest dus het Hof, zoo noodig, de zaken beslissen volgens Romeinsch regt, maar ook zullen wij, wanneer wij de regtsmagt van het Hof nagaan, zien dat het deze in enkele opzigten daaraan ontleende. — Het Canonieke regt had in dit gewest niet meer magt „als de Pausen selfs," zegt Huber, „uytgenomen eenige dingen, die daeruyt in *algemeene praktycke* zijn gekomen" [1]).

Dit, voor zooveel het geschreven regt aangaat. Daarnaast had men het ongeschreven regt. Dit omvatte in casu niet alleen het gewoonteregt, maar ook den stijl der Kanselarij; terwijl ook door het Hof de geschreven en ongeschreven plaatselijke wetten, moesten toegepast worden, „soo verre de gemeine wet des landts in 't gebruyck zynde daertegens niet en strijd" [2]). —

In het algemeen gold de regel, welke men vindt uitgedrukt in art. 24 der Instructie van het Hof [3]), dat als nadere bepaling van art. 4, waarin aan het Hof de administratie der justitie werd toevertrouwd is aan te merken. De woordelijke inhoud was: „dat voortaan alle Ingesetenen deeses Lands zullen moeten worden geconvenieert, ende aangesproken in der plaatsen van hun Residentie ende woninge, en gelyk na olde Keyzerl. Rechten toebehoort, sonder dat de Ingesetenen van de Steden of Grieteniën ter eerster instantie voor den Hove zullen worden betrocken, ten ware sy specialyk haar den Hove

---

[1]) Huber, t. a. p., n° 25.

[2]) Huber, t. a. p., passim.

[3]) Naamrol, blz. 71.

hadden gesubmitteert, of daartoe na Keyzerl. voorsz. Regten ofte Ordonnantie van Saxen [1]) mogten worden aangesproken".

De in dit artikel gebruikte woorden *„alle ingesetenen"* hadden niet steeds denzelfden omvang. In 1597 en volgende jaren werden daaronder begrepen, niet alleen de ingezetenen van de provincie Friesland, zoo als zij door Schotanus [2]) beschreven werd, maar ook de ingezetenen van de heerlijkheid en erfgrietenij Visvliet, en die van het eiland Schiermonnikoog. De heerlijkheid Visvliet werd in 1638 verkocht, met de civiele en criminele justitie, zonder eenig voorbehoud [3]). De grietman van die erfgrietenij werd op een wachtgeld van 600 gulden [4]) gesteld; en de regering en de justitie geheel overgelaten aan den kooper.

In hetzelfde jaar werd ook het eiland Schiermonnikoog aan den heer Johan Stachouwer verkocht [5]); wel evenals Visvliet met de civiele en criminele justitie, doch „onder reserve van het recht van souverainiteyt ende hommage." De grens van de justitie welke aan den kooper toekwam, was dus juist waar

---

[1]) Men houde in het oog dat dit in 1597 werd geschreven, en men heeft dus in plaats van aan de Ordonnantie van Saksen, na 1602 te denken aan de Landsordonnantie.

[2]) In zijne Beschryvinge van de Heerlyckheijdt van Frieslandt, tusschen 't Flie end de Lauwers.

[3]) Zie de resolutie van 22 November 1637 waarbij tot den verkoop besloten werd, en de den 8 December vastgestelde voorwaarden. Charterboek, D. V, blz. 438—443.

[4]) Vgl. De (oude) Naamlijst der Heeren Grietslieden enz., blz. 72.

[5]) Bij resolutie van 27 Junij 1638 (Charterb. D. V, blz. 445) werd daartoe besloten. Den 10 Augustus werden de conditiën vastgesteld. (Charterb. D. V, blz. 447 vlg.) De koopacte werd den 1 November 1638 gepasseerd. (Charterb. D. V, blz. 450—451.)

de regtspraak, als een deel der souvereiniteit door de Staten aan het Hof opgedragen, aanving; en van daar had die verkoop geenen invloed op de magt van het Hof [1]).

I. In de eerste plaats was het Hof regter in hooger beroep of bij appel van de beslissingen der Nederregters. Volgens de Landsordonnantie [2]) mogt men niet alleen van definitieve en van interlocutoire sententiën door de Nederregters geveld, appelleren aan het Hof, maar zelfs van alle „*extrajudicieele beswaarnissen*," of bezwaren welke voortvloeiden uit de appoinctementen en bevelen der Nederregters [3]), mits deze natuurlijk geen betrekking hadden op de politieke zaken, in welk geval beroep op de gedeputeerde staten opengesteld was. Dat appelleren van interlocutoire sententiën en van genoemde bezwaren is overgenomen uit het Canonieke regt. Naar Romeinsch regt gold de regel [4]): „Ante sententiae tempus et ordinem eventus, nec a discussore, nec a rationali appellari liceat." Men verkoos in dezen het Canonieke regt boven het Romeinsche, omdat de Nederregters, de Grietmannen zoowel als de Magistraten, dikwijls zeer onervaren in de regten waren. Wel raad-

---

[1]) Voorbeelden van de regtspraak van het Hof over Schiermonnikoogsche zaken kan men vinden bij Hamerster, Verklaringe van de Statuten, Ordonnantiën enz. van 1723. Dl. III, blz. 92. vlg. De twist, die in 1750 werd gevoerd over de regtspraak op Schiermonnikoog, werd door de Staten op advies van bijzonder daartoe gecommitteerde regters, beslist in den door ons gestelden zin.

[2]) Boek III, titel 2, artt. 58, 59, 60.

[3]) Huber, t. a. p., B. V, Kap. XLV, n°. 10.

[4]) L. 7. C. *Quorum appellationes non recipiuntur*. Slechts in enkele gevallen was daar appel van zoodanige sententiën toegelaten.

pleegden zij in gewigtige zaken meestal eenen advocaat, doch dat vrijwaarde natuurlijk de partijen niet voor eene slechte regtspraak, of voor eene onregtvaardige beschikking op de verzoeken door hen gedaan. — Ook trad het Hof op als regter in hooger beroep van de uitspraken van praeferentiën door de Commissarissen van den Hove gedaan [1]; en eindelijk van de door de Nedergeregten op rapport van eenen commissaris uitgesproken tauxatiën van „Huisinge, Hovinge, Melioratien van Landen ende diergelyke voor de Neder-rechters vallende" [2].

Van eindvonnissen [3] kon men appelleren bij monde zoodra zij uitgesproken waren, *viva voce stante judicio,* of bij geschrifte. Van interlocutoire [4] of provisionele vonnissen, en van de meergenoemde bezwaren tegen de beschikkingen der Nederregters, kon men alleen bij geschrifte [5] in hooger beroep komen, omdat bij zulke uitspraken de partij meestal niet ge-

---

[1] Van den Sande, Vyff Boecken der Gewysder Saecken voor den Hove van Friesland, Leeuw. 1637, B. III, T. 12, Def. XVII, geeft een voorbeeld van zoodanig appel van eene door hem als commissaris gedane uitspraak van praeferentie van 23 December 1625.

[2] Landsordonnantie, B. III, T. 2, art. 65.

[3] Landsordonnantie, t. a. p., art. 59.

[4] Door eene resolutie van den 14den November 1689 werd het appelleren „van Appoinctementen, Interlocutoriën, Exceptiën of Incidenten" verboden. Vgl. Register van Placaten enz., blz. 272.

[5] Landsordonnantie, t. a. p., artt. 58, 60. Den 19den Maart 1680 werd door het Hof aan Schelte Gabes Reinsma, die exceptie stelde tegen het door Pyter Wybes *bij monde* ingestelde appel van eene niet definitieve sententie, zijne exceptie toegewezen. Huber, t. a. p., n°. 16. Wij stelden hier met interlocutoire vonnissen de provisionele gelijk, krachtens eene beslissing van het Hof van 27 October 1606. Vgl., v. d. Sande, t. a. p., B. I, Tit. 13, Def. I.

citeerd was, en deze dus ligt geen kennis van het bij monde verzochte appel zou krijgen. Bij geschrifte beteekent hier, door middel van een request; eene schriftelijke notarieele insinuatie was volgens eene beslissing van het Hof in het jaar 1684 gevallen, niet voldoende [1]). Het request waarbij appel verzocht werd moest binnen tien dagen na het vonnis of de uitspraak worden ingediend, of in allen geval binnen tien dagen na dat de gedoemde had kennis gekregen van de ten zijnen laste gevallen uitspraak [2]). In dezen had men te onderscheiden of iemand eenen procureur had gehad of niet. Had hij dien, zoo verviel de laatste voor hem gunstige bepaling; tenzij de procureur insolvent mogt zijn, waardoor men immers zijn verhaal op dezen verloor. In dat geval kon hij de *restitutio in integrum* verzoeken en nog binnen de daarop volgende tien dagen appelleren.

Bij dezen fatalen termijn van tien dagen had men in het oog te houden, het oogenblik waarop de uitspraak gedaan was, daar het anders den geappelleerde vrij stond eene exceptie op te werpen tegen het appel. Intusschen herinnerde zich Huber [3]) dat door het Hof dikwijls het appel was toegestaan ook al waren de tien dagen van uur tot uur berekend verloopen, indien slechts „van de dach bleeke".

---

[1]) Hamerster, Verklaring van de Statuten, Ordonnantiën enz. van 1723. D. III, blz. 72.

[2]) v. d. Sande, t. a. p., B. I, T. 13, Def. II. Hamerster, t. a. p., D. III, blz. 75. Dit stemt overeen met het Romeinsche regt: „Si adversus absentem fuerit pronunciatum: biduum (vel) triduum ex quo quis scit, computandum est, non ex quo pronunciatum est. L. 1. § 15. Dig. Quando appellandum sit, et intra quae tempora."

[3]) t. a. p., n°. 15.

Was het genoeg om in het request waarbij men appel van een eindvonnis verzocht dit alleen uit te drukken, niet alzoo met het verzoek om appel van de interlocutoire vonnissen, of van andere bezwaren. De Landsordonnantie [1]) eischte toch uitdrukkelijk dat men bij dit verzoek de redenen van bezwaar zou opgeven [2]).

Nadat het request was ingediend, moest de appellant zijn appel laten insinueeren aan de wederpartij en aan den regter [3]). Werd het appel bij monde verzocht, zoo was er natuurlijk geen sprake van die insinuatie, daar de partij en de regter zoo doende reeds bekend waren met de plannen van den appellant [4]).

In artikel 61 werd niet bepaald binnen welken tijd die insinuatie moest geschieden; misschien achtte de Wetgever dit onnoodig, in zooverre hij in de vorige artikelen den termijn van tien dagen had vastgesteld, binnen welken alles moest plaats hebben. Toch werd dit niet altijd zoo begrepen door het Hof. Bij Hamerster [5]) vindt men namelijk een gewijsde van den 11den Maart 1645, waarbij de exceptie verworpen is van Doedtje Pauwels, die zij als geappelleerde had ingesteld tegen Wolter Lyfting, omdat deze eerst zestien dagen na het

---

1) t. a. p., artt. 58, 60.

2) Op straffe van nietigheid; volgens het oordeel van het Hof, uitgesproken in de zaak van P. Rosema, Appellant en Geëxcipieerde, contra Antje Jacobs Geappelleerde en Excipiente; den 5den December 1676. Vgl. Hamerster, t. a. p., blz. 72.

3) Landsordonnantie, t. a. p., art. 61.

4) Johannes Beucker Sr., Rerum in suprema Frisiorum Curia judicatarum fasciculus, pag. 326.

5) t. a. p., blz. 82.

eindvonnis het ingestelde appel aan de geappelleerde had laten beteekenen. Overigens valt op te merken, dat zoo de insinuatie aan de wederpartij [1]) al noodzakelijk mogt zijn, die aan den regter, op zich zelve nutteloos, dikwijls zonder verval van het appel werd nagelaten [2]).

Nadat de insinuatie gedaan was, verzocht de appellant van den Nederregter (Grietman of Magistraat), *apostelen* aan het Hof [3]). Mogt de Nederregter weigeren ze hem binnen dertig dagen af te geven, zoo werden hem op zijn verzoek door het Hof „brieven van inhibitie of compulsoriën" (dwangmiddelen) verstrekt [4]). Zelfs kon hij, wanneer het appel geen dertig dagen kon worden uitgesteld, en de Nederregter weigerde hem vóór het verloop van dien tijd de apostelen te verstrekken, met twee geloofwaardige personen, die konden schrijven, daartegen protesteren, en daarvan *certificatie* brengen aan het Hof, dat hem dan brieven van inhibitie en compulsoriën tegen den weigerachtigen regter ver-

---

[1]) Die insinuatie moest gedaan worden aan alle partijen, die in het proces deelden. Anders bleef de oorspronkelijke sententie ten opzigte van hen aan wie het appel niet was beteekend gelden, volgens een gewijsde van het Hof van 1 Februarij 1667. Zie hierover in het breede, Hamerster, t. a. p., blz. 82, 83, en Joh. Beucker, t. a. p., pag. 827.

[2]) Huber, t. a. p., n°. 18, zegt dat deze insinuatie, „soo eevendrachtig niet in 't gebruik is, ende naegelaten zynde, pleegt het Appel niet te doen vervallen, naedemael 't *effect* van die *insinuatie* door het *insinueeren* van het *request* genoegsaem is vervult, ende alsoo is by den Hove verstaen in de sake van Joachimus Laurentius, Appellant ende Excipieerde: ende A. C. van H. Anno 1679". Eene dergelijke beslissing noemt Hamerster, t. a p., blz. 82, van 29 Junij 1685.

[3]) Landsordonnantie, t, a. p., art. 61. Die dertig dagen begonnen te loopen van den dag dat het vonnis gevallen was. Vgl. v. d. Sande, t. a. p., B. I, T. 13, Def. III.

[4]) Landsordonnantie, aldaar.

leende [1]). Deze „Apostelen of Epistolen ('t is een woordt)" welke door den Nederregter met het zegel der grietenij of der stad moesten verzegeld zijn, waren niet anders dan brieven van dezen aan het Hof, waarin hij bekend maakte den naam van den appellant; over welke zaken het appel liep; en verder de voornaamste redenen van den eisch en het antwoord der partijen, en van zijne uitspraak [2]).

Bij het overreiken der *apostelen* moesten de Nederregters den termijn *praefigeren* binnen welken zij aan het Hof moesten worden *gepraesenteerd*, zonder dat die termijn ooit langer dan zes weken mogt zijn; naar gelegenheid van zaken kon hij korter gesteld worden [3]).

Mogt het geval zich voordoen, dat de Nederregter geenen termijn had voorgeschreven, dan toch zou de presentatie der apostelen aan het hof binnen zes weken plaats moeten hebben. In de praktijk n. l. werd deze tijd, in artikel 63 genoemd, beschouwd als een legale termijn [4]). Binnen den door den Nederregter vastgestelden tijd moesten de apostelen ter griffie van het hof worden aangeboden, waarbij zoo noodig tevens de sententie des Nederregters, waarin hij „de principaalste middelen van den eisch, midsgaders de conclusie, gelijk die voor hem genomen is; Ende insgelijx de principale middelen van der antwoorde met de conclusie van den verweirder" zou om-

---

[1]) Landsordonnantie, t. a. p., art. 62.

[2]) Huber, t. a. p., n°. 19.

[3]) Landsordonnantie, t. a. p., art. 66.

[4]) Vgl. van den Sande, t. a. p., B. I, T. 13, Def. III. Tot staving van deze stelling voert hij een gewijsde van het hof aan van 19 Mei 1607.

schrijven [1]); alles opdat duidelijk mogt blijken waarover de quaestie liep. Dikwijls werd er gedraald door partijen met het voortzetten van het appel, daar er geen tijd was gesteld binnen welken de tegenpartij moest worden gedagvaard. In dat geval kwam de praktijk den geappelleerde te hulp, die den appellant *in cas van anticipatie* kon oproepen voor het hof, om de proceduren voort te zetten; verscheen de appellant niet op den ingevolge dezer oproeping vastgestelden dag, zoo kon hij door den commissaris van het hof vervallen verklaard worden van zijn appel; of ook kon de commissaris hem alsdan nog eenen korten tijd gunnen om aan zijne verpligting te voldoen, op straffe van verstek. Ook verviel het appel geheel, zoo de appellant die zelf zijnen tegenstander had laten oproepen, ten dage dienende niet compareerde. — Waren al deze formaliteiten en termijnen [2]) in acht genomen zoo werd voor het hof geprocedeerd gelijk dit plaats had ter eerste instantie, behoudens het regt der partijen om nieuwe middelen en bewijzen aan te brengen.

Gewoonlijk werd het appel verzocht door hem wien persoonlijk de uitspraak der Nedergeregten betrof. Intusschen moesten of konden soms andere personen voor den veroordeelde appel-

---

[1]) Landsordonnantie, t. a. p., artt. 63, 64.

[2]) Huber, t. a. p., n°. 26, zegt dat met inwilliging der partijen of om gewigtige redenen door den regter de termijn om het appel in te stellen en te introduceren kon verlengd worden. Hij haalt eene zaak aan uit welker beslissing dit wel niet bleek; doch hij getuigt dat „die verlenginge van tijd" mogelijk wel door het hof zou zijn toegestaan aan de requestranten, indien zij op geene andere wijze waren geholpen. (Deze zaak heeft voor het hof gediend in 1679, terwijl Huber zelf raadsheer was.)

leren. Een procureur moest, zoo door den Nederregter een vonnis tegen zijnen principaal was uitgesproken voor dezen het hooger beroep aanteekenen, ook al had hij dit niet speciaal in last; ten ware hij hem binnen de bepaalde tien dagen kennis van de zaak kon geven, en nader last had ontvangen [1]. Een voogd kon en moest appelleren voor zijnen pupil; een man voor zijne vrouw [2]. Immers was „nae den Statute van Vrieslandt, daerinne conform met het Saxische Recht: — de man een wettelijke vooghd over zijn wijf. Ende door desen Statute heeft het Hoff [3]) gheacht: de man niet van noden te hebben speciale last omme proces te voeren" [4]. Onder de *cautio de rato*, kon eene moeder voor haren zoon, en een ieder voor zijne nabestaanden appelleren. Eindelijk konden ook zij die zich bezwaard gevoelden over de tegen anderen uitgesproken vonnissen, zoo zij slechts hun belang konden bewijzen, daartegen in hooger beroep komen, of het ingestelde appel vervolgen [5].

Onder *communie van appel* verstond men het geval dat een van de partijen, tusschen wie het proces voor den Nederregter liep, had geappelleerd, en de andere partij zich eveneens bezwaard gevoelende, nog na verloop van de tien dagen dit voorbeeld volgde. Intusschen mogt deze haar appel niet uitstrekken tot andere bezwaren, dan die, over welke het oor-

---

1) Huber, t. a. p., B. IV, K. XVII, n°. 18.

2) Huber, t. a. p., B. V, K. XLV, n°. 29.

3) October 1606. Hans Jans requirant, Hobbe Feddes gerequireerde.

4) Van den Sande, t. a. p., B. I, T. 2, Def. III.

5) Een voorbeeld daarvan kan men vinden bij Hamerster, t. a. p., blz. 70. Hij geeft daar eene uitspraak van 23 September 1722, welke op de L. 5. pr. D. de appell. et relat. en L. 1. pr. D. de appell. recipiend. gebaseerd is.

spronkelijke appel liep, omdat „*communio* praesupponeert Appellatie" [1]).

Door het instellen van het appel werd in het algemeen de werking of de executie van de beklaagde uitspraak opgeschort; terwijl het meermalen gebeurde, dat ook gedurende die opschorting middelen werden aangewend die met het vonnis niets te maken hadden, om te beletten dat het appel inderdaad overtollig zou worden. Daarvan noemt Huber [2]) twee voorbeelden. Eerstens werd door het hof den 23sten Januarij 1680 aan eenen triumphant op zijn request toegestaan, om, hangende het appel over de zaak ten principale, arrest te leggen op de quaestieuse goederen; en in het volgende jaar 1681 keurde het hof goed, dat zekere Jouke Helmigs, die zonder toestemming van den vader een meisje had ondertrouwd, en daarom door den Nederregter veroordeeld was in eene geldboete, maar tevens „om van de bijwooninge van gemelde dochter af te houden", en die van dat vonnis in appel kwam, intusschen gedwongen werd „van 't vrouwmensch af te blijven."

Op den zoo even genoemden regel vindt men ettelijke uitzonderingen in de Landsordonnantie [3]): „Dat de Sententien van de Steden ende Grietsluiden gegeven op *ontruiminge van Landen ende huisen,* daar geen questie en valt op de pro-

---

[1]) Van den Sande, t. a. p., B. I, T. 13, Def. VII. Hier noemt hij een gewijsde van het hof van den 19den April 1615, gewezen tusschen Jan van Herema *cum sociis* appellanten en Ansck Hille Dochter geappelleerde. De eersten hadden alleen geappelleerd van de tauxatie van een huis. Ook de tweede appelleerde nu over de tauxatie van het huis en van de melioratiën. Op de in den text genoemden grond werd echter haar appel alleen toegelaten voor zooverre dit liep over de tauxatie van het huis. Het laatste deel van haren eisch moest zij laten vallen.

[2]) t. a. p., n°. 36.

[3]) t. a. p., art. 67.

prieteit ofte eigendom; Item op *Alimentatien, Bode-lonen ende Arbeid;* ook alle *Sententien wesende onder de vijftig Carolus guldens,* sullen geëxecuteert worden *op cautie,* niet tegenstaande d' appellatie." (Door een placcaat der Staten van den 18den September 1619 [1]), werd deze som verhoogd tot een bedrag van 200 goudguldens). — Deze uitzonderingen werden vastgesteld ten einde te beletten, dat de executie van de vonnissen over deze, deels spoed vereischende, deels min gewigtige zaken uitgesproken, anderszins zoude opgehouden worden door veelal ongegronde appellatiën.

De laatste uitzondering, volgens welke de vonnissen over zaken welker waarde vóór 1619 tot 50 Caroli guldens, ná 1619 tot 200 goudguldens steeg, onder cautie konden worden geëxecuteerd, gaf in de praktijk tot moeijelijkheden aanleiding, daar zij niet sprak van provisionele vonnissen. Bij van den Sande [2]) wordt eene beslissing gevonden aangaande deze provisionele vonnissen. Nadat hij de ook door ons genoemde uitzondering heeft medegedeeld, en daarbij gevoegd heeft, dat naderhand door eene nieuwe ordonnantie de somma van 50 Caroli guldens gesteld is op 200 Caroli guldens [3]), gaat hij voort: „Onder deze ordonnàntie wort niet begrepen een provisionele Sententie, waer mede yemant ghecondemneert wort, oock een grooter somme te consigneren, gelyck van onzen Hove uytgesproocken is [4]). 't Welck conform is met de styl

[1]) Charterboek, D. V, blz. 255.

[2]) t. a. p., B. I, T. 13, Def. IV.

[3]) Dit moet zijn *goud*-guldens.

[4]) 24 Maart 1629.

van het Hoff van Savoyen als Antonius Faber [1]) ghetuycht." Kan uit deze woorden niet opgemaakt worden, welke leer ten opzigte dier provisionele sententiën door het hof werd aangenomen, uit de vergelijking met Antonius Faber blijkt dit o. i. duidelijk. Deze toch leert op de door van den Sande genoemde plaats, dat voor het hof van Savoye, door het appel de executie van de provisionele vonnissen, die ook over sommen boven de 200 goudguldens loopen, niet wordt opgeschort. Zoo moeten dan, gelijk ook Huber [2]) begreep, de woorden van van den Sande beteekenen dat op provisionele sententiën de genoemde ordonnantie in zooverre niet toepasselijk was, dat ook de executie van deze kon plaats hebben, hoewel de som waarover het vonnis liep, boven de 200 goudguldens bedroeg. Tegen de uit v. d. Sande overgenomen leer van Huber kwam Johannes Beucker [3]) op. Hij beweerde dat daar v. d. Sande niet duidelijk gezegd had, wat door het vonnis van het hof was beslist, Huber ten onregte de ook voor ons duidelijke gevolgtrekking daaruit had gemaakt, te meer daar Faber het tegenovergestelde leerde ten opzigte van de vonnissen der mindere regters van Savoye. Beucker geeft eene beslissing van het hof van den 19den Nov. 1692, waarbij het verzoek om gedurende het appel onder cautie tot de executie over te gaan van eene provisionele sententie, die liep over eene som van 1200 gulden, geweigerd werd.

De genoemde uitzondering gaf verder aanleiding tot eene

---

1) Codex Sabaudicus, Lib. 7, tit. 15, defin. 2.

2) t. a. p., n°. 40.

3) t. a. p., pag. 330 vlg.

andere vraag [1]): „So yemandt gheappelleert heeft, ghecondemneert zijnde in verscheyden sommen, die alle onder den somme van de Ordinantie zijn; doch de versamelinghe dien somme te boven gae, sal dese Sententie, terwylen het Appel hanghet, ter Executie ghestelt worden?" Men had dan te onderscheiden of iemand verscheiden sommen uit eenerlei oorzaak schuldig was, die in één actie werden opgeëischt; dan of de schulden uit verscheiden oorzaken voortsproten en ook in verschillende actiën werden gevorderd. In het eerste geval werd de executie gestuit, in het laatste niet [2]). Breedvoerig wordt dit toegelicht door van den Sande [3]), die aan het slot der genoemde *Definitio* de leer op den voorgrond stelt, dat al moge de executie, niettegenstaande de appellatie voortgang hebben, dit toch niet moet uitgestrekt worden tot de accessoriën, als daar zijn de veroordeeling in de kosten, enz. In anderen zin wees het hof den 15den Julij 1704, toen het ook de executie der accessoriën toeliet, volgens het beginsel, dat de accessoriën de natuur der hoofdzaak volgen [4]).

De in cas van appel gewezen vonnissen moesten door het hof ter executie gesteld worden. Mogt dit al natuurlijk zijn

---

[1]) V. d. Sande, t. a. p., B. I., T. 13. Def. IV.

[2]) Aldaar. In dien zin besliste het hof den 12den April 1611.

[3]) De stelling van van den Sande dat: „so de principale toeghekende somme zy onder de somme in de ordonnantie begrepen, de principale somme met den costen niet moet ghecumuleert worden, opdat also de parate executie belet worde" die door het hof te Parijs was aangenomen, is bestreden door Hamerster, t. a. p., blz. 101, op grond dat „de betaalinge der intressen zoowel uit krachte der sententiën moet geschieden als het principaal", gelijk ook het Hof den 2den September 1707 besliste. — Vgl. ook Johannes Beucker, t. a. p., pag. 332.

[4]) Vgl. Johannes Beucker, t. a. p., pag. 331.

en opzigte van die vonnissen welke eene uitspraak van de Nederregters vernietigden [1]), minder natuurlijk was dit met betrekking tot de executie van de zoodanige, waarbij de uitspraak der Nederregters werd bevestigd. Dit wordt ook erkend door van den Sande, die evenwel leert [2]) dat dit *ex constanti stylo* was aangenomen. Zelfs verwierp het hof den 28sten Februarij 1611 eene exceptie van iemand, die verzocht dat ten minste de tauxatie der kosten die ter eerste instantie waren gevallen op eene door het hof bekrachtigde sententie, door den Nederregter zou geschieden.

Met het appel stond nagenoeg gelijk de klagte van nulliteit wegens strijdigheid der sententiën met de wetten [3]). Binnen dertig jaren moest deze ingesteld worden. In de praktijk werden deze klagten bijna altijd voor het hof gebragt, niet alleen wanneer zij liepen over de vonnissen der Nederregters, maar ook over die van het hof. Het eerste misschien omdat zoo men de klagten bij den Nederregter indiende, deze ligt bezwaar zou zien op eigen uitspraak terug te komen. Een voorbeeld vindt men daarvan bij Nauta [4]). Den 7den September 1643 werd nl. aan zekeren Dijkman toegestaan, om genoemde klagt voor het hof in te stellen tegen eene condemnatie welke ten zijnen nadeele was uitgesproken, op eene accusatie in de vacantie gedaan, en nog wel door éénen bijzitter. Dit werd hem toegestaan om de straks vermelde reden, hoewel de doctoren volgens Nauta anders onderscheidden, of de klagt in cas van nulliteit over eene sen-

---

1) Huber, t. a. p., n°. 47.
2) T. a. p., B. I, T. 13, D. VI.
3) Huber, t. a. p., n°. 50, 51.
4) Nauta, t. a. p., Quaestio 142, blz. 295.

tentie des Nederregters, voor den Nederregter of voor het Hof moest gebragt worden, naarmate de nulliteit afzonderlijk van het appel, of te gelijk daarmede werd ingediend; zoo ook of over de nulliteit gehandeld werd vóór het eindvonnis of daarna; en eindelijk ook of de zaak beslist was door den gewonen regter, of wel tengevolge van submissie. — De bij die zelfde gelegenheid van het Hof verzochte *surseance* van het beklaagde vonnis werd geweigerd; „hoewel echter de sake soo wel geleegen kan zijn, dat *surseance* mach worden verleent, als de sake haest kan worden afgedaen, en de nulliteit in den beginne zich opdoet; en *weete* soo *geappoincteert* te zyn op seeker *request* van *Baetie Dirks,* tegen de *Magistraet van Franequer*" [1]).

II. In de tweede plaats ontmoeten wij soms het Hof als regter ter eerste instantie ook in burgerlijke zaken.

Art. 24 der Instructie van den Hove zegt: „dat voortaan alle Ingesetenen deeses Lands zullen moeten worden geconvenieert, ende aangesproken in der plaatsen van hun Residentie ende woninge, en gelyk na olde Keyzerl. Rechten toebehoort, sonder dat de Ingesetenen van de Steden of Grietenien ter eerster instantie voor den Hove zullen worden betrocken, ten ware sy specialyk haar den Hove hadden gesubmitteert, of daartoe na Keyzerl. voorsz. Rechten, ofte Ordonnantie van Saxen mogten worden aangesproken." Deze regel werd bevestigd door de Landsordonnantie [2]): „Voor den Hove en sal geen

---

1) Huber, t. a. p., n°. 51.

2) B. III, T. 8, art. I.

Burger ofte Huysman ter eerster instantie geroepen mogen worden; ten ware hem by den Rechter, waeronder hy geseten is, recht geweygert, ofte ontamelyk vertogen worde." Gold dus in het algemeen de regel: dat geene ingezetenen ter eerste instantie voor het Hof konden geroepen worden, toch maken beide artikelen uitzonderingen. Beschouwen wij ze alle afzonderlijk.

1. Het Hof trad als regter ter eerste instantie op, wegens de regtsweigering van de Nederregters, of wegens het onbehoorlijk uitstellen der regtspraak door dezen [1]).

De Nederregters waren verpligt alle weken, veertien dagen of in allen gevalle om de vier weken regtsdagen te beleggen [2]), opdat de ingezetenen der grietenijen of steden hun regt zouden kunnen vervolgen. Werden nu die regtsdagen verzuimd, of weigerden de Nederregters op het verzoek der ingezetenen regt te spreken, zoo mogten deze, ook al waren de proceduren vergevorderd, zich voor het Hof vervoegen, teneinde door dat collegie hunne geschillen te zien beslissen. Intusschen heeft zich zelden dit geval voorgedaan [3]).

2. Het Hof was regter ter eerste instantie bij verscheidenheid der jurisdictiën van de gedaagden [4]).

De Romeinsche regel volgens welken de eischer de regtbank

---

1) Landsordonnantie, B. III, T. 8, art. I.

2) Aldaar, B. III, T. 2, art. I. Achter de uitgave der landsordonnantie van 1664 vindt men eene opgave der regtsdagen in de verschillende grietenijen en steden. Blijkens deze was in de praktijk voor iedere grietenij en stad één vaste dag van de week tot regtsdag bestemd.

3) Huber, t. a. p., B. IV, K. XXVII. n°. 2.

4) Landsordonnantie, B. III, T. 8, art. II.

van den gedaagde moest volgen [1]), was ook in het Friesche regt aangenomen. — Had nu iemand eene zaak te vorderen van personen welke in verschillende grietenijen of steden woonden, zoo stond het hem vrij haar in ééne actie voor het Hof op te vorderen. Zoo werd dus de lange sleep der processen, die anders b. v. een schuldeischer tegen ieder der vele erfgenamen van zijnen oorspronkelijken schuldenaar zou moeten voeren voor verschillende Nedergeregten, afgesneden. — Het regt, hier aan den eischer gegeven, gaf wel eens tot misbruiken aanleiding. Men voegde somtijds namelijk een of meer personen bij den eigenlijk gedaagde; alleen om zoo den eisch voor het Hof te kunnen instellen [2]).

3. Het sprak regt als regter ter eerste instantie bij vrijwillige onderwerping der partijen [3]).

Menigmalen werd door de contractanten bij hunne contracten het beding gevoegd, dat zij zich, in geval er geschillen mogten voortvloeijen uit hunne overeenkomsten, ter eerste instantie aan de regtspraak van het hof zouden onderwerpen [4]). Door deze clausule alleen verbonden de partijen zich dan om,

---

[1]) L. 2. C. de jurisd. omn. judic. et de foro compet. Vgl. Huber, t. a. p., B. IV, K. XXII, n°. 1.

[2]) Huber, t. a. p., B. IV, K. XXVIII, n°. 2.

[3]) Landsordonnantie, B. III, T. 8, art. III.

[4]) Dit beding maakte b. v. Jr. Oene van Grovestins, toen hij den 11den October 1650, met den Magistraat van Franeker eene acte maakte, nopens het leggen van de Werna- en Keimpetillen. Vgl. Charterb. D. V, blz. 526 vlg. Zie verder een voorbeeld van deze submissie in Charterb. D. V, blz. 656 volg. — Deze onderwerping of *submissie* geschiedde alle dagen, bij allerhande gelegenheden en contracten, om te gemakkelijker tegen zijne partij regt te bekomen. Vgl. Huber, t. a. p., B. IV, K. XIV, n°. 26.

zoo zij voor het Hof werden geroepen, ten allen tijde daar te verschijnen en zich te verdedigen.

Niet alleen de ingezetenen van Friesland konden de regtspraak van het Hof ter eerste instantie inroepen; maar ook vreemdelingen mogten dit doen. Intusschen had de submissie van dezen geen ander gevolg, dan dat zij alleen voor het Hof konden geroepen worden in geval zij zich op Friesch regtsgebied bevonden: „omdat citatie is een *acte* van *Rechtsmacht*" [1]).

De submissie van den oorspronkelijken contractant kon ook na zijnen dood werken, in zooverre zijne erfgenamen verpligt waren, zoo zij krachtens de onderwerping van hunnen erflater voor het Hof geroepen werden, zich daar te verdedigen; en de bevoegdheid hadden, krachtens die submissie de wederpartij voor het Hof te roepen. De erfgenaam toch werd gehouden voor een en dezelfde persoon als zijn erflater, en kon dus gedwongen worden om de verbindtenissen na te komen, die deze aanging. Dit besliste ook het Hof den 24sten November 1612. Zelfs konden de erfgenamen van den vreemdeling die zich aan de regtspraak van het Hof had onderworpen, voor dat collegie geroepen worden zoo zij zich op Friesch regtsgebied bevonden, volgens een gewijsde van den 7den November 1607 [2]).

Overigens gold de regel: dat de overeenkomsten alleen van kracht zijn voor de handelende partijen, ook ten opzigte van deze onderwerping. Met het oog hierop besliste het Hof den

---

[1]) Huber, t. a. p., B. IV, Kap. XIV, n°. 28. Vgl. ook van den Sande, t. a. p., B. I, T. 1, D. III.

[2]) Van den Sande, aldaar.

17[den] December 1614, dat een bezitter van een verhypothekeerd goed niet krachtens het beding van submissie van den oorspronkelijken schuldenaar voor den Hove kon worden aangesproken bij eene hypothecaire actie [1]). Later evenwel kwam het hierop terug en verwierp den 11[den] Februarij 1680 met stakende stemmen, de declinatoire exceptie van zoodanigen bezitter welke deze had opgeworpen tegen eene voor het Hof gebragte hypothecaire actie. Een gewijsde van den 14[den] Julij 1696 luidde wel in gelijken geest als het laatste, doch daarvoor bestond meer grond, omdat de oorspronkelijke schuldenaar zich *en zyne goederen* aan de regtspraak van het Hof had onderworpen [2]).

Somtijds werd in de contracten de clausule geplaatst, dat de partijen zich zouden onderwerpen aan de regtspraak „*van den Hove van Frieslant en andere gerechten ter eerster instantie*" [3]). Dan weêr bedongen zij wederzijds de submissie „*aan den Hove, en alle Gerechten*" [4]). Soms ook beloofde men de submissie aan „*alle Gerechten*" [5]). Is de beteekenis der beide eerste uitdrukkingen duidelijk, die der laatste is dat minder. Herhaaldelijk besliste het Hof, dat men door dat beding de vrijheid had, om de wederpartij voor het Hof aan te spreken. Doch bij gewijsde van den 24[sten] April 1688 week het af van deze leer en besliste, dat men in genoemd geval niet de regtspraak van het Hof ter eerste instantie zou kunnen inroepen. Als grond voor die

---

1) Huber, t. a. p., B. IV, K. XXVII, n°. C.
2) Beucker, t. a. p., Caput XXXIV, pag. 38.
3) Charterb. D. V, blz. 1242.
4) Charterb. D. V, blz. 800, vlg.
5) Beucker, t. a. p., Caput XXXIII, pag. 37.

beslissing werd opgegeven, dat zoo dikwijls de Landsordonnantie sprak van *regters* of *geregt*, zij daarmede de Nederregters op het oog had; terwijl zij, zoo dikwijls er sprake was van het Hof, dit met name uitdrukte. Ten onregte. Immers zoowel in Boek II. Titel 14, artt. 4, 5, 6, 12 der Landsordonnantie als in Boek III. Titel 2, art. 61 bedoelde zij met de woorden *regter* en *geregt* ook het Hof.

Naast de bedongen submissie aan de regtspraak van den Hove ter eerste instantie, had men nog de stilzwijgende onderwerping [1]). Deze had plaats wanneer iemand voor het Hof geroepen werd, hoewel hij anders niet ter eerste instantie daar behoefde te verschijnen, en zich dit liet welgevallen, door geene exceptie in te stellen.

Ieder die de vrije beschikking had over zijn vermogen, kon achter elk contract rakende zijne goederen het beding van submissie aan den Hove stellen, hoe nadeelig dit ook mogt zijn voor de Nederregters; mits slechts dat beding niet bleek in te druischen tegen de publieke welvaart [2]).

4. Het Hof was soms regter ter eerste instantie wegens den bijzonderen rang van zekere personen.

Volgens de Landsordonnantie mogt geen *Burger* of *Huysman* ter eerste instantie voor het Hof geroepen worden [3]). Men vatte dit artikel op in dien zin, dat ieder die dezen

---

[1]) Huber, t. a. p., B. IV, K. XXVII, n°. 8. Hij haalt ter bevestiging eene beslissing van het Hof aan, van 28 September 1680.

[2]) Huber, aldaar, n°. 10.

[3]) B. III, T. 8, art. I.

in rang overtrof, wél ter eerste instantie voor genoemd collegie zou mogen worden aangesproken [1]).

Van den Sande [2]) noemt als personen, die ingevolge dezer consideratie, voor het Hof konden worden gedagvaard: de Edellieden, Grietenijen, Grietmannen, Steden en hare Magistraten, Advocaten, Deurwaarders, Boden en andere dienaars van het Hof, en eindelijk de „Dienaren des Godtlycken Woordts", die b. v. bij een gewijsde van den Hove van 15 Julij 1607 werden beschouwd in dit opzigt gelijk te staan met de vroegere „Pauselycke Priesteren." Ook de Bijzitters [3]) in de grietenijen die met den grietman regtspraken waren voor den Hove justiciabel; verder de Secretarissen [4]) van de Magistraats-vergaderingen en de Gerechten als leden van die collegiën. Vreemd mag het genoemd worden dat in dezen de Vroedslieden in de steden niet gelijk stonden met de bijzitters [5]), hoewel zij eene nagenoeg gelijksoortige betrekking bekleedden. Even als de advocaten, kon men ook de doctoren van de verschillende Faculteiten, voor het Hof laten citeren. Tot bevestiging hiervan kan dienen dat den 17den December 1644 eene exceptie van Petrus Boltama, Medicinae Doctor te Sneek, als zoodanig voor

---

[1]) Huber, t. a. p., B. IV, K. XXII, n°. 11 vlg. Hamerster, t. a. p., D. III, blz. 188 vlg.

[2]) T. a. p., B. I, T. 1, D. I.

[3]) Zie bij Huber, t. a. p., n°. 14, eene beslissing van het Hof van den 9den Julij 1622, en bij Hamerster, t. a. p., blz. 189, eene beslissing van den 2den Julij 1650.

[4]) Zie bij Huber, aldaar een gewijsde van den 30sten Januarij 1606.

[5]) Vgl. een bij Hamerster, t. a. p., blz. 189, genoemd gewijsde van den 28sten November 1698.

het Hof gedaagd, die hij had ingesteld als inwoner van Sneek, werd verworpen [1]).

In de praktijk werden ook de Professoren der Franeker hoogeschool met de predikanten gelijkgesteld [2]).

Doch de consequentie trof ook nog andere personen. Zoo was het Hof de bevoegde regtbank voor den Stadhouder, de Volmagten ten Landsdage, de Afgevaardigden ter Staten-generaal, de Raden van State en van de Generaliteits-rekenkamer, voor zooverre zij voor de provincie Friesland zitting namen; voor de Gedeputeerde Staten, ook voor de Raadsheeren zelf, en voor meer andere hooggeplaatste ambtenaren. Bij resolutie van den 23sten Februarij 1656 [3]) besloten de Staten: dat de Raden ter Admiraliteit te Harlingen alleen door hunne submissie voor den Hove konden geroepen worden, terwijl men hen anders moest aanspreken voor de Staten-Generaal, van wie zij hunne commissiën erlangden. Intusschen had het Hof zelf reeds den 15den Maart 1636 beslist dat het collegie van de Admiraliteit (toenmaals te Dokkum) als generaliteits-collegie niet aan de regtspraak van het Hof onderworpen was [4]).

---

1) Nauta, t. a. p., Quaestio CLXXIII, blz. 374 vlg.

2) Huber, t. a. p., n°. 16.

3) Charterb. D. V, blz. 588. Eene uitbreiding van deze resolutie vindt men in Charterb. D. V, blz. 631. De daar vermelde resolutie van 25 Februarij 1660 wilde n. l. dat alle personen, die hunne commissiën van de Staten-generaal ontvingen, ook de buitengewone ambassadeurs, alleen aan de regtspraak van de Staten-Generaal gehouden zouden zijn.

4) Nauta, t. a. p., Quaestio X, blz. 15 vlg. O. i. kan daaruit het gevolg worden getrokken dat de leden van dat collegie, die toenmaals ook hunne commissie van de Staten-Generaal ontvingen, door het Hof werden beschouwd als alleen voor de Staten-Generaal justiciabel te zijn.

Volgens eene beslissing van het Hof van den 23sten October 1677 kon men ook de Notarissen ter eerste instantie voor het hoogste geregt in Friesland aanspreken [1]).

Ook de Staten als zoodanig, stonden in dezen gelijk met de genoemde personen, in zooverre men hen wenschte aantespreken over patrimoniële quaestiën. Het was dan de taak van den Landsadvocaat de belangen der Staten voor te staan gedurende de proceduren.

De reden, waarom in de praktijk deze uitzondering op den vroeger vermelden regel werd toegelaten, lag in de vrees voor den ongepasten invloed die anders ligt op de Nederregters zou uitgeoefend worden. Dit blijkt vooral daaruit, dat, zoodra die hooggeplaatste ambtenaren hunne betrekkingen verloren hadden, ook het regt verviel om hen ter eerste instantie voor het Hof te roepen. Huber [2]) herinnerde zich dat dit in 1679 werd beslist, ten opzigte van iemand die vroeger volmagt ten Landsdage was geweest.

5. Het Hof was regter ter eerste instantie wegens de privilegiën van zekere personen.

De Romeinsche L. Un. C. Quando Imperator inter pupillos vel viduas, vel alias miserabiles personas cognoscat; et ne exhibeantur, was overgenomen in de Friesche regtspraktijk. Zij luidde volgenderwijs: „*Si contra pupillos, vel viduas, vel diuturno morbo fatigatos, et debiles impetratum fuerit lenitatis nostrae judicium, memorati a nullo nostrorum judicum compellantur, comitatui nostro sui copiam facere. Quin immo intra provinciam, in qua litigator et testes vel*

---

[1]) Hamerster, t. a. p., blz. 139 vlg.

[2]) t. a. p., n⁰. 17.

instrumenta sunt, experiantur jurgandi fortunam, atque omni cautela servetur, ne terminos provinciarum suarum cogantur excedere. Quodsi pupilli, vel viduae, aliique fortunae injuria miserabiles judicium nostrae serenitatis oraverint, praesertim quum alicujus potentiam perhorrescunt, cogantur eorum adversarii examini nostro sui copiam facere."

Door de Friesche regtsgeleerdheid werd deze wet in dier voege toegepast, dat zoodanige personen, al werden zij ook te gelijk met anderen voor het Hof geroepen [1]), daar niet behoefden te verschijnen; terwijl zij anders zoo het voorregt van deze wet hen niet trof, aan de regtspraak van het Hof onderworpen zouden zijn. Krachtens het tweede deel van het in de wet genoemde voorregt, konden die personen hunne partijen ter eerste instantie voor het Hof aanspreken, schoon deze daar anders niet behoefden te verschijnen.

Zoo kwam dus de praktijk hun grootelijks te gemoet, zoowel door het verleenen van het eerste, als van het tweede voorregt, waardoor o. a. het appel werd afgesneden, en de kosten verminderd werden.

De wet spreekt van *pupilli*, weezen. Zoowel volgens Ro-

---

1) Vgl. Huber, t. a. p., B. IV, K. XXV, n°. 3. Hij geeft een gewijsde van het Hof van November 1679. Ook 19 November 1675 besliste het Hof in gelijken zin, door de exceptie goed te keuren, welke was opgeworpen door de weduwe van eenen advocaat, toen zij als erfgenaam van dezen voor den Hove geroepen werd, en daar tegen opkwam. Hoewel ook gedurende de achttiende eeuw dezelfde leer door het Hof gehandhaafd werd, vindt men toch bij Wigeri in zijne Voorlezingen over de regtspraktijk in Friesland, gehouden aan de Hoogeschool te Franeker, in MS. blz. 24 eene beslissing genoemd van 7 Julij 1696, waarbij soortgelijke exceptie verworpen werd.

meinsch als Friesch regt, verstond men onder het woord wees, een vaderloos kind beneden de veertien of twaalf jaren, naarmate het van het mannelijk of vrouwelijk geslacht was. De praktijk [1]) breidde de werkkring der wet uit, door de vermelde voorregten toe te passen op alle minderjarige personen. Zelfs genoot ook een predikant, blijkens eene decisie van het Hof welke men bij Nauta [2]) kan vinden, ten opzigte van zijne pastorie-goederen hetzelfde voorregt als minderjarigen.

Dan noemt de wet de *viduae,* weduwen. In de praktijk [3]) werden hier met de weduwen gelijkgesteld de meerderjarige ongehuwde jonge dochters, niettegenstaande vele regtsgeleerden zich tegen deze toepassing der wet verklaard hadden. Vooral op gezag van van den Sande, en van de L. 242. § 4. D. de verb. sign. „Viduam non solum eam, quae aliquando nupta fuisset, sed eam quoque mulierem, quae virum non habuisset, appellari ait Labeo, quia vidua sic dicta est, quasi vecors, vesanus, qui sine corde, aut sanitate esset, similiter viduam dictam esse, sine duitate," besliste het Hof, den 10den September 1643, dat eene rijke [4]) jonge dochter niet ter eerste instantie voor den Hove behoefde te verschijnen [5]). Moge het beroep op de L. 242. § 4. D. de verb. sign. al weinig beteekenen, toch schijnt de ratio legis der l. Un. C. quando Imper. etc. deze beslissing te regtvaardigen: De ongetrouwde

---

1) Van den Sande, t. a. p., B. I, T. 1, Def. II.

2) Nauta, t. a. p., Q. CLXXVII, blz. 383 vlg.

3) Van den Sande, Aldaar. — Huber, t. a. p., n°. 4. Vgl. voorts Arntzenius, Instit. Jur. Belg. civilis de condit. homin. D. III, blz. 377 vlg.

4) v. d. Sande, t. a. p., B. I, T. 1, def. II.

5) Nauta, t. a. p., Q. CXLIII, blz. 296 vlg.

vrouw mist toch even goed eenen voorstander en verdediger als eene weduwe. — Ook stelde men met de weduwen gelijk die vrouwen wier mannen gevangen, gebannen, of „uit andere jammerlyke oorsaken uitlandig" waren; en haar, die van hare echtgenooten gescheiden waren [1]).

In de eerste zinsnede der aangehaalde wet wordt verder gesproken van *diuturno morbo fatigati et debiles*. Door *diuturno morbo fatigati* schijnt men dezelfde personen verstaan te hebben als die in art. 434 n°. 5 van ons Burgerlijk Wetboek worden aangeduid, n. l. zij „die door eene zware en behoorlijk bewezen ziekelijkheid of ongemak gekweld worden," b. v. tering- en podagra-lijders. Onder *debiles*, zwakke personen, verstond men: kreupele, lamme, doove, blinde lieden, enz.

In de laatste zinsnede der wet worden daarentegen genoemd alle *fortunae injuria miserabiles*, zij die „door ongelijk van fortuin tot ellende zijn gekoomen" [2]) Men begreep dat deze woorden alleen doelden op de armen. Wie armen waren? was eene quaestio facti, die door het bewijs of den eed werd opgelost [3]). Overigens beschouwde men het als onverschillig, uit welke oorzaken de armoede ontstaan was, mits die niet meer bestonden [4]).

De in de wet genoemde personen konden soms van hun privilegie geen gebruik maken, wanneer zij n. l. eene actie

---

[1]) Huber, t. a. p., n°. 5. Hamerster, t. a. p., blz. 141. Hij geeft eene decisie van 2 Februarij 1686, waarin het laatstgenoemde beslist werd.

[2]) Huber, t. a. p., B. IV, Kap. XXV, n°. 18.

[3]) Vgl. Landsordonnantie, B. III, T. 11. art. I.

[4]) Vgl. ook eene beslissing van het Hof van den 17den Maart 1680, bij Huber, t. a. p., n°. 14.

wilden instellen tegen gelijkelijk gepriviligieerde personen, volgens den regel: *privilegiatus contra aeque privilegiatum, privilegio suo uti nequit* [1]). Volgens Jacobus van Bouricius [2]) is wel eens in tegengestelden zin door het Hof beslist; doch blijkens de getuigenis van van den Sande, werd dit na een vonnis van 17 Maart 1612 voortdurend in acht genomen.

Ook konden zij, hetzij uitdrukkelijk, hetzij stilzwijgend van hun voorregt afstand doen [3]).

Soms maakte een niet gepriviligieerd persoon toch van dit privilegie gebruik, zoo n. l. aan hem het regt daartoe uitdrukkelijk door een der genoemde personen was gecedeerd, en hij eene *utilis actio* instelde. Bij eene *actio directa* zou hij dit privilegie niet mogen gebruiken, want: „In omnibus causis id observatur, ut ubi personae conditio locum facit beneficio, ibi deficiente ea, beneficium quoque deficiat; ubi vero genus actionis id desiderat, ibi, ad quemvis persecutio ejus devenerit, non deficiat ratio auxilii" [4]).

Had een niet gepriviligieerde van zijn regt afstand gedaan aan een gepriviligieerde, zoo kon deze ook bij de handhaving daarvan van genoemd voorregt gebruik maken [5]). Ten eerste

---

[1]) Van den Sande, t. a. p., B. I, T. 1, Def. II; Huber, t. a. p., n^{0}. 17; Hamerster, t. a. p., blz. 187.

[2]) De officio Advocati, cap. 14, pag. 42.

[3]) Huber, t. a. p., n^{0}. 18, 19.

[4]) Lex 68. D. de reg. jur.

[5]) Hamerster, t. a. p., blz. 140. Zie aldaar eene beslissing van het Hof van 25 Junij 1600; en eene soortgelijke van 23 Oct. 1723. Hij noemt ook een gewijsde van den 15 Maart 1610, dat besliste, dat eene weduwe het regt had een militair ter eerste instantie voor het Hof te roepen, waarschijnlijk omdat „voormaals de militairen over de verschillen *de meo et tuo*, voor den civielen Rechter konden geroepen worden."

toch bleef het medelijden, dat de ratio legis is, bestaan; en ten tweede maakte de wet volstrekt geen onderscheid of de door haar vermelde personen een oorspronkelijk eigen regt, of een door een ander hun afgestaan regt wilden handhaven.

6. Het Hof zat als regter ter eerste instantie over gepriviligieerde zaken.

Grootendeels berustte deze uitzondering op de praktijk, en niet dan ter loops vindt men haar vermeld in de Landsordonnantie [1]). Zij schijnt alleen ten opzigte van de quaestiën die mogten loopen over zwanen, uitdrukkelijk vastgesteld te hebben, dat die voor het Hof moesten gebragt worden [2]).

Men kon ter eerste instantie door het Hof laten beslissen de civiele vorderingen welke voortsproten uit de misdaden, mits daarbij de „intimatie" aan den Procureur-generaal verkregen was. Huber vermeldt uit Saeckma dat dit den 15den November 1614 aldus beslist is, en getuigt zelf dat dit „allenthalven noch gepractiseert wordt" [3]). Ook kon men de civiele actiën ter zake van verwondingen en zware injuriën, behoudens de insinuatie aan den Procureur-generaal, voor den Hove brengen [4]).

Vervolgens kon men de regtspraak van het Hof inroepen over de „saken van Houlyck ende defloratie van Maeghdekens" „als 't Hoff het gheachtet heeft" den 13den Julij 1624 [5]), en niet zooals

---

[1]) Landsordonnantie, B. III, Tit. 18, art. II.

[2]) Landsordonn., B. IV, Tit. 6, art. XV.

[3]) Huber, t. a. p., B. IV, K. XXVI, n°. 2.

[4]) Vgl. de beslissing van 23 April 1616, aldaar. Ook deze nam Huber uit Saeckma over.

[5]) Van den Sande, t. a. p., B. I, T. 1, Def. I.

Hamerster [1]) zegt, den 15den Julij 1607. Ook de aanspraak *ex lege diffamari* viel onder het bereik van deze uitzondering, „gelijk bij den Hove van tijd tot tijd geoordeeld is: als tusschen Juke Auckes, en Trijn Rienks, d. 27 October 1629. S. Dirks Hilaarda in qlt. Exipieerde en Evert Clazes Exipient, zijnde deze exeptie *cum expensis* gerejecteerd, d. 9 Julij 1689" [2]).

Dan behoorde men ter eerste instantie voor het Hof te brengen de quaestiën over schattingen, floreenen en andere landslasten op de goederen liggende, die tusschen particulieren mogten ontstaan [3]); maar „so het ghemeenebeste daer aen mochte gheleghen zijn," [4]) had men zich te vervoegen bij het collegie der Gedeputeerde Staten. Reeds den 23 November 1607 werd dit beslist door het Hof. Toch achtten de Staten het noodig in de befaamde resolutie van den 20 November 1663 [5]), uitdrukkelijk het Hof er op te wijzen dat zoodanige quaestiën als politieke moesten beschouwd worden.

De geschillen over alimentatiën konden ook niet gepriviligieerde personen voor het Hof brengen [6]). Zoo verwierp het Hof eene exceptie, waarbij het tegendeel beweerd werd, „vermits het *causa alimentorum* waare, die ter eerster instantie voor den Hove konde gebragt worden" [7]).

---

1) Hamerster, t. a. p., blz. 136.

2) Hamerster, t. a. p., blz. 137.

3) Huber, t. a. p., n⁰. 4.

4) Van den Sande, t. a. p., B. I, T. 1, Def. I.

5) Charterb, Dl. V, blz. 697 vlg. Vergelijk voorts over deze resolutie blz. 145 vlg. van dit Proefschrift.

6) Landsordonnantie, B. III, Tit. 18, art. II.

7) Nauta, t. a. p., Q. XCVIII, blz. 221 vlg.

Restitutio in integrum kon of moest men soms van het Hof verzoeken [1]).

Alle eischen die betrekking hadden tot scheiding van tafel en bed en echtscheiding, moesten voor het Hof gebragt worden, zonder dat de nedergeregten zich in zoodanige gevallen eenige regtspraak mogten aanmatigen [2]).

Ook het zoogenaamde *allerkortste Gerechte van Mainctenue* viel onder het bereik dezer regtspraak. Zoo vernietigde het Hof, volgens getuigenis van Beucker [3]), eenmaal de *brieven van Mainctenue* die het geregt van Schoterland had uitgegeven; terwijl het tevens die regters voor zich riep en hun streng verbood, om in het vervolg iets dergelijks te doen: „idque ea ratione, quod ab omni gravamine inferiorum judicum possit appellari. Stat. lib. 3. tit. 2. § 58. et seqq. a summarissimo autem hoc judicio appellari non possit, ne possessio incerta maneat, duretque animorum motus, utroque possessionem sibi adserente, sed statim ad ordinarium *uti possidetis* judicium, quod apud nos plenum possessorium vocant, proceditur." Natuurlijk moest deze *actio uti possidetis* dan ook voor het Hof worden ingesteld [4]).

Zoo men wilde terugkomen op de uitspraken van *arbiters* of *goede mannen* moest men binnen tien dagen [5]) na die uitspra-

---

[1]) Huber, t. a. p., n°. 7.

[2]) Hamerster, t. a. p., blz. 136.

[3]) Beucker, t. a. p., C. XXXVIII, pag. 42 en vlg.

[4]) Huber, t. a. p., B. V, K. XII, n°. 6.

[5]) Van den Sande, t. a. p., B. I, T. 14, Def. III. Vgl. aldaar de beslissingen van den Hove van 29 October 1604, en van 11 Mei 1680, door welke werd uitgemaakt, dat die termijn van tien dagen liep van oogenblik tot oogenblik en van uur tot uur.

ken bij het Hof *reductie* verzoeken. „Bij de Vriesen is dit een vaste stijl," zegt van den Sande [1]), hoewel vele doctoren in de regten beweerden dat zoodanige reductiën aan de Nederregters moesten verzocht worden. Hij haalt eene beslissing aan van den 15den November 1611. Ook bij Nauta [2]) vindt men dergelijke beslissing van 28 April 1636. Deze werd genomen „alzoo eenige oude Heeren verklaarden altoos die reductie voor den Hove ter eerster instantie gejustificeert te zijn geweest."

Onder de hiergenoemde zaken rangschikt Huber [3]) ook de quaestiën die voortvloeiden uit de beschikkingen op requesten bij het Hof ingeleverd, over zaken, die anders niet in de termen vielen om voor het Hof behandeld te worden, of die men na de ontvangen appoinctementen niet door het Hof behoefde te laten beslissen, maar voor de bevoegde Nederregters kon brengen.

Wel kon ook het Hof regter ter eerste instantie zijn door de zamenhang der zaken, of door eenen eisch in reconventie; doch hier kan natuurlijk geen sprake zijn van eenig privilegie.

Wat den eisch in reconventie betreft, dezen kon de gedaagde hetzij voor een Nedergeregt, hetzij voor den Hove, gedurende den loop van de procedure ter eerste instantie meestal [4]) tegenover den eisch in conventie stellen. Had hij verzuimd dit te doen gedurende de behandeling der zaak ter eerste instantie, zoo mogt hij het in appel niet meer doen [5]). Ook kon men den eisch in reconventie niet instellen „in poinct van exe-

[1]) t. a. p., B. I, T. 14, Def. II.
[2]) t. a. p., Q. XXIII, blz. 41 en vlg.
[3]) Huber, t. a. p., B. IV, K. XXVI n°. 10.
[4]) Huber, t. a. p., B. IV, K. XXX, n°. 9 en vlg.
[5]) Van den Sande, t. a. p., B. I, T. 6, Def. I.

cutie" [1]), of tegen eene vordering die summierlijk moest afgedaan worden, tenzij men tegenover deze laatste eenen eisch stelde die eveneens tot eene summiere procedure aanleiding gaf. Dit alles was verboden omdat men de processen anders ligt te lang zou ophouden.

Buiten de eigenlijke regtspraak had het Hof nog ten taak om de *„kleine rechten des Oppermachts, die de meeste gemeenschap met rechtspleeginge hebben"* [2]), uit te oefenen. Als zoodanig kan men aanmerken: de bevestiging van de aanneming tot kind van een persoon, die niet onder de magt van anderen stond. Zoo werd b. v. Pieter van Jongestall in het jaar 1635, op drie en twintigjarigen leeftijd, door zijnen oom Gellius van Jongestall na den dood van diens zoon Allart tot zoon aangenomen onder den naam van Allart Pieter en deze aanneming door het Hof bevestigd. Juist en alleen door die aanneming tot zoon, had hij het regt verkregen na den dood van zijnen *pater-arrogator*, zonder dat deze eenig testament had gemaakt, met uitsluiting van alle andere bloedverwanten, ook van hen die den gestorvene „even nae waren," diens rijken boedel te aanvaarden. Overeenkomstig het Romeinsche regt [3]) n.l. genoot een aangenomen zoon dezelfde regten als een eigen zoon [4]).

---

1) Van den Sande, t. a. p., B. I, T. 6, Def. II.

2) Huber, t. a. p., B. I, K. XII, n°. 21 en B. IV, K. IX, n°. 22.

3) § 1. Inst. de heredit. quae ab intest. defer. „Intestatorum autem hereditates, ex lege duodecim tabularum, primum ad suos heredes pertinent. § 2. Sui autem heredes existimantur, — qui in potestate morientis fuerint; veluti filius, filia, nepos neptisve ex filio, pronepos proneptisve ex nepote, ex filio nato prognatus prognatave. Nec interest, utrum naturales sint liberi, an adoptivi."

4) Huber, t. a. p., B. I, K. XII, n°. 24.

Ook het mondig maken van minderjarigen beneden de vijf en twintig jaren, moest door het Hof geschieden, na kennis van zaken genomen te hebben; terwijl elders dit regt toekwam aan de Staten [1]).

Ook werd onder deze kleine regten der oppermagt gerekend, het verleenen van brieven van respijt [2]), waardoor ongeveer hetzelfde doel bereikt werd als bij ons door de surceance van betaling; evenzoo het verleenen van brieven van cessie.

Overigens moest nog het Hof verklaren wie doorbrengers of *Stadtskinderen* waren, opdat deze onder curatele zouden gesteld worden; en pleegde ook de emancipatie van kinderen uit de ouderlijke magt na de verklaring van den vader en de toestemming van den zoon door genoemd collegie te geschieden.

III. Gelijk wij meermalen opmerkten was het Hof de hoogste regter in burgerlijke zaken in de provincie Friesland, en vandaar was gedurende de zeventiende eeuw geene herziening van de door dit collegie gewezen vonnissen buiten de provincie toegelaten. Toch bestond voor hen die meenden door de gewijsden van het Hof hetzij in cas van appel, hetzij ter eerste instantie gewezen, benadeeld te zijn, de gelegenheid daarop terug te komen door hunne herziening te verzoeken aan denzelfden regter.

Over die herziening vindt men eenen afzonderlijken titel in de Landsordonnantie, boven welke het opschrift: *„van Revisien"* [3]). Deze werden in sommige opzigten gelijk gesteld met,

---

[1]) Huber, t. a. p., B. IV, K. IX, n°. 23.

[2]) Huber, t. a. p., B. V, K. XLIII, n°. 11.

[3]) B. III, Tit. 32.

en beschouwd als eene afschaduwing van de Romeinsche *supplicationes* of verzoeken aan den keizer om de vonnissen van de *praefecti praetorio* te herzien.

Wie revies wilde vragen moest vooraf eene som van vijftig guldens in handen van den griffier van het Hof storten, [1] „omme indien bevonden worde, dat hij de Revisie 't ongelyk begeert ende geproponeert heeft, die te verbeuren tot profyte van het Land. Ende in gevalle hij obtineert; sullen hem de selve genamptiseerde penningen gerestitueert worden" [2]. Alleen de armen waren hiervan vrijgesteld. Wel ontmoetten wij geene beslissing van dien aard, die gedurende ons tijdvak gevallen is; doch o. i. blijkt dit duidelijk uit de Landsordonnantie [3]: „De arme persoonen voor den Hove te doen hebbende, ende die om hun armoedes halven hun saken niet vervolgen konnen, ende deselve hun armoede bewysen, ofte besweeren, sal hun recht om Godts wille vergund worden." Er werd toch geen onderscheid gemaakt om welke redenen, en in welke gevallen die arme personen voor het Hof te doen zouden hebben.

Volgens de Landsordonnantie [4] moest men binnen twee jaren, nadat het beklaagde vonnis was geveld, door middel van request aan het Hof verzoeken dat de tegenpartij zou mogen worden gedagvaard, en volgens art. 2 de revisie introduceren en vervolgen voor den Hove binnen dienzelfden termijn. Op dit laatste werd geen acht geslagen [5], hetgeen dikwijls aanleiding

[1]) Landsordonnantie, t. a. p., art. I.

[2]) Vgl. de l. 5. C. quorum appell. non recip.

[3]) B. III, T. 11, art. I. Hamerster, t. a. p., blz. 238 haalt twee beslissingen van 1715 en 1751 aan, waarbij ditzelfde werd aangenomen.

[4]) t. a. p., art. III.

[5]) Van den Sande, t. a. p., B. I, T. 16, Def. I. Vgl. aldaar een gewijsde van 27

gaf tot den langen duur der procedures in cas van revies. Hooren wij slechts het placaat dat den 2den Maart 1644 door de Staten werd uitgevaardigd [1]): „Alsoo *is gebleecken* dat de goede Ingesetenen deser Provincie in lange train ende onsekerheyt worden gestelt van hunne goederen, doordien de revisen dickwils enige jaeren worden opgehouden; soo ist, dat wy, om sodanige inconvenienten voor te comen, hebben geordonneert ende gestatueert, ordonneren ende statueren by desen, dat d'Impetrant in cas van revisie, binnen de tyt van twee jaeren, nae date van de uytgesproockene sententie, niet alleen gehouden sall syn den Hove requeste daerover te praesenteren, *dan mede binnen denselven tyt 't revys op de rolle te introduceren.*" Zoo handhaafde dus dit placaat de bepaling van de Landsordonnantie tegenover de praktijk en dwong het Hof om op eenen bepaalden tijd met het proces van revies eenen aanvang te maken. Intusschen had ook vóór 1654 een gedaagde in cas van revies evenals een gedaagde in cas van appel de bevoegdheid om van het Hof te verzoeken, dat hij den revident in cas van anticipatie zou mogen oproepen, binnen eenen door het Hof te stellen termijn, om zijn revies te vervolgen [2]). Als voorbeeld daarvan vindt men bij Nauta [3]) eene beslissing van 16 Februarij 1636, door welke de revident genoodzaakt werd om binnen zes weken het proces te vervolgen.

Februarij 1621, waarbij werd aangenomen, dat hoewel de Ordonnantie spreekt van de introductie binnen twee jaren, het genoeg zou zijn dat binnen de twee jaren het verzoek om citatie gedaan werd.

[1]) Charterb. Dl. V, blz. 568 en vlg.

[2]) Huber, t. a. p., B. V, K. XLVI, n°. 11.

[3]) t. a. p., Q. IV, blz. 5.

Art. 1 van den titel der revisiën wilde, dat niettegenstaande het revies de beklaagde sententie behoorlijk geëxecuteerd zou worden. De praktijk bragt eenige wijziging in deze bepaling, door op het Friesche revies toe te passen, wat in Romeinsch regt van supplicatiën gold. Men nam n.l. met Novella 119, c. 5 [1]) aan dat de executie van het vroegere vonnis zou worden opgehouden, zoo binnen tien dagen na het uitspreken daarvan het verzoek om revies den Hove werd aangeboden, tenzij de tegenpartij borg wilde stellen voor de restitutie, voor het geval dat de revident zijn doel bereikte. Er is wel eens getwijfeld, of in plaats van die borgstelling eene juratoire cautie voldoende was, zoo men geen borg kon vinden. Johannes van Bouricius [2]), beantwoordde die vraag bevestigend. Zelfs getuigt Jacobus van Bouricius [3]), dat toen hij als advocaat eenmaal binnen tien dagen het revies verzocht had, het hem niet mogelijk was de executie van het vonnis waartegen hij opkwam te stuiten, hoewel de tegenpartij volstrekt geen borg gesteld had. Blijkens een vonnis bij Nauta [4]) was regtens zoodanige juratoire cautie niet voldoende. Toen n.l. de overste Liauckema een vonnis waarvan revies verzocht was wilde executeren niettegenstaande het request om revies binnen tien dagen was ingeleverd, moest hij wel degelijk borgstellen, hoewel hij als bezitter van onroerende goederen, in andere gevallen vrij zou zijn van geregtelijke borgtogt [5]). Een ander vonnis geeft Nauta ter zelfde plaatse, van den 30sten Januarij 1644, waardoor in

[1]) Auth. quae supplicatio: C. De precibus Imper. offerendis.

[2]) De officio Judicis, Cap. XIV, pag. 26 seq.

[3]) De officio Advocati, Cap. XXXIV, pag. 106.

[4]) t. a. p. Q. CLVIII, blz. 837 en vlg.

[5]) Huber, t. a. p., B. V, Tit. XLVI, n°. 5.

zooverre werd afgeweken van de zoo evengenoemde beslissing, dat het na juratoire cautie eene gedeeltelijke uitvoering van het beklaagde vonnis toestond, *propter actricis inopiam*. Men week dus van den aangenomen regel af om redenen van billijkheid, en slechts in zooverre dat daardoor de revident niet kon benadeeld worden. In casu werd n.l. toegestaan dat de verkoop welke door het oorspronkelijk gewijsde van het Hof bevolen was door zou gaan, maar dat de kooppenningen onder den kooper zouden blijven berusten, die „*pendente lite revisionis* daaraf de Triumphant de intressen na 5 ten hondert zoude uitkeeren." Bovendien voegde het vonnis er de voorwaarde bij, dat partijen de procedures in cas van revies binnen zes maanden zouden voldingen. — De regel in art. 1 gesteld, dat niettegenstaande de revisie de sententie van den Hove zou geexecuteerd worden, kon natuurlijk onmogelijk toepasselijk zijn op veroordeelingen om iets te doen, of niet te doen. Anders toch zou het revies geheel nutteloos zijn. Zoo besliste ook het Hof in de zaak van Jhr. Willem van Haren, Triumphant: contra Cornelius van Scheltinga, Gedoemde [1]).

Ten dage dienende namen de procedures eenen aanvang. Mogt de revident niet verschijnen zonder gegronde redenen, zoo kon hij op den eisch van den gedaagde van zijn revies verstoken worden, en werd hij veroordeeld in eene boete van acht goudguldens [2]). Verscheen de gedaagde niet, zoo werd hij veroordeeld in een boete van vier goudguldens, terwijl de procedures voortgingen [3]).

---

1) Huber, t. a. p., n°. 6.

2) Landsordonn., t. a. p., art. V.

3) Aldaar, art. VI.

Men moest procederen *ex iisdem actis*, zonder nieuwe feiten in den processe te brengen [1]). Alleen kon men nog consultatiën, adviezen en motieven van regt [2]) „tot Duplicq incluis" [3]) ten zijnen voordeele bijbrengen. Wilde de gedaagde exceptiën opwerpen, zoo moest hij dit doen met het antwoord ten principale, opdat het revies te spoediger mogt afloopen [4]).

Waren de conclusiën genomen, en was dus het proces van revies in staat van wijzen gebragt, zoo moest de presiderende raadsheer, indien de stadhouder daarbij niet tegenwoordig was geweest, dezen daarvan kennis geven, om van hem te vernemen, „ofte hem gevoeglijk ende gelegen sal zijn daer by te wesen, ende in sulken gevalle aldaar te verschijnen 't einden der voorsz. maant" [5]). Na verloop van die maand konden dus de procedures vervolgd worden. — Reeds in ons vorig hoofdstuk [6]) zagen wij hoevele regters over deze processen moesten zitting nemen, en op welke wijze hun getal zoo noodig werd aangevuld.

Werd een vroeger vonnis door het vonnis in cas van revies gewezen bekrachtigd, zoo was men gewoon een *biljet* uit te geven, „om sulks aen partijen bekent te maken, sonder meldinge van kosten: maer in *cas* van *reformatie*, wierde bij nieuwe sententie recht gedaen ende gepronuncieert extraordinaris op alle Rechtsdagen" [7]).

---

[1]) Aldaar, art. VIII.

[2]) Aldaar, art. IX.

[3]) Aldaar, art. VII.

[4]) Aldaar, art. IV; Huber, t. a. p., n°. 19.

[5]) Aldaar, art. XVIII.

[6]) Blz. 15 en vlg.

[7]) Huber, t. a. p., n°. 16.

Het verzoek om revies werd afgeslagen, zoo de waarde waarover de beklaagde vonnissen liepen, de som van vijf honderd Car. guldens niet te boven ging [1]). Ook was blijkens de bij Huber [2]) aangehaalde beslissingen van de jaren 1610, 1646 en 1660 geen revies toegelaten van de gewijsden over huwelijkszaken; evenmin als van de sententiën „gevolgt op proceduren in cas van summatie en possessie." En eindelijk kon men geen revies vragen: zoo de stukken van het vorige proces buiten schuld der partijen verloren waren, wanneer ten minste de zaak over een feit liep [3]), omdat in het proces van revies geene nieuwe feiten mogten bijgebragt worden [4]), en juist uit de vroegere stukken moest beoordeeld worden, welke feiten men als *nieuwe* had aan te merken.

Liep daarentegen het vorige vonnis over eene loutere regtsvraag, en waren de stukken ook buiten eenige schuld der partijen verloren, dan kon men nog met vrucht het revies vragen. Zoo verwierp het Hof den 23sten Maart 1613 eene exceptie door de „jufferen" Petronelle ende Haringh van Roorda, tegen het door Upcke van Burmania verzochte revies, ingesteld op grond dat het proces waarover geklaagd werd verloren was. Zij werd verworpen, nadat van Burmania den eed gedaan had dat hij de stukken der eerste instantie niet gehad had, en deze niet door zijne schuld verloren waren; „opdat niet hij, welcke claeght by voorgaende sententie beswaert te zijn, sonder sijnen schult van het *beneficio* van revisie gepriveert

1) Landsordonnantie, t. a. p., art. XVI.

2) Huber, t. a. p., n°. 12.

3) Van den Sande, t. a. p., B I, Tit. 16, Def. II.

4) Landsordonnantie, t. a. p., art. VIII.

en werde; insonder so uyt de voorgaende sententie can verstanden worden wat tusschen partijen de ghelegentheyt van het verschil gheweest zy" [1]).

Gedurende de eerste helft der zeventiende eeuw was in de praktijk als regel aangenomen dat degene die het revies verloren had, indien hij te voren had getriumpheerd, de zoogenaamde „*revisio revisionis*" kon aanvragen [2]). Hiertegen kwam de oudste raad in het Hof, Matthias van Vierssen, in het jaar 1654 op. Wel had b. v. reeds Jacobus van Bouricius [3]) er op gewezen dat naar zijne beschouwing zoodanige *revisio revisionis* niet moest toegelaten worden; doch gedurende een tijdsverloop van dertig jaren zag Matthias van Vierssen tot tweemalen toe gebeuren, dat het Hof haar toeliet door het verleenen van dagvaarding. Daarom achtte hij het noodig in eene afzonderlijke verhandeling [4]) haar te bestrijden. Hij voerde negen argumenten aan. Hij wilde dat het Hof ieder verzoek om revisio revisionis zou afslaan; 1. Omdat daarvan geen melding wordt gemaakt in de Landsordonnantie in den titel van revisiën; 2. Omdat diezelfde titel alleen spreekt van het revies, en zoo het vonnis in cas van revies gewezen aan partijen mishaagt deze naar andere regters verwijst, zonder min of meer van eene revisio revisionis te gewagen; 3. Omdat de Landsordonnantie waar zij voor het instellen van revies eene storting van vijftig Car. guldens gebiedt, hoegenaamd niets vaststelt omtrent de

---

[1]) Van den Sande, Aldaar.

[2]) Huber, t. a. p., B. V, Tit. XLVI, n°. 21.

[3]) De officio Advocati, Cap. XXXIV, pag. 107.

[4]) De titel dezer verhandeling is: Quaestio an praeter Revisionem, lib. 3 tit. 32. Frisiae statutorum Revisio Revisionis sit admittenda? — Vgl. voorts de hierachter geplaatste Naamlijst onder n°. XXIV.

revisio revisionis; ook is noch volgens Civiel (Keizerlijk), noch volgens Friesch regt tot het instellen van andere actiën eenige storting bevolen; en toch zijn de advocaten ook bij de revisio revisionis gewoon eene dergelijke som te deponeren in handen van den griffier; 4. Omdat nergens een tijd vastgesteld is, binnen welken men haar zou moeten instellen, en toch geen advocaat met goede hoop na verloop van twee jaren na het vonnis in cas van revies gewezen, de revisio revisionis zal vragen; hetgeen wel vreemd zou zijn, zoo men haar moest beschouwen als een middel waardoor men naar civiel regt, zonder eenige tijdsbepaling, tegen een herzien vonnis kon opkomen; 5. Omdat zoo men zoodanige revisio revisionis toelaat, ook de herziening daarvan moet worden toegelaten, en zoo verder, zoodat men eene oneindige reeks van processen zou krijgen over ééne quaestie; 6. Omdat volgens Artt. 12 en 13 der Landsordonnantie [1]) een beklaagd vonnis in cas van revies moet bekrachtigd, verbeterd of vernietigd worden door het Hof. Is men hiermede niet tevreden zoo kunnen voor dat bijzondere geval nieuwe regters benoemd worden, volgens art. 25. Deze moeten het gerevideerde vonnis volgens dat artikel bevestigen, verbeteren of vernietigen. Had men nu naast het revies de revisio revisionis, welke kracht moest dan toegekend worden aan het vonnis in die instantie gewezen, tegenover het vonnis der andere regters; 7. Omdat zij de magt van het Hof te buiten gaat. In het Romeinsche regt gold de regel in l. 55. D. de re judicata uitgedrukt: „Judex, posteaquam semel sententiam dixit, postea judex esse desinit;" deze is in zooverre toepasselijk op het Hof dat dit niet verder mag gaan met regt te spreken, dan de titel van

---

[1]) Titel 32.

revisiën toelaat. Hierbij stelt hij den erflater, wiens wil tot den laatsten ademtogt voor verandering vatbaar is, tegenover den regter wien door Cicero wordt verweten dat hij zijne beslissingen later nog wijzigde. 8. Omdat het ook naar Romeinsch regt niet geoorloofd was den keizer voor de tweede maal de herziening te verzoeken van dezelfde beslissing van eenen praefectus praetorio. Terwijl ook Andreas Gail opzettelijk wees op het verbod der revisio revisionis in de Ordonnantie voor het Duitsche Rijkskamergerigt te Spiers vastgesteld; 9. Omdat het Hof niets kan of mag beslissen op de conclusiën der advocaten, die voorgedragen worden in zoodanige procedures. Immers noch het Romeinsche, noch het Friesche regt bepaalt iets hoegenaamd omtrent de revisio revisionis. Geeft dus het Hof eene of andere beslissing op de verzochte revisio revisionis, zoo doet het te kort aan de magt der Staten, aan welke het alleen toekomt een regt te scheppen of te vernietigen.

Door deze grondige wederlegging, schijnt het Hof er toe genoopt te zijn de revisio revisionis af te slaan, zoo na 1654 nog eenig advocaat haar verzocht heeft; althans wij hebben ook niet één vonnis waaruit het tegendeel kan blijken ontmoet. In de nieuwe Ordonnantie van 1723 werd de revisio revisionis uitdrukkelijk verboden [1]).

In de bewijsvoering van van Vierssen wordt gewag gemaakt van het groot revies, of van de herziening van de vonnissen van het Hof door andere regters. Hoewel de behandeling daarvan eigenlijk niet tot ons onderwerp behoort, in zooverre dit groot revies buiten de grenzen lag der regtsmagt van het Hof,

---

[1]) B. III, Tit. 31, art. 27.

meenden wij toch dit niet stilzwijgend te mogen voorbijgaan.

De heer van Beyma toonde reeds aan [1]), dat ieder die meende verongelijkt te zijn door een vonnis in cas van revies gewezen, en daarvan herziening wenschte, sedert 1593 daartoe verzoek moest doen aan de Gedeputeerde Staten. Op zijn verzoek moesten deze dan zes „vrome en goede Rechtsgeleerden so wel in *Theoria* als in *Praxi* ervaren" kiezen. Drie van hen moesten vreemdelingen zijn, de andere drie inboorlingen [2]).

Nadat deze personen hunne commissiën hadden ontvangen van de Gedeputeerden, moesten zij in handen van commissarissen uit het collegie der Gedeputeerde Staten, den eed afleggen; daarna namen zij zitting tot afdoening der zaak. Sedert eene resolutie van den 14^{den} Februarij 1671 [3]), had ook de Landssecretaris het regt „omme geëmployeert te worden by de grote revysen;" trouwens had blijkens diezelfde resolutie de vorige Landssecretaris deze ook reeds bijgewoond. Volgens Huber [4]) konden ook de zooeven genoemde commissarissen daarbij tegenwoordig zijn.

Zoodra de zitting van deze heeren eenen aanvang genomen had, verscheen een commissaris van den Hove [5]), daartoe gekozen door den presiderenden raadsheer [6]), met de verzegelde stukken zoowel van het oorspronkelijk beklaagde vonnis, als van dat in cas van revies gewezen [7]). Nadat deze commissaris

[1]) t. a. p., pag. 91 seq.

[2]) Landsordonnantie, B. III, T. 32, art. XXV.

[3]) Charterboek, D. V, blz. 803.

[4]) t. a. p., B. V, K. XLVII, n°. 2.

[5]) Landsordonnantie, t. a. p., art. XIII.

[6]) Aldaar, art. XX.

[7]) Aldaar, art. XV.

een kort verslag van de zaak had gegeven, werden die stukken geopend en gelezen. Dan werden de adviezen van de reviseurs gevraagd, en daarna vergeleken met de adviezen van de leden van het Hof. Eindelijk werd volgens de meerderheid van al die zamengevoegde adviezen, de beslissing opgemaakt [1]). Deze moest door het Hof op de gewone wijze zonder eenig oponthoud gepronuntieerd worden [2]).

Groote onkosten waren aan het groot revies verbonden, zooals vooral blijkt als men nagaat, dat gedurende het tijdperk dat wij behandelen, ieder van de uitheemsche regters acht gulden, en ieder der Friesche regters vijf gulden per etmaal genoot [3]). Hij die het verzocht, moest vooraf borgstellen, opdat die onkosten niet ten laste van het land zouden komen. Voor welke som men dit moest doen werd niet, zooals door art. 35 der Landsordonnante van 1723, dat eene consignatie van 1500 gulden beval, bepaald.

Na den afloop der procedures was het Hof verpligt alle gemaakte onkosten te tauxeren zooals o. i. duidelijk kan blijken uit art. 23 van den aangehaalden titel van de Landsordonnantie, in verband met art. 25 van dienzelfden titel. Art. 23 toch bepaalde dat het Hof de kosten „in materie van Revisie" — „so wel te Mechelen als in Friesland gevallen" zou tauxeren, terwijl art. 25 na eerst bepaald te hebben dat het groote revies zou gebragt moeten worden voor de genoemde zes regters in plaats van te Mechelen, als algemeen slot daarbij voegde dat voortaan in dezen „in conformiteit van de voor-

[1]) Landsordonnantie, t. a. p., art. XXI.

[2]) Aldaar, art. XXIII.

[3]) Aldaar, art. XXV.

gaande forma" behoorde geprocedeerd te worden. Zoo bleef dus ook mutatis mutandis, genoemd art. 23 bestaan. Niettegenstaande de duidelijkheid der wet werd in 1663 aan de Staten van Friesland een request aangeboden, waarin verzocht werd dat genoemd art. 23 wat breeder geëxtendeerd en bepaald mogt worden welk collegie de kosten op het groot revies gevallen zou tauxeren. Het antwoord der Staten vervat in de resolutie van den 7den October 1663 [1]) luidde, dat volgens art. 23 in verband met art. 25 van den titel over Revisiën der Landsordonnantie, die tauxatie voortaan door het hof zou geschieden.

Behalve uit de hier vermelde resolutiën van den 14den Februarij 1671, en van den 7den October 1663, bleek ons niet dat gedurende de zeventiende eeuw eenig groot revies is aangevraagd. Hoewel natuurlijk de mogelijkheid bestaat dat daarvan meerdere voorbeelden aanwezig zijn, komt het ons toch waarschijnlijk voor dat deze, zoo zij al mogen bestaan, toch zeer gering in getal zijn, vooral omdat aan die groote reviezen zoo groote kosten verbonden waren. Huber [2]) getuigt dat zij niet veel gebruikt werden. In de uitgave die Zacharias Huber in 1729 bezorgde van de Heedendaegse Rechtsgeleertheyt van zijnen vader, noemt hij twee zoodanige groote reviezen. Het eene van 1712, en het andere van 1714. Over het eerste oordeelden o. a. de heeren Cornelius van Bijnkershoek, Willem van Erpecum en Anthonius Schultingh. Over het laatste Bijnkershoek, François Fagel en Erpecum.

Wanneer de Gedeputeerde Staten er altijd op bedacht geweest zijn zulke hoogbegaafde mannen tot reviseurs te kiezen,

---

[1]) Charterb. D. V, blz. 734 vlg.

[2]) t. a. p., n°. 7.

meenen wij te mogen besluiten dat de achting die zij koesterden voor de beslissingen van het Hof, groot moet geweest zijn. En gaarne zien wij hierin een spiegel, die met juistheid het beeld weerkaatst dat het Hof ook gedurende de zeventiende eeuw afdrukte in den geest van ieder die van naderbij met die instelling bekend was.

REGTSMAGT VAN HET HOF IN STRAFZAKEN.

Reeds vroeger bij de beschouwing van de regtsmagt van het Hof in burgerlijke zaken hebben wij vermeld, dat de Staten niet alleen de bediening der civiele maar ook der criminele justitie aan het Hof hadden toevertrouwd in de Instructie van 1588, zooals zij toegelicht werd in 1597 [1]).

Hetgeen wij daar gezegd hebben van de wetten volgens welke regt gesproken moest worden, geldt ook hier. Wel had Philips II in 1570 zijne *crimineele Ordonnantiën* uitgegeven, en die met kracht van wet voorzien voor zijne Nederlanden, zoodat zij in zooverre ook in Friesland hadden moeten gelden; doch, naar hetgeen ons bleek, zijn zij in dit gewest zooal ingevoerd en afgekondigd, dan toch nooit in de praktijk duurzaam van kracht gebleven. Een beroep op den Leidschen Hoogleeraar Bavius Voorda [2]) schijnt ons hier voldoende te

---

[1]) Art. 3.

[2]) Mr. Bavius Voorda, De crimineele Ordonnantiën van Koning Philips van Spanje, laatsten graaf van Holland, ten dienste van zijne Nederlanden uitgegeeven. Leyden, 1792.

zijn; te meer daar hij juist door zijne vroegere betrekking als advocaat voor den Hove van Friesland [1]) mag gerekend worden volledig ook met de Friesche regtspraktijk bekend geweest te zijn. In de Inleiding [2]) van zijn werk zegt hij dat deze Ordonnantie „*meede in Friesland geheel niet in werking gebracht is.*" Kort daarna geeft hij een verslag van de wijze waarop in Friesland een crimineel proces behandeld wordt, en besluit dan volgenderwijs [3]): „Zodanig is in Friesland teegenwoordig de behandeling van crimineele zaaken en persoonen. Hoe oud zij is, kan ik niet bepaalen. Zoo men ze hooger dan het jaar 1570 mogt willen brengen, en daar uit afleiden, dat Friesland zo wel als Holland, onaangezien het uitkomen van de Ordonnantie van Philips, zig aan haar eigen stijl van Procedeeren gehouden hebbe, zo kan Friesland zig wel niet volkomen zuiveren, want zeekerlijk lag men aldaar onder de zelve verplichting, als in Holland, om den stijl van Philips in alles te volgen. Dog behalven dat een gelijk verzuim van nabuuren niemand in Holland van zijne verplichting ontslaat, zo kunnen zig de Friezen eenigermaate daar meede verschoonen, dat hunne eigen stijl zo veel gunstiger voor de beschuldigde, dan die van Philips is, als de Hollandsche stijl ongunstiger is, dan die van Philips. En als men het alles van nabij beziet, zo word in Friesland de voornaame inhoud van de Ordonnantie van Philips, *schoon niet uit krachte van die Ordonnantie, die ik 'er nooit heb zien bijbrengen*, volkomen naagekomen, en de denkbeelden van Philips in 't hoofdzakelijke gevolgd."

---

[1]) Den 26sten October 1751 werd hij als zoodanig in de matrikel ingeschreven.

[2]) Blz. 14.

[3]) Blz. 17.

Ook het regtsgebied van het Hof was in dezen even uitgestrekt als wij vroeger zagen. Toch moet men hier aan eenige beperking denken in zooverre naast het Hof ook het collegie ter Admiraliteit (vroeger te Dokkum, later te Harlingen) en het Krijgsgeregt respectievelijk bevoegd en bij uitsluiting geregtigd waren om de militaire delicten ter zee en te land bedreven, te straffen. Het straffen van de *delicta communia* door militairen begaan kwam toe aan dien regter (het Hof of het Krijgsgeregt), op wiens bevel zulk een misdadiger het eerst gevangen werd. Zoo getuigt van den Sande [1]) dat in het jaar 1606 door het Hof de exceptie verworpen werd, van een soldaat die zich als zoodanig op het Krijgsgeregt beriep, toen hij wegens een doodslag dien hij binnen Leeuwarden begaan had, voor het Hof werd gebragt. Want „in dese Criminele saecken heeft de praeventie plaets, dat soo de Soldaet eerst ghevanghen ware door bevel van den Crijghsrechter, bij dien de saecke moeste afghehandelt worden, alsoo heeft het den Hove goet ghedacht in de saeck van Tamminga,'' in Januarij 1632.

Werd in artikel 3 der Instructie de bediening der criminele en der civiele justitie, zonder eenig onderscheid te maken in de wijze waarop die beide takken der regtspraak zouden uitgeoefend worden, aan het Hof opgedragen; toch bestond daarin inderdaad groot verschil. Voor de beslechting van burgerlijke geschillen, heerschte in Friesland de regel, dat ieder ingezeten moest aangesproken worden voor den Nederregter onder wiens gebied hij woonde, terwijl men dan altijd voor het Hof op diens uitspraak kon terugkomen. Niet dan bij wege van uitzonde-

---

[1]) t. a. p., B. I, Tit. 1, Def. IV.

ring kon ook soms het Hof ter eerste instantie over burgerlijke geschillen regtspreken. — Het straffen der zware wetsovertredingen daarentegen kwam toe aan het Hof, zoodat alle misdaden die in de Provincie Friesland bedreven en opgespoord werden, voor dezen regter moesten gebragt worden [1]). Slechts enkele zeer geringe wanbedrijven mogt de Nederregter [2]) straffen.

---

[1]) Het was de taak der Nederregters, om zoo zij kennis kregen van misdaden die in hun district gepleegd waren, daarvan informatiën op te maken en over te zenden aan den Hove. Intusschen moesten zij den misdadiger vatten, en in verzekerde bewaring nemen. Oordeelde het Hof na onderzoek der stukken dat de misdaad van zoodanigen aard was dat daartegen straffen bedreigd waren, zoo gebood dit de Nederregters de delinquenten over te zenden naar het zoogenaamde gedemolieerde Blokhuis, ten einde daar opgesloten en bewaard te worden gedurende den loop der procedure. Ook kon soms de Procureur-generaal gelasten, dat de door hem aangewezen personen op deze wijze zouden overgezonden worden. In geval de misdaden zwaar waren, werd ook wel de Substituut-procureur-generaal met andere justitiedienaars afgezonden om de beschuldigden te vatten. Zie voorts Huber, t. a. p., B. VI. Kap. XXI. Opmerkelijk is de aanschrijving van den 31sten Mei 1608 (Charterb. D. IV. blz. 1252) „tot het doen van een algemeene Boevejagt op den 6den Junij, 's Avonds en 's Nagts, en den volgenden Dag en Nagt, met Huiszoekinge, gevangen neminge en overbrenginge van alle Vagabonden en Knevelaars etc. die zij zullen kunnen ontdekken." Daarbij werd bevolen dat zoodanige personen naar het gedemolieerde Blokhuis zouden worden overgebragt, „omme daer tegens geprocedeert te worden nae behooren."

[2]) Behalve aan de Nederregters die wij vroeger noemden, nl. de Grietslieden, en de Magistraten in de steden, heeft men hier, waar sprake is van het straffen van misdrijven, ook te denken aan den Senatus Judicialis van de Franeker hoogeschool. Waren de uitspraken van deze in Burgerlijke zaken niet voor appel aan het Hof vatbaar, en was dus die Senatus Judicialis voor burgerlijke quaestiën die volgens de academische wetten aan zijne regtspraak moesten worden onderworpen de hoogste regter, geheel anders was dit hier. Behalve dat natuurlijk van de beslissingen die over min gewigtige misdrijven liepen geen appel werd toegelaten, stond overigens de Senatus Judicialis in dezen gelijk met de andere Neder-

Daarvan wordt in art. 9 van den Titel der Landsordonnantie, welke handelt over „Veldschaden, ofte andere, welke van den beesten ofte ook denzelven aangedaan worden," [1]) gesproken. „Also vele klagten van de Huisluiden komen om het onbehoorlijk plukken ende vernielen der Vruchten op den velde nog staande, welke eenige arme ende jonge luiden haar vervoirderen bij nagte ende anders buiten wille van de Eigenaars te doen; sullen sodanige personen daar op bevonden wesende, ende *om andere ligte mesusen meer bij den Gerechte voor den tijd van drie dagen, sonder langer te water ende brode ingeset ende gehouden mogen worden.*" Ook kon volgens Hamerster een Nederregter buiten dit op water en brood zetten voor den tijd van drie dagen nog andere kleine straffen tegen misdadigers uitspreken, zooals het zetten op de kaak, in de balk, in het hondegat; doch meestal werd vóór dat men hiertoe overging het advies van het Hof ingewonnen, om allen strijd te voorkomen [2]) en noodelooze kosten af te snijden.

Wel moest de Grietman „alle excessen puniëren ende poenen, breuken ofte compositiën, daer van nemen, uitgesloten wat Lijf ende Leven aangaat;" [3]) doch zooals deze laatste woorden

---

regters. Zie het verbod om te appelleren van de zoo even genoemde beslissingen in art. 47 van de wetten der academie, zooals Schotanus in zijne Beschrijvinge van Frieslandt, blz. 145 vlg. die opgeeft. Vgl. ook Huber, t. a. p., B. IV, Kap. XIV, n°. 35, n°. 50.

[1]) B. II, Tit. 3.

[2]) Hamerster, Verklaring van de Statuten, Ordonnantiën, Reglementen en Costumen van Rechte in Frieslandt, D. II, blz. 356.

[3]) Landsordonnantie, B. II, Tit. 19, art. II.

reeds aanduiden, ging de competentie des Nederregters niet verder, dan tot het opleggen van die poenen en breuken. Was het misdrijf van dien aard dat daartegen andere straffen bedreigd waren, dan kwam de uitspraak toe aan het Hof. Zelfs al werd de veroordeelde, in cas van wanbetaling der opgelegde boete, door den Nederregter naar het tuchthuis gezonden, dan nog was dit niet anders dan eene burgerlijke correctie [1]). Van de uitspraken der Nederregters kon men bovendien aan het Hof appelleren zoo men meende daardoor bezwaard te zijn „gelijk zoo uit de natuur der zaaken zelvs, als uit menigvuldige gevallen van dien aart kenlijk is" [2]). Soms moesten zelfs de actiën die uit injuriën voortsproten onmiddelijk voor het Hof gebragt worden, wanneer deze n. l. gepleegd waren tegen „de Regenten, Rechteren, ofte Officiers van 't Land" [3]). Een andermaal kon men de actiën die uit misdrijven voortvloeiden ter eerste instantie voor het Hof brengen, wanneer men van het Hof *intimatie* aan den Procureur-generaal verzocht en verkregen had. Zoo werd b. v. den 3 Februarij 1680 door het Hof deze intimatie aan den Procureur-generaal verleend aan iemand die van een ander het verwijt had moeten hooren: „Gij zijt een dief," en die daarom den lasteraar wilde vervolgen voor den Hove. Dit geschiedde op grond dat, hoewel op dezen hoon slechts een boete van acht goudguldens gesteld was, nader uit de procedures zou kunnen blijken dat de gehoonde persoon wezenlijk

---

1) Hamerster, t. a. p., B. II, blz. 360.

2) Hamerster, t, a. p., B. II, blz. 357. Vgl. ook Hulshoff, Diss., De appellandi facultate in causis criminalibus admittenda. Amstel., 1846, blz. 245,

3) Landsordonnantie, B. II, Tit. 2, art. XXV.

een dief was, in welk geval de Procureur-generaal hem zou moeten vervolgen [1]).

Wil men met Huber [2]) de hier vermelde magt der Nederregters den „kleinen dwang" noemen, zoo stond de magt van het Hof daartegenover als de „groote dwang," dat was „de macht om sware misdaden aen lijf, eere ofte goedt te straffen" [3]).

Eerstens had men de doodstraf. Werd deze door het Hof uitgesproken, zoo moest tevens de wijze aangegeven worden, waarop de uitvoering plaats zou hebben. Een misdadiger kon onthoofd worden met het zwaard; geworgd worden met de koord aan de galg of aan een paal; of ook verdronken worden [4]). In sommige gevallen werd bovendien het ontzielde ligchaam verminkt. Zoo werd soms het hoofd op een paal gezet [5]), of het ligchaam op een rad geplaatst [6]).

Na de doodstraf was het eeuwig bannissement de zwaarste straf. Slechts enkele malen werd deze afzonderlijk uitgesproken.

---

[1]) Huber, t. a. p., B. VI, Kap. XXI, n°. 38.

[2]) t. a. p., B. IV, Kap. XIV, n°. 42 vlg.

[3]) Huber, Aldaar, n°. 42.

[4]) Zoo werden Merck Sybrands en hare dochter Grietje Sybrands van het Heerenveen den 17den October 1631 beide veroordeeld om in een zak gestoken „en in 't diept omtrent de galge verdronken en versmoort te worden." Het ligchaam der eerste moest voorts op een rad geplaatst „en boven het hoofd een pot op een staak ten spectacule" gesteld worden. Dat der laatste moest onder de galg begraven worden. Zie Nauta, t. a. p., blz. 412 vlg.

[5]) Zie hiervan een voorbeeld bij Nauta, t. a. p., blz. 404. Hij noemt daar een vonnis van 8 Februarij 1634.

[6]) Bij Nauta, t. a. p., blz. 402 vindt men eene beslissing van het Hof van den 30sten December 1625, volgens welke iemand veroordeeld was om geworgd en verder verbrand te worden!

Daarvan vindt men een voorbeeld bij Nauta [1]). Hij behandelt daar een proces dat in 1643 voor het Hof gevoerd werd door den Procureur-generaal tegen zekeren predikant van Leeuwarden, Bernhardus Wesselius, die beschuldigd werd dat hij na het avondmaal bediend te hebben, van het bij die gelegenheid gecollecteerde geld gestolen had. Daarom werd hem als straf opgelegd eeuwig bannissement op lijfstraffe en de betaling van 1000 Daalders aan de armen der gereformeerde gemeente van Leeuwarden. Een ander voorbeeld uit de zeventiende eeuw geeft Huber [2]), van den 26sten Junij 1669. Meestal echter ging die straf vergezeld van geeseling en brandmerken, soms ook werd daarbij gevoegd verbanning voor eenen bepaalden tijd.

Verreweg de meeste misdaden werden gestraft met geeseling door den scherpregter, waarbij dan naar omstandigheden het brandmerk op de rug kon toegepast worden. Soms kon ook de vader of de moeder van een jong misdadiger, of een van de dienaars der Justitie gelast worden die geeseling ten uitvoer te leggen op de Voorzaal van het gedemolieerde Blokhuis [3]). Met de geeseling ging altijd vergezeld het bannen uit den lande voor een zekeren tijd [4]).

Ook legde het Hof somtijds iemand als straf op, het doorboren van zijn tong, of veroordeelde hem om op het schavot [5]) of op de kaak ten spot gesteld, of op water en brood gezet te worden, of strafte hem op andere dergelijke wijzen.

---

[1]) t. a. p., Q. CXLV, blz. 327 vlg.

[2]) t. a. p., B. VI, Kap. XXIII, n°. 12.

[3]) Hnber, t. a. p., B. VI, Kap. XXIII, n°. 16.

[4]) Hnber, Aldaar, n°. 17.

[5]) Eene beslissing van 21 April 1627, waarbij deze straf werd uitgesproken, kan men vinden bij Nauta, t. a. p., blz. 405.

Wij hebben reeds gezien dat de veroordeeling tot geldboeten nu eens door het Hof moest, dan kon uitgesproken worden. Men kan hierbij voegen dat ook nog in andere dan de straks genoemde gevallen deze boeten door het Hof opgelegd, en in het algemeen alle straffen, als het op water en brood zetten voor den tijd van drie dagen enz. toegepast werden, zoo iemand voor dit collegie was gebragt omdat men meende dat de beoordeeling van de daad die hij had uitgevoerd tot de competentie behoorde van den regter over criminele zaken terwijl bij nader onderzoek bleek dat die daad was te beschouwen als een gering misdrijf dat voor den Nederregter strafbaar was. Verder waren ook het ontzetten van ambten en het eerloos verklaren straffen die het Hof kon opleggen.

Slechts in één geval mogt het Hof de goederen verbeurdverklaren, wanneer n. l. iemand Majesteitsschennis begaan had. Doch mag men van Idsinga [1]) gelooven, dan is er „na de tijden der Spaansche regeringe" nooit door eenig vonnis van het Hof zoodanige verbeurdverklaring uitgesproken.

Zoo vaak de Landsordonnantie op eenig misdrijf een arbitraire straf stelde, liet zij het aan de beoordeeling van het Hof over om zoodanige straf of straffen toe te passen als het goed vond. Zoo stond het volgens artikel 26 van den titel over de Injuriën aan de arbitrage van den Hove, welke straf het wilde uitspreken tegen hen die injuriën pleegden tegen Regenten, Regteren of Officieren van het Land. Toen nu in 1637 de Procureur-generaal den Secretaris van Barradeel Hessel Wringer voor het Hof daagde, omdat hij den Raadsheer Johannes van den Sande zoodanig gelasterd had, dat deze van zijn ambt

[1]) S. H. van Idsinga, Zedig en vrijmoedig onderzoek enz. Groningen, 1777.

ontzet zou zijn zoo de lastertaal waarheid bevonden ware, verklaarde het Hof Wringer, bij vonnis van den 14 Februarij 1637, vervallen van zijn secretarisambt [1]).

Met voordacht spraken wij tot dusver niet van de tuchthuisstraf, hoewel Huber zegt dat de veroordeeling tot eeuwigdurende tuchthuisstraf, het naast aan de doodstraf zou komen [2]), omdat er gedurende de zeventiende eeuw slechts met tusschenpoozen een tuchthuis was. Eerst bij resolutie van den 20sten Augustus 1608 [3]) besloten de Staten dat er een provinciaal tuchthuis in een der steden van Friesland zou worden opgerigt, vooral bestemd tot opsluiting van bedelaars, vagabonden enz. Daartoe werd blijkens de koopacte, die men in het Charterboek [4]) gedrukt vindt, van de Stad Leeuwarden voor eene som van 8300 Caroliguldens de Kloosterkerk gekocht. Volgens de Artikelen nopens het gebruik en onderhoud [5]), zou een deel daarvan bestemd zijn tot het opsluiten van hen die daartoe door een vonnis van het Hof veroordeeld werden.

Niet lang bleef dit tuchthuis bestaan, maar werd reeds den 23sten Februarij 1616 afgeschaft, en de tuchtelingen ontslagen [6]).

---

[1]) Nauta, t. a. p., Q. XLVII, blz. 95 vlg. — Huber, t. a. p., B. VI, Kap. X, n°. 7; B. VI, Kap. XXIV, n°. 9.

[2]) Huber, t. a. p., B. VI. Kap. XXIII, n°. 10. Hij zegt verder dat „men swaerlyk daertoe (d. i. tot zoodanige veroordeeling) soude komen." Toch schoot hem bij 't schrijven dier woorden één voorbeeld van zoodanige veroordeeling te binnen van het jaar 1683. Die straf werd destijds evenwel uitgesproken omdat de misdadiger „seer sober van verstandt was, sonder het welke hij had moeten onthoofd worden." Vgl. B. IV, Kap. XIV, n°. 44.

[3]) Charterb., D. V, blz. 152.

[4]) Charterb., D. V, blz. 163.

[5]) Charterb., D. V, blz. 166 vlg.

[6]) Charterb., D. V, blz. 255.

Zoo stond het ledig tot den 18den September 1619, toen de Staten besloten het bij gedeelten te verkoopen, en de koopsom o. a. te besteden aan de noodwendige reparatiën en de herbouwing van het Landschaps-gevangenhuis op het gedemolieerde Blokhuis [1]). Intusschen werd de behoefte aan een tuchthuis langzamerhand weer grooter [2]), zoodat de Staten den 23sten Februarij 1654 [3]) eene commissie benoemden, om met het oog op de vele vagabonden en bedelaars die in dit gewest rondzwierven een reglement te beramen voor een nieuw op te rigten tuchthuis. En eindelijk werd den 24sten Maart 1660 [4]) tot de oprigting daarvan binnen Leeuwarden besloten. Het besluit werd uitgevoerd in het jaar 1661 [5]), nadat de instructie voor die nieuwe instelling reeds den 30sten Maart 1660 [6]) was uitgegeven. Volgens deze zou zij o. a. dienen tot opsluiting van de „sterke inlandsche en vreemde Bedelaers, Vagebonden ende Nachtbidders, de Ingeseetenen soo ten platten Lande als in de Steden lastig vallende, oock eenige Delinquanten.”

Ten opzigte van de tuchthuisstraf zij het dan genoeg te vermelden, dat zij, nergens uitdrukkelijk bedreigd in de Landsordonnantie, meestal werd toegepast volgens de placcaten, die nu en dan werden uitgevaardigd tegen die vagebonden, bedelaars enz.; terwijl zij, naar het ons voorkomt, ook dikwijls door

---

[1]) Charterb., Aldaar.

[2]) Vergelijk Mr. J. Dirks, Geschiedkundige onderzoekingen aangaande het verblijf der Heidens of Egyptiërs in de Noordelijke Nederlanden. Utrecht, 1850, blz. 104.

[3]) Charterb., D. V, blz. 567 vlg.

[4]) Charterb., D. V, blz. 635.

[5]) Tegenwoordige staat van Friesland, D. II, blz. 126 vlg.

[6]) Charterb., D. V, blz. 642 vlg.

het Hof werd uitgesproken ingeval tegen eenige misdrijven arbitraire straffen bedreigd waren. Ook ging zij wel eens vergezeld van het eeuwig bannissement, in dier voege, dat hij die daartoe veroordeeld werd eerst tien jaren opgesloten moest worden in het tuchthuis [1]).

Deze straffen werden door het Hof toegepast volgens de in de wetten uitgedrukte omstandigheden die een misdaad vergezelden. Soms konden wegens verzwarende omstandigheden meerdere straffen uitgesproken worden, soms werd ook wegens verzachtende strafverligting vergund. Enkele malen werden de straffen die vroeger tegen eenig misdrijf bedreigd waren, veranderd door de Staten, die natuurlijk als de vertegenwoordigers der Souvereiniteit over de provincie Friesland het regt daartoe hadden. Zoo werd, om een paar voorbeelden te noemen, door eene resolutie van den 18den September 1619 [2]) de straf welke in de Landsordonnantie op overspel gesteld was verzwaard. — Art. 30 der resolutie van den 17den April 1627 [3]) stelde vast dat „de poenen van injuriën ende ghewelden" op Zondagen en andere heilige dagen bedreven, verdubbeld zouden worden. Zoodra echter de straffen waren uitgesproken door den regter, kon men de zaak voor afgedaan beschouwen, daar het geven van pardon, „dat anders een Recht van Oppermacht is" volgens de schrijvers en uitleggers van het Friesche regt der zeventiende eeuw niet in Friesland gebruikelijk was, zooals in andere landen [4]).

---

[1]) Huber, Heedendaegse Rechtsgeleertheyt, B. VI, Kap. XXIII, n°. 11.

[2]) Charterb., D. V, blz. 254 vlg.

[3]) Charterb., D. V, blz. 311.

[4]) Huber, t. a. p., B. VI, Kap. XXVII, n°. 1. — Mr. W. G. Buma, Diss. De jure gratiae. Gron. 1823, blz. 103 vlg.

Zelfs zijn de brieven van remissie, waarover een afzonderlijke Titel van het tweede Boek der Landsordonnantie handelde, volgens diezelfde schrijvers gedurende ons tijdvak nooit uitgegeven. [1]) — Ook was geene herziening geoorloofd van een vonnis in strafzaken gewezen. [2]) In dien zin besliste het Hof den 9den Maart 1619. Ook toen de Procureur-generaal den 18den November 1664 een request bij het Hof indiende, met verzoek om herziening van een vonnis waarin iemand tot eene geldboete veroordeeld was, werd in weigerenden zin op dit verzoek beschikt [3]).

Veel minder dan van revies kon er natuurlijk sprake zijn van groot revies. Dat zou gestreden hebben met de opdragt der bediening van de criminele justitie. Mogten al de Staten zich bij die opdragt het regt van leven en dood voorbehouden hebben [4]), het toepassen der straffen, die in de wetten gesteld waren, hadden zij aan den regter overgelaten. Toch maakten

---

[1]) Huber, t. a. p., B. VI, Kap. XXVII, n°. 7. Hamerster, t. a. p., B. II, blz. 270. Binckes, Verklaring der Statuten van Friesland, D. II, blz. 186.

[2]) Huber, Heedendaegse Rechtsgeleertheyt, B. V, Kap. XLVI, n°. 12.

[3]) Huber, t. a. p., Aldaar.

[4]) Dit blijkt vooral uit den zooevengenoemden 14den titel van het tweede boek der Landsordonnantie, welke handelde over de wijze waarop een doodslager die van de *Staten* brieven van remis ontvangen had, daarmede moest te werk gaan, om ze te kunnen gebruiken.

Ook de vogelvrij-verklaring kwam alleen toe aan de Staten als souverein. Een voorbeeld daarvan vindt men in het Charterboek (D. V, blz. 1196 vlg.). Den 15den October 1681 nl. werden Harmen de Wijse, Swarte Jan de Wijse en ieder die zich vier dagen na de publicatie van het placaat in hun gezelschap mogt bevinden, voor vogelvrij verklaard. De Staten loofden eene premie van vijfhonderd Caroli guldens uit aan allen, die deze personen levend in handen der justitie zouden overleveren. Waren zij bij de overlevering dood, zoo zou de premie de halve som bedragen.

zij een enkele maal inbreuk op deze magt van het Hof. Wel niet door het toelaten van het groot revies, maar op een geheel andere wijze, nl. door het bevel aan den Procureur-generaal om de voor het Hof gebragte procedures te laten varen.

Beschouwen wij het hier bedoelde van naderbij. In eene resolutie van den 3den Maart 1647 [1]) hadden de Staten, tegen „de Gedeputeerde Staten en alle andere in Collegie sittende" personen, die voortaan direct of indirect eenige premiën of giften (boven hetgeen naar Keizerlijke regten geoorloofd was) aannamen voor het vergeven van politieke of militaire ambten, als straf bedreigd dat zij *re ipsa infames* en *inhabil* zouden worden om naderhand eenige waardigheden te bekleeden; en hadden daarbij den Procureur-generaal „bij poene van cassatie" gelast „hem op de Contraventeurs te informeren en tegen die selve te procederen op 't spoedigste sonder eenige conniventie." Uit kracht van deze resolutie klaagde nu de Procureur-generaal in het jaar 1662 enkele leden van het Collegie der Gedeputeerde Staten voor het Hof aan, wegens de daarin met straf bedreigde *crimina ambitus et repetundarum*. Naauwelijks hadden de procedures eenen aanvang genomen, toen de Staten zich de belangen der beschuldigde Gedeputeerden aantrokken en door hunne tusschenkomst dezen wilden vrijwaren voor een onteerend vonnis. Eerst trachtten zij dit doel te bereiken door zachte middelen. Zij droegen nl. aan de leden van het Mindergetal op om ten overstaan van den stadhouder „met overroepinge van de Heeren Gedeputeerden ende den Procureur Generael deser Lantschappe" op 't Landschapshuis over deze zaak in overleg te treden met commissarissen uit den Hove. Intusschen

[1]) Charterb., D. V, blz. 501 vlg.

moest de Procureur-generaal de procedures gedurende veertien dagen in statu houden [1]). Tot commissarissen benoemde het Hof de raadsheeren Glinstra, Sminia en Bouricius. Den 17den Februarij daaraanvolgende stelden de eersten, in naam der Staten, aan de raadsheeren voor, om middelen te beramen waardoor voorzien zou worden in de *crimina ambitus et repetundarum* zoowel voor het verleden als voor het toekomende. Reeds dadelijk ontmoette men hier moeijelijkheden, daar de commissarissen uit den Hove in last hadden alleen over die middelen voor het toekomende te beraadslagen. Op verzoek der Heeren van het Mindergetal werd nu eene buitengewone vergadering door het Hof gehouden, waarin gedebatteerd werd over de vraag of men ook over het verleden in overleg zou treden. In weigerenden zin werd de vraag beantwoord, op grond dat de raadsheeren volgens hunnen eed en hunne commissie verpligt waren over deze zaak regt te spreken, te meer daar juist de Staten in 1647 het hadden noodig geacht, uitdrukkelijk den Procureur-generaal te gelasten zonder eenige conniventie misdaden als deze te vervolgen. Het zou ons te ver leiden wanneer wij hier van het verhandelde in de vergaderingen van deze beide commissiën, die van den 17den tot den 21sten Februarij duurden, verslag gaven. Het zij genoeg te vermelden dat beide hunne eischen volhielden, de eene om middelen te beramen tegen de ambtverkooperij voor het toekomende en het verleden, de andere om de gepleegde crimina aan de regtspraak van het Hof over te laten, en alleen over het toekomende te handelen [2]).

---

1) Zie de resolutie van 14 Februarij 1662, (Charterb., D. V, blz 666 vlg.

2) Vgl. verder Charterb., D. V. blz. 666 vlg. Aitzema, Saken van Staat en Oorlog, Vierde deel, Boek 42, blz. 968 vlg.

Hiermede evenwel nam deze zaak geen einde. De Staten hadden zich eenmaal voorgenomen de Gedeputeerden te redden, daarom beproefden zij nogmaals langs denzelfden weg als vroeger hun voornemen ten uitvoer te leggen. In eene resolutie van den 1sten Maart [1]) droegen zij nu wederom aan den Stadhouder en het Mindergetal op, in overleg te treden met daartoe door het Hof gecommitteerde Raadsheeren, en gelastten bovendien den Procureur-generaal vooralsnog de procedures in statu te houden. Tegen den 2den April riepen de Gedeputeerden het Mindergetal buitengewoon bijeen, en klaagden er over dat de Procureur-generaal niet gehoorzaam was geweest aan het bevel der Staten van den 1sten Maart, maar integendeel de procedures hervat had. Daarop werd deze voor het Mindergetal geroepen om zijne handelwijze te motiveren, en eindelijk, nadat hij te kennen had gegeven dat hij de zaken slepende zou houden, werden de conferentiën met het Hof uitgesteld tot den 22sten April. Toen op dien datum de heeren Ockinga, Jepema en Knijff als commissarissen van den Hove voor den Stadhouder en het Mindergetal verschenen waren, en deze voorgesteld hadden, dat zij krachtens de resolutie van den 1sten Maart door de Staten gemagtigd waren, voor de tweede maal met het Hof in conferentie te treden over de tegen de Gedeputeerden ingebragte beschuldigingen, verklaarden gene dat het hun niet geoorloofd was zulks te doen, voor dat zij nader last daartoe van den Hove hadden ontvangen, omdat die resolutie niet aan dit collegie was bekend gemaakt. Dadelijk daarop werd besloten om den volgenden dag een afschrift van die resolutie aan het Hof over te geven, terwijl intusschen reeds door de commis-

[1]) Charterb., D. V, blz. 673 vlg.

sarissen uit naam van het Hof was beloofd dat zij daarna in overleg zouden willen treden met het Mindergetal ook over de middelen die men zou aanwenden tegen de begane misdrijven. Als zoodanig stelde het Mindergetal voor *amnestie*, *abolitie* of *restitutio principis*. Doch te vergeefs. Den volgenden dag toch bewees het Hof door middel van de daartoe gecommitteerde raden Ockinga, Jepema en Vierssen, geene van deze drie wegen te mogen of kunnen inslaan. *Amnestie* was verwerpelijk omdat deze alleen plaats had „wanneer d' eene hooghe parthye met de andere veraccordeerde ende beyde gedelinqueert hadden." Van *abolitie* kon evenmin sprake zijn. *Abolitio specialis* toch bestond daarin dat „een *privatus accusator*, ymandt criminaliter aangeklaaght hebbende, syn actie van selfs wilde verlaten." „*Abolitio generalis* konde van het Hof niet versocht noch vergunt worden, oock moste het delict van degene, die abolitie versoekt, bekent ende gestandt worden gedaan, ende in alle gevalle voor den Hove worden geinterineert." En eindelijk mogt het Hof de *restitutio principis* niet toelaten, „*quia nulla erat lata sententia, contra quam quis restitueretur.*" Bij deze bewijsgronden werd de verzekering gevoegd dat het Hof zoo „linderlyk" mogelijk zou procederen. Nadat nu nogmaals de Heeren van het Mindergetal aan de commissarissen hadden voorgesteld dat het hunne „meeninge niet was, dat één van de drie voorgeslagen expedienten by het Hof soude worden gehouden voor een acte van Justitie, maar dat die moste geconsidereert worden voor een acte van gratie, die by" de Staten „soude worden verleent, met communicatie van de Heeren van den Hove, sonder eenige krenkinge van de authoriteit van 't Hof, ofte belettinge van de cours van Justitie," en het Hof getoond had ook daarvan

niet te willen weten, maar toch beloofd had zoo zacht mogelijk te zullen vonnissen, werden de conferentiën na wederzijdsche dank- en leedbetuigingen gesloten. Het verslag van de resultaten die zij opgeleverd hadden werd den 14den Mei [1]) door de Gecommitteerden tot het Mindergetal overgegeven aan de Staten, die reeds tegen den 12den Mei buitengewoon waren bijeengeroepen. Zoo was dus het doel der Staten door die talrijke conferentiën niet bereikt. Het Hof had streng gewaakt voor elken inbreuk op zijne magt, die het eenmaal van de Staten zelf ontvangen had. Toch *wilden* de Staten dat de beschuldigde gedeputeerden zouden worden ontheven van de kans die zij liepen om een onteerend vonnis ten hunnen laste te hooren uitspreken, en daarom besloten zij bij resolutie van den 16den Mei 1662 [2]), o. a. dat de Procureur-generaal „by poene van cassatie, —, ende ook alle andere Personen, by arbitraire correctie," zouden *afholden* van de procedures die waren aangevangen tegen de Gedeputeerden ter zake van de door hen bedreven *crimina ambitus et repetundarum*. Reeds den 17den Mei werd den Procureur-generaal deze resolutie in de vergadering van het Mindergetal voorgelezen.

Moeten wij niet het Hof bewonderen, dat niet schroomde, ook wanneer het tegenover den Souverein stond, zijne regten met alle kracht te verdedigen, en dat niet dan voor de overmagt week? En dan nog met moeite; want twee jaren nadat de Staten deze resolutie genomen hadden, leverde het Hof den 18den

[1]) Zie dit verslag in Charterb., D. V, blz. 678 vlg.
[2]) Charterb., D. V, blz. 679 vlg.

Februarij 1664 eene Deductie [1]) aan de Staten in, waarin gewezen werd op de onregtvaardigheid van het besluit, en nog — evenwel te vergeefs — [2]) op de intrekking werd aangedrongen.

[1]) Charterb., D. V, blz. 708 vlg.

[2]) Zie b. v. eene resolutie van 30 Maart 1672 (Charterb., D. V, blz. 821), die diende om de voortdurende werking ook van de laatstgenoemde resolutie te handhaven.

POLITIEKREGTELIJKE INVLOED VAN HET HOF.

De heer van Beyma gaf reeds in een afzonderlijk hoofdstuk de redenen op, waarom alle gezag in regeringszaken aan het Hof ontnomen was [1]). Hoewel nu later in de zeventiende eeuw die redenen niet ophielden te bestaan, maar integendeel art. 4 der Instructie van den Hove, in zooverre dat den Raad verbood om zich te „becroedigen met eenigerhande saken, de Regeeringe aangaande," ook gedurende ons tijdvak kracht van wet behield, meenden wij toch niet te mogen nalaten in eene korte beschouwing te treden van den invloed, dien het Hof niettegenstaande die uitdrukkelijke wetsbepaling uitoefende op de regering.

Vooreerst had hetzelfde vierde artikel der Instructie aan den Hove overgelaten, om „beneffens den Heere Stadhouder," uit de overgezonden nominatie der steden, na het inwinnen van de noodige informatiën in de steden van Friesland, behalve Leeuwarden en Franeker, de magistraten te kiezen, totdat de

---

[1]) t. a. p., blz. 94 vlg.

steden daarin verandering mogten maken. Ongestoord behield het Hof dit regt tot het jaar 1635. Wel schijnt er in 1622 gevaar bestaan te hebben, dat het dit regt zou verliezen; doch dit verdween toen, nadat het Hof zelf bij de Staten eene memorie [1]) had ingediend, waarin het zijne regten verdedigde en er op aandrong dat de Staten die zouden handhaven, deze den 29sten Augustus van hetzelfde jaar in eene resolutie [2]) den raden provinciaal bevalen om volgens hunnen eed en pligt voortaan met den Stadhouder jaarlijks de raadsbestelling in de steden te doen, zonder eenigen inbreuk daarop te gedoogen. Door eene latere resolutie van den 28sten Januarij 1623 [3]) werd de vorige gehandhaafd, terwijl bovendien „de Gedeputeerden, mitsgaders alle Capitainen, Officieren, Bevelhebberen ende Ingesetenen" gelast werden om des verzocht de raden te helpen en de hand te bieden in hare uitvoering.

De bewegingen van het jaar 1622 waren de voorbode van de onrustige jaren 1635, 1636 en 1637. Reeds in het begin van 1635 was de toestand waarin de provincie Friesland verkeerde, zeer hagchelijk [4]). Telkens had de Generaliteit er op aangedrongen, dat Friesland als lid der Unie zijn quota die van jaar tot jaar, gedeeltelijk ten minste, onbetaald was gebleven zou voldoen, en zoo zou deelen in de kosten die de oorlog met den Koning van Spanje na zich sleepte. Meermalen had de regering van dit gewest daarvoor groote sommen gelds

---

[1]) Charterb., D. V, blz. 276.

[2]) t. a. p., blz. 276 vlg.

[3]) t. a. p., blz. 282.

[4]) Men vergelijke Aitzema, Saken van Staat en Oorlog, D. II, blz. 182 vlg. Vergel. voorts Foeke Sjoerds, t. a. p., blz. 426 vgl.

op interest genomen, ten einde de belastingen niet al te ondragelijk te maken. Doch toen de Stadhouder trachtte om ook hier de generale of zware middelen van consumtie in te voeren, barstte er een zware strijd los in den boezem der regering. Vooral de edelen en eigenerfden (de bewoners van het platteland), verklaarden zich sterk daartegen en door hunne kuiperijen, gesteund door de gemeenten in de steden, wisten zij de regeringspartij, den Stadhouder c. s., de magt uit de handen te nemen, en zelf in de plaats van dezen op te treden. Aan de zijde van den Stadhouder stonden niet alleen de volmagten der steden, daar deze meestal door hem en het Hof benoemde magistraten waren, maar ook het Hof zelf. Eerst werd geklaagd over den ontvanger-generaal Bootsma. Vier buitengewone rekenmeesters, de raadsheeren Johannes Saeckma, Orck van Doyem en Hector van Bouricius, en Horatius Doman waren reeds in 1634 benoemd, om de rekeningen van Bootsma van 1 Mei tot ultimo October 1634 op te nemen.

Den 26sten Maart 1635 werd het „Comptoir" van den ontvanger gesloten, en hem gelast om ook een „Summarie Staet van sijn ontvangh ende uytgave" van 1 November 1634 tot 1 Mei 1635 „met den Acquiten ende behoeften daartoe behoorigh" aan de rekenmeesters over te geven. Toen hij daarmede niet tijdig gereed was, werd hij ontzet van zijn ambt, en moest hij door soldaten in zijn huis bewaakt worden tenzij hij voor 100.000 gulden cautie wilde stellen. Bij resolutie van den 2den Julij 1635 besloten de quartieren Oostergoo en Westergoo dat hij in zijn huis opgesloten en door soldaten bewaakt zou worden. Daartegen kwam de ontvanger op in een request dat hij bij het Hof indiende, waarbij hij verzocht dat men hem in regten mogt toelaten. Als evenwel het Hof dit toegestaan had, met bevel om binnen vier

dagen insinuatie daarvan te doen aan de Staten, en deze kennis hadden genomen van den inhoud der beschikking, verboden zij strengelijk aan het Hof om zich met deze politieke zaken, welker besturing alleen aan de Staten toekwam, te bemoeijen en herhaalden hun bevel van opsluiting.

Zoo had men dus een blaam geworpen op het bestuur der vroegere regeringspartij, voor zooveel de finantiën betrof. Nu werkte men ijverig voort om de magt van die partij, vooral van het Hof, te fnuiken. Als het beste middel daartoe beschouwde men de ontneming van de raadsbestelling in de steden aan den stadhouder en het Hof; zoo toch zou men hun niet alleen een groot deel hunner magt ontnemen, maar ook bewerken dat de eigen partij gesterkt werd door de steden, die nu op de hand der tegenpartij waren. Met dat doel werd het gemeen in de steden opgeruid, en wist men zelfs gedaan te krijgen dat de Dokkumers aan de Staten octrooi verzochten tot hunne eigene vrije raadsbestelling. Met open armen werd dit verzoek door de Staten ontvangen. Zij waren zelfs zoo vriendelijk om in eene resolutie van den 25sten Julij 1635 [1]) ook aan de andere steden van Friesland zoodanig octrooi te verleenen. — Tot beoordeeling van dit besluit meenden wij de woorden van een door den raadsheer Johannes van den Sande, op last van het Hof, daartegen opgesteld memoriaal hier te moeten weêrgeven. Zij luiden volgenderwijs [2]):

„Het is wel dat de Raadsbestellinge der Steden in Frieslandt aan sijne Gen. ende het Hof Provinciaal gegeven is, bij provisie en tot revocatie, maar daar bij is noodsakelyk te bedenken.

[1]) Charterb., D. V, blz. 370 vlg.

[2]) Tegenwoordige Staat van Friesland, D. IV, blz. 261 vlg.

1°. Eerstelyk, dat deselve revocatie niet toekomt de Staten van 't Land maar alleen de Steden, blijkende soo uyt de Resolutie der Staten van 't jaar 1588 — als uyt de Instructie der Heren van den Hove bij de Staten van 't Land self gemaakt, waar in expresse gesegt wort, dat de Heren Raden alleen sullen bedienen de Civile en Criminele Justitie, sonder sig te bekrodigen met de Politique Regeringe, behalven dat sy in de Steden (uitgesondert Leeuwarden en Franeker) neffens den Stadhouder de Raadsbestellinge hebben ter tyd toe by de Steden hier inne anders sal worden gedisponeert, (NB: dr. by de Steden non by de Staten.)

2°. Dat de Steden door derselver wettelyke Regeerders de bovengemelte Resolutie niet hebben verandert nog gerenoveert, dan dat enige particuliere private personen malcontenten ende nieuwsgierigen van enige van 't Landt opgerokkent ende gedreven sijnde, tegens wil ende consent der Magistraten ende Gesworen Gemeente sulx hebben versogt gelyk uyt de Remonstrantie der Steden breder is te sien.

3°. Dat de Resolutie van 't Octroy der gemelter veranderinge, sub dato den 25 July, niet kan verstrekken voor een Resolutie Staats gewijse genomen, maar voor een particuliere Resolutie van Oostergo ende Westergo alleen in derselver respective Kamers bij pluraliteit van stemmen gearresteert, aangesien de Steden wel expresselijk hebben gecontradiceert, ende van de Wolden maar vier van de Grietenijen getekent hebben.

4°. Dat de stemmen der absente Grietenijen van de Wolden souden worden geholden voor bijvallende stemmen, ende oversulx ook in de Kamer van de Wolden gesustineert werde pluraliteit te sijn, sulx wort in Frieslandt, ***praesertim in tam arduo et magni momenti negotio*** niet gepractiseert,· maar

werden ordinaris de Kameren niet compleet sijnde de saken van gewigt tot aller aankomst van de absente ofte derselver procuratie uitgestelt: ende of soo men seggen wil dat de absente *ex officio* gehouden waren bij der handt te blijven, ende des Lands saken waar te nemen, daar op dient tot berigt. 1°. Dat de Landsdag van den beginne des jaars tot op desen tijd door de Menees der Volmagten van Oost- en Westergo gesleept ende geen Resolutie tot dienst van 't Land genomen wordende, de Volmagten der andere Kamers niet sijn gehouden soo praecise na de appetijt der voorsz. twe Kamers op te passen. 2°. Dat men de occasie ende slag waarnemende de voorgemelde Resolutie van den 25 July genomen heeft juist op een Saturdag ende nog 't selve naar noen op welke ordinaris de meeste Volmagten vertrokken sijn.

5°. Dat ingevolge van 't voorsz. de Resolutie van den 25 Julij als defectueus ende particulier genomen sijnde alleen bij twee leden, niet hadde behoort in 't werk gestelt te worden door de Heren Gedeputeerden, besonder van die van de Wolden ende Steden gene pluraliteit van stemmen van hare principalen hebbende.

6°. Dat de veranderinge der Magistraten op de voorsz. Resolutie is geschiet *de facto vi armata* tegens dank ende wil der Steden *non sine laesione honoris et aliqua infamiae nota* der gedepossedeerden.

7°. Dat de Steden niet hadde behoort de liberteit opgedrongen te worden *quia invitis beneficium non datur,* ende dat dese genoemde liberteit soo wel der ganscher Provincie als der Steden schadelijk en ondienstig is, gemerkt de confusie, quaestiën en disordre, die daar uit te verwagten sijn, en dat de Magistraten daar door sullen komen te vervallen *in potestatem*

plebis ad cujus nutum et arbitrium sy niet alleen sullen mogen Regeren, maar ook op Landsdagen stemmen ende resolveren: wat vrugten hier uyt te verwagten staan kan men ligtelijk oordelen.

8°. Dat ook dese uiterlijk specieuse maar in der waarheit schadelijke liberteit niet sal strekken tot Godes eer ende welvaren der Kerke is klaar genoeg daar uit, dat alreets ongedoopte libertinen ende andere ongesonde in de Religie hier door in de Regeringe gekomen syn ende in toekomende apparentelyk nog meer sullen komen etc."

Dit bondig betoog van de onregtvaardigheid der genomene resolutie had geenen invloed op de verhitte hoofden van de andere partij, die juist den 22sten Augustus [1]) haar vroeger besluit handhaafde en den ingezetenen van de Friesche steden octroijeerde om, zonder acht te slaan op de wijze waarop vroeger de raadsbestelling plaats had, voortaan jaarlijks op Nieuwjaarsavond zelf hunne Magistraatspersonen te kiezen volgens de daarvoor door hen met de Gecommitteerden der Heeren Staten vast te stellen reglementen. Spoedig werd hieraan uitvoering gegeven; ook schijnen nieuwe Volmagten uit de steden benoemd te zijn. Het komt ons althans voor dat men dit kan opmaken uit eene resolutie van het quartier der Steden van den 31sten October 1635 [2]), door welke de magt in art. 4 der Instructie aan den Hove gelaten, nu aan dat collegie werd ontnomen. Door deze kreeg de zaak een geheel ander karakter, en konden de Staten, nadat zij het besluit der Volmagten van de Steden geapprobeerd hadden, met schijn van regt, dit ook tegen den stadhouder handhaven. Ook de raadsheeren werden

---

[1]) Charterb., D. V, blz. 371 vlg.

[2]) Charterb., D. V, blz. 385 vlg.

den 9[den] November voor de Staten ontboden, en moesten allen in het bijzonder deze besluiten goedkeuren. Zoo had men dus het beoogde doel bereikt. De Instructiën van den Hove van 1588 en 1597 werden, gelijk wij vroeger [1]) zagen, herroepen, en eene nieuwe waarin uitdrukkelijk bevolen werd dat de Raden Provinciaal zich zouden onthouden van de Raadsbestelling in de respectieve steden opgesteld en uitgegeven in het jaar 1636. En. moge al deze nieuwe instructie reeds in het begin van 1637 ingetrokken zijn, toch had de strijd in zooverre voor zijne bewerkers gewenschte resultaten opgeleverd, dat nu het Hof bij zijne oude Instructie hersteld werd, met schrapping van dat gedeelte van art. 4, dat liep over de raadsbestelling in de steden. Doch overigens waren zij minder goed geslaagd, daar door bemiddeling van den Raad van State voortaan juist de stadhouder tegen wien zij hadden zamengespannen daarmede werd en bleef belast.

De Staten hadden in artikel 4 der Instructie aan het Hof verboden zich te bemoeijen met regeringszaken, en droegen in de resolutiën van den 17[den] en 22sten Maart 1600 [2]) aan hunne Gedeputeerden op om alle zaken die op de Policie en de Regering betrekking hadden af te doen, „zonder daer van eenige litis contestatie voor den Provincialen Rade ofte elders toe te laten, ten waere die Gedeputeerden bevonden, den zaecke aen haer versocht, anders ghenatureert, ende den Hove justiciabel te zijn, in welcken gevalle, parthijen van haer aen den Hove

[1]) Blz. 44 vlg.

[2]) Charterb., D. IV, blz. 1065 vlg. Hoewel eenige Volmagten van Oostergoo den 3[den] April 1600 tegen dit artikel protesteerden (Charterb., D. IV, blz. 1074) schijnt het toch van kracht gebleven te zijn.

zullen worden gerenvoyeert, ten eynde de Policie met die Justitie onvermengt blijve." Art. 4 der Instructie van de Gedeputeerden [1]) gebood hun met den stadhouder te „raden, ramen, adviseren ende sluyten op alle voorvallende saecken, waer deur die gemeene welvaert ende vrijheyt ghevordert ende wel bewaert sall moogen worden, utgesondert alleene die saecken van civile ende criminele Justitie, die welcke gedaen ende gedecideert sullen worden bij den Gouverneur ende Provintialen Raedt ende Nederrechters respectivelijcke alleene." De onbepaaldheid der woorden „civile en criminele justitie" aan de eene zijde, en die der woorden „saken, de Regeeringe aangaande" aan den anderen kant veroorzaakte dat er meermalen conflicten ontstonden tusschen het Hof en de Gedeputeerden. Zoo klaagden, om een paar voorbeelden te noemen, de Gedeputeerden den 3den Maart 1649 [2]) bij de Staten dat het Hof van tijd tot tijd de pachtzaken tot zich trok, niettegenstaande zulks bij de lijsten uitdrukkelijk verboden was. Op deze klagten volgde het bevel der Staten, dat de sententiën van de Gedeputeerden in pachtzaken gewezen, voorloopig geheel zonder eenig beletsel zouden uitgevoerd worden; terwijl voorts het Hof zoowel als het Collegie der Gedeputeerden zich respectievelijk te houden hadden aan hunne Instructiën. Ook in het jaar 1658 ontstond een dergelijk geschil, omdat de deurwaarder der Staten Douwe Lamberts op commissie en resolutie der Gedeputeerden in de grietenij Collumerland zekere verhooging van een *Cadijck* had afgebroken en vernietigd. Den 18den Maart 1659 [3]) werd op

---

[1]) Charterb., D. V, blz. 236 vlg.

[2]) Charterb., D. V, blz. 517 vlg.

[3]) Charterb., D. V, blz. 620.

het rapport van eene tot onderzoek van zaken benoemde commissie, aan wier hoofd de stadhouder stond, door de Staten beslist, dat de Gedeputeerden in hun regt geweest waren, daar hun volgens art. 10 hunner instructie de dispositie en judicature over zeedijken, cadijken en annexen daarvan toekwam. Door de bekende resolutie van den 20sten November 1663 [1]) maakten de Staten voor goed een einde aan dezen strijd. Nadat nl. het Hof gewezen was op art. 2 van zijne Instructie, waarin bevolen werd dat de Raad Provinciaal bij afwezigheid der Staten, de Gedeputeerden volgens hunne commissie moest „respecteren, eeren en gehoorzamen;" en bepaald was dat, zoo de Raden zich bezwaard achtten over de handelingen van die ambtenaren, zij daarvan kennis moesten geven aan de Staten, die des noods buitengewoon konden bijeengeroepen worden, werd uitdrukkelijk aan het Hof bevolen dat het zich op geenerlei wijze zou bemoeijen met zaken die betrekking hadden tot de „politicque Regieringe." Als zoodanig had men dan „voornamentlyck" te beschouwen: „de beroepinge van Predicanten ende Schoolmeesters, de provisie van collatie, approbatie ende verleenen van brieven van placet van alderhande beneficien, pensien ende leenen, directie ende administratie van alle geestelyke goederen, cognitie ende judicature over het regt ende practique der Stemmen, het visiteeren van de procuratien, examineren van stem-cedullen, ende alle andere acten, daar van eenichsins dependeerende, het aff- ende aanstellen [2]) van ampten ende officien

---

1) Charterb., D. V., blz. 697 vlg. Vergelijk wijders M. W. du Tour van Bellinchave, Geschiedenis der regtsmagt van de Gedeputeerde Staten hier te lande, sedert 1581 tot op onzen tijd. Utrecht, 1859, blz. 5 vlg.

2) De Notarissen nogtans werden, volgens de Landsordonnantie (B. III, titel 1 art. 1), „gecreëert ende gemaakt" door de Staten op rapport van de Gedeputeer-

(behalven der Raden Provinciael eygen Suppoosten, daar van deselve althans in possessie sijn) [1]), saecken van de finantie, en die gemeene Lands middelen, soo floreen-verpachtinge, als domainen ende alle reeckeningen ende questien van dien, mitsgaders van Deels ende Stads costen ende consentgelden, het maeken van ordonnantien, verleenen van octroyen ende emaneren van placcaten, saecken van de militie ende chrijgsgerechte, van de academie, van de munie, van publicque wagen, sampt particuliere maten ende gewichten, van de gemeene dijcken, dammen, wegen, paden, sijlen, tillen ende vaerten, sampt ordre op de veeren van schepen ende wagens, van de jacht ende visschernie, van gestrande goederen, van der Steden gilden ende politie, van de boelcedullen executabel te verclaren, van de regieringe van 's Landschaps tucht- ende werckhuis, in conformité van de instructie daarop gemaakt." Mogt dan nog eenig geschil ontstaan tusschen de Gedeputeerden en het Hof over zaken, die, hoewel niet in de resolutie genoemd, toch van gelijken aard waren, zoo moest de presiderende raad de regtspleging over zoodanige zaak weigeren of ophouden tot eene nadere beschikking van de Staten. Intusschen werd aan het Hof de regtspraak gelaten over de criminele „delicten ende excessen" die gepleegd mogten worden in de „voorschreven saeken van politicque administratie." Wel kwam het Hof in het volgende jaar tegen deze

---

den en de Raden Provinciaal. Art. 14 der resolutiën van den 24sten Februarij 1604 bepaalde, dat zij die Notaris wenschten te worden, een examen moesten doen voor éénen Gedeputeerde en één lid van het Hof; terwijl de Staten dan op rapport van dezé examinatoren, aan de Notarissen hunne commissie en admissie zonden verleenen (Charterb., D. V, blz. 106).

[1]) Vgl. blz. 65 vlg.

resolutie op [1]), op grond dat zij te ver ging, vooral met hare bepalingen omtrent het stemregt, doch te vergeefs. Gelijk de resolutie van den 16den Mei 1662 werd ook deze gehandhaafd door die van den 30sten Maart 1672. Eene andere resolutie van denzelfden datum [2]) bepaalde verder, dat zoo voortaan eenige quaestie over de judicature eener zaak mogt voorvallen tusschen de Gedeputeerden en het Hof, die zaak *in statu* moest worden gehouden tot de eerstvolgende vergadering der Staten, terwijl intusschen aan de Heeren Gedeputeerden de voorziening toekwam, wanneer er *evidens periculum in mora* bestond.

Hoewel dus aan den hoogsten regter over civiele en criminele zaken was verboden om zich met de regering te bemoeijen, en bovendien art. 6 der Instructie bepaalde: „dat de Raad voorsz., so enige partijschap ofte twist onder enige Leden deses Lands ontstaat, haar bij gene partij, tenderende tegens den tegenwoordigen staat der Regeringe sullen voegen of aanhangen sodanige partie, directelijk of indirectelijk, in 't heimelijk ofte openbaar;" kwam het zoowel vóór als na de resolutie van 1663 meermalen voor, dat het Hof zich op verzoek der regering of ten minste van hen die over eene publiekregtelijke zaak te beschikken hadden, daarmede moeide. Zoo authoriseerden de Volmagten der Zevenwolden den 4den Julij 1600 [3]) den Stadhouder en de Heeren van den Hove om het collegie der Gedeputeerden, dat door groote oneenigheden gedreven, deels te Franeker, deels te

---

[1]) Zie de Deductie bij den Hove van Vriesland aan de Staaten overgeleverd, betrekking hebbende tot de Staatsbesluiten van den 16den May 1662 en den 20sten November 1663, in het Charterboek, D. V, blz. 708 vlg.

[2]) Charterb., D. V, blz. 822.

[3]) Charterb., D. IV, blz. 1086 vlg.

Leeuwarden vergaderde, weder tot eenheid te brengen. Hoe euvel intusschen deze inmenging van het Hof in politieke zaken door de andere quartieren werd opgevat, kan men nagaan door raadpleging van het Charterboek [1]).

Ook droegen de Volmagten der steden, bij resolutie van den 3den December 1607 [2]), aan den Stadhouder en den Hove op om de voorgewende „ongelijckheyt van den verdelinge der negende part over hunne corpora, die sy tegen de platte landen van wegen de selve hunne corpora contribueren" te regelen. Zij beloofden tevens, zich gedurende drie jaren na verloop van het jaar, waarin de beslissing zou gegeven worden (22 Maart 1610) [3]) daaraan te houden.

Krachtens acte van authoriteit, bij eene resolutie van den 18den Februarij 1615, door de Staten verleend aan den Stadhouder, de Gedeputeerden en de Raden Provinciaal, stelden deze den 5den Julij 1615 [4]) een reglement vast voor de raadsbestelling in de stad Leeuwarden. Toen daar nu in Augustus 1616 nieuwe Hoplieden en Vaandrigs moesten gekozen worden, en de Magistraten dier stad het daarover oneens waren, werden deze den 16den Augustus [5]) voor den Stadhouder, de Gedeputeerden en het Hof geroepen, opdat die twisten mogten worden bijgelegd.

Den 13den Augustus 1619 [6]) werden de Raden van den

---

[1]) D. IV, blz. 1089 vlg. Vgl. verder over die twisten, Winsemius, Chronyck van Vrieslandt, blz. 847—860.

[2]) Charterb., D. V, blz. 147 vlg.

[3]) Charterb., D. V, blz. 169 vlg.

[4]) Charterb., D. V, blz. 213 vlg.

[5]) Charterb., D. V, blz. 222 vlg.

[6]) Naamrol der Raden enz., blz. 36.

Hove gemagtigd om de beschrijving der haardsteden en vijfhonderdste penning te doen.

Nadat in 1637 Johannes van Scheltinga lid van den Hove geworden was, en in zijne plaats de Heeren Geldorp en Simonides met gelijke stemmen door de Staten tot Procureur-generaal benoemd waren, werd de keuze uit die twee Heeren den 11den November 1637 „geconfereert op de Heeren van 't Hof, zonder consequentie" [1]).

Zeer verdienstelijk heeft zich het Hof in den jare 1672 gemaakt. Eerst (in Junij) werd het opgeroepen om met de Gedeputeerden middelen van tegenweer en verdediging te beramen tegen de pogingen van den Bisschop van Munster, die, nadat Overijssel zich aan hem had overgegeven, Friesland dreigde te overmeesteren [2]).

Later, toen de twisten in de provincie zelf op het hoogst liepen en ook de regering zich in twee partijen splitste [3]), bood ook het Hof in November 1672 [4]) zijne bemiddeling aan, daartoe verzocht door de Princes Albertine Agnes. Hoewel dat aanbod voorloopig werd afgeslagen, droeg toch de eene partij (de Staten te Leeuwarden vergaderd) den 11den Januarij 1673 [5]) aan het Hof op, om de andere partij (de te Sneek bijeengekomen heeren) te verwittigen dat er te Leeuwarden eene vergadering zou gehouden worden, om ten overstaan van daartoe gecommitteerde leden van het Hof, zoo mogelijk een einde aan de twisten

---

1) Naamrol enz., blz. 37. Naamlijst der Rentemeesters der domeinen enz., blz. 10.

2) Vgl. Voorlezing van J. van Leeuwen: De Generaal Hans Willem Baron van Aylva en zijn geslacht, in Vrije Fries, D. V, blz. 373 vlg.

3) Wierdsma Schik, t. a. p., blz. 59—91.

4) Charterb., D. V, blz. 886 vlg.

5) Charterb., D. V, blz. 934 vlg.

te maken. Bij resolutie van den 14den Januarij werd het Hof door dezelfde partij tot *mediateur* benoemd, met verzoek om zijn advies uit te brengen over al wat de te Sneek vergaderde heeren ter tafel mogten brengen. De resolutiën van den 17den en 19den Januarij bevatten aanmaningen aan het Hof om zich toch met zijne werkzaamheden als zoodanig te haasten [1]). Reeds den 21sten Januarij [2]) kreeg het eene opdragt om over die geschillen uitspraak te doen. Doch zoover kwam het niet; want den 25sten Januarij [3]) droegen beide partijen aan den Hove provinciaal en drie Afgevaardigden van de Staten-Generaal, de heeren Molenschot, Crommon en Eeck, op, om met den Stadhouder een einde aan de tweedragt te maken. Met betrekking tot ons onderwerp valt alleen nog op te merken dat slechts zeven raadsheeren hebben deelgenomen aan deze bemiddeling. Het verzoek toch der heeren Horatius Knijff, Assuerus van Grovestins en Jarich van Ockinga om er niet aan deel te nemen, aan de Staten in eene afzonderlijke remonstrantie [4]) gerigt, werd ingewilligd. Ook blijkt uit diezelfde remonstrantie dat de raadsheeren Pibo van Doma en Johannes Rhala door „indispositie" verhinderd waren de vergaderingen bij te wonen.

Krachtens artikel 13 der Instructie, waarin bepaald werd: „dat die van den Rade geen nieuwe Ordonnantien op 't stuk

---

1) Vgl. Wierdsma Schik, t. a. p., blz. 82. Charterb., D. V, blz. 936—939.

2) Charterb., D. V, blz. 939.

3) Charterb., D. V, blz. 947 vlg.

4) Charterb., D. V, blz. 948 vlg. Zie aldaar de resolutie, waarbij hun verzoek werd ingewilligd; en op blz. 951 de nadere verklaring der genoemde Heeren.

van Justitie, ofte Salarisen ten respecte van dien sullen mogen maken, ende laten uytgaan, ofte doen onderhouden, ten zy deselve bij de Staten, Gouverneur, ofte hunne Gedeputeerden, te voren gevisiteert, ende geapprobeert sijn," schijnt het Hof de bevoegdheid gehad te hebben, zoodanige ordonnantiën, na de vereischte approbatie, uit te geven.

Eene opsomming van die (ons bekende) ordonnantiën, onder den naam van resolutiën en reglementen, door den Hove gedurende de zeventiende eeuw uitgegeven, kwam ons niet overbodig voor.

De voornaamste plaats komt hier waarschijnlijk toe aan het reglement nopens de Praktijk voor den Hove van den 17den September 1633 [1]), daar dit algemeen van inhoud was, terwijl de overige reglementen en resolutiën ten opzigte van bijzondere personen en zaken genomen werden.

De bepalingen der Landsordonnantie [2]) omtrent *Advocaten* en *Procureurs* werden uitgebreid, gewijzigd of uitgelegd door resolutiën van den Hove van 17 Mei 1631, 1 Julij 1682, 6 Februarij 1694 en 7 Maart 1699; — die welke handelden over *Deurwaarders* [3]), door de resolutiën van het Hof van 3 Maart 1624 [4]), 19 Junij 1658, 12 October 1681, 16 November 1693 en 12 Julij 1699. — Over *gezworen Boden* [5]) liep het reglement van den 20sten Junij 1676. Reeds in 1649 was de vermeerdering van het tractement der Boden van het

---

[1]) Charterb., D. V, blz. 359 vlg.

[2]) B. III, tit. IV.

[3]) Landsordonnantie, B. III, Tit. V.

[4]) Charterb., D. V, blz. 288. Vgl. ook blz. 66 van dit proefschrift.

[5]) Landsordonnantie, B. III, Tit. VI.

Hof, van 100 tot 140 guldens, door het Hof vastgesteld en door de Staten goedgekeurd [1]). — De resolutie van het Hof van den 10[den] April 1660, die verandering maakte in den titel der Landsordonnantie: ***Rechtdaghen en Vacantiën*** [2]), noemden wij reeds vroeger [3]). — Met betrekking tot den titel: ***van Citatien ende Arresten*** [4]), nam het Hof de resolutiën van den 16[den] April 1692 en den 28sten November 1693. — Een reglement van het Hof van den 7[den] Maart 1699 betrof den titel van ***Sportulen ende Armmans recht*** [5]). — Ten opzigte van den titel, die handelde over: ***Tauxatie van Huysinghe ende andersins*** [6]) werden twee reglementen door het Hof uitgegeven; het eerste den 20[sten] December 1639, en het tweede den 24[sten] Februarij 1652.

Ook nog in een ander opzigt oefende het Hof invloed uit op de wetgeving, ingevolge art. 2 van de resolutie van 28 Februarij 1601 [7]), dat vaststelde: dat „in ende over het nemen der Resolutien, smakende na nieuwe Wetten, de Policye ofte Justicie concernerende 't advys genomen sal worden van de Heeren van den Hove."

Volgens Huber [8]) was het in zijnen tijd de gewoonte van de meeste souvereinen, om voordat zij nieuwe wetten uitgaven, die te zenden aan de Hoogste regters, opdat zij zouden worden

---

1) Naamrol enz., blz. 41
2) Landsordonnantie, B. III, Tit. VII.
3) Blz. 63.
4) Landsordonnantie, B. III, Tit. IX.
5) Landsordonnantie, B. III, Tit. XI.
6) Aldaar, B. III, Tit. XXVII.
7) Winsemius, t. a. p., blz. 861.
8) Huber, t. a. p., B. I, Kap. II, n°. 89.

geregistreerd en geinterineerd. Hoewel de Staten die interinatie of registratie door den Hove niet kenden, getuigt hij dat toch *dikwijls* vooraf het advies van dit collegie werd ingewonnen [1]), wanneer algemeene wetten, b. v. onder den vorm van placaten, zouden worden uitgegeven.

Raadpleegt men nu het Charterboek dan blijkt hetzelfde. Zoo werd, om ons te bepalen tot één voorbeeld, den 2[den] Maart 1654 [2]) een placaat uitgevaardigd door de Staten „gehoort hebbende het advys van onsen Hove Provinciaal," waarbij geordonneerd werd dat alle fideicommissen, waarmede de goederen in de Provincie gelegen bezwaard waren, binnen twee jaren in de Griffie van den Hove moesten worden geregistreerd; terwijl voortaan alle fideicommissen binnen den tijd van twee jaren na het overlijden van de erflaters, of ten minste nadat de erfgenamen van hunne regten kennis gekregen hadden, eveneens zouden geregistreerd worden. Daartoe werd den Griffier bevolen een afzonderlijk Registratie-boek te houden.

Grooter was de magt van den Hove met betrekking tot de brieven van Remis, en de brieven van Octrooi. Werd vóór de vaststelling der wetten het advies van het Hof ingewonnen, vóór de verleening van deze brieven niet alzoo. Eerst wanneer zij uitgegeven waren door de Staten, begon hier de invloed van het Hof. Zij konden nl. niet in werking treden, tenzij zij eerst door den hoogsten regter waren *geinterineerd*, d. i.: „te boek gebracht, na voorgaende overroepinge der geener, die daer aen gelegen magh zijn. 't Welk is gemein Recht" [3]). De interinatie der

---

[1]) Huber, Aldaar, n°. 40.

[2]) Charterb., D. V, blz. 569 vlg.

[3]) Huber, t. a. p., B. I, Kap. II, n°. 86.

verleende brieven van remissie was bevolen door de Landsordonnantie [1]). Daarbij behoeven wij met het oog op hetgeen wij reeds vroeger zeiden, dat zij nl. gedurende de zeventiende eeuw nooit uitgegeven zijn, niet langer stil te staan.

Van meer practiesch belang was de interinatie der verleende brieven van octrooi. Eerst door eene resolutie van den 19[den] Februarij 1717 [2]) schijnt uitdrukkelijk door de Staten bepaald te zijn, dat de verleende brieven van octrooi binnen twee jaren den Hove moesten worden aangeboden, ten einde daar geinterineerd te worden. Intusschen schijnt zij evenzeer, niet meer geweest te zijn dan eene bevestiging van hetgeen reeds voortdurend, ook gedurende de zeventiende eeuw in de praktijk was aangenomen. Meestal immers werd aan hen, die brieven van octrooi van de Staten verkregen hadden, bevolen om ze binnen twee jaren te laten interineren voor den Hove.

Wil men voorbeelden daarvan, zoo neme men het vijfde deel van het Charterboek van Friesland ter hand. Daarin is o. a. eene resolutie te vinden, van den 2[den] April 1658 [3]), door welke octrooi verleend werd aan de Heeren Douwe van Aylva en Hero van Ockinga .raad ordinaris in den Hove van Friesland, om eenige landen en zoo noodig eenige wegen door te graven zonder schade van particulieren, ten einde van en naar hunne eigendommen (de Backefeenen) eene vaart te graven; mits de daarbij belanghebbende ingezetenen gewaarborgd werden voor den overval van water, en het bekomen octrooi behoorlijk werd geinterineerd binnen den tijd van twee jaren [4]).

[1]) B. II, Tit. 14, art. IV vlg.

[2]) Foeke Sjoerds, t. a. p.. blz. 801.

[3]) Charterb., D. V, blz. 604.

[4]) Het zou ons te ver leiden, zoo wij hier alle verleende octrooijen opnoem-

Nog schijnt uit sommige resolutiën te blijken dat deze termijn van twee jaren vaststond, ook al werd hij niet uitdrukkelijk genoemd. Anders toch zal b. v. het bevel, vervat in eene resolutie van den 25sten Maart 1647 [1]), waarbij aan de ingezetenen van Wolvega, Oldetryne, Olde en Nieuwe Lemmer, octrooi verleend werd om eene vaart te leggen door de Heerewegen, om dit „op de gebruikelyke wijze" te laten interineren, minstens aanleiding tot twijfel gegeven hebben. Daarentegen schijnt met het bevel in andere resolutiën uitgedrukt, om de daarbij verleende octrooijen „binnen jaar en dag" te laten interineren [2]) een termijn van een jaar en zes weken bij uitzondering te zijn aangenomen.

Gelijk wij zoo even zeiden, verstond men onder dit interineren: het inschrijven van de verleende brieven van octrooi in een daarvoor bestemd register, na verhoor van belanghebbenden. Dit verhoor kon eene geheele wijziging in het besluit der Staten brengen.

Zoo verhaalt van den Sande, dat omstreeks 1634 Ruyrt Andries Siccama een octrooi verkregen had, om het Meer dat aan zijnen grond grensde droog te maken, op voorwaarde dat hij, na de dagvaarding van hen die mede gronden aan dat meer hadden liggen, den Hove moest verzoeken het octrooi te approberen. De laatsten nu protesteerden tegen de verzochte approbatie, en eischten in reconventie dat zij naar de maat en

---

den. Eene verwijzing naar het Charterboek, D. V, blz. 652, 685, 724—726, 728, enz. komt ons voldoende voor.

[1]) Charterb., D. V, blz. 503 vlg.

[2]) Zie b. v. de resolutie van den 25sten Maart 1671 (Charterb., D. V, blz. 807 vlg.), en die van den 14den Mei 1674 (Charterb. D. V, blz. 1029).

breedte van hun land mede toegelaten zouden worden tot het genot van het octrooi, of dat het Hof anders de approbatie zou weigeren. Hun eisch om daarin te deelen werd hun toegewezen den 20sten December 1634, en onder die restrictie werd het octrooi in de registers ingeschreven. Zoo werd dus eene uitbreiding gegeven aan het besluit der Staten, die welligt niet in hunne oorspronkelijke bedoeling had gelegen.

DE RAADSHEEREN IN HET HOF GEDURENDE DE ZEVENTIENDE EEUW.

I. Frans van Eysinga. 1578. Hij was de zoon van Aede of Ade van Eysinga en Tieth van Juckema. Zijn geboortejaar is onbekend, alleen weten wij, dat zijne moeder in 1545 overleed. Reeds in 1560 was hij volmagt „van die van Wirdum" voor de Leppedijk. In 1567 verliet hij het vaderland, werd den 9den Januarij 1568 opgeroepen om tegen den 11den Februarij voor den Hertog van Alva te verschijnen, ten einde zich te „purgeren en ontschuldigen wegens zijne absentie, vlucht ende verlopinge, en de oorzake van dien," en reeds den 8sten September 1568 werd zijn naam als banneling wegens het gepleegde crimen laesae majestatis, door eene ordonnantie van den Hove van Friesland bekend gemaakt. Na zijn terugkeer werd hij tot raadsheer aangesteld, eene onderscheiding die, zoo men Jelle van Sneek gelooven mag, door zijne uitstekende regtskennis was gewettigd. In December 1583 werd hij benoemd door den Hove, om als commissaris tegenwoordig te zijn bij het opmaken eener nominatie van drie personen, uit welke een

Stadhouder zou gekozen worden, en in 1584 zond het Hof den president Hessel van Aysma en den raadsheer Frans van Eysinga naar de vergadering der Staten te Franeker, ten einde dezen eenige Doleantiën aan te bieden. Intusschen had het Hof brieven ontvangen van de Geünieerde Provinciën, nopens de afzwering van den koning van Spanje. Deze werden terstond aan de genoemde Heeren te Franeker gezonden. In 1602 was hij als presiderend raad bij de afkondiging der Landsordonnantie tegenwoordig. Van eene benoeming tot voorzitter in laatstgenoemd jaar, waarvan het Stamboek van den Frieschen Adel gewaagt, is ons niets gebleken. Hij overleed in 1603, na driemalen getrouwd te zijn geweest, en werd te Wirdum begraven.

Stamboek van den Frieschen Adel, D. I, blz. 99; D. II, blz. 66. — Charterboek, D. III, blz. 486, 727, 752, 1191; D. IV, blz. 418 vlg., 425. — G. de Wal, de claris Frisiae Jureconsultis, Orat., pag. 10., Annot., pag. 14. — Naamrol der Raden 's Hofs van Friesland, blz. 26. — Winsemius, Chronyck van Vrieslandt, blz. 630 vlg., 726, 747, 749. — Gellius Snecanus in de Frisia Nobilis, blz. 56. — Te Water, Verbond der Edelen, D. II, blz. 390.

II. Baerthe van Idsaerda. 1578. Hij was de zoon van Hayco Meynes Idsaerda, die op Ter Idserdt woonde, en werd aldaar in 1528 geboren. Zijne moeder was IJmck Rommaerts.

In eene missive die het Hof den 15den September 1565 aan de Gedeputeerden zond, strekkende om hen bekend te maken met de aanneming van de belofte der Staten om drie duizend gulden te geven voor de oprigting eener nieuwe kanselarij, komt ook hij, onder den naam van Doctor Barta Ydzarda, als lid der Gedeputeerde Staten voor. Hij staat bekend als een der onderteekenaars van het verbond der Edelen; en wordt vermeld in 1572 als een der eerste vrijheidsgezinde Gedeputeerden van Friesland. De Graaf van Schouwenburg, wien hij steeds ter

zijde had gestaan, benoemde hem in 1572 tot raad in het toenmaals opgerigte Hof te Franeker. In 1577 werd hij met Renicus van Cammingha naar de Staten-Generaal gezonden, en in het volgende jaar vinden wij hem andermaal onder de nieuw benoemde raden. Met Douwe van Sixma teekende hij de Unie van Utrecht. Later, in het jaar 1579, werd hij met Jelle Sijbes, Burgemeester van Leeuwarden, wederom naar Utrecht gezonden; daarna zien wij hen in allerlei staatkundige bemoeijingen betrokken, en eindelijk den 17[den] Junij 1589 ten derden male tot Raad in den Hove aangesteld. Reeds vroeger merkten wij op, dat hij deel nam aan het zamenstellen der Landsordonnantie van 1602. Hij overleed den 14[den] Mei 1603, en werd in de kerk van Ter Idserdt begraven. Zijne huisvrouw Magdalena Rommaerts bragt hem vier kinderen ter wereld, waarvan de jongste de echtgenoot werd van den beroemden Johannes van den Sande. Op zijn gedenkteeken vindt men het volgende grafschrift:

Nobilissimus et amplissimus Jctus D. BAERTA AB IDZAERDA,

Frisiorum Senator.

Ex primis, qui, excusso Hispaniorum jugo,
Frisiae libertatis fundamenta jacere,
Postquam per mortem quidquid mortale
Erat, desiderio immortalitatis lubens,
Volensque cum Deo volente, exuit.

A° MDCIII, die XIV Maji, hora XI diei, aetatis suae anno LXXV, hoc monumentum jure opt. sibi in hoc templo ab heredd. poni meruit.

Charterb., D. III, blz. 652 vlg., 673, 689, 848, 1225; D. IV, blz. 4, 7, 35, 41, 42, 77, 699 vlg., 1138. — Schotanus, Historie, blz. 813 vlg., 817, 826, 835 vlg. — Te Water, t. a. p., D. II, blz. 395. — Winsemius, t. a. p.,

blz. 549, 594, 598, 602, 622, 632, 634 vlg. — Naamrol enz., blz. 23, 26, 29. — G. de Wal, t. a. p., Orat., pag. 11, Annot., pag. 19. — Scheltema, Staatkundig Nederland, D. I, blz. 580. — Proefschrift, blz. 68. — Stamboek van den Frieschen Adel, D. I, blz. 226, D. II, blz. 152.

III. Foppe Sirtema van Grovestins. 14 Julij 1580. Zoon van Idzard Sirtema van Grovestins en Tjets van Unema. In 1579 was hij volmagt ten Landsdage voor de grietenij Menaldumadeel, en onderteekende als zoodanig den 2[den] Junij de Unie van Utrecht. Den 5[den] Junij vinden wij hem genoemd als onderteekenaar van het besluit der Volmagten van Westergoo, dat o. a. strekte om de Rekenmeesters af te schaffen. Tevens werd hem toen gelast de commissie der nieuwbenoemde Gedeputeerden van Westergoo te onderteekenen. In hetzelfde jaar 1579 onderteekende hij „nomine proprio ende als van wegen Wijbe ende Erenst Grovestens" zijne broeders, een request aan den Stadhouder Rennenberg, „houdende verzoek om de nadere Unie van Utrecht te tekenen, en door de onwillige te doen tekenen." Hij was de tweede raadsheer die den eed heeft afgelegd op de Instructie van 1588. Den 6[den] Julij 1596 diende hij met twee andere Heeren eene acte van Protestatie in tegen de keuze van Ernst van Aylva tot lid der Gedeputeerde Staten. Hij overleed 28 Mei 1607.

Charterb., D. IV, blz. 27 vlg., 36 vlg., 42, 1001 vlg. — Winsemius, t. a. p., blz. 652, 690. — Naamrol enz., blz. 27, 28. — Stamboek, D. I, blz. 184, D. II, blz. 88, waar ook zijne beide vrouwen en kinderen vermeld worden.

IV. Lieuwe van Juckema. 4 Maart 1585. Zoon van Werp van Juckema en Anna van Mockema van Aalsum. Zijn geboortejaar is onbekend; zijn vader stierf op jeugdigen leeftijd den 9[den] Februarij 1560. In de nominatie die de Staten in 1581 opmaakten, waaruit drie raadsheeren moesten gekozen worden, vindt men ook

hem genoemd. Den 30sten Augustus 1588 legde hij den eed op de nieuwe Instructie af. Uit de Redenen van Justificatie, welke de Magistraat van Leeuwarden in Julij 1598 aan de Gedeputeerde Staten aanbood over het in hechtenis nemen van den ontvanger-generaal Taco van Dyxtra, blijkt dat de raadsheer Juckema vele accusatiën tegen dezen ontvanger op den Landsdag heeft voorgesteld. Zijn sterfjaar vonden wij nergens aangeteekend. Hij is getrouwd geweest met Tieth van Burmania.

Winsemius, t. a. p., blz. 690. — Naamrol, blz. 28. — Charterb., D. IV, blz. 1001 vlg. — Stamboek, D. I, blz. 286; D. II, blz. 160.

V. Jelger van Feytsma. 24 October 1588. Zoon van Hessel van Feytsma, een regtsgeleerde en wijsgeer die bij zijne tijdgenooten in hoog aanzien stond. Zijne moeder heette Luts van Mellema. Het geboortejaar is onbekend; doch zeker is het dat zijn vader den 11den April 1557 is gestorven. Den 1sten Julij 1578 werd hij in de naamrol der studenten van de Leidsche hoogeschool ingeschreven. Reeds kort na de voltooijing zijner studiën trad hij het publieke leven in. Zoo behoorde hij in 1581 tot de commissie die belast was met den Stadhouder te spreken en te handelen tot herstelling van 's Lands privilegiën. In 1583 was hij lid der Gedeputeerde Staten. Hij ontving in October 1584 eene commissie om met Hessel van Aysma in aller ijl naar den Koning van Frankrijk te gaan om dezen, na den moord van Prins Willem, het bestuur over deze landen op te dragen; en in het volgende jaar (28 April 1585) viel hem de eer te beurt om met Hessel van Aysma en Laas van Jongema en de gedeputeerden der overige geünieerde provincien als gezant naar Engeland gezonden te worden, ten einde aan de Koningin Elisabeth de souvereiniteit over de Vereenigde Nederlanden

aan te bieden. In dezelfde jaren 1584 en 1585 was hij als lid der Gedeputeerde Staten bij de inwijding der Franeker hoogeschool tegenwoordig. Vriemoet is van oordeel dat hij tot buitengewoon raad in den Hove benoemd werd. Volgens hem blijkt dit uit de jaarboeken der genoemde academie, waarin zijn naam den 20sten April 1605 werd opgeteekend als curator dier inrigting. Het komt ons voor dat de bewering van Vriemoet allezins juist is. Immers: niet alleen werd hij in 1588 tot Rentmeester der domeinen benoemd, maar ook ontmoet men hem meermalen ook na 1588 als volmagt ten Landsdage of als Gedeputeerde; zelfs werd hij in 1609 tot Grietman van het Bildt benoemd, en deelde misschien ook in de onderhandelingen die den Wapenstilstand ten gevolge hadden; en dat alles niettegenstaande artikel 19 der resolutie van den 28sten Februarij 1601 bepaalde, dat niemand voortaan twee bedieningen te gelijk zou mogen uitoefenen. Maar nog meer: Winsemius zegt dat Jelger van Feytsma als lid der Staten voor het Bildt in 1620 de lijkstaatsie van Graaf Willem Lodewijk bijwoonde, terwijl hij tevens Rentmeester van de domeinen, Grietman van het Bildt en „mede Provinciale Raedt" was; en toch noemt hij hem niet onder de twaalf gewone leden van het Hof. Op deze wijze schijnt de anomalie te worden opgelost, waarop wij hierboven hebben opmerkzaam gemaakt. Hij is den 13den Julij 1620 overleden [1]). Piërius Winsemius hield op hem eene lijkrede. Reeds vroeger, toen hij Grietman was, had Lieuwe van Aetsema aan hem een lofgedicht gewijd. Uit zijn huwelijk met Auck van Herema zijn twee zonen geboren.

---

[1]) Zoo volgens Vriemoet. Het Stamboek geeft 13 September 1620, naar den grafsteen te Deinum.

Stamboek, D. I, blz. 114; D. II, blz. 74. — Charterb. D. IV, blz. 235 vlg., 418 vlg., 510, 517 vlg., 522, 530, 627, 646, 648, 734, 828, 830, 838, 864, 976, 1069. — Vriemoet, t. a. p., pag. XXXVII en pag. 297. — Winsemius. t. a. p., blz. 694, 741, 743 vlg., 758, 764, 889, 905. — Naamlijst der Rentmeesters der Domeinen enz., blz. 1. — Jhr. Mr. H. Baerdt van Sminia, Nieuwe naamlijst der Grietmannen, blz. 315. — Scheltema, t. a. p., D. I, blz. 349. — Naamrol, blz. 29. — Proefschrift, blz. 47 vlg. — Frisia Nobilis, blz. 101.

VI. Ernst van Harinxma. 4 Mei 1597. Jongste zoon van Homme van Harinxma en Doedt van Mockema, uit den tak der Harinxma van Hettinga, thans Harinxma thoe Slooten. In 1619, toen hij presiderend raadsheer was, woonde hij als „Politique gecommitteerde" de Synode van Dordrecht bij, en keerde „na verrichter saken" naar Friesland terug. Den 24sten Augustus 1606 was hij gehuwd met Tieth van Botnia te Bozum. Toen hij in 1631 overleden was, werd zijn zoon Homme in zijne plaats gesteld. Een gedicht ter zijner eere werd opgesteld door den later beroemd geworden geschiedschrijver Aitzema.

Stamboek, D. I, blz. 151; D. II, blz. 94. — Naamrol, blz. 30, 36. — Charterb., D. IV, blz. 963. — Winsemius, t. a. p., blz. 901, 906. Deze noemt hem Ernst van Harinxma van Donya.

VII. Rombertus Ulenburg. 10 Mei 1597. Hij was doctor in de beide regten, evenwel is ons niet gebleken waar hij dien graad verworven heeft. Den 10den September 1578 vestigde hij zich als advocaat te Leeuwarden. Hij werd in 1584 als Burgemeester der stad Leeuwarden naar den Haag gezonden, om gerezen geschillen te beslechten. In Februarij 1585 ontmoeten wij hem als Volmagt ten Landsdage, en in April 1585 tot Gedeputeerde aangesteld, werkte hij in Junij als zoodanig mede aan de vaststelling van het placaat, waarin de redenen voor de oprigting der Franeker hoogeschool blootgelegd werden.

Toen hij in 1586 weder tot Gedeputeerde benoemd was, excuseerde hij zich. Ook is hij Landsadvocaat geweest; doch die betrekking werd hem in 1591 ontnomen, omdat hij als Burgemeester en Pensionaris van Leeuwarden in dienst der steden stond. In 1593 was hij lid der commissie, die ten taak had om de geschillen tusschen den Stadhouder en Karel van Roorda te vereffenen. Hij overleed den 3den Junij 1624. Uit zijn huwelijk met Sjuckje Oesinga zijn onderscheidene kinderen gesproten; een dezer bragt door het hare den naam Rommert of Rombertus in het geslacht der Ockema's over.

Naamrol, blz. 80. — Charterboek, D. IV, blz. 495 vlg., 510, 518, 521 vlg., 526, 551, 712, 802, 812, 831 vlg., 963. — Winsemius, t. a. p., blz. 759, 906. — Proefschrift, blz. 18. — Stamboek, D. II, blz. 191.

VIII. Gellius Hillama. 8 April 1597 aangesteld. Noch het tijdstip zijner geboorte, noch de hoogeschool aan welke hij gevormd werd, is ons bekend. Zeker is het, dat hij den 10den December 1585 als advocaat bij den Hove van Friesland werd ingeschreven, en ook het ambt van secretaris der stad Leeuwarden heeft bekleed. Gewigtig zijn de diensten, die hij na zijne verheffing tot de waardigheid van raadsheer aan het vaderland bewezen heeft. In 1600 werd hij door het Hof naar den Haag gezonden, om aan de Staten-generaal te verzoeken „de interpositie van de authoriteyt en Souverayniteyt der Landen" in de gevaarlijke twisten, die in dien tijd de provincie Friesland teisterden. Ook werkte hij mede tot de zamenstelling van de Landsordonnantie van 1602. Met Theodoretus Tiara werd hij in 1603 naar Embden geroepen om aan het herstel van den vrede te arbeiden. In 1606 werd hij door Friesland afgevaardigd ter generaliteit; in 1607 werd hij als buitengewoon afge-

vaardigde naar de Staten-generaal gezonden om deel te nemen aan de onderhandelingen met den koning van Spanje, en twee jaren later behoorde hij onder hen die het twaalfjarig bestand bewerkten; daarom is ook zijne beeldtenis in het werk van den hoogleeraar Dominicus Baudius over dat bestand, opgenomen. Huiswaarts gekeerd gaf hij den 19den April 1609 van het voorgevallene uitvoerig en openlijk verslag, en vermaande zijne landgenooten tot moed en volharding. Nog in ditzelfde jaar ontmoeten wij hem als commissaris van het Hof ter beslechting van in Leeuwarden gerezen twisten. Den 29sten Januarij 1610 werd hem met vele anderen opgedragen om met de Gedeputeerden van de Aartshertogen Albert en Isabella Clara Eugenia, in overleg te treden over eenige geschilpunten die voortvloeiden uit het bestand in het jaar 1609 te Antwerpen gesloten. Inmiddels was hij in 1605 tot curator der academie te Franeker benoemd. — Wat zijn huisselijk leven betreft, sommigen maken van een, anderen van twee huwelijken melding. Zijne eenige dochter huwde den beroemden regtsgeleerde Hector van Bouricius. Hij overleed in den aanvang des jaars 1626.

Naamrol, blz. 31, 35. — Charterb. D. IV, blz. 963, 1188; D. V, blz. 148 vlg. — Petri Cunaei, Epistolae, pag. 148, 150. — Winsemius, t. a. p., blz. 764, 857, 889, 891. — Proefschrift, blz. 68. — Vriemoet, t. a. p., pag. XXXIX seq. — Scheltema, t. a. p., D. I, blz. 461. — G. de Wal, t. a. p., Orat., pag. 11; Annot, pag. 20; Add. pag. 423.

IX. Suffridus van Hania. 10 Mei 1597. Suffridus of Sjoert was de zoon van Galo Hania of Hannia en Saeck Rinia. Hij was een der eerste leerlingen van Henricus Schotanus, den eersten regtsleeraar aan de Friesche hoogeschool. Zijne regtskennis is door den beroemden Marcus Lycklama gehuldigd. Den 9den December 1590 werd hij ingeschreven als advocaat

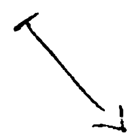
bij den Hove. Later in 1626 werd hij curator der genoemde academie. Uit zijn huwelijk met Margrieth van Arentsma werden acht kinderen geboren. Hij overleed den 7den April 1630.

Charterb., D. IV, blz. 968. — Naamrol, blz. 31. — Vriemoet, t. a. p., pag. LI. — G. de Wal, t. a. p., Annot, pag. 483. — Winsemius, t. a. p., blz. 906, 913.

X. Benne van Meynsma. 10 Mei 1597. Hij was de zoon van Hoyte van Meynsma, licentiaat in de regten te Leeuwarden, en ~~Ebel~~ van Herbranda. Waarschijnlijk heeft hij te Franeker gestudeerd, immers in een uittreksel uit het album dier Hoogeschool, vinden wij als eerstingeschreven studenten in de regten Idibus Aprilis 1586, onder het rectoraat van Lydius, vermeld Ausonius Aysma en Benonius Meynsma. Hij werd even als zijn vader licentiaat in de regten. Hij overleed ongehuwd in het laatst van 1607 of in het begin van 1608.

Naamrol, blz. 31, 34. — Stamboek, D. I, blz. 273; D. II, blz. 185. — Charterb., D. IV, blz. 968.

XI. Laelius Lycklama. 10 Mei 1597. Oudste broeder van den vermaarden Marcus Lycklama à Nyeholt. Hunne ouders waren Meyne Lyckles en Hylck van Terwisga. Ook de onze was J. U. Doctor en volgde zijnen vader als raadsheer op. Den 20sten Maart 1503 werd hij ingeschreven als advocaat bij het Hof; ook deelde hij in dat jaar in de werkzaamheden der commissie die benoemd was om de geschillen tusschen den Stadhouder en Karel Roorda te vereffenen. In 1609 werkte hij als commissaris van den Hove mede tot een accoord tusschen den Raad en Magistraat der stad Leeuwarden ter eenre, en de gezworen gemeente van die stad ter andere zijde, over de „Stads-Rent-Ambten." Hij verwisselde in 1625 zijn lidmaatschap van het Hof met de betrekking van Grietman van Hemelumer Ol-

Sydo Meynsma
Hoyte Meynsma
Jeurre Hoytsma v Meyn...
Hoyte
Benne x Jel Hsm
Wyger Benne . Pieta Benne

Gabbe
Benne Tiete onges.
Ypk. Benne
Geert?
Hoyte v. M
Tiam
Hoyte v Meynm
Gabbe v Meynsm
Tiancis
v
Meynsm

dephaert en Noordwolde. Zijn sterfjaar is ons niet bekend; doch zeker is het dat hij slechts korten tijd het hem laatstelijk opgedragen ambt heeft waargenomen; immers reeds den 20sten April 1626 zien wij zijnen opvolger Sjoerd van Aylva als Grietman aangesteld. Hij was den 12den Maart 1603 te Leeuwarden gehuwd met Foeck van Galama, uit welk huwelijk drie kinderen geboren werden.

Charterb., D. IV, blz. 831 vlg., 963; D. V, blz. 164, 343 vlg. — Naamrol, blz. 31, 35. — Sminia, t. a. p., blz. 170. — Stamboek, D. I, blz. 250; D. II, blz. 170. — Winsemius, t. a. p., blz. 893.

XII. Petrus Runia. 12 Junij 1602. Hij was de zoon van zekeren Jan Simons, van moederszijde uit het geslacht der Auckama's gesproten, die in 1566 in ballingschap gegaan, den 7den Mei 1569 te Keulen was overleden. Waarschijnlijk was hij de eerste van zijnen stam, die den bijnaam Runia aannam. Sedert 3 Julij 1593 practiseerde hij als advocaat voor het Hof, daarna werd hij Schepen, vervolgens Secretaris van Leeuwarden. Toen in 1602 de Landsordonnantie werd afgekondigd was hij jongste raadsheer. In het proces-verbaal der zitting, waarin die afkondiging plaats had, wordt hij Doctor genoemd. In 1607 werd hij benoemd tot buitengewoon afgevaardigde ter Staten-Generaal om deel te nemen aan de onderhandelingen, die toenmaals door den Koning van Spanje werden voorgeslagen. Hij overleed den 24sten Augustus 1615, en werd evenals zijne echtgenoot Doedt van Wijckel te Leeuwarden in Oldenhove begraven.

Naamrol, blz. 32. — Stamboek, D. II, blz. 26. — Landsordonnantie (uitgave van 1664), blz. 318. — Winsemius, t. a. p., blz. 889.

XIII. Johannes Saeckma. 4 April 1603. Hij was de zoon van Sjoerd Saeckma en Fedt Saeckes van Rinia, en werd

in 1572 te Kollum geboren. Den 6den Mei 1588, werd hij student te Franeker. Vandaar ging hij naar Heidelberg, waar hij zich den 3den April 1594 als student liet inschrijven. In Basel verwierf hij den doctoralen titel, en vertrok van daar in 1595 naar Genève. Teruggekeerd in zijn vaderland liet hij zich den 5den November 1595 inschrijven als advocaat voor den Hove van Friesland; doch bleef dit niet lang. Reeds in het volgende jaar nl. werd hij tot secretaris gekozen van het destijds te Dokkum residerende collegie ter Admiraliteit. Den 22sten Maart 1600 liet hij ook deze betrekking varen, toen hij tot Procureur-Generaal benoemd was. Als zoodanig werkte hij in 1602 mede tot de zamenstelling van de Landsordonnantie. Sedert heeft hij zich in vele opzigten zeer verdienstelijk gemaakt jegens zijn vaderland. Zoo werd hij in 1607 als buitengewoon afgevaardigde naar den Haag gezonden om deel te nemen aan de onderhandelingen met de afgezanten van den Spaanschen Koning. Ook nam hij in 1626 eene plaats in onder de curatoren der Franeker Hoogeschool. In 1628 ging hij met Hector van Bouricius wederom als buitengewoon afgevaardigde naar den Haag, om met de Staten-Generaal middelen te beramen tot het bewaren van de oude grenzen tegen Westphalen. Den 15den Februarij 1615 werd hem in commissie gegeven om met den Procureur-Generaal de procedures over de domeinen van het Bildt ten einde toe uit te voeren, en in 1633 behoorde hij tot hen die als bemiddelaars uitspraak deden over de geschillen die in den boezem der Staten ontstaan waren over de belastingen. Gelijk wij vroeger zagen werd hij in 1634 tot buitengewoon rekenmeester benoemd, om de rekeningen van den ontvanger Bootsma op te nemen. Den 22sten December 1636, toen hij presiderend raadsheer was, is hij overleden. Hij is gehuwd geweest met Hylck Boner, die hem o. a.

eenen zoon Theodorus, die later raadsheer werd, schonk. De door hem in handschrift nagelaten commentarius op de Landsordonnantie moet zeer belangrijk geweest zijn. Vele malen maakte Ulrik Huber daarvan gebruik bij de zamenstelling van zijne Hedendaagsche Regtsgeleerdheid. In 1723 was dit werk in het bezit van den toenmaligen raadsheer Zacharias Huber. Deze toch zegt ergens, sprekende van dit handschrift „qui (liber) penes me est." — Casaubonus spreekt in zijne brieven met veel lof van hem. Henricus Neuhusius achtte hem het volgende grafdicht waardig:

„Ingenium, Doctrina, Fides, Prudentia, Candor,
Et patriae et verae Relligionis amor;
Uno si possint concludi pectoris Orbe,
Dotibus his Hospes SAECKEMA solus eras,
Nunc uno hoc tecum tumulatur funere Pallas,
Pallas quae nulli, ceu Tibi, culta fuit."

J. de Wal, Nederlanders, studenten te Heidelberg en te Genève, H. 339; G. 154. — Winsemius, t. a. p., blz. 828, 888, 906. — Naamlijst van de Rentmeesters der Domeinen enz., blz. 8. — Charterb., D. IV, blz. 1138; D. V, blz. 858. — Proefschrift, blz. 48, 68, 188. — Vriemoet, t. a. p., blz. XLVII. — Naamrol, blz. 82 vlg. — G. de Wal, t. a. p., Orat. pag. 87; Annot. pag. 122 vlg. — Aitzema, Saken van Staat en Oorlog, D. II, blz. 182 vlg. — Stamboek, D. I, blz. 868; D. II, blz. 256. — Ulr. Huber, Heedendaegse Rechtsgheleertheyt, passim. — Zachar. Huber, Observationes rerum judicatarum, Leov., 1723, pag. 8. — Henricus Neuhusius, Extemporanea Poëmata, Leov., 1656, pag. 181.

XIV. Haye van Roussel. 2 Maart 1604. Hij was de zoon van Jacob van Roussel en Sjouck van Stania. Zijn geboortejaar bleek ons niet; alleen kan uit het huwelijk zijner dochter Susanna of Sjouck met Adriaen van Manderick (10 Maart 1613) opgemaakt worden, dat hij niet geboren zal zijn na 1580.[1] Als lid der Staten komt hij voor als onderteekenaar van de afzwering des Konings van Spanje in November

1) Op de Hist. Tentoonst. van Friesl. A° 1877 was ingez. door M.r [illegible] Baron van Harinxma thoe Slooten te Holwerd, zie Catal. blz. 194, N° 51:
„Spits glas met zilveren rinkelbal met de wapens Roussel en Stania en opschrift: Uit dit glas heeft ontvangen zijn eerste nat, Jr. Haio de Roussel [illegible] 1564.

1598 onder den naam Haye van Rousen. In April 1600 werd hij benoemd tot lid der Gedeputeerde Staten. Behalve zijne dochter Susanna schonk zijne vrouw Jouck van Burmania hem acht kinderen. Hij overleed omstreeks 1616, zooals blijkt uit de benoeming van Keijmpe van Donia tot raadsheer in dat jaar, in plaats van den reeds overleden Haye van Roussel.

Stamboek, D. I, blz. 59; D. II, blz. 42 vlg. — Charterb., D. IV, blz. 1016, 1044, 1078, 1094. — Naamrol, blz. 33, 34.

XV. Johannes van den Sande. 3 Maart 1604. Hij was de zoon van Regnerus van den Sande, een hooggeplaatst Geldersch Edelman, en Catharina van Reyd, volgens sommigen de dochter, volgens anderen de zuster van den geschiedschrijver Everhard van Reyd, en werd den 28sten Junij 1568 te Arnhem geboren. Aan de hoogeschool te Wittemberg vormde hij zich onder de leiding van den hoogleeraar Petrus Heigius tot regtsgeleerde, en keerde van daar als J. U. D. naar zijn vaderland terug. Eerst vestigde hij zich als advocaat voor den Hove van Utrecht; doch hij bleef daar niet lang. Want den 28sten Junij 1598, op aanbeveling van den Leidschen Hoogleeraar Bronchorst, tot professor in de Pandecten aan de Franeker Hoogeschool aangesteld, vertrok hij met der woon naar Friesland. Door zijn huwelijk met Ymck van Idsaerda, de dochter van den raadsheer Baerthe van Idsaerda, was hij in staat gesteld in 1604 in de plaats van dezen op te treden. Als ouderling van de Gereformeerde gemeente te Leeuwarden, en „geslagen vijand der Arminianen" werd hij in 1618 afgevaardigd naar de Synode van Dordrecht; doch hij woonde de zittingen zeer ongeregeld bij, daar hij tevens een van de vier en twintig regters over Oldenbarnevelt was. In 1633 was hij gecommitteerde tot de beslis-

sing van de geschillen, die tusschen de Staten over het opbrengen der belastingen gerezen waren. In het volgende jaar was hij afgevaardigde ter Staten-generaal. Hij toonde in de jaren 1635, 1636 en 1637 een warm voorstander te zijn van den Stadhouder, en was er steeds op bedacht de regten van het Hof te handhaven. Behalve uit het memoriaal dat hij in naam van het Hof opstelde tegen de resolutie der Staten, waardoor aan den Hove de raadsbestelling in de steden onttrokken werd, kan dit blijken uit den geschiedschrijver Aitzema. Deze getuigt dat vooral van den Sande verdacht werd den Prins ondersteund te hebben, in diens pogingen om de nieuwe raadsbestelling in Harlingen te weren, zelfs niettegenstaande eene tegenovergestelde verklaring van den raadsheer. Verder kan hier tot bewijs dienen zijne houding in de zaak van den Gedeputeerde Andela, waarin hij commissaris was. De pogingen van de toenmalige regeringspartij tegen den ontvanger-generaal Jan van Bootsma, werkte hij met alle magt tegen. Zelfs liep hij eenmaal min of meer gevaar door zijne bemoeijingen ten voordeele van dien ontvanger ontzet te worden van zijn raadsheersambt. Wij hebben hier op het oog de procedures welke de Procureur-generaal in 1637 voerde tegen den secretaris van Barradeel Hessel Wringer, die uitgestrooid had, dat van den Sande had gepraesideerd in eene vergadering van de vrienden van den ontvanger Bootsma, waarin zij voor eenen valschen schelm ten dienste van denzelfden Bootsma hadden gepraesenteerd 10.000 gulden." Nauta getuigt uitdrukkelijk dat zoo deze lastertaal waarheid bevonden ware, van den Sande van zijn ambt ontslagen zou zijn geworden. — Moge het al een feit zijn, dat hij in 1636 den eed heeft afgelegd op de nieuwe Instructie die zijne tegenpartij

aan het Hof gaf; uit de woorden die wij vroeger uit Aitzema aanhaalden, blijkt voldoende dat men dit niet als eene toenadering tot die partij moet beschouwen. Hij is overleden in het begin van 1638. — Als schrijver wordt van de Sande zeer geroemd.

Hij schreef:

1°. Commentarius de Actionum Cessione. Franeq. 1623. 4. De Hoogleeraar Mühlenbruch heeft hem uithoofde van dit werk, in vergelijking met zijne tijdgenooten geprezen, in de voorrede van diens beroemd geschrift over hetzelfde onderwerp.

2°. Commentarius de Actionum Cessione, addito Commentario altero de Prohibita Rerum Alienatione. Leov. 1633 en 1657. 4.

3°. Decisiones Frisicae, sive Rerum in Suprema Frisiorum Curia judicatarum Libri V. Leov. 1635. 4, 1647, 1656. De uitgave van 1686 was de negende. Dat de titel „Theatrum practicantium sive Decisiones aureae," welke boven sommige uitgaven van dit werk voorkomt, van latere vinding is, en nooit door van den Sande aan zijn werk gegeven werd, toonde de hoogleeraar J. de Wal reeds aan [1]). Van dit werk bestaat een handschrift, dat slechts in zooverre van de uitgegeven exemplaren verschilt dat de voorrede geheel is omgewerkt. Ook schijnt de indeeling

---

[1]) In eene verhandeling welke ten titel voert: „Opmerkingen betreffende het Procesregt in burgerlijke zaken vóór het midden der zeventiende eeuw." Men vindt haar in de Nieuwe Bijdragen voor Rechtsgeleerdheid en Wetgeving (D. XV, St. 4, blz. 576 vlg.). Vgl. de Duitsche vertaling van deze verhandeling, die in 1866, onder toezigt van Dr. R. Stintzing, te Erlangen werd uitgegeven, § 190. 2, pag. 88. Zie wijders Schletter, Jahrbücher der Deutschen Rechtswissenschaft und Gesetzgebung, Erlangen, 1868, XIII Band, 1 Heft, pag. 25.

van het vierde en vijfde boek eenigzins gewijzigd te zijn. Terwijl eindelijk hier en daar de opgave der namen van de partijen van die der gedrukte exemplaren verschilt. Onder den titel van: Vijff Boecken der Gewijsder saecken voor den Hove van Friesland kwam dit boek in 1638. 4, voor het eerst in het Nederduitsch uit. Eene latere uitgave is van 1652.

4°. Continuatie op Reyds Historie der Nederlandsche Oorlogen. Leeuw. 1650 Fol. Dit werk komt ook voor onder den titel van „de Waeckende Leeuw der Nederlanden," Amsterd., 1663. 12; en verder onder dien van Belgicarum historiarum Epitome etc., Ultrajecti, 1652. 12.

5°. Commentarius ad Tit. Digestorum de diversis Regulis Juris antiqui, editore J. J. Wissenbachio. Leov. 1647. 4. Lugd. Bat. 1652.

Eindelijk werden in 1683 te Groningen alle regtsgeleerde werken van dezen schrijver in eenen band uitgegeven. Reeds in 1674 waren zijne werken te gelijk met die zijns broeders Frederik van den Sande in het licht gezonden te Antwerpen. Eene nieuwe uitgave daarvan verscheen in 1721 te Brussel.

Alleen willen wij nog opmerken dat in de uitgave van 1683 van al zijne werken, drie verzen te zijner eere gevonden worden van de hand van den advocaat Henricus Neuhusius. Terwijl men in de Hollandsche uitgave van het jaar 1638, van zijne Decisiones Frisicae, behalve zijne beeldtenis ook twee gedichten vindt van de hand van Petrus Baardt, Med.

Vriemoet, t. a. p., blz. 98 vlg. — Paquot, Mémoires, T. XV, pag. 118 vlg. — Ulr. Huber, Auspicia Domestica, pag. 212. — Stamboek, D. I, blz. 226; D. II, blz. 152. — Naamrol, blz. 83. — Tegenwoordige Staat van Friesland, D. IV, blz. 259. — Utenbogaerd, Kerkelijke Historie, B. V, blz. 69. — Historie van

het Leven en Sterven van Heer Johan van Oldenbarnevelt, 1648, blz. 150. — Winsemius, t. a. p., blz. 764, 893, 901, 906. — Charterb., D. V, blz. 218 vlg., 358. — Aitzema. t. a. p., D. II, blz. 193 vlg., 383. — Nanta, t. a. p., quaestio XLVII, blz. 95 vlg. — Zacharias Huber, Praefatio voor de Observationes rerum forensium ac notabilium in suprema Frisiorum Curia judicatarum, Leov. 1723, pag. 8. — Mr. S. de Wind, Bibliotheek der Nederlandsche geschiedschrijvers, Middelb. 1838, blz. 428. — Te Water, t. a. p., D. IV, blz. 387. — Valerius Andreas, Bibliotheca Belgica, pag. 557 vlg. — Henricus Neuhusius, t. a. p., pag. 155. — Proefschrift, blz. 17, 30, 40, 48, 49, 125, 139 vlg.

XVI. Aede van Eysinga. 8 April 1608. Zoon van den raadsheer Frans van Eysinga en van Lisck Jousma. Hij is geboren in het jaar 1560. Den 3den September 1580 werd hij ingeschreven als student te Leiden, onder den naam van Adanus ab Eysinga. Van daar vertrok hij naar Heidelberg, waar hij den 15den October 1585 als student optrad, en later den doctoralen graad deelachtig werd; eene onderscheiding, die men destijds mogt aanmerken als een eereloon voor erkende verdiensten of talenten. Ook bezocht hij de hoogeschool van Genève. Wanneer hij daar echter werd ingeschreven bleek ons niet. Naar Friesland teruggekeerd, werd hij spoedig Volmagt ten Landsdage en behoorde in 1593 als zoodanig onder de acht personen die gecommitteerd waren, om de geschillen tusschen den Stadhouder en Karel van Roorda te vereffenen. In 1596 was hij afgevaardigde ter Staten-Generaal, en in 1602 werd hij benoemd tot raad ter Admiraliteit te Dokkum. Deze betrekking verwisselde hij met het raadsheersambt in 1608, dat hij tot zijnen dood, die in 1619 moet voorgevallen zijn, bekleedde. Den 4den April 1619, dus kort voor zijnen dood, had hij zijn testament geschreven. Hij wordt zeer geprezen wegens zijne ervarenheid in alle vakken der wetenschap door Fre-

derik van Inthiema in de opdragt van diens werk „de arcis Lynganae deditione" aan Eysinga. De latere geschiedschrijver Lieuwe van Aitzema wijdde hem een gedicht. Bij zijne vrouw Foeck van Eelsma had hij vier kinderen.

Naamrol, blz. 83. — J. de Wal, t. a. p., pag. 9; H. 233; G. 129. — Charterb., D. IV, blz. 831 vlg., 870, 892, 982, 997 vlg., 1114, 1123. — Winsemius, t. a. p., blz. 862, 868, 871. — G. de Wal, t. a. p., Annot., pag. 14; Add. pag. 422. — Frisia Nobilis, pag. 100. — Stamboek, D. I, blz. 99; D. II, blz. 66.

XVII. Frans van Jongema. Waarschijnlijk 24 Februarij 1608. Zoon van Laas van Jongema, over wien Te Water breedvoerig spreekt, en Luts van Aylva. Wanneer hij geboren is, bleek ons niet. Als commissaris van het Hof is hij werkzaam geweest in de veelbesproken zaak van den ontvanger-generaal Bootsma. Tijdens hij eerste raad in het Hof was voerde hij een vermaard proces tegen zijne schoonzuster Syds van Camminghà, weduwe van zijnen broeder Duco van Jongema Grietman van Hennaarderadeel. „Des Impetrants broeder" [1]), zegt Huber, „Laes van Jongema hadde bij testament van den 30sten October 1618 aen sijn oudste zoon Duco voor uit gemaeckt het Adelijk huis tot Goens [2]), daer de Testateur op hadde gewoont, met hondert pondematen landts, en soo Duco sonder kinderen sterft, maekte hij het op Frans Jongema, alhier Impetrant, en nae deses overlijden sonder kinderen, op Luts en Franske sijn Dochteren, en dat alles onder poene van verbeurte tegen den overtreeder. Duco sonder kinderen stervende maekt aen sijn huisvrouw alhier Gedaegde het vruchtgebruik van gedachte huis en landen; zeggende wel te weeten, dat hij volgens

---

[1]) Dit moet zijn vader.

[2]) Dit moet zijn Geins.

sijn Vaders Testament niet vermochte te doen; maer dat hij het echter sijn Broeder en erfgenaem opleide, ende van hem wilde naegekomen hebben, bij gebreeke dies casseerende de erfstellinge tot sijnen voordeele gedaen. Frans eyscht des niet tegenstaende het gemelte huis en landen, niet willende lijden, dat die bij de weduwe souden worden bezeeten, te lijf-stonde, sij worden hem toegeweesen uit krachte van sijn Vaders Testament, maer bij reconventie, wordt hij verklaert van sijn Broeders ervenisse vervallen te zijn, ten profijte van de weduwe. Wordende alsoo bij den Hove vastgestelt, dat hij erfgenaem van zijn Broeder willende blijven, met des Broeders wille te vreeden hadde moeten zijn; maer hij doen geen erfgenaem zijnde van de Broeder, eyschte bij nieuwe aenspraeke, sijn Broeders vaderlijke goederen, uit kracht van het poenaal slot, bij de vader ten Testamente geinsereert, alsoo sijn Broeder hun Vaders wille was tegengegaen. Nauta in sijn 6 [1]), decisie zegt niet, of en hoe dit bij den Hove gedecideert zij, altoos niet in de schriften by my daer van gezien; Nae reeden van rechte was hy daer toe bevoegt." Waarschijnlijk bragt hij dezen eisch voor het Hof in 1640, zijn sterfjaar. Uit zijn huwelijk met Trijn van Ockinga zijn geene kinderen geboren. Reinerus Neuhusius vergeleek hem, in een aan hem gewijd gedicht, met de Scipio's van Rome, terwijl Henricus Neuhusius niet aarzelde te zijner eere het volgende grafschrift te maken.

„Jongema Nobilium decus et lux clara parentum
Credidit hoc fati legibus ossa loco.
Indoluit patria ingentem cecidisse Catonem.
Ipse fatur vitae non negat usque mori."

---

[1]) Dit moet zijn 81.

Te Water, t. a. p., D. II, blz. 487 vlg. — Naamrol, blz. 33 vlg., 38. — Nauta, t. a. p., blz. 101; Quaestio LXXXI, blz. 183 vlg. — Huber, Heedendaegse Rechtsgeleertheyt, B. II, Kap. XVI, n°. 44. — Frisia Nobilis, blz. 142 vlg. — Stamboek D. I, blz. 284; D. II, blz. 159. Daar wordt ten onregte gezegd dat hij van 1608—1621 raadsheer was.

XVIII. Orck van Doyem. 29 Februarij 1616. Hij was de zoon van Orck van Doyem en Doedt van Aysma. Zijn geboortejaar, ons niet juist bekend, is waarschijnlijk 1578 of 1579. Pridie Idus 1596 werd hij student te Franeker. Van daar ging hij naar Heidelberg, waar hij den 6den April 1599, onder den naam Orricus Dojem Frisius occidentalis, werd ingeschreven als student. In 1632 was hij afgevaardigde ter Staten-Generaal. Ook behoorde hij tot hen die de meervermelde geschillen der Staten in 1633 moesten vereffenen. In 1634 tot buitengewoon rekenmeester benoemd, was hij van nabij betrokken in den strijd die in de volgende jaren tusschen den Stadhouder, het Hof en een gedeelte der Staten gevoerd werd met het andere deel der Staten. Naar het ons voorkomt, helde hij meer over tot deze dan tot gene partij. Hij is overleden als presiderend raad den 31sten October 1641. Uit zijn huwelijk met Hiltje van Humalda werd geboren eene dochter Franscke, bekend wegens hare talenten, en door hare tijdgenooten om strijd gevierd. Hij is bezongen door Lieuwe van Aitzema en Henricus Neuhusius die een paar lijkdichten te zijner eere opstelde. Het woord „abhinc" dat in de volgende regels voorkomt, doelt op het jaar 1641:

Annus abhinc vigesimus
Praeteriit et septimus;
Ira cum sacri Numinis,
Terribilis sub specie

Cometae, Luxit igneis
Et radiis sanguineis.

J. de Wal, t. a. p., H. 366. — Charterb. D. V, blz. 358. — Proefschrift, blz. 48. — Aitzema, t. a. p., D. II, blz. 182 vlg. — Naamrol, blz. 34. — Stambock, D. I, blz. 5; D. II, blz. 6. — Frisia Nobilis, blz. 90 vlg.

XIX. Gellius van Jongestall. Februarij 1616. Hij was de zoon van Pieter Joostes van Jongestall en Hylck Jelles. Zijn geboortejaar schijnt onbekend, alleen weten wij uit zijne inschrijving als student te Genève (21 Mei 1597), dat hij te Stavoren [1]) het eerste levenslicht aanschouwde. Te Genève heeft hij misschien den doctoralen graad verkregen. Althans liet hij zich, zoodra hij in zijn vaderland was teruggekeerd, als advocaat voor den Hove van Friesland inschrijven den 20sten Junij 1598. In 1602 schijnt hij reeds lid van de Gedeputeerde Staten geweest te zijn. Ook werkte hij in 1602 mede aan de herziening der Landsordonnantie, en in 1603 was hij mede-opsteller van een project van een Camer van Revisie voor Friesland en Utrecht. In 1607 werd hij als buitengewoon afgevaardigde naar den Haag gezonden om met anderen in onderhandeling te treden met de gedeputeerden van den koning van Spanje. Door de Staten-Generaal werd hij in 1611 gekozen tot Commies-Generaal voor de convooijen en licenten; daartegen protesteerden de Staten evenwel omdat die keuze niet gedaan was uit eene door hen opgemaakte nominatie. In 1633 was hij gecom-

---

[1]) In het uitgegeven Livre des Recteurs, dat in 1858 te Genève verscheen, staat gedrukt: Gellius Fongeffall S. Fauriensis Friso. Dat hier behoort gelezen te worden Jongestall Stauriensis is reeds aangewezen door den Hoogleeraar J. de Wal.

mitteerd tot medewerking in de beslechting der geschillen van de Staten. Later in 1635 en volgende jaren toonde hij een voorstander van den Stadhouder te zijn. Evenals van den Sande verdacht men ook hem van medewerking aan de pogingen van den Prins om de nieuwe raadsbestelling in Harlingen te weren. Hij is tot den 14[den] November 1637 raadsheer gebleven, toen hij dit ambt op zijnen aangenomen zoon Allart Pieter van Jongestall overdroeg. Zijn zoon Allart was reeds vóór 1635 jong gestorven. Neuhusius getuigt van hem:

Majorem inveniet Curia nulla virum.

J. de Wal, t. a. p., G. 168. — Charterb., D. IV, blz. 1122, 1134 vlg. 1238, 1255 vlg.; D. V., blz. 98, 133, 143, 144, 183, 358. — Winsemius, t. a. p., blz. 889. — Aitzema, t. a. p., D. II, blz. 193. — Naamrol, blz. 34, 37. — Stamboek, D. I, blz. 148; D. II, blz. 92. — Proefschrift, blz. 26, 48, 68, 102. — Henr. Neuhusius, t. a. p., pag. 59.

XX. Keympe van Donia. 14 Mei 1616. Hij was de zoon van Frans van Donia en Tryn van Gerbranda, en werd geboren in het jaar 1554. Ook noemde hij zich Harinxma van Donia krachtens zijne afstamming van Sierck Harinxma, die den naam van Donia aannam. Dat hij eenen academischen loopbaan afgelegd, of eenen wetenschappelijken graad verworven heeft, is ons niet gebleken; zeker is dat hij zeer hoog werd gewaardeerd wegens zijne bekwaamheden. Reeds in het jaar 1580 onderteekende hij als Gedeputeerde zeker request van de Staten aan den Stadhouder Rennenberg, waarbij verzocht werd aanneming van de Unie van Utrecht. In deze betrekking werkte hij ook mede tot de oprigting der hoogeschool te Franeker, en tot de benoeming der Professoren aan die academie. In 1586 werd hij curator dier instelling, welke betrekking hij zonder eenig genot van eene jaarwedde tot 1594 alleen waarnam. Toen

werd nevens hem aangesteld Hobbe van Waltinga, terwijl in het jaar 1604 nog twee curatoren werden verkozen, en aan allen een jaarlijksch tractement van 150 gulden werd toegelegd. In 1588 was hij afgevaardigde ter Staten-Generaal, welke betrekking hij voortdurend schijnt waargenomen te hebben tot zijnen dood. Hij noemde zich in den Haag eerst op het voorbeeld van vele andere leden die dubbele namen droegen (meestal naar den naam hunner goederen of dorpen), Heer tot Jelsum, enz. Onder dien naam onderteekende hij zelfs staatsstukken, hetgeen hem evenwel strengelijk verboden werd door de Staten van Friesland, welke beweerden dat dit ongepast was voor eenen Frieschen edelman. In deze betrekking werkte hij ook mede tot de vredehandelingen welke in 1609 het twaalfjarig bestand ten gevolge hadden. Hij is van 1594—1616 grietman geweest van Leeuwarderadeel, welke bediening hij den 15den Maart 1616 overdroeg op zijnen zoon Ernst. Volgens Sminia's Naamlijst der grietmannen in Friesland, zoude hij in 1619 lid vån den Raad van state geweest zijn; het komt ons echter voor dat genoemde schrijver op een dwaalweg geleid is door een berigt bij Winsemius, dat n.l. Keympe van Donia als gecommitteerde van wege den Raad van state, in 1620 de lijkstoet van den Frieschen Stadhouder volgde. Waarschijnlijk heeft men hier te denken aan eene speciale commissie, den Frieschen raadsheer, door den Raad van state opgedragen, en laatstgenoemde qualiteit wordt dan ook door Winsemius uitdrukkelijk daarbij vermeld. Hij is gestorven den 3den November 1622, als raad in het Hof van Friesland en lid van de Staten-Generaal, te 's Gravenhage. Zijne vrouw, Frouck van Goslinga, schonk hem elf kinderen. Men vindt ettelijke gedichten aan zijne nagedachtenis gewijd, en andere aan hem door Johannes Fungerus en Lieuwe van

Aitzema opgedragen. Zijn naam komt voor in het album amicorum van Kunera van Douma met de spreuk: *Si Deus pro nobis, quis contra nos.*

Stamboek, D. I, blz. 158 vlg. — Vriemoet, t. a. p., pag. XXIX vlg. — Winsemius, t. a. p., blz. 759, 764, 792, 886, 889, 904. — Charterb., D. IV, blz. 522 vlg., 530 vlg., 768, 774, 789, 887, 1045 vlg. — Sminia, t. a. p., blz. 28 vlg. — Scheltema, t. a. p. D. I, blz. 288 vlg. — Frisia Nobilis, pag. 85 vlg. — Vrije Fries, D. VIII, blz. 218.

XXI. Joachim van Andreé. 8 Julij 1620. Zijne ouders waren Martijn Andreé, een edelman onder den titel van ridder, en Margaretha Veltschouw. Zij woonden te Stralsund in Pommeren, waar ook hun zoon Joachim het eerste levenslicht aanschouwde, waarschijnlijk in het jaar 1587. Hij begaf zich in 1607 naar Friesland, werd den 8sten September van dat jaar ingeschreven als student aan de Franeker hoogeschool, en verwierf daar den titel van J. U. Doctor. Den 17den Mei 1613 werd hij aan genoemde universiteit professor in de natuur- en zedekunde, in de plaats van Henricus Veno. Dat hoogleeraarsambt zeide hij ruim twee jaren later vaarwel, toen hem dezelfde betrekking in de regtswetenschap werd opgedragen. In het jaar 1616 was hij rector magnificus. Vijf jaren lang bleef hij met het onderwijs van het regt belast, totdat hem den 8sten Julij 1620 [1]) de raadsheersplaats in den Hove te beurt viel, die hij (gelijk Ulrik Huber schrijft) deels aan zijne talenten,

---

[1]) Gelijktijdig met Andreé vermeldt de Naamrol nog als nieuw verkozen raadsheer zekeren Andries Roorda. Wie deze geweest zij, en wiens plaats hij hebbe ingenomen (het twaalftal toch was met Andreé voltallig geworden) is ons niet gebleken. En tot nog toe hebben wij geene bewijzen gevonden voor de stelling, dat de bekende hoogleeraar in de wijsbegeerte van dien naam, al ware het ook maar

deels aan zijn huwelijk verschuldigd was. Dit doelt voorzeker op zijne echtverbindtenis met Ansck van Burmania, wier bloedverwanten grooten invloed hadden in de Staten. Sedert dien tijd, zien wij hem eenen staatkundigen loopbaan betreden, die ruimschoots gelegenheid gaf om zijne bekwaamheden ten toon te spreiden. Eerst werd hij in 1634, met vijf andere Friesche afgevaardigden, naar 's Gravenhage gezonden om de belangen van Friesland en Hendrik van Nassau bij de beslechting der destijds aanhangige geschillen te behartigen; reeds den volgenden jare viel hem eene buitenlandsche zending ten deel. Hij werd nl. met Rochus van den Honaert, eerste Raad in den Hoogen Raad van Holland, Zeeland en West-Friesland, en Andries Bicker, burgemeester der stad Amsterdam, den 18[den] April 1635 in ambassade naar Polen gezonden door de Staten-Generaal. Gedurende de onlusten in Friesland in 1635 en volgende jaren toonde hij zeer Stadhoudersgezind te zijn. Zelfs werd hij een enkele maal door de Staten verdacht van medepligtigheid aan de bemoeijingen van den Stadhouder tegen eene resolutie der Staten. Ook was hij in de jaren 1644 en 1645 gezant van de Staten-Generaal bij den Koning van Denemarken te gelijk met de heeren Jacob de Witte, Heere in Manezee, Melissant, Cromstrijen, Gecommitteerde in de Rekenkamer der Edele Groot-Mog. Heeren Staten van Holland en West-Friesland, Oudt-Burgemeester der stad Dordrecht; Gerard Schaap, Burgemeester der stad Amsterdam en Curator der Universiteit te Leiden; en Albert Sonck, Ridder, Burgemeester en Hoofdschout van

---

voor korten tijd, een raadsheerszetel zou hebben ingenomen. Welligt kunnen anderen die familiepapieren te hunner beschikking hebben, hier meer licht verspreiden.

de stad Hoorn. Hunne bemoeijingen hadden ten gevolge: „het tractaat van bestendige Vrundt- en Nabuurschap, mitsgaders Verdrag, nopende de Commercien en Tollen, gemaakt tot Christianopoli den 13den Augusti 1645" met den Koning van Denemarken en Noorwegen. In 1637 had hij den in dat jaar overleden Johannes Saeckma vervangen als buitengewoon rekenmeester. Hij deed eindelijk, nadat hij gedurende zesentwintig jaren „met goede reputatie" het raadsheersambt bediend had, den 28sten Februarij 1646 daarvan afstand ten behoeve van zijnen zoon Henning George. Geruimen tijd had hij als presiderend Raad het beleid der vergaderingen gevoerd. Eerlang wachtte hem een nog gewigtiger voorzitters-gestoelte. Als president der Staten-Generaal van de Vereenigde Nederlanden onderteekende hij niet alleen de ratificatie van den vrede van Munster; maar ook andere belangrijke staatsstukken. — Belangrijk is de karakterschets, welke wij over Andreé vinden van de hand van den Zweedschen commissaris Appelboom, die haar in het jaar 1650, toen Andreé als lid der Staten-Generaal was „député à la Conférence avec M. Cantersteen," ternederschreef. Hij zegt: „Mr. Andreé, agé de ans, né à Stralsund, a épousé une fille de la famille Vervou. Il a deux enfans et sa fortune monte à 100.000 florins. Un fils à lui est devenu Sénateur en Frise. Il passe pour un homme savant, sage et expérimenté, mais qui dépend beaucoup du Comte Guillaume de Nassau, Gouverneur de la Frise. En conséquence il est plus affectionné au Danemark qu'à la Suède, car le Comte Guillaume passe pour ami du Danemark." — Ook was hij lid van de groote Vergadering der Staten-Generaal in 1651, en nam in April de functies van president bij deze waar. Sedert 1646 was hem tevens het curatorschap der Hoogeschool te Franeker opgedragen; eene betrekking waartoe

hij buiten twijfel bij uitnemendheid zal geschikt geweest zijn, uithoofde der ervaring die hij vroeger als hoogleeraar had opgedaan. Andreé is overleden den 2den Mei 1655 en niet zooals het Stamboek van den Frieschen adel zegt den 11den Mei, na tweemalen gehuwd te zijn geweest. Uit zijn eerste huwelijk met Ansck van Burmania werden vier kinderen geboren, onder welke zijn opvolger Henning George; bij zijne tweede vrouw Sophia van Vervou, de weduwe van Wytze Sickes van Cammingha erfheer van Ameland, heeft hij geene kinderen gehad.

Stamboek, D. I, blz. 67. — **Vriemoet**, t. a. p., pag. 148 vlg. — **Winsemius**, t. a. p., blz. 765. — **Proefschrift**, blz. 13, 15 vlg., 20, 26, 30. — **Huber**, **Auspicia Domestica**, Orat. VI, pag. 216. — **Aitzema**, t. a. p., D. II, blz. 160, 193, 233, 949; D. III, blz. 7, 565. — **Recueil van Tractaaten, uitgegeven door Jacobus Scheltus**, 's Gravenhage, n°. 12, bl. 14; n°. 15, blz. 43. — **Nauta**, t. a. p., Q. CXLV, blz. 300. — **Scheltema**, t. a. p., D. I, blz. 26 vlg. — **Mr. G. W. Vreede**, **Inleiding tot eene geschiedenis der Nederlandsche diplomatie**, D. II, St. 2, **Bijlagen** blz. 143.

XXII. Evert Boner. 12 April 1623. Zoon van Albert Boner, die lid van de Staten-Generaal was, en van Jaycke Dirks. Wanneer hij geboren werd, is niet bekend. In 1608 naar Heidelberg vertrokken, liet hij zich daar den 15den December als student inschrijven. In Friesland teruggekeerd, trad hij op als advocaat bij het Hof (19 November 1610). In 1611 werd hij door de Staten van Friesland aan de Staten-Generaal voorgedragen als Commies-generaal der convooijen en licenten. Van eene benoeming tot dat ambt vindt men echter geene melding gemaakt. Den 16den December 1616 wordt Doctor Boner ergens genoemd als de oudste der schepenen der stad Leeuwarden; in 1620 schijnt hij bovendien pensionaris dier stad geweest te zijn. Intusschen vindt men hem o. a. in 1622 meermalen genoemd als lid der Staten. Zijn naam wordt ook

aangetroffen in eene deductie van het Hof over het regt van Jurisdictie over Schiermonnikoog, misschien in 1637 of 1638 uitgegeven. Boner overleed in het jaar 1638 [1]), vóór den 6den April, den dag waarop Dirk Saeckma als raadsheer optrad in plaats van wijlen Evert Boner. Hij werd begraven in de Galileërkerk te Leeuwarden, naast zijn zoontje Albert, dat even als zijne vrouw Bernucke Assema vóór hem was ten grave gedaald.

Stamboek, D, I, blz. 368; D. II, blz. 257. — J. de Wal, t. a. p., H. 411. — Charterb., D. V, blz. 184, 223, 278 vlg. — Winsemius, t. a. p., blz. 908. — Naamrol, blz. 35, 38. — Frisia Nobilis, pag. 94.

XXIII. Johannes Nijs. 13 Julij 1624. Noch zijne ouders, noch zijn geboortejaar, zijn ons bekend. Alleen weten wij dat hij te Franeker geboren werd, blijkens het album der Leidsche hoogeschool, die hem den 24sten November 1606 onder hare voedsterlingen opnam. Wanneer wij dus in het stamboek van den Frieschen adel lezen dat hij afkomstig was uit het Luiksche, schijnt die opgave meer bepaald op zijne voorouders te doelen. Te eerder mag men dat aannemen, vermits men in het lijkdicht door Hendrik Neuhusius ter zijner eere vervaardigd, uitdrukkelijk vermeld vindt:

Vixisti *Patriae*, Conciliique bono.

Te Leiden J. U. D. geworden, vestigde hij zich den 6den Maart 1610 als advocaat voor het Hof te Leeuwarden. Als zoodanig oogstte hij grooten lof. In de jaren 1623 en 1624 was hij lid van de Gedeputeerde Staten, totdat hem het raadsheersambt, dat was opengevallen door den dood van Rombertus Ulenburg, werd opgedragen. Als in 1626 Gellius Hillama

---

1) **En niet zooals wij elders vinden in 1639.**

overleden was, zag Nijs zich in diens plaats tot curator der Friesche Hoogeschool aangesteld. Wij vinden zijnen naam in eene uitspraak van 13 Sept. 1633, uit welke blijkt dat ook hem opgedragen was om mede regter te zijn over de geschillen welke ontstaan waren tusschen de vier leden der Staten, over de contributie van de belastingen. Toen in November 1635 alle leden van het Hof waren ontboden in de vergadering der Staten, hebben zij elk in het bijzonder de resolutie waarbij de raadsbestelling in de steden werd ontnomen aan den Hove en vrijgegeven aan de steden, goedgekeurd; de verklaring daarbij voegende dat zij niets hadden geweten van de maatregelen door den stadhouder genomen, met het doel om die resolutie tegen te werken. Niettegenstaande deze verklaring werd o. a. ook Johannes Nijs verdacht van medegewerkt te hebben tot die maatregelen. Hij is gestorven in het jaar 1649, zoo niet reeds in het laatst des vorigen jaars; dit alleen is zeker dat zijn zoon Petrus Nijs, gesproten uit het huwelijk zijns vaders met Alida Gerbrants, zijne plaats den 12den Maart 1649 innam. Hij, de vriend van Suffridus Saarda, had den 6den November 1600 in diens album amicorum naast zijnen naam de spreuk: *Spes mea Christus*, geschreven.

Stamboek, D. II, blz. 155. — Naamrol, blz. 35, 41. Huber, Auspic. Domest., pag. 83. — Winsemius, t. a. p., blz. 908. — Proefschrift, blz. 18, 20, 26, 48. — Vriemoet, t. a. p., pag. LIII. — Charterb., D. V, blz. 358. — Aitzema, t. a. p., D. II, blz. 193. — Henricus Neuhusius, t. a. p., pag. 101 vlg. — Vrije Fries, D. VIII, blz. 239.

XXIV. Matthijs van Vierssen. 19 Maart 1625. Zoon van Willem van Vierssen, die op jeugdigen leeftijd uit Pruissen in Friesland kwam en gedurende zijn 78jarig leven allerlei hooge betrekkingen waarnam, en Titia Gothofredi. Onzeker is

het wanneer onze Matthijs geboren werd, in elk geval te Leeuwarden. Hij heeft eerst gestudeerd te Franeker, waar hij 7 Nov. 1607 werd ingeschreven als student in de regten. Dat hij eveneens op de naamrol der Heidelberger studenten prijkt, is bekend; doch het is moeijelijk aan te nemen dat hij ter laatstgenoemde plaatse ernstige letteroefeningen zal hebben gehouden, vermits wij hem weinige weken later den eed zien afleggen als advocaat voor den Hove van Friesland (3 September 1611). In het jaar 1620 komt hij voor als Lands-advocaat. Matthijs van Vierssen was de eerste van dien naam die het Raadsheersambt heeft waargenomen. Na hem traden nog zes leden van zijn geslacht als zoodanig op. Van daar ook dat wij ergens geschreven vinden, dat het van alle eigenerfde geslachten de meeste raadsheeren aan het Hof mogt leveren. Gedurende dertig jaren heeft hij, deels als gewoon lid, deels als oudste en presiderende raad, dit ambt waargenomen. Hij verwierf zich grooten roem vooral door zijne bekwaamheid en regtvaardigheid. Eindelijk deed hij in Maart 1655 afstand van zijne bediening ten behoeve van zijnen zoon Willem. In ditzelfde jaar 1655 ging hij als afgevaardigde ter Staten-Generaal naar den Haag, en als zoodanig werd hij in het volgende jaar met van Beuningen en Reede van Amerongen naar Denemarken gezonden, ten einde in het Noorden den vrede te herstellen. In 1657 keerde hij terug. Zijne bemoeijingen hadden ten gevolge dat Denemarken later onze bondgenoot werd. Zijn sterfjaar is ons niet gebleken, zegt Scheltema. Het stamboek zegt dat hij vóór April 1655 overleden is. Hij is getrouwd geweest met Clara Mellinger [1]), die hem zes kinderen schonk, van welke genoemde

[1]) Veelal wordt zij onjuist Clara Mellinga genoemd.

Willem de oudste was. — Als raadsheer gaf hij in 1654 te Leeuwarden een boekje uit, onder den titel: „Quaestio an praeter revisionem lib 3, tit. 12 Frisiae statutorum Revisio Revisionis sit admittenda." Dit bij uitstek zeldzame werkje, dat aan sommigen alleen uit de vermelding bij Lipenius bekend was, en waarvan een exemplaar in de boekerij van den hoogleeraar de Wal wordt aangetroffen, werd, naar aanleiding van een destijds gevoerd regtsgeding, door den schrijver aan Prins Willem Frederik van Nassau en zijne medeleden in den Hove opgedragen. Reeds vroeger hebben wij den volledigen inhoud van dat werkje weêrgegeven.

Stamboek, D. I, blz. 330; D. II, blz. 219. — J. de Wal, t. a. p., H. 432. — Naamrol, blz. 35, 42, 90. — Aitzema, t. a. p., D. II, blz. 432. — Winsemius, t. a. p., blz. 908. — Scheltema, t. a. p., D. I, blz. 411. — G. de Wal, t. a. p., Orat., pag. 37; Annot., pag. 125, 126. — Proefschrift, blz. 27, 110 vlg.

XXV. Hector van Bouricius. 30 Maart 1626. Hij was de zoon van den beroemden Jacobus van Bouricius en diens tweede vrouw Bauck van Buygers, laatstelijk weduwe van Hette of Hector van Ayta. Op verlangen der moeder werd hem de naam Hector gegeven, ter herinnering aan haren vroegeren echtgenoot. Hij werd geboren te Leeuwarden, in het jaar 1593. Reeds op jeugdigen leeftijd gaf hij blijken van grooten aanleg. Zijn vader zond hem eerst naar de academie te Franeker, waar hij 4 Mei 1608 als student werd ingeschreven op vijftienjarigen leeftijd. Eerst maakte hij aldaar groote vorderingen in de letteren en de philosophie; later beoefende hij de regten onder de leiding van Lycklama en Faber, beide beroemde regtsgeleerden. Van Franeker ging hij naar de academie te Leuven, nadat het bestand met Spanje was gesloten; daar legde hij zich

onder de leiding van Ericius Puteanus zeer toe op welsprekendheid en regtsgeleerdheid, en verwierf in het jaar 1610 den honos baccalaurei. Daarop ondernam hij eene wetenschappelijke reis, en bezocht onderscheidene Fransche academiën, nl. Douay, Dole, Parijs en Orleans. Ter laatstgenoemde stede verwierf hij den graad van Doctor in de regten. Nu had hij plan naar Italië te gaan, ten einde daar met verschillende instellingen van hooger onderwijs kennis te maken. Dit voornemen liet hij evenwel varen. Hij vertrok nu naar Engeland waar hij spoedig den beroemden Isaäcus Casaubonus leerde kennen, en zeer bevriend met dezen werd, zooals genoegzaam kan blijken uit de briefwisseling, welke zij, nadat Bouricius naar den vaderlandschen grond was teruggekeerd, onderhielden. Was het wonder dat hij na het verscheiden van zijnen vermaarden leermeester, openlijk aan diens verdiensten door eene lijkrede hulde bragt. Die terugreize had in 1612 plaats en dadelijk zien wij hem als advocaat voor den Hove optreden. Als zoodanig werd hij den 26sten Mei van gezegd jaar beëedigd. Reeds was hij onder de Staten van het gewest opgenomen, als in 1620 het afscheid van Joachim van Andreé hem den weg baande tot het hoogleeraarsambt aan de Friesche hoogeschool. Niet lang mogt deze academie zich verheugen in het bezit van haren bekwamen hoogleeraar, die, volgens getuigenis van eenen zeer geachten schrijver, haren roem ontwijfelbaar zou hebben vermeerderd, ja door zijne talenten misschien ook overzeesche leerlingen zou hebben getrokken. Hij werd haar n.l. reeds ontrukt in het jaar 1624, toen huisselijke omstandigheden hem noopten de catheder vaarwel te zeggen, en de betrekking van griffier bij den Hove te aanvaarden. Toch had hij gedurende zijne kortstondige werkzaamheid als regtsleeraar nog tijd gevonden, om ook voor de

wetenschap te arbeiden. Niet alleen de redevoering door hem gehouden over de lex Julia de ambitu, en ter eere van den overleden Timaeus Faber, maar ook zijne „Dissertationes academicae," die reeds in 1622 het licht zagen, zijn de onwraakbare getuigen zijner noeste vlijt. Kort daarna, toen zijn schoonvader Gellius Hillama was gestorven, zag hij zich tot diens opvolger als raad in den Hove verkozen. Intusschen liet hij ook nu niet zijn geliefkoosd vak, de letteren, varen, het is toch bekend dat hij zich vooral veel bezig hield met het lezen van Tacitus. Ook zijn enkele gedichten van zijne hand bewaard gebleven. In het jaar 1632 werd hij als buitengewoon afgevaardigde naar de Staten-Generaal gezonden, te gelijk met den raadsheer Orck van Doyem, ten einde te bewerken dat, tot inning van de contributie welke Friesland aan de Generaliteit schuldig was, geen krijgsvolk herwaarts zou worden gezonden. Hunne pogingen slaagden niet. Ook werd aan Bouricius opgedragen in het jaar 1634, om als buitengewoon rekenmeester de rekeningen van den ontvanger Bootsma op te nemen; gedurende de drie laatste jaren van zijn leven was hij gemoeid met deze verdrietige zaak. Hij is gestorven den 3den Januarij 1636, in den ouderdom van 48 jaren. Zonder vrees zag hij den dood te gemoet. Hij liet na eene bedroefde weduwe Hauckje Hillama, de eenige dochter van den raadsheer Gellius Hillama, die hem vijf kinderen had geschonken, onder welke de latere raadsheer Jacobus. Wij vinden eene levensbeschrijving van Bouricius van de hand van Piërius Winsemius, uitgegeven na zijnen dood in het jaar 1636. Volgens dezen was hij niet alleen een geleerd en practiesch man, maar ook een waardig en goed echtgenoot en vader. Henricus Neuhusius wijdde eene lijkzang aan zijne nagedachtenis.

De geschriften van Bouricius zijn de volgende:

Oratio anniversaria dicta honori literarum principis Isaai Casauboni. Additae sunt ejusdem epistolae, Leov. 1615.

Carmen funebre in obitum Gisberti Bouricii, Icti et Advocati, Leov. 1618. 4.

Oratio de origine, progressu et laudibus jurisprudentiae Romanae, Fran. 1620. 4.

Dissertationes Academicae, quibus accedit Lectionum Juris liber, quo varia Juris Civilis loca, praecipue in Institutionibus, explicantur, Fran. 1622. 4.

Oratio de Ambitu, sive Dissertatio ad Legem Juliam, Fran. 1623. 4. — Uit eenen brief aan Cunaeus (p. 216) blijkt dat hij deze verhandeling over de Romeinsche wet niet alleen uit de Romeinsche, maar ook uit de Grieksche oudheid wilde toelichten.

Oratio funebris in obitum Timaei Fabri, Fran. 1623. 4. Zij werd uitgesproken den 6den October 1623.

Vijf brieven van Bouricius aan Cunaeus zijn te vinden in de Epistolae Cunaei (pag. 213 sqq).

Een brief van Bouricius aan de Groot vindt men in de Epistolae clarorum virorum, uitgegeven door Brandt (pag. 87).

Ook zond hij enkele verzen in het licht. Zijne verzen aan Ubbo Emmius komen voor in diens boek de agro Frisiae etc. Verder vindt men enkele verzen van zijne hand vóór een werk van Winsemius: „Amores."

Stamboek, D. I, blz. 328; D. II, blz. 218. — **G. de Wal**, t. a. p., Orat., pag. 49; Annot., pag. 244 vlg.; Add., pag. 444. — **Vriemoet**, t. a. p., pag. 206 vlg. — **Winsemius**, t. a. p., blz. 765. — **Naamlijst der Rentm. der dom. enz.**, blz. 11. — **Naamrol**, blz. 36. — **Scheltema**, t. a. p., D. I, blz. 154 vlg. — **Aitzema**, t. a. p., D. II, blz. 182 vlg. — **Henr. Neuhusius**, t. a. p., pag. 118. — **Ulr. Huber**, Auspic. Domest., pag. 220. — **Paquot**, Mémoires, T. VII, pag. 366.

XXVI. Cornelis Kinnema. 1630. Zoon van zekeren Govert Tjepckes, bouwmeester der stad Leeuwarden, en Trijntje van Anjum. Hij werd in het jaar 1587 te Leeuwarden geboren, en ontleende zijnen naam Cornelis aan zijnen grootvader Cornelis van Anjum. Den 8sten Maart 1616 werd hij ingeschreven als advocaat voor het Hof. Uit zijn publiek leven is ons verder niets bekend. Kinnema is overleden den 9den Augustus 1644, na getrouwd te zijn geweest met Romkjen Fockens, oudste dochter van den grietman Martinus Fockens. Dat zij door haar vermogen haren echtgenoot in staat stelde zijnen rang met eere op te houden, wordt naïef getuigd door Henricus Neuhusius, als hij den ontslapen raadsheer naroept:

„Kinnema mens recti tibi conscia: nescia falsi.
Quam bene curasti Judicis Officium!
Non per fasque nefas tibi plena aeraria turgent;
Ex dote, et cura res fuit ampla domi."

Hunne dochter Anna trad, volgens getüigenis van van Sminia, in het huwelijk met haren neef Martinus Fockens, die zich in 1672 door het beramen van middelen tot verbetering van politie, militie en finantiën in Friesland, bekend maakte. Eene andere dochter Catharina Kinnema huwde met Gijsbert van Vierssen, dien wij later onder 's Hofs leden zullen aantreffen.

Stamboek, D. II, blz. 247. — Naamrol, blz. 36. — Winsemius, t. a. p., blz. 906, 908. — Henr. Neuhusius, t. a. p., pag. 88. — Proefschrift, blz. 20.

XXVII. Homme van Harinxma. 24 Junij 1631. Zijn vader was Ernst van Harinxma, over wien wij reeds vroeger gesproken hebben, zijne moeder was Tieth van Botnia. Hij werd te gelijk met zijnen tweeling-broeder Juw van Harinxma den 2den Augustus 1607 te Leeuwarden gedoopt. Ook hebben zij gelijktijdig de Leidsche academie bezocht, waar zij den 18den

Mei 1628 werden ingeschreven als studenten in de regten; de onze oud twintig jaren, als Homerus van Harinxma thoe Slooten, welken naam deze tak van het geslacht der Harinxma's aannam, in plaats van den vroegeren naam Harinxma van Hettinga. Weinig is ons bekend van het publieke leven van Homerus, alleen weten wij dat hij in 1632 en 1633 buitengewoon afgevaardigde ter Staten-Generaal was. Wanneer hij naar den Haag ging om met de vijanden over den vrede te onderhandelen, waarvan Reinier Neuhusius spreekt, bleek ons niet. Hij droeg den 10[den] Julij 1641 het raadsheersambt op zijnen broeder Pieter over, en overleed in 1663. Reeds den 5[den] April 1637 was hij gehuwd met Catharina van Cammingha van Ameland, bij welke hij twee kinderen, Teth en Ernst, verwekte. Hem moest de smart te beurt vallen zijne beide kinderen ten grave te zien dalen.

Stamboek, D. I, blz. 151; D. II, blz. 94. — Aitzema, t. a. p., D. II, blz. 160. — Frisia Nobilis, blz. 119, 120. — Proefschrift, blz. 18, 35. — Naamrol, blz. 36, 39.

XXVIII. Gajus Nauta. 14 Februarij 1636. Hij werd geboren te Sneek. Nadat hij in 1606 of 1607 doctor in de beide regten geworden was aan de Academie te Franeker, onder het rectoraat van professor Klingbijl, liet hij zich in 1607 inschrijven als advocaat voor den Hove. Later werd hij secretaris van de stad Sneek. Hij was een zeer werkzaam Raadsheer. Gedurende negen jaren heeft hij als zoodanig in het Hof zitting genomen, totdat hij in 1645 overleed. Dit blijkt niet alleen uit de benoeming van Gualtheri in zijne plaats, maar ook uit zijn werk „Decisiën van het Hof van Friesland." Dit werk bevat een groot aantal processen welke voor het Hof zijn gevoerd, gedurende den tijd dat hij in voornoemd collegie zitting had.

Oorspronkelijk schijnt hij het niet voor de pers te hebben bestemd. Het was veeleer de vrucht van zijn onvermoeiden ijver om van alle gewigtige zaken, die sedert het overlijden van Johannes van den Sande waren voorgekomen, naauwkeurig aanteekening te houden. Een bepaalde volgorde had hij dan ook niet in acht genomen, en zelfs in de redactie nu eens de Latijnsche, dan weder de Nederlandsche taal gebezigd. Talrijke afschriften van dat werk waren na zijnen dood in omloop, vooral nadat Ulrik Huber het bij zijne academische voorlezingen over de Pandecten gebruikt had, en ook in zijne Hedendaagsche Regtsgeleerdheid menigvuldige malen had aangehaald. Het werd vervolgd en van registers voorzien door den Procureur-generaal Antonius Kann. Nog verliep eene eeuw sedert het overlijden van dezen eer daarvan eene uitgave bezorgd werd. Dit geschiedde in 1779, door de Friesche boekhandelaren Abraham Ferwerda, Gerrit Tresling en Abel Siccama. Het geheel bevat 186 quaestiones, waarachter eenige criminele acten en sententiën gevoegd zijn. Ook heeft Nauta een commentarius op de ordonnantiën van het jaar 1602 geschreven, welke nooit het licht zag. De beide Hubers hebben aan dat werk grooten lof toegekend. Terwijl hij secretaris van Sneek was trouwde hij met Tietskia Gualtheri. Later is hij getrouwd geweest met Lolck van Aysma, die hem drie kinderen schonk. Hij wordt zeer geroemd door Neuhusius.

G. de Wal, t. a. p., Orat., pag. 37; Annot., pag. 124; Add., pag. 434. — Naamrol, blz. 37, 40. — G. Nauta, t. a. p., blz. 397. — Stamboek, D. I, blz. 244; D. II, blz. 166. — Proefschrift, blz. 20. — J. J. Starter, Friesche Lusthof, blz. 91 vlg. — Henr. Neuhusius, t. a. p., blz. 151.

XXIX. Johannes van Scheltinga. 11 Maart 1637. Hij was een zoon van Dirck Lieuwes van Scheltinga en Trijn van

Tiara, welke laatste reeds in 1594 overleed. Dus moet Johannes voor dien tijd geboren zijn; waarschijnlijk in hetzelfde jaar te Leeuwarden. Den 13den Augustus 1611 liet hij zich met zijn ouderen broeder inschrijven als student in de regten te Heidelberg. Welligt heeft hij elders zijne studiën voortgezet, totdat hij den 20sten Mei 1615 als advocaat te Leeuwarden werd beëedigd. Den 15den Maart 1628 werd hij benoemd tot Procureur-generaal bij den Hove van Friesland. Toen hij in Maart 1637 optrad als Raad van datzelfde Hof, in plaats van den overleden Joh. Saeckma, werd hem dit ambt betwist door Ritske van Eysinga, die beweerde, by meerderheid van stemmen, door het quartier Oostergoo gekozen te zijn tot Raadsheer, in plaats van Saeckma. Hij bleef die betrekking bekleeden tot 1653, toen hij haar overdroeg op zijnen zoon Dirck of Theodorus van Scheltinga. Hij is overleden 15 Dec. 1654, zijne weduwe Foockeltje Faatsma, die hem drie zonen geschonken had, achterlatende.

Stamboek, D. I, blz. 320; D. II, blz. 215. — J. de Wal, t. a. p., H. 431. — Naamrol, blz. 37, 41. — Winsemius, t. a. p., blz. 908. — Naamregister der Rentm. van de dom. enz., blz. 8. — Proefschrift, blz. 23, 149. — Nauta, t. a. p., blz. 108 vlg.

XXX. Allart Pieter van Jongestall. 14 November 1637. Hij werd den 12den Augustus 1612 geboren te Stavoren, waar zijn vader Wijbrant Jongestall [1]) burgemeester was. Zijne moeder was eene van Vierssen. Aanvankelijk werd hij alleen Pieter genoemd. Eerst is hij te Leeuwarden op school geweest, van daar begaf hij zich naar Franeker, waar wij hem in 1631 vinden ingeschreven onder den naam van Petrus Jongestall

[1]) Dikwerf wordt de naam geschreven Jongestal, ook wel Jongstal.

Leovardiensis [1]). Frisius." Op een en twintigjarigen leeftijd ging hij te Leiden, waar wij hem 28 Februarij 1634 vinden ingeschreven, zijne studiën voortzetten. Daar bleef hij slechts zeer kort; immers nog in dat zelfde jaar ondernam hij eene wetenschappelijke reis naar Frankrijk, in welken staat (waar ter plaatse is onbekend) hij den doctoralen titel verwierf. Eerlang keerde hij naar het vaderland terug, en trad den 1sten September 1635 als advocaat voor het Hof van Friesland op. Ongeveer ten zelfden tijde werd hij openlijk voor den Hove van Friesland tot kind aangenomen door den Raadsheer Gellius van Jongestall, en ontving hij den voornaam Allart Pieter. Ook viel hem in 1637 door de resignatie van zijnen pater arrogator het raadsheersambt te beurt. Nu was voor hem een schitterende loopbaan geopend. Door zijne bekwaamheden en zijnen rijkdom, welke hij tengevolge van het overlijden van Gellius verwierf, was hij in staat gesteld en werd hij gezocht om hooge bedieningen waar te nemen. Reeds in 1644 zien wij hem als afgevaardigde ter Staten-Generaal gezonden. Zoo was hij ook tegenwoordig bij de groote vergadering in 1651. Als ambassadeur was hij in de jaren 1653 en 1654 met Beverningh, Nieuwpoort en van der Perre in Engeland, ten einde met Cromwel den vrede te sluiten [2]). Dit was voorzeker geen aan-

---

[1]) Deze plaatsverwisseling behoeft ons niet te verwonderen. De geschiedboeken toch leveren menigvuldige voorbeelden op van jongelieden, die de plaats waar zij werden opgevoed en grootgebragt, in stede van die hunner geboorte vermeld hebben.

[2]) Het „Verbaal, gehouden door de Heeren H. van Beverningh, W. Nieupoort, J. van de Perre en A. P. van Jongestall als Gedeputeerden en Extra-ordinaris Ambassadeurs van de Heeren Staten-Generael der Vereenigde Nederlanden aen de Republyck van Engelandt enz." werd in 1725 bij H. Scheurleer te 's Gravenhage uitgegeven.

gename taak voor hem. Hij, in zijn hart een aanhanger van Oranje, kon het vertrouwen van de overige ambassadeurs niet verwerven; terwijl hij bovendien niet gezien was bij Cromwel. De verhouding waarin hij tot den protector stond wordt min of meer uitgedrukt door de volgende anecdote: Bij zekere gelegenheid zou Cromwel aan Jongestall gevraagd hebben, hoe hij aan dien naam kwam, daar toch hij die *Jong stall* oud een dief was; waarop Jongestall hem zou geantwoord hebben: wie zegt dat *Crom wel* is, gelooft dat er hemel noch hel is. — Hoe het zij, zoo weinig zag Jongestall zijn werk met eenen goeden uitslag bekroond, dat hij zich gedrongen gevoelde te bedanken voor zijn gezantschap, zoodat hij nog in het jaar 1654 naar Friesland terugkeerde. Omstreeks dezen tijd werd aan Jongestall door den Koning van Frankrijk de ridderlijke waardigheid geschonken. In het jaar 1667 heeft hij ook medegewerkt met Beverningh en anderen tot den vrede van Breda, waardoor hij veel eer en roem verwierf. Hij was reeds sedert 1649 curator van de Hoogeschool te Franeker. Zijn naam komt voor onder de zamenstellers van het reglement, dat in 1673 werd vastgesteld, ter beslechting van de geschillen in den boezem der Staten gerezen; ook vinden wij in het Charterboek eene propositie en protestatie van Jongestall, in dat zelfde jaar aan de Staten gedaan over het niet uitgeven van dit reglement. Tot zijnen dood toe (9 Nov. 1676) bleef hij Raadsheer; sedert 1655 fungerende als presiderend heer van het Hof. Zijne bekwaamheden worden bijzonder geroemd door Reinerus Neuhusius, die niet aarzelt hem met eene flonkerstar te vergelijken. Uit zijn huwelijk met Margrieth van Haren, de dochter van Willem van Haren, ontsproten zeven kinderen. — Michael Busschius, hoogleeraar in de geschiedenis, hield te

zijner nagedachtenis den 30sten Nov. 1676 eene Latijnsche redevoering, die waarschijnlijk niet is uitgegeven. Ook heeft Ernestus Baders na zijn verscheiden in eene allocutio funebris den man gehuldigd:

„Liligerûm pridem cui Regia sceptra dedêre,
Nomina pro meritis splendidiora suis.
Facundasque fuit mirata Britannia voces,
Attonitis Tamesis dum stetit amnis aquis.
Bredaque quem stupuit pro Libertate loquentem,
Belgaque quo forti Vindice liber ovat."

Stamboek, D. I, blz. 148; D. II, blz. 92. — G. de Wal, t. a. p., Orat., pag. 37; Annot., pag. 126. Add.; pag. 484. — Proefschrift, blz. 26, 49, 102. — Naamrol, blz. 37, 38. — Huber, Heedendaegse Rechtsgeleertheyt, B. I, Kap. XII, n°. 23, 24. — Scheltema, t. a. p., D. I, blz. 538 vlg. — Halbertsma, Fragmenten, blz. 51. — Vrije Fries, D. V, blz. 374. — Vriemoet, t. a. p., pag. LXIV, vlg. — Charterb., D. V, blz. 958, 959, 976. — Rein. Neuhusius, Epistol. Familiar. Centur. quattuor novae, Amstel. 1678. pag. 285 vlg. — Ern. Baders, Poëmata, pag. 79 vlg.

XXXI. Sebastiaan van Pruyssen. 13 Februarij 1638. Noch de namen zijner ouders, noch de plaats zijner geboorte, noch den gang zijner studiën hebben wij kunnen opsporen. Den 6den Junij 1606 liet hij zich inschrijven als advocaat bij het Hof. Omtrent het jaartal waarin hij Substituut-Griffier van het Hof werd, strijden de naamrol der Raden 's Hofs van Friesland en het Naamregister der Substituut-Griffiers. De eerste noemt het jaar 1615, de laatste het jaar 1610. — De bewering van Jhr. Mr. Hobbe Baerdt van Sminia, in zijn overzigt van het album amicorum van Suffridus Saarda, waarin ook de naam van Sebastiaan van Pruyssen voorkomt, dat deze in 1616 secretaris der stad Leeuwarden zou geweest zijn, komt ons geheel onjuist voor. Van Sminia schijnt het secretarisschap van Leeuwar-

den met dat van Leeuwarderadeel verward te hebben; van het laatste toch maakt hij volstrekt geen gewag, hoewel Winsemius en de Naamlijst der Heeren Grietslieden en Secretariën in Vriesland beide beweren dat hij secretaris van Leeuwarderadeel geweest is. Overigens zegt gene dat hij deze betrekking reeds den 13den Julij 1620 ter gelegenheid van de begrafenis van Graaf Willem Lodewijk bekleedde; terwijl deze aanneemt dat hij eerst in 1622 als zoodanig optrad. Ook is hij Volmagt ten Landsdage geweest, totdat hij den 17den April 1626 tot Griffier bij den Hove benoemd werd. In 1630 werd hij curator der Franeker Hoogeschool. Ook was hij in 1638 afgevaardigde ter Staten-Generaal. Hij is overleden den 5den October 1640, nadat hij tweemalen getrouwd was geweest, eerst met Hylck Fogelsangh, later met Maria de Blocq, weduwe van Livius van Scheltinga.

Naamrol, blz. 88. — Naamreg. der Rentmeest. van de dom. enz., blz. 11, 14. — Vrije Fries, D. VIII, blz. 239. — Winsemius, t. a. p., blz. 908. — Naamlijst der Heeren Grietslieden en Secretariën van Friesland, blz. 3. — Proefschrift, blz. 44. — Charterb., D. V, blz. 280. — Vriemoet, t. a. p., pag. LIV. — Stamboek, D. I, blz. 40; D. II, blz. 22. — Dat ook Pars in zijne Naamrol der Bataviache schrijvers, blz. 280, van hem gewag gemaakt zou hebben is ten onregte aangeteekend door den schrijver der naamrol der Raden.

XXXII. Dirck Saeckma. 6 April 1638. Zoon van den raadsheer Johannes Saeckma en Hylck Boner. Hij werd geboren te Leeuwarden in Mei 1610. Naauwelijks vijftien jaren oud werd hij (23 Mei 1625) te Franeker als student ingeschreven. Hij vertoefde daar vijf jaren, en ging daarna naar Groningen om zijne studiën voort te zetten. Onder de leiding van den Hoogleeraar Antonius Matthaeus verdedigde hij daar tot driemalen toe onderscheidene regtsgeleerde stellingen. Mogelijk is het dat hij

later nog buitenlandsche hoogescholen, welligt die te Parijs, bezocht; althans in het album van Hessel van Meckema treft men een blad aan van zijne hand, gedagteekend: Lutetiae Parisiorum. Den 7den September 1632 werd hij ingeschreven als advocaat voor den Hove. In 1636 was hij Secretaris van Leeuwarden. In 1638 Raadsheer geworden, bleef hij dit tot zijnen sterfdag, den 28sten Januarij 1666. Onjuist is de opgave van het Stamboek van den Frieschen adel, dat hij den 28sten Januarij 1668 overleden zou zijn. Even als zijn vader schreef hij een commentarius op de Landsordonnantie, die evenwel nooit het licht zag. Later is deze in het bezit geweest van den Raadsheer de Kempenaer. Tot de beoefening van zijn lievelingsvak, de letteren, was hij uitnemend in de gelegenheid, door het bezit eener rijkgestoffeerde boekerij. De catalogus van deze werd in 1666 in quarto te Franeker uitgegeven bij Joh. Wellens. Deze wordt nog bewaard in de Koninklijke Bibliotheek te Dresden.

Naamlijst van de studenten te Groningen, blz. 37. — Anton. Mathaeus, Collegia Juris sex, Franek. 1647, Coll. Pand., pag. 72 vlg., 223 vlg., 259 vlg. — Vriemoet, t. a. p., pag. L. — Naamrol, blz. 38, 43. — G. de Wal, t. a. p., Annot., pag. 123 vlg. — Stamboek, D. I, blz. 369; D. II, bl. 256. — Catal. Biblioth. Bunav., I, 1, 371.

XXXIII. Epe van Aylva. 8 Julij 1640. Zoon van Hobbe van Aylva en diens eerste vrouw Frouck van Aylva. Hij werd geboren in het jaar 1611 of 1612. Duidelijk blijkt dit uit zijne inschrijving als „polit. litt. studiosus" te Leiden den 6den Oct. 1629. Eerst werd hij Grietman van het Bildt, daarna (in 1639) van Baarderadeel [1]). Het jaar 1640 was zeer gewig-

---

[1]) De schrijver van de naamrol dwaalde als hij schreef: „E. Aylva is eerst geweest Grietman over Baerderadeel, naderhand van der Bildt."

tig voor onzen Epe. Eerst toch vinden wij hem als Volmagt ten Landsdage voor Baarderadeel; daarop werd hij afgevaardigde ter Staten-Generaal, en vertrok den 7den Junij 1640 als ambassadeur naar Zweden met Boreel en Sonck [1]); zij sloten een tractaat met Oxenstiern. Ieder hunner werd vereerd met eene prachtige gouden ketting, met het portret van de koningin van Zweden, rondom met diamanten bezet. Ook werd Aylva in 1640 Raadsheer. Slechts vijf jaren bleef hij dit, want hij werd reeds den 24sten Junij 1645 door den dood aan het Hof ontrukt. Uit zijn huwelijk met Ansck van Grovestins schijnen geene kinderen geboren te zijn. Het opschrift van het lijkdicht van Henricus Neuhusius toont aan, indien wij althans hier aan geen laffe vleitaal hebben te denken, niet alleen hoe hoog hij hem schatte, maar vooral ook welk een algemeen ontwikkeld man Aylva moet geweest zijn. Het luidt aldus: „Gravissimi, Clarissimi, Doctissimi, Acutissimi, Expertissimi, Domini, Senatoris, Legati, Jurisconsulti, Theologi, Linguistae, Epei ab Aylva." Dezelfde Neuhusius vervaardigde het volgende grafschrift:

„Frisiaci imperii lumen, columenque senatus
Ayleva pro! Fati concidit imperio.
Inde suum vulnus, crudumque in corde dolorem,
Patria cum toto nunc Helicone capit."

Stamboek, D. I, blz. 10; D. II, blz. 10. — Van Sminia, t. a. p., blz. 283, 317. — Charterb., D. V, blz. 454. — Scheltema, t. a. p., D. I, blz. 40 vlg. — Aitzema, t. a. p., D. II, blz. 684. — Naamrol, blz. 38 vlg. — Henr. Neuhusius, t. a. p., pag. 79 vlg., 153, 163.

---

[1]) Het rapport in 1640 door deze legatie opgesteld berustte in 1841 in handschrift bij Mr. S. de Wind. Vgl. Mr. G. W. Vreede, Nederland en Zweden in staatkundige betrekking, Utrecht, 1841.

XXXIV. Cornelis Buttinga. 19 November 1640. Hij is geboren te Leeuwarden in het jaar 1603. Onder het rectoraat van Petrus Cunaeus werd hij den 16den Mei 1623 als student aan de Leidsche hoogeschool ingeschreven. Den 13den Junij 1626 trad hij op als advocaat bij den Hove van Friesland. Waarschijnlijk oefende hij de praktijk uit tot 1637, het jaar waarin hij secretaris der Grietenij Weststellingwerf werd. In 1640 ontmoeten wij hem als Volmagt ten Landsdage, te gelijk met zijnen Grietman Dirck van Baerdt. Hij is gestorven in 1645, gelijk blijkt uit de benoeming van Johannes van Glinstra tot zijnen opvolger als lid van den Hove. Of hij bij zijne vrouw Rintscke van Heydoma kinderen gehad heeft is twijfelachtig. Uit verscheidene aan hem gewijde poëmata extemporanea van Henr. Neuhusius blijkt dat deze met hem naauwe vriendschapsbetrekkingen had aangeknoopt.

Naamrol, blz. 39, 40. — Naamlijst der Heeren Grietslieden en Secretariën in Vriesland, blz. 71. — Charterboek, D. V, blz. 454. — Stamboek, D. I, blz. 250; D. II, blz. 171. — Henr. Neuhusius, t. a. p., pag. 150, 183.

XXXV. Pieter van Harinxma thoe Slooten. 10 Julij 1641. Zijne ouders waren de Raadsheer Ernst van Harinxma en Tieth van Botnia. Hij werd geboren in Maart 1610. Op achttienjarigen leeftijd ging hij met zijne broeders Homme en Juw van Harinxma naar Leiden, waar hij zich den 18den Mei 1628 als Stud. Philos. et Math. liet inschrijven. Aanvankelijk schijnt hij dus het doel gehad te hebben, zich op de wijsbegeerte en de wiskunde toe te leggen. In 1635 nam hij als Volmagt ten Landsdage met hart en ziel deel in de twisten van die dagen. Als bewijs voor zijne heftigheid kan misschien dienen, dat hij, toen de Stadhouder beweerde dat de resolutie der Staten, die aan den Hove de raadsbestelling in de steden

ontnam, onwettig was omdat zij door niet meer dan twee deelen der Staten onderteekend was, dezen stoutweg afvroeg: „ofte hij gestelt was, als een Rechter van 's Lants Resolutien?" Ook werd hij in 1635 met Joris Camp naar Groningen gezonden, om aan de regering van dat gewest in naam der Staten zeker voorstel te doen. Tot 1637 bleef hij lid der Staten. Welligt hebben zijne partijzucht in het algemeen en zijne bemoeijingen met de zaak van Bootsma in het bijzonder aanleiding tot zijne verwijdering gegeven. Dit wordt te waarschijnlijker als men bedenkt dat in 1637 zijne tegenpartij de bovenhand kreeg. Na de resignatie van zijnen broeder Homme van Harinxma trad hij als Raad van den Hove op. Tot zijnen dood (30 Julij 1669) bleef hij dat ambt waarnemen. Volgens Schotanus was hij in 1664 een van de voogden van het oud-weeshuis te Leeuwarden. — Uit zijn huwelijk met Susanna van Burmania, dat door Henr. Neuhusius bezongen werd, zijn zeven kinderen geboren. Ook Reinerus Neuhusius kon niet nalaten voor zijn adelijken vriend een lauwerkrans te vlechten.

Charterboek, D. V, blz. 370. — Aitzema, t. a. p., blz. 192 vlg., 429 vlg. — Naamrol, blz. 39, 44. — Proefschrift, blz. 18. — Schotanus, Beschrijvinge van Frieslandt, blz. 232. — Stamboek, D. I, blz. 151; D. II, blz. 94. — Frisia Nobilis, pag. 122 vlg.

XXXVI. Hector Sirtema [1]) van Grovestins. 5 Februarij 1642. Hij was een zoon van Idzart Sirtema van Grovestins en Franscke van Jongema, en werd in het jaar 1606 geboren. Eerst studeerde hij te Franeker, waar hij in 1629 eene „Disputatio Juridica de actionibus in personam, ut et de

---

[1]) **In de naamrol wordt deze naam weggelaten.**

mixtis" verdedigde. Van daar ging hij naar Leiden, waar hij den 29sten Mei 1629, toen hij reeds den ouderdom van drie en twintig jaren bereikt had, werd ingeschreven als student in de regten. Als lasthebbende van zijnen oudoom Duco van Jongema verscheen hij in 1635 voor de grietenij Hennaarderadeel ten Landsdage, welke grietenij hij later in 1641 zelf met Arnoldus Copius als Volmagt ten Landsdage vertegenwoordigde op de Staten-vergadering. Slechts zeer kort heeft hij in het Hof zitting gehad, daar hij reeds den 30sten December 1643 ongehuwd overleed.

Zijne verdiensten worden zeer geroemd door Henricus Neuhusius die ze op zijne wijze verheerlijkte in het volgende grafdicht:

In tumulum nobilissimi, doctissimi domini, Hectoris
à Groustins Senatoris Frisici:

„Nobilitas, Doctrina, Fides, Prudentia, Virtus,
Hâc Tecum Groustins contumulantur Humo.
Frisica quem coluit Supremum Curia Patrem;
Judice quô miseris sunt data jura reis,
Hic posuit Mortale suum. Pars nescia mortis
Incolit aetherias Mens, sine labe, domos."

Catalogus der Bibliotheek van het Friesch genootschap, blz. 209. — Stamboek, D. I, blz. 184; D. II, blz. 88. — Charterboek, D. V, blz. 371, 463. — Naamrol, blz. 39. — Proefschrift, blz. 15 vlg. — Henr. Neuhusius, t. a. p., blz. 193.

XXXVII. Orck van Doyem. 19 Februarij 1645. Zoon van den reeds vroeger door ons vermelden Orck van Doyem en Hiltje van Humalda. Het juiste tijdstip zijner geboorte is niet bekend. Met het oog op zijne inschrijving als student te Groningen, den 13den Augustus 1627, meenen wij evenwel te mogen aannemen, dat hij omstreeks 1609 zal geboren zijn. In het

jaar 1637 verscheen hij als Volmagt van de grietenij Oostdongeradeel ten Landsdage. Als raadsheer trad hij op in de plaats van Hector van Grovestins. In Doyems plaats, die geruimen tijd onbezet gebleven was, werd den 11den Februarij 1648 Sicco van Grovestins benoemd. Misschien mag men hieruit opmaken, dat hij reeds in 1647 overleden is. Uit zijn huwelijk met Luts van Herema werd o. a. zijn zoon Orck geboren.

Stamboek, D. I, blz. 5; D. II, blz. 6. — Naamlijst van de studenten te Groningen, blz. 28. — Charterb., D. V, blz. 407. — Naamrol, blz. 39, 41.

XXXVIII. Hero van Ockinga. 12 December 1645. Zijne ouders waren Jarich van Ockinga en diens nicht Hylck van Ockinga. Den 8sten Mei 1630 werd hij ingeschreven als student in de regten te Franeker, aan welke hoogeschool hij als candidaat in de regten een geschiedkundig proefschrift verdedigde. Dat hij den doctoralen graad verwierf is ons niet gebleken, hoewel wij uit de woorden waarmede Reinerus Neuhusius hem bezingt:

„Ludibrium est sibi
Et cantata suis fabula civibus,
Cui mentita fides et favor addidit
Externae Themidos pilea et annulum."

het tegendeel niet zouden durven afleiden. In 1637 werd hij onder den naam van gerechtsscholt, president van het krijgsgeregt. Ook mogt hem de eer te beurt vallen van in 1656 tot curator der Friesche hoogeschool benoemd te worden. Meer dan twintig jaren bleef hij lid van het Hof. Evenwel zag men onvervuld de voorspelling van zijnen dichterlijken vriend:

„Et longum auspiciis, quod precor, optimis
Te stabit Frisiae Curia Praeside."

Immers liet hij in 1666 ten behoeve van zijn zoon de reg-

terlijke waardigheid varen, en vergenoegde zich met het nederiger ambt van ontvanger der floreenrente, dat hem na drie jaren rustens werd opgedragen. Als zoodanig was hij tot zijnen sterfdag (na April 1682) werkzaam. Uit zijn huwelijk met Magdalena van Burmania werden vijf kinderen geboren, onder welke de zoo even bedoelde Jarich.

Stamboek, D. I, blz. 281; D. II, blz. 189. — Naamrol, blz. 40, 48. — Proefschrift, blz. 27, 132 vlg. — Vriemoet, t. a. p., pag. LXXIII vlg. — Frisia Nobilis, pag. 158 vlg.

XXXIX. Johannes van Glinstra. December 1645. Hij was de zoon van zekeren Cent IJpckes en Maycke Gadema, en werd geboren in het jaar 1612 te Leeuwarden. De kinderen van Cent IJpckes, die burgemeester van Leeuwarden was, waren de eersten van hun geslacht die zich van Glinstra noemden naar de door hunne moeder aangekochte State Glins onder Dronrijp. Hij heeft gestudeerd aan verscheidene universiteiten, eerst te Franeker in het jaar 1631; daarna te Leiden, waar hij den 30sten Augustus 1634 werd ingeschreven als student in de regten, en eindelijk aan eene of meer academiën in Frankrijk, werwaarts hij zich in 1636 begaf. Te Franeker heeft hij onder de leiding van den Hoogleeraar Bernhardus Schotanus, tot zevenmalen toe, onderscheidene Stellingen verdedigd. Reeds in 1634 werden deze te Franeker uitgegeven, onder den naam: Selectarum quaestionum, ad jus civile Justinianeum quinquaginta, Libris Pandectarum comprehensum Disputationes Septem. Men vindt daarin behalve eene voorrede, en eene door den schrijver gehouden „Allocutio,” onderscheidene verzen, bij die gelegenheden opgesteld. Een van deze is van de hand van Bernh. Schotanus, een ander van den Hoogleeraar Henricus Rhala. In het jaar 1638 trad hij als advocaat voor het Hof te Leeuwarden

op, en werd te gelijk schepen en pensionaris dier stad. De naamrol zegt dat hij ook burgemeester van Leeuwarden is geweest, hetgeen ons niet van elders is gebleken. Tot zijnen sterfdag, 10 October 1678, heeft hij zijne betrekking, waarin hij inmiddels tot eerste raad was opgeklommen, waargenomen. Als eene proeve van den wansmaak dier dagen mogen eenige regelen gelden uit het door Ernestus Baders vervaardigde lijkdicht, waar deze zegt:

Cessit è terris Patriae columen decusque,
Induit Numen variis studiis senectus
Fracta; tot rixis hominum Themidis Sacerdos
Totque laboribus actus
Curiae est factus rutilae Superûm Senator,
Cujus est Praeses sapiens Sator atque Tutor
Omnium rerum, solio loquitur tremendo
Qui sua jura polorum.

Hij is getrouwd geweest met Jeepcke Lycklama à Nijeholt, bij welke hij geene kinderen heeft gehad.

Stamboek, D. I, blz. 257; D. II, blz. 174. — Catal. der Biblioth. van het Friesch Genootschap, blz. 209. — Naamrol, blz. 40. — G. de Wal, t. a. p., Orat., pag. 37, Annot., pag. 121. — Proefschrift, blz. 131. — Ernestus Baders, Poëmata, pag. 55 vlg. — Henr. Neuhusius, t. a, p., pag. 152.

XL. Gualtherus Henrici Gualtheri. December 1645. Zijn naam duidt reeds aan dat hij de zoon was van Henricus Gualtherus. Hij is geboren te Leeuwarden in het jaar 1592. Den 30sten September 1613 werd hij aan de Leidsche hoogeschool ingeschreven als student, onder den naam van Gualtherus Henrici. In Friesland teruggekeerd, trad hij den 29sten November 1620 als advocaat bij het Hof op. In 1642 was hij ontvanger-generaal van de Kloosteropkomsten in Friesland. Hij

ging in het volgende jaar als afgevaardigde ter Staten-Generaal naar den Haag. In 1651 was hij lid der groote Staatsvergadering. Den 20sten Februarij 1652 en ook later den 29sten October vertrok hij als gezant naar Lubeck, ten einde de geschillen die tusschen Zweden en Polen gerezen waren te helpen vereffenen. Waarschijnlijk overleed hij vóór den 15den Februarij 1653, den dag waarop zijn opvolger in functie trad. In geen geval kan zijn dood zijn voorgevallen den 21sten December 1667, zooals de Naamrol zegt, daar wij onder de gedichten van Henricus Neuhusius, die in 1656 werden uitgegeven, een lijkzang op Gualtheri aantreffen, waarin Neuhusius hem „Nuper a praepotentibus confoederatarum Provinciarum Ordinibus ad perpetuam inter Reginam Sueciae et Regem Poloniae pacem componendam legatus Excellentissimus" noemt. In het gedicht zelf wordt hij versierd met den naam „decus Musarum." Uit zijn huwelijk met Joostje van Aysma werd een zoon Albertus geboren. Door Starter wordt zijn huwelijk met Catharina Hagen bezongen.

Naamrol, blz. 40, 41. — Charterb., D. V, blz. 472, 580 vlg. — G. de Wal, t. a. p., Annot., pag. 127, Add., pag. 484. — Stambock, D. II, blz. 167. — Henr. Neuhusius, t. a. p., pag. 107. — J. J. Starter, Friesche Lusthof, blz. 142 vlg.

XLI. Hartesius Jepema. December 1645. Hij was de zoon van Regnerus Hartesius Jepema of Jeppema en Neeltje Bruynsma, en is geboren te Leeuwarden in het jaar 1611. Volgens Ferwerda heeft hij zich den 30sten Augustus 1630 over Braband naar Frankrijk begeven, ten einde zich daar te doen promoveren. Waarschijnlijk heeft hij dit doel in Frankrijk niet bereikt; hij werd ten minste den 2den Mei 1633 student aan de Leidsche Hoogeschool. Naar Friesland teruggekeerd, trad hij den 16den Junij 1634 als advocaat voor het Hof op, en werd

later secretaris van de provinciale rekenkamer van Friesland. Gedurende twee en twintig jaren is Jepema raad in het Hof geweest. Zijne plaats in dat collegie viel open door zijnen dood in het jaar 1666; volgens eene aanteekening van E. M. van Burmania den 14den Februarij; volgens het eerste deel van het Stamboek den 24sten Maart. Wat hiervan zij weten wij niet, alleen is zeker dat eerst in Februarij 1667 zijn opvolger optrad. Of hij bij zijne vrouw IJdtje van Andringa kinderen heeft gehad, valt te betwijfelen. Zij is in 1677 naast hem begraven te Giekerk, alwaar hun buitenverblijf Sjoerdastate gelegen was.

Stamboek, D. I, blz. 242; D. II, blz. 163. — Naamrol, blz. 40, 44. — Henr. Neuhusius, t. a. p., pag. 154.

XLII. Henning George van Andrée. 28 Februarij 1646. Hij was de zoon van den reeds vroeger door ons genoemden staatsman Joachim van Andrée en Ansck van Burmania. Waarschijnlijk is hij geboren in het jaar 1610, wanneer hij ten minste dezelfde is als die Andreae, welke den 8sten October 1636 onder het rectoraat van Adolphus Vorstius aan de Leidsche hoogeschool werd ingeschreven als studiosus Mathes., onder den naam van Georgius Andreae, nobilis Frisius, a. aet XXVI. Naar ons inzien is dit allerwaarschijnlijkst; 1°. omdat geen andere George Andreae als Friesch edelman te vinden is; 2°. omdat dit zoo verrassend overeenkomt met zijne inschrijving als student te Franeker den 24sten Januarij 1635. In 1642 en volgende jaren was hij Volmagt ten Landsdage. Hij werd raadsheer door de resignatie van zijnen vader. Met dezen nam hij in 1651 tegelijk zitting in de Vergadering der Staten-Generaal. Hij is overleden in 1656. Op zijn huwelijk met Frouck van Scheltema werd door Louis Parent, die te Franeker buitengewoon hoogleeraar in de Fransche, Italiaansche en Spaansche

talen geweest is, een Latijnsche feestzang opgesteld, waarin de woorden „*jam senatoris Frisiae*" als een invoegsel van lateren tijd moeten worden aangemerkt.

Stamboek, D. I, blz. 67; D. II, blz. 46. — Vriemoet, t. a. p., blz. 150. — Charterb., D. V, blz. 470, 491. — Proefschrift, blz. 26. — Naamrol, blz. 40, 42.

XLIII. Sicke Sirtema van Grovestins. 11 Februarij 1648. Zoon van Idzart Sirtema van Grovestins en diens eerste vrouw Franscke van Jongema. Den 24[sten] Januarij 1639 werd hij grietman van Hennaarderadeel; later van 1640 tot 1647 was hij Volmagt ten Landsdage. De eerste betrekking droeg hij over op zijnen broeder Oene, de laatste moest hij natuurlijk laten varen, toen hij in plaats van Orck van Doyem Raadsheer was geworden. Dit bleef hij, totdat hij den 16[den] September 1665 door een hevige koorts, die aan zijn leven een einde maakte, aan het Hof ontrukt werd. Hij ligt begraven in de kerk te Dronrijp, waar zijne buitenwoning „het Roodhuis" gelegen was. Uit zijn huwelijk met Margaretha van Cammingha zijn verscheidene kinderen geboren.

Stamboek, D. I, blz. 135; D. II, blz. 83. — Van Sminia, t. a. p., blz. 246 vlg. — Charterb., D. V, blz. 454 vlg. — Naamrol, blz. 41.

XLIV. Pieter Nijs. 12 Maart 1649. Zoon van den Raadsheer Johannes Nijs, wiens plaats in het Hof hij innam, en Aeltje Gerbrants of Gedtzerda. Hoogstwaarschijnlijk werd hij geboren in het jaar 1617, zooals blijkt uit zijne inschrijving als student in de regten te Leiden op een en twintigjarigen leeftijd den 27[sten] November 1638. Het is twijfelachtig of hij meerdere betrekkingen bekleed heeft. In den bloei zijner jaren werd hij reeds in 1660 uit dit leven weggerukt. Geheel

abusief is de opgave in het stamboek van den Frieschen adel volgens welke hij van 1653 tot 1669 Raadsheer zou zijn geweest. Tot hem rigtte Henricus Neuhusius, na zijne benoeming tot opvolger zijns vaders, het lijkdicht waarin hij de verdiensten van dezen bezong.

Stamboek, D. II, blz. 155. — Naamrol, blz. 41, 42. — Proefschrift, blz. 27. — Henr. Neuhusius, t. a. p., pag. 102.

XLV. Jetze van Sminia. 15 Februarij 1653. Zijne ouders waren Hessel van Sminia en diens tweede vrouw Wijtske van Hoppers. Hij werd den 4den Julij 1625 geboren, en vertrok toen hij een en twintig jaren oud was naar Leiden, waar de rector magnificus Ewaldus Schrevelius hem in Julij 1646 als student inschreef. Den 28sten November 1650 werd hij advocaat voor den Hove van Friesland. In 1653 Raadsheer geworden, bleef hij dit tot zijne benoeming tot Grietman van Gaasterland (2 Julij 1669). Later werd hij Volmagt ten Landsdage, ook Gedeputeerde en eindelijk afgevaardigde ter Staten-Generaal. Den 16den December 1678 blies hij den laatsten adem uit, en werd naast zijne vrouw Anna Maria van Baerdt die hem elf kinderen geschonken had, in de Galileërkerk te Leeuwarden begraven.

Stamboek, D, I, blz. 363; D. II, blz. 254. — Naamrol, blz. 41, 44. — Proefschrift, blz. 131. — Van Sminia, t. a. p., blz. 381. — Charterb., D. V, blz. 798 vlg.

XLVI. Dirck van Scheltinga. 5 Augustus 1653. Hij was de zoon van den Raadsheer Johannes van Scheltinga en Foockeltje Faatsma, en werd geboren in het jaar 1620. Den 31sten Mei 1641 werd hij te Leiden als student ingeschreven. Van daar naar zijn geboortegrond teruggekeerd, trad hij (25 Februarij 1645) als advocaat bij den Hove op. De juistheid

der bewering van den schrijver der naamrol, dat hij ook Landssecretaris zou geweest zijn, meenen wij te moeten betwijfelen. Die schrijver schijnt hem verward te hebben met zijnen oom Livius van Scheltinga, die in 1637 Landssecretaris geworden, in December 1650 door den dood aan zijne betrekking ontroofd werd, terwijl reeds den 17den April 1651 Pibo van Doma in zijne plaats benoemd werd. Hij is den 22sten December 1671, in den ouderdom van een en vijftig jaren, overleden. Eerst is hij getrouwd geweest met Idtske IJpckema, weduwe van zekeren Mellema, bij wie hij drie kinderen gehad heeft. Zijne tweede vrouw, Truicke van Wigara, schonk hem vier kinderen. Ernestus Baders droeg hem een vers op ter nagedachtenis aan zijne overledene tweede echtgenoot; Werner Gutberleth hield in 1672 eene lijkrede over den volgens hem te vroeg ontslapen Scheltinga.

Stamboek, D. I, blz. 320; D. II, blz. 215. — Naamrol, blz. 41, 45. — Ern. Baders, t. a. p., blz. 94 vlg. — Henr. Neuhusius, t. a. p., blz. 39. — Werneri Gutberlethi in Excessum Dignitate et Juris Prudentia vere Nobilis Viri Theodori Scheltinga, J. C. et supremae Frisiorum Curiae Senatoris, Oratio, Leov. 1672.

XLVII. Willem van Vierssen. 19 Maart 1655. Hij was een zoon van den raadsheer Matthijs van Vierssen en Clara Mellinger. Geboren in het jaar 1619, ging hij op zijn twintigste jaar aan de Leidsche academie studeren in de regten, blijkens zijne inschrijving als zoodanig den 5den October 1639. Zijne inschrijving als advocaat voor den Hove had den 16den October 1642 plaats. Later werd hij secretaris van de rekenkamer. Als Raadsheer trad hij op door de resignatie van zijnen vader Matthijs van Vierssen. Hij is overleden als oudste raad van den Hove in het jaar 1679. Opmerkelijk is het dat

hij reeds den 18den October 1665 zijn testament schreef. Hij is tweemaal gehuwd geweest: eerst met Cunira van Scheltinga, de nicht van den Raadsheer Dirck van Scheltinga; later, na haren dood, trouwde hij in 1670 met Lucia van Bouricius. Bij zijne eerste vrouw heeft hij vier kinderen gehad.

Stamboek, D. I, blz. 330; D. II, blz. 219. — Naamrol, blz. 42, 47. — Proefschrift, blz. 27, 133.

XLVIII. Johannes van Bouricius. 14 October 1656. Hij was de zoon van den hoogleeraar en raadsheer Hector van Bouricius en Hauckje van Hillama, en werd te Leeuwarden in het jaar 1623 geboren. Eerst, in 1641, werd hij student te Franeker. Van daar ging hij naar Leidens hoogeschool aan welke hij den 30sten December 1644 verbonden werd door zijne inschrijving als student in de regten. Hier had hij Bernhardus Schotanus tot leermeester, en legde hij zich niet alleen op de regten, maar vooral ook, naar het voorbeeld van zijnen vader, op de letteren toe. Uit de acta van den senatus der laatstgenoemde hoogeschool blijkt dat hij den 19den Junij 1646 bevorderd werd tot Doctor in de beide regten. De beroemde hoogleeraar Arnold Vinnius kende hem den doctoralen graad als promotor toe. Hij vestigde zich na zijnen terugkeer in Friesland als advocaat te Leeuwarden, den 19den Junij 1646. Niet lang bleef hij daar, wegens zijne benoeming tot lid van de generaliteitsrekenkamer. Hoelang hij deze betrekking waargenomen heeft is onzeker. Dit staat vast, dat hij, voordat hij geroepen werd om plaats te nemen in het Hof voor den gestorven Henning George van Andrée, syndicus van Ameland is geweest. Als zoodanig toch onderteekende hij zelf een carmen geplaatst vóór de Poëmata extemporanea van Henricus Neuhusius, die in hetzelfde jaar waarin Bouricius als Raadsheer optrad werden uitgegeven. Sedert

dien tijd schijnt hij zich niet meer met publieke zaken te hebben bezig gehouden, dan voorzoover zijne betrekking als Raadsheer dit medebragt. Intusschen was hij zeer werkzaam als schrijver, niet alleen van regtsgeleerde werkjes, maar ook en vooral van letterkundige, gedeeltelijk dichterlijke geschriften. Hij schreef: 1°. Satyricon in corruptos hujus saeculi mores, Leov. 1654. 2°. Paraphrasis poëtica sive Ecclesiastes Salomonis, carmine redditus, waarschijnlijk vóór 1656 uitgegeven. 3°. Canticum Canticorum ook vóór 1656 uitgegeven. Of dit werk verschilt van de proverbia et cantica Salomonis durven wij niet beslissen. — Van meer belang zijn voor ons zijne regtsgeleerde schriften, waaronder dat „de officio Judicis et usu fori in Suprema Frisiorum Curia," algemeene bekendheid heeft erlangd. Het werd voor de eerste maal te Harlingen in 1668 uitgegeven en levert ons in korte trekken een overzigt van de vereischte hoedanigheden, en de verschillende werkzaamheden van den regter, inzonderheid van den Raadsheer in het Friesche geregtshof, in zeventien hoofdstukken; waarachter Praxis Cancellariae sive Canones Curiales gevoegd zijn. In 1701 werd deze tractatus te Amsterdam op nieuw uitgegeven met sommige geschriften van Jacobus Bouricius, onder den titel van Opera Juridica. Volgens Paquot zou deze verzameling reeds een jaar vroeger te Franeker het licht hebben gezien. Is die opgave juist, zoo heeft men waarschijnlijk kort na de uitgave te Amsterdam, door de voorhechting van een nieuwen titel getracht het werk meer algemeene bekendheid te verschaffen. Niet weinige gedichten van zijne hand treft men hier en daar in verzamelingen en vóór werken zijner tijdgenooten aan. Ook werd hij als raadsman en bemiddelaar in wetenschappelijke aangelegenheden geraadpleegd. Zoo liet in 1662 de regering van Leeuwarden door eenen

Latijnschen brief van zijne hand aan Reinerus Neuhusius, destijds rector te Alkmaar, de betrekkingen van *gymnasiarcha* en *scholarcha*, nooit te voren vereenigd, aanbieden. Men weet dat dit aanbod zonder gunstig gevolg bleef. Hij is ongehuwd overleden den 9[den] Januarij 1671, en werd begraven in de groote kerk te Leeuwarden.

Stamboek, D. I, blz. 328; D. II, blz. 218. — Naamrol, blz. 42, 44. — G. de Wal, t. a. p., Orat., pag. 50; Annot., pag. 250; Add., pag. 444. — Acta Senatus Academici Lugd. Bat., MS. Vol. IX, pag. 89. — Proefschrift, blz. 181. — Paquot, Mémoires pour servir à l'Histoire Littéraire des 17 provinces des Pays-Bas, T. VII, pag. 367 vlg. — J. C. G. Boot, de historia gymnasii Leovardiensis, pag. 71.

XLIX. Hothje van Knyff. 16 November 1660. Hij was de zoon van Pieter van Knyff, en Wybrich van Aysma. Volgens het stamboek van den Frieschen adel werd hij geboren te Leeuwarden den 28[sten] December 1628. Of dit laatste wel juist is, valt te betwijfelen, daar hij volgens het album academicum van Leidens hoogeschool in Julij 1646 als student werd ingeschreven toen hij een en twintig jaren oud was. Zijnen voornaam Hothje ontleende hij aan zijnen grootvader Hothje van Aysma. Naar de gewoonte dier dagen werd de Friesche voornaam van den academieburger eerlang gelatiniseerd, en gelijk van Homme een Homerus gemaakt was, werd ook Hothje in Horatius hervormd. Nadat hij zijne studiën volbragt had, vestigde hij zich (4 Junij 1651) als advocaat voor het Hof te Leeuwarden. Evenwel kan hij daar niet lang zijn werkzaam geweest, vermits hij vóór zijne benoeming tot Raadsheer het burgemeesterambt te Bolsward bekleed heeft, en o. a. in de jaren 1658 en 1659 Volmagt ten Landsdage voor Bolsward was. Reeds vroeger zagen wij dat hem in 1673, toen het Hof met den Stadhouder

en twee leden van de Staten-Generaal, als bemiddelaar optrad tusschen de twee partijen waarin de Staten onderling verdeeld waren, op zijn verzoek was toegestaan geen deel te nemen aan de werkzaamheden van het Hof als zoodanig. Hij overleed te Leeuwarden den 12den Junij 1679, met achterlating van eenen zoon Goslick, dien hem zijne echtgenoot Luts van Hiddema geschonken had. Hij had zijne buitenwoning te Wier op Lauta-State. — Ernestus Baders wijdde hem een grafschrift, waaruit niets te leeren valt dan alleen dat Knyff, toen hij naauwelijks achttien jaren in den Hove zitting had, reeds oudste en presiderende raad was.

Stamboek, D. II, blz. 4. — Naamrol, blz. 42. — Schotanus, Beschrijving van Friesland, blz. 237. — Charterb., D. V, blz. 608, 618, 949. — Proefschrift, blz. 132, 150. — Ern. Baders, t. a. p., pag. 200.

L. Assuerus Sirtema van Grovestins. 13 October 1665. Zoon van den Majoor Foppe Sirtema van Grovestins en Anna Hebrich d'Asscheberg, die uit Utrecht afkomstig was. Hij is omstreeks 1632 te Engelum op de State Grovestins geboren. In 1661 en volgende jaren was hij Volmagt ten Landsdage. Ook is hij Monster-commissaris voor de provincie Friesland geweest. Gedurende vier en dertig [1]) jaren heeft hij het raadsheersambt bekleed, en wel de twintig laatste als oudste presiderende raad „met eere, regtvaardige conscientie en groote ervarenheid, ten nutte van den Lande." Ook hij deelde evenmin als Hothje van Knyff in de buitengewone werkzaamheden van den Hove in het jaar 1673. Hij overleed te Leeuwarden den 13den November 1699; zijn lijk werd eerst aldaar in de

---

[1]) Niet 36, gelijk de Naamrol opgeeft.

Westerkerk geplaatst, en later naar de familie-groeve te Engelum overgebragt.

Stamboek, D. I, blz. 184; D. II, blz. 83. — Charterb. D. V, blz. 659, 677, 697 vlg., 949. — Naamrol, blz. 42, 50. — Vrije Fries, D. V, blz. 244. — Proefschrift, blz. 150.

LI. Jarich van Ockinga. 6 Maart 1666. Deze was de oudste zoon van den Raadsheer Here van Ockinga en Magdalena van Burmania. Hij is geboren te Leeuwarden. Alleen het tijdstip waarop hij gedoopt werd (18 Februarij 1644) is bekend. Toen hij naauwelijks dertien jaren oud was werd hij aangesteld tot kapitein bij de Infanterie. Uit een vers van den dichter Tobias Gutberleth blijkt dat hij onder de leiding van den hoogleeraar Johannes Greidanus eene verhandeling op het gebied der natuurkunde verdedigde. Welligt mag men daaruit opmaken, dat hij zich heeft laten inschrijven als student aan de Franeker hoogeschool. Gedurende acht en veertig jaren heeft hij zitting genomen als lid van het Hof. Sedert den dood van Assuerus van Grovestins (1699) was hij presiderende raad. Gelijk wij reeds zagen, behoefde ook hij in 1673 niet deel te nemen in de buitengewone werkzaamheden van den Hove. In April 1682 werd hij curator der Friesche hoogeschool. Hij is overleden den 7den November 1714. Eerst is hij getrouwd geweest met Barber van Camstra, weduwe van Bonne Harinxma van Donia, later met Ida Maria van Sixma. Volgens van Sminia stond hij in hooge gunst bij de vorsten van Oranje Nassau. Zelfs ontving hij na den dood zijner tweede vrouw eene condoleantiebrief van Johan Willem Friso. Ook Amelia, de gemalin van Hendrik Casimir II, betuigde hem bij die gelegenheid hare deelneming. Talrijke lofdichters hebben ook voor hem hunne lier gestemd.

Jhr. Mr. H. Baerdt van Sminia, Jarich van Ockinga, Raad in het Hof van

Friesland, in den Frieschen Volksalmanak van het jaar 1855, blz. 93 vlg. — Stamboek, D. I, blz. 281; D. II, blz. 189. — Naamrol, blz. 48. — Proefschrift, blz. 27, 35, 132 vgl., 150. — Vriemoet, t. a. p., pag. LXXXIV. — Frisia Nobilis, pag. 161 vlg., 399 vlg.

LII. Sjoert van Aylva. 7 September 1666. Zoon van Tjaert van Aylva, grietman van Dantumadeel, en Jets van Aylva. Hij werd den 23sten Julij 1616 geboren. Toen hij vijftien jaren oud was liet hij zich den 16den Junij 1631 als student in de letteren aan de Leidsche hoogeschool inschrijven. Misschien ging hij later in de regten over. In 1656 werd hij grietman van Dantumadeel en Volmagt ten Landsdage. Melckema-State te Rinsumageest, dat hij in 1658 herbouwde, strekte hem tot woning. In 1662 had hij als grietman een twist met Dokkum over het regtsgebied dier stad, doch nog in hetzelfde jaar werd daaraan door de Staten een einde gemaakt. Hij werd in den jare 1665 als afgevaardigde ter Staten-Generaal gezonden; in het volgende jaar bedankte hij voor zijn grietmansambt, en trad weinige maanden daarna als Raadsheer op. Doch niet dan zeer kort bleef hij het lidmaatschap van den Hove waarnemen; reeds in December 1666 droeg hij het over op Pibo van Doma. Van 1666 tot 1672 heeft hij geene bedieningen bekleed. Eindelijk trad hij den 27sten Februarij 1672 wederom als raad in den Hove op; doch maakte ook nu weder door zijne vrijwillige resignatie na verloop van ruim vijf jaren plaats voor Quirijn de Blau. Na dien tijd heeft hij ambteloos geleefd tot zijnen sterfdag (19 October 1679). Uit zijn huwelijk met Juliana van Mauderick werden zes kinderen, onder welke Tjaert die hem als grietman opvolgde, geboren.

Stamboek, D. I, blz. 10; D. II, blz. 10. — v. Sminia, t. a. p., blz. 124. — Charterb., D. V, blz. 582 vlg. — Vrije Fries, D. VIII, blz. 229 vlg. — Naamrol, blz. 43, 45, 47. — Proefschrift, blz. 27.

LIII. Pibo van Doma. 22 December 1666. Zoon van Jacob Pijbes van Doma, ijzerkramer te Leeuwarden, van wien Henr. Neuhusius getuigde dat hij „inter Leovardienses mercatores primarius vir" was, en van Sjouck Foegelsangh. Zijn geboortedag was de 9de Mei 1614. Misschien studeerde hij eerst te Franeker. Men vindt althans een vers van de hand van Pibo van Doma, SS. LL. Studiosus, achter de quaestiones selectae van Johannes van Glinstra, die deze in het eerste begin van 1634 verdedigde. Later, den 4den Mei 1634, werd hij student aan de Leidsche hoogeschool. Opmerkelijk is het dat hij twee jaren daarna (den 14den Augustus 1636) wederom als student in de regten te Leiden werd ingeschreven. In 1617 trouwde hij als candidaat in de regten, na voldongen proces, Doedtje Tadema; kort daarna werd hij J. U. D. aan de Franeker universiteit en nu trad hij den 4den Mei 1637 als advocaat bij het Hof op. Men ontmoet hem in 1642 als Volmagt ten Landsdage voor de grietenij Collumerland. Den 5den December 1650 was hij ontvanger en dijkgraaf van diezelfde grietenij. Intusschen blijkt uit het testament zijner moeder dat hij in het begin van laatstgenoemd jaar rekenmeester der provincie geweest is. Doma heeft in 1651 als president de groote vergadering der Staten-Generaal geopend [1]). Naar Friesland teruggekeerd deed hij den 18den April met zijne mede-afgevaardigden rapport van het verhandelde op die vergadering. In plaats van Livius van Scheltinga werd hij den 17den April 1651 tot Landssecretaris benoemd. Ook werd hij in 1657 vroedschap van de stad Leeuwarden, en niettegenstaande

---

[1]) Onjuist wordt hij door Thooft, Diss. de magno concilio Ordinum Belgii Foederati anni 1651, Lugd. Bat. 1840, pag. 85, Pibo *Donia* genoemd.

hij door eene staatsresolutie van den 12den April 1658 als zoodanig werd ontslagen, trad hij later van 1664 tot 1666 toch weder in die betrekking op. Tevens was hij van 4 Junij 1659 tot 16 Januarij 1664 Landsadvocaat. Van deze betrekking werd hij wegens ongehoorzaamheid jegens het collegie der Gedeputeerde Staten vervallen verklaard. Eindelijk werd hij den 22sten December 1666 Raadsheer, en nu leidde hij tot zijnen dood (vóór April 1675) een meer rustig leven. Behalve met zijne vele ambtsbezigheden, hield hij zich ook meermalen onledig met de Latijnsche poëzy. Bij verschillende schrijvers vindt men daarvan sporen. Zijn familieleven was niet altijd gelukkig. Twistziek van nature maakte hij zich het leven onaangenaam door talrijke procedures, vooral met zijne aanverwanten, die hij in ruime mate bezat door zijne drie huwelijken. Zijne eerste vrouw was de straks genoemde Doedtje Tadema. Na haren dood trad hij in het huwelijk met Joostje van Aysma, later met Teth van Jeltinga. — Zijn stoffelijk overschot rust te Kollum, op zijn grafsteen vermeld: aet. 61, benevens 4 kwartieren

Doma
Gabbema
[illegible]
Broersma

Stamboek, D. I, blz. 352; D. II, blz. 248. — Joh. van Glinstra, Theses selectae, Fran. 1634. — Naamrol, blz. 43 vlg., 46. — Charterb., D. V, blz. 470 vlg., 530. — Aitzema, t. a. p., D. III, blz. 565. — Schotanus, t. a. p., blz. 282. — Proefschrift, blz. 150. — Henr. Neuhusius, t. a. p., pag. 199 vlg. 218, 243. — Rein. Neuhusius, Poëm. Juvenil, pag. 69 vlg., 281 vlg. Dezelfde, Epistolae, pag. 9, 154, 498. — Baders, t. a. p., pag. 68, die een lijkdicht op hem maakte. — Nauta, t. a. p., Q. CXXXVI, blz. 287. Q. CLXIII, blz. 344 vlg.

LIV. Johannes Rhala. 26 Februarij 1667. Zoon van den hoogleeraar Henricus Rhala en Anna Duercoop die uit Embden afkomstig was. Hij werd den 9den September [1]) 1630

[1]) Dit blijkt uit het album amicorum van Henricus Rhala, waarvan van Sminia een overzigt gaf. Bij de behandeling van het album amicorum van Johannes Rhala zegt diezelfde schrijver, dat hij den 9den Februarij 1630 geboren is.

te Franeker, op Botniahuis, geboren. Op zestienjarigen leeftijd liet hij zich den 23sten October 1646 te Franeker als student in de regten inschrijven. Later zette hij aan verscheidene andere hoogescholen zijne studiën voort. Eerst vertrok hij naar Leiden waar hij den 10den Junij 1651 als student optrad, van daar naar Straatsburg in het jaar 1652. Na een kort verblijf aldaar, bezocht hij de hoogeschool te Heidelberg (16 December 1652). Hij bereikte eindelijk het doel zijner studiën te Basel, waar hij den 11den October 1653 na openlijke verdediging van zijn proefschrift: *de concursu actionum*, door den bekenden hoogleeraar Jacobus Brandwijller, tot J. U. D. bevorderd werd. Hoe hoog zijne beroemde leermeesters hem op prijs stelden kan behalve uit den bij Vriemoet vermelden brief van Coccejus aan Buxtorfius blijken uit het gedicht dat Brandwijller opstelde ter gelegenheid van zijne promotie. Naar Friesland teruggekeerd trad hij eerst den 8sten Junij 1654 als advocaat bij den Hove op, en toonde zoowel toen als later, nadat hij in de plaats van Hartesius Jepema tot Raadsheer benoemd was, een waardige zoon van eenen uitstekenden vader te zijn. Den 11den Februarij 1678 mogt hem de eer te beurt vallen van in stede van den overleden Dirck van Baerdt tot curator van de Franeker hoogeschool gekozen te worden. Beide ambten heeft hij waargenomen, tot dat de dood hem den 16den Junij 1686 aan dit leven ontrukte. De predikant van Bergum, Martinus Lauermann, had hem den 16den April 1666 in den echt verbonden met Ida van Andringa, die hem vier kinderen schonk en den 1sten Julij 1672 overleed, nadat twee van hare kinderen haar reeds in het graf waren voorgegaan. Hij hertrouwde den 16den Mei 1675 te Larrelt, in het Groothertogdom Oldenburg gelegen, met Gratia van Dorsten, weduwe van Geuns.

Ook de beide zonen die hij bij haar verwekte overleden kort na de geboorte. Uit het straksgenoemde album amicorum van Johannes Rhala blijkt dat hij zich aan de verschillende hoogescholen, die door hem bezocht werden, talrijke geleerde vrienden maakte. Men vindt daarin o. a. de namen van Bernhardus Schotanus, hoogleeraar te Franeker, Utrecht en Leiden; Johannes Buxtorfius Junior, die, op twaalfjarigen leeftijd student geworden, later in 1629 of 1630 professor in de Hebreeuwsche taal aan de Hoogeschool te Basel werd. Ook de namen van de broeders Remigius en Christophorus Fesch, beide hoogleeraren in de regten en verzamelaars van het kabinet van zeldzaamheden, dat destijds het meest beroemde van Europa gerekend werd, en van den reeds vermelden Baselschen hoogleeraar in de regten Jacobus Brandwijller, prijken in dit album.

Vrije Fries, D. VIII, blz. 66, blz. 71 vlg. — J. de Wal, t. a. p., H. 517. — G. de Wal, t. a. p., Orat, pag. 37. Annot., pag. 233. — Proefschrift, blz. 150. — Vriemoet, t. a. p., pag. LXXVII; pag. 196. — Naamrol, t. a. p., blz. 44. — Ulr. Huber, Auspicia Domestica, pag. 221. — Stamboek, D. I, blz. 242; D. II, blz. 164.

LV. Gerhardus Adius. 28 October 1669. Hij was de zoon van Isaäck Adius, klerk der raden ter admiraliteit te Dokkum, en Maria Hardemans. Volgens het album academicum van Leidens hoogeschool werd hij, toen hij twintig jaren oud was, den 2den September 1645 ingeschreven als student in de wijsbegeerte [1]). Dus zal hij omstreeks het jaar 1625 te Leeuwarden geboren zijn. Hij vestigde zich als advocaat voor het Hof den 29sten November 1652. Uit de onderteekening van een vierregelig vers, te vinden onder de beeldtenis van W. F. van

[1]) Woordelijk: „Gerardus Adius Leovardiensis Frisius an. aet XX Stud. Philos."

Cammingha, vóór de Statuten, Ordonnantiën en Costumen van Ameland, zoools zij in 1658 gedrukt werden, blijkt dat hij in dat jaar pensionaris van Ameland was. In 1666 werd hij gekozen als afgevaardigde naar de Staten-Generaal. Hij schijnt voortdurend deze betrekking waargenomen te hebben, totdat hij optrad als Raadsheer Tijdens den benarden toestand waarin Friesland in het jaar 1672 verkeerde, werd aan hem en den Procureur-generaal Antonius Kann opgedragen om naar Holland te reizen, ten einde met den ernstigsten aandrang den bijstand van krijgsvolk te verzoeken. Zijne geleerdheid en welsprekendheid worden door tijdgenooten hoog geroemd. Bewijzen zoekt men evenwel vruchteloos. Hij bleef in het Hof zitting houden totdat hij den 11den October 1676 overleed. Tweemalen is hij getrouwd, eerst, terwijl hij nog advocaat was, te Lekkum met Aeltje de Schepper, die kinderloos overleed; na haren dood met Ursel van Wissema, die hem drie kinderen schonk.

Stamboek, D. I, blz. 92; D. II, blz. 59. — Naamrol, blz. 44. — G. de Wal, t. a. p., Add., pag. 485. — Vrije Fries, D. V, blz. 874. — Baders, t. a. p., pag. 113 vlg.

LVI. Gerlich Doys. 30 December 1669. Zijne ouders waren Dirck Doys en Elisabeth Schaffer. Den voornaam Gerlich ontleende hij aan zijnen meer bekenden voorzaat, die, Raad van Karel V, in 1548 met Philibert van Brussel naar Overijssel werd gezonden tot beslechting van geschillen over de Benthemsche grenzen [1]). Hij werd geboren den 20sten December 1626, waarschijnlijk te Deventer, waar zijn vader in 1630 lid van den Raad was. Als telg van een beroemd adelijk geslacht, viel eerst zijne keuze op de krijgsdienst. Hij

---

[1]) Archief van Kampen, n°. 2000.

nam, even als zijn broeder, den naam Doys thoe Nieuwland aan. Spoedig verwierf hij den rang van kapitein over eene compagnie te voet, die zeer waarschijnlijk deel uitmaakte van het Friesche regiment. Intusschen trouwde hij na den dood zijner eerste vrouw, Maria Goraisky de Goray, in 1660 met de Friezin Anna Catharina van Unia, en erlangde zoo de bevoegdheid om negen jaren daarna op te treden als lid van den Hove van Friesland, door de resignatie van den Raadsheer Jetze van Sminia. In het jaar 1672 heeft hij zich zeer verdienstelijk gemaakt jegens dit gewest. Toen nl. in dat jaar besloten was tot eene „algeheele inundatie", werd hij met drie anderen benoemd tot gecommitteerde te Velde. Den 4[den] Augustus onderteekende hij als zoodanig een bevel, „gegeven in 't leger bij Tietjerck," waarbij aan een iegelijk verboden werd op straffe van de galg, om aan de Ingezetenen eenigen overlast te berokkenen. Den 15[den] Februarij 1676 is hij tot Curator van de Franeker hoogeschool benoemd. Nog vervulde hij in 1678 eene missie naar de Staten-Generaal. Nadat hij den 16[den] Julij 1684 afstand van zijn lidmaatschap van den Hove gedaan had ten behoeve van Albertus Schotanus à Steringa, overleed hij den 21sten December 1685. Bij zijne twee vrouwen heeft hij negentien kinderen gehad.

Stamboek, D. I, blz. 391; D. II, blz. 271. — **Naamrol**, blz. 44, 49. — **Proefschrift**, blz. 31, 33. — **Charterb.**, D. V, blz. 826 vlg., 834. — **Vrije Fries**, D. V, blz. 375. — **Vriemoet**, t. a. p., pag. LXXVIII vlg.

LVII. Philips Aebinga van Humalda. 15 Februarij 1671. Zoon van Frans van Humalda en Ibel van Meckema. Met het oog op de door hem geschreven Latijnsche verzen, waarvan men b. v. een vinden kan achter de naamrol: in Historiam Frisicam Christiani Schotani, SS. Theologiae Professoris, komt het ons

waarschijnlijk voor dat hij langer of korter een hoogeschool bezocht heeft. Ten opzigte van zijnen naam valt op te merken, dat hij en zijne broeders zich noemden Aebinga van Humalda, hoewel hun vader alleen van Humalda genoemd werd. De oorspronkelijke geslachtsnaam was Aebinga. Hun overgrootvader heette Frans van Aebinga (gezegd van Humalda van Blija, ter onderscheiding van de Aebinga's van Hijum). Hun grootvader heette reeds alleen (Sjuck) van Humalda, zoo ook hun vader, en nu namen zij, als afkomstig uit het geslacht der Aebinga's, den naam aan van Aebinga van Humalda. In 1660 was hij afgevaardigde ter Staten-Generaal en werd in Maart van datzelfde jaar met Jan van Merode en Godfried Adriaan van Reede benoemd tot buitengewoon gezant naar Spanje. In deze qualiteit komt hij voor onder den naam van Philips van Humalda, heer van Ee en Juwswier. Eerst in October ontvingen de gezanten hunne instructie. Zij staken den 22sten October met drie tot hun transport ingerigte oorlogschepen in zee. (Opmerkelijk mag het voorzeker genoemd worden, dat toen de koning van Spanje in Augustus 1661 in een brief aan den vice-koning van Sicilie deze drie personen betitelde als buitengewone gezanten van *Holland*, daarna in de vergadering der Staten-Generaal door Friesland werd voorgesteld; om door middel van den gezant Reede den koning te doen uitnoodigen, de genoemde heeren voortaan te noemen gezanten der *Vereenigde Nederlanden*.) In het begin van Januarij 1661 verzochten zij audientie bij den koning, die ze zeer hoffelijk behandelde. Nadat zij eene missive van de Staten-Generaal hadden ontvangen met last om den 23sten Maart te vertrekken, hebben zij wederom audientie verzocht, doch door afwezigheid des konings eerst den 9den Mei verkregen. Eindelijk vertrok

Humalda den 19^{den} Mei van Madrid, en kwam over Burgos en Parijs vóór den 2^{den} Augustus 1661 terug. In het jaar 1671 en niet zooals Scheltema zegt in 1670, trad hij op als Raadsheer, maar bleef dit niet lang. Volgens het stamboek van den Frieschen adel is hij reeds den 21sten Februarij 1672 overleden; Scheltema daarentegen geeft als tijdstip van zijn verscheiden het jaar 1674 op. Uit zijn huwelijk met Helena van Burmania werden vijf kinderen geboren. Een van dezen, met name Ebel Alegunda, huwde met den beroemden generaal Joachim van Amama.

Stamboek, D. I, blz. 3; D. II, blz. 3. — Naamrol, blz. 44, 45, 124 vlg. — Aitzema, t. a. p., D. IV, blz. 699, 707 vlg., 712, 800—808. — Scheltema, t. a. p., D. I, blz. 506 vlg.

LVIII. Binnert Heringa Sirtema van Grovestins. 1672. Als de zoon van Frederick Sirtema van Grovestins, ontvanger-generaal van Friesland, en Rixt van Roorda, diens eerste vrouw, was hij een volle neef van den Raadsheer Assuerus van Grovestins. Den 30sten October 1662 werd hij door den rector magnificus der Leidsche Hoogeschool Abraham Heidanus als student ingeschreven. In het jaar 1668 was hij lid van de Staten-Generaal. Ook ten tijde van zijne benoeming tot Raadsheer vervulde hij deze bediening. In 1679, na zijne aanstelling tot grietman van Ferwerderadeel, liet hij zijn regterlijk ambt varen, en wijdde zich voortaan aan administratieve betrekkingen. Zoo trad hij in 1680 op als lid der Gedeputeerde Staten. In 1681 was hij ook dijkgraaf van de Vijfdeels-Dijken. In 1682 en volgende jaren komt hij voor als commissaris uit het collegie der Gedeputeerden bij de Friesche Synoden. Ook was hij bijna voortdurend tot zijnen dood toe lid van de Staten van Friesland. Als zoodanig was zijn laatste werk het onderteekenen eener resolutie van den

27sten Maart 1696, in welke de commissie voor Johan Willem Friso als erfstadhouder dezer provincie vervat was. Grovestins overleed den 24sten November 1696 na eene ziekte van veertien dagen. Als grietman woonde hij te Nijkerk op Jeppema-State. Hij is eerst getrouwd geweest met Titia van Burmania, die hem negen kinderen schonk, en na haren dood met Wilhelmina van Hemmema, de weduwe van Onne Sweers van Tamminga.

Naamrol, blz. 45. — Stamboek, D. I, blz. 184; D. II, blz. 83. — Sminia, t. a. p., blz. 52 vlg. — Charterb., D. V, blz. 1182 vlg., 1200; D. VI, blz. 556, 381. — Vrije Fries, D. V, blz. 245.

LIX. François van Burum. 1675. Zoon van Alle of Allart van Burum, die door Schotanus als burgemeester van Leeuwarden in onderscheiding van de drie overige burgemeesters *Ed. Heere* genoemd werd, en Lysbeth Franssens, aan welken naam onze van Burum zijnen voornaam François ontleende. Geboren te Leeuwarden in het jaar 1640, werd hij den 18^{den} Maart 1661 op een en twintigjarigen leeftijd te Leiden ingeschreven als student in de regten. Van daar teruggekeerd trad hij den 9^{den} November 1665 als advocaat voor het Hof te Leeuwarden op. Later is hij tot pensionaris dier stad benoemd. Dit bleef hij tot dat de Staten hem na den dood van Pibo van Doma tot Raadsheer aanstelden. Hij is den 5^{den} Februarij 1710 overleden. In het jaar 1677, dus terwijl hij Raadsheer was, trouwde hij met Titia van Vierssen, welk huwelijk bezongen werd door Ernestus Baders. Camminga-State te Ferwerd verstrekte hem tot buitenwoning. — Lollius Posthumus wijdde aan zijne nagedachtenis eenige dichtregelen, die afzonderlijk zijn uitgegeven.

Schotanus, Beschrijvinge van Frieslandt, blz. 231 vlg. — Naamrol, blz. 46. —

Proefschrift, blz. 36. — Stamboek, D. I, blz. 331; D. II, blz. 219. — Ern. Baders, t. a. p., blz. 96 vlg. — Lollius Postumus, De ijdelheit van alle dingen, sich vertoonende in het afsterven van François van Buurum in leven Raad Ord. in den Hove van Friesland. Leeuw. 1710.

LX. Gijsbert van Vierssen. 16 Februarij 1677. Zoon van Assuerus van Vierssen, secretaris van het collegie der Gedeputeerde Staten, en diens tweede vrouw Jisca van Geersma, aan wier vader Bruin Gijsberts, die Rentmeester te Harlingen is geweest, hij zijnen voornaam ontleende. Hij werd geboren te Leeuwarden in Februarij of Maart 1638. Den 7den Mei 1658 liet hij zich inschrijven als student in de regten te Heidelberg. Van daar teruggekeerd naar Friesland trad hij den 14den Februarij 1662 op als secretaris der Gedeputeerde Staten in de plaats van zijnen vader; tevens werd hij den 1sten September 1663 advocaat bij den Hove. Voortdurend bleef hij werkzaam in eerstgenoemde betrekking, tot het jaar 1674. Sedert dien tijd vinden wij zijnen naam niet genoemd in het Charterboek, en vooronderstellen daarom dat toen de schorsing heeft plaats gehad waarvan de naamrol zegt dat in het jaar 1676 aan de heeren van het Mindergetal werd opgedragen een onderzoek daarover in te stellen. Onjuist is de bewering van het Stamboek dat hij Landssecretaris zou zijn geweest. In deze betrekking toch werd Pibo van Doma opgevolgd door Isaäc de Schepper. Intusschen was hij in het jaar 1671 vroedsman van Leeuwarden geworden. Nadat hij den 7den September 1689 bedankt had voor het raadsheersambt, en dit overgedragen had op zijnen zoon Cornelis van Vierssen, vestigde hij zich met der woon in de grietenij Opsterland, waar hij verkozen werd tot assessor en in stilte zijne dagen sleet tot zijnen sterfdag (10 Junij 1698). Hij is getrouwd geweest met Catharina van

Kinnema, die hem veertien kinderen schonk. Zijne zuster Titia huwde den 7den Junij 1677 met François van Burum.

Charterb., D. V, blz. 628., vg 672 vlg. — J. de Wal, t. a. p., H. 533. — Naamrol, blz. 46, 47, 49. — Stamboek, D. I, blz. 331, D. II, blz. 219. — Proefschrift, blz. 86.

LXI. Agge van Sixma. 17 Februarij 1677. Hij was een zoon van den grietman Douwe van Sixma en Sjouck van Aylva, en werd waarschijnlijk in het jaar 1636 geboren. Eerst heeft hij van 1655 tot 1658 gestudeerd te Franeker. Daarna bezocht hij eene Fransche academie. Wanneer hij uit Frankrijk naar Friesland terugkwam bleek ons niet. In 1668 was hij afgevaardigde ter Staten-Generaal. Ook was hij in 1672 Volmagt ten Landsdage, en bleef dit waarschijnlijk totdat hem in 1677 het raadsheersambt werd opgedragen. Toen zijn broeder Douwe van Sixma den 29sten Maart 1684 afstand deed van de grietenij Barradeel, verkoos hij deze betrekking boven het lidmaatschap van het Hof en trad nu als grietman op. Later in 1685 ontmoeten wij hem andermaal als Volmagt ten Landsdage. Niet langer dan vijf jaren bleef hij grietman, want reeds in 1689 deed hij afstand van dit ambt. Daarna werd hij vroedsman te Franeker. Ook is hij dijkgraaf geweest, totdat hij den den 26sten Junij 1699 op zijne buitenplaats Sixma van Andla, niet verre van Minnertsga in de grietenij Barradeel, overleed. Uit zijn huwelijk met Cornelia Bezaerts, met welke hij te 's Gravenhage getrouwd was, zijn geene kinderen geboren. In de Frisia Nobilis vindt men eenige dichtregelen van Ernestus Baders, geschreven ter eere van „Aggaeus à Sixma, Ex-Senator et Ex-Praetor, summisque Patriae Honoribus perfunctus, nunc Aggerum Praefectus."

Stamboek, D. I, blz. 360; D. II, blz. 251 — Charterboek, D. V, blz. 816

vlg., 1242. — Naamrol, blz. 47. — Sminia, t. a. p., blz. 217. — Frisia Nobilis, pag. 176 vlg.,

LXII. Quirijn de Blau. 16 Julij 1677. Hij was de zoon van Hieronymus de Blau die o. a. in het jaar 1672 Volmagt ten Landsdage geweest is, en Geesje Engberts of Brouerius. Den 8sten Mei 1662 werd hij ingeschreven als student in de regten te Leiden. Volgens deze inschrijving was hij van Leeuwarden afkomstig, en toenmaals twintig jaren oud; dus zal hij geboren zijn in het jaar 1642 en niet zooals wij elders vinden in het jaar 1646. Den 4den April 1665 vestigde hij zich te Leeuwarden als advocaat bij den Hove van Friesland. In het jaar 1668 werd hij pensionaris dier stad, en na het overlijden van zijnen vader Landsadvocaat. Den 7den October 1676 tot raad in de vroedschap te Leeuwarden gekozen, heeft hij nooit den eed als zoodanig afgelegd of als zoodanig zitting genomen, vermits hij zijn pensionarisambt niet wilde laten varen. Hieruit zijn hevige twisten voortgevloeid. Hij is overleden als Raadsheer den 6den Mei 1692. Uit zijn huwelijk met Elisabeth Adius zijn volgens sommigen vijf, volgens anderen acht kinderen voortgesproten. Hieronymus was een van deze.

Stamboek, D. I, blz. 92; D. II, blz. 59. — G. de Wal, t. a. p., Annot., pag. 814. — Naamrol, blz. 47.

LXIII. Martinus van Scheltinga. 20 Februarij 1679. Zoon van Livius van Scheltinga, grietman van Achtkarspelen en Wisckje van Kinnema. Hij zag in 1656 of 1657 het levenslicht. Niettegenstaande zijne inschrijving als student in de regten te Groningen, schijnt hij toch te Franeker gepromoveerd te zijn, gelijk blijkt uit den inhoud van een Latijnsch vers: „Ad Ardua Nato juveni Martino à Scheltinga, Summos in utro-

que Jure Honores consecuturo." Dadelijk na de voltooijing van zijnen academischen loopbaan, werd hij in plaats van den inmiddels gestorven Willem van Vierssen tot Raadsheer aangesteld. Dit ambt werd gedurende zes en dertig jaren door hem waargenomen. Korter dan een maand was hij oudste en presiderende raad. Nadat hij in 1715 afstand had gedaan van zijne regterlijke betrekking ten behoeve van zijnen zoon Gajus van Scheltinga, en zijn schoonzoon Jacobus van Bouricius, grietman van Aengwirden, gestorven was, vervulde hij diens plaats. Doch reeds in 1721 liet hij ook deze bediening varen, ter wille van zijnen kleinzoon Martinus van Bouricius; zelf bleef hij, wegens de minderjarigheid van dezen, substituut-grietman tot aan zijnen dood, die in Januarij 1726 voorviel. Uit zijn huwelijk met Jetscke [1]) Wisckia van Broersma zijn vijf kinderen geboren; een van deze, met name Wisckje, huwde met den evengenoemden Jacobus van Bouricius.

Stamboek, D. I, blz. 322; D. II, blz. 215. — Naamlijst der studenten van Groningen, blz. 198. — Ern. Baders, t. a. p., pag. 30 vlg., 81 vlg., 105 vlg. — Proefschrift, blz. 35. — Naamrol, blz. 47, 52. — Sminia, t. a. p., blz. 340.

LXIV. Harmen van Idsinga. 21 Februarij 1679. Hij was de zoon van Alef van Idsinga, die o. a. burgemeester van Dockum is geweest en Titia Belderbeek, en werd geboren in het jaar 1638. Eerst werd hij (23 September 1664) advocaat; daarna assessor bij het krijgsgeregt. Den 20sten October 1671 werd hem toegestaan, in deze qualiteit met Jhr. Willem van Haren in ambassade naar Zweden te gaan. Later den 23sten Junij 1677 werd hij ontvanger der lijfrenten. Als Raadsheer

---

[1]) Bij Baders die dit huwelijk bezongen heeft, heet zij alleen Julia.

trad hij op in de plaats van Binnert Heringa van Grovestins die grietman werd. De naamrol zegt dat hij den 31sten December 1698 bedankte voor het lidmaatschap van het Hof; of dit geheel juist is valt te betwijfelen, daar hij volgens het stamboek reeds den 3den November 1698 overleden was. Hij is getrouwd geweest met Rienck van Hettinga, bij welke hij drie kinderen gehad heeft. Hij en zijne vrouw zijn te Hantum begraven.

Stamboek, D. I, blz. 185; D. II, blz. 128. — Naamrol, blz. 48, 49.

LXV. Ulrik Huber. 24 Februarij 1679. Zijne ouders waren Zacharias Huber en diens eerste vrouw Sjouckje van Jensma. Men wil dat eerstgenoemde de betrekking van claviger bij de Latijnsche school te Dokkum bekleed heeft, terwijl wij tot lof zijner moeder vinden opgemerkt, dat ook zij in het onderwijs der jeugd behagen schepte en ijverig werkzaam was. Den 13den Maart 1636 te Dokkum geboren, was hij eerst leerling op het gymnasium van die stad. Hetzij dit te wijten was aan het slechte onderwijs daar gegeven, hetzij aan de achterlijkheid van zijnen geest, zeker is het dat hij daar weinige vorderingen maakte. Gelukkig evenwel bleef hij niet lang te Dokkum, maar ging naar het gymnasium te Leeuwarden, waar zijn geest onder de leiding van Tobias Gutberleth krachtig ontwikkeld werd. Zelfs vertaalde hij op zestienjarigen leeftijd het nieuwe testament in vloeijend Latijn. Naauwelijks zestien jaren oud werd hij den 4den Julij 1651 ingeschreven als student te Franeker. Eerst legde hij zich met hart en ziel toe op de beoefening der wijsbegeerte, der geschiedenis en der talen, soms zelfs met opoffering zijner nachtrust; ook toen hij onder de leiding van Willem Cup en Jacob Wissenbach meer

bijzonder van de regten zijn hoofdvak maakte, zeide hij de beoefening der letteren niet vaarwel. Van Franeker ging hij naar Utrecht. Daar bestudeerde hij vooral de Fransche taal. In zijne onuitgegeven briefwisseling beklaagt hij zich dat dit hem maandelijks vijf à zes gulden kostte. Het gewone levensonderhoud was daar destijds zoo goedkoop dat hij daarvoor niet meer dan vijftig gld. in het kwartaal behoefde. Diep betreurde hij het overlijden van Matthaeus; in een brief van den 16den Februarij 1656 vermeldt hij het gerucht, dat eene onhandig verrigte aderlating de naaste oorzaak van diens dood zou geweest zijn. Toen na den dood van Matthaeus, Cyprianus Oosterga in diens plaats als hoogleeraar was opgetreden, en de lessen van dezen Huber niet bevielen, keerde hij naar Franeker terug. In een schrijven van den 21sten April 1655 deelt hij mede dat Oosterga verlangde, dat hij onder diens praesidium een strijdschrift zou verdedigen, maar dat hij dit geweigerd had uithoofde der kosten. Nadat hij nu te Franeker nog een jaar de voorlezingen van Wissenbach had gevolgd, verdedigde hij op Zaturdag den 26sten September 1655 in het openbaar eene door hem geschreven verhandeling: „de actionibus bonae fidei et stricti juris." De kosten bedroegen slechts negen gulden aan den drukker en drie gulden aan den boekbinder. Nog denzelfden dag schreef hij dat het dispuut een half uur boven den gezetten tijd geduurd had ten gevolge van een gebrek aan de academieklok. Nu verzocht hij zijnen vader, buitenlandsche hoogescholen te mogen bezoeken. Deze bewilligde. Straks (in Mei 1656) ging hij met eenige vrienden naar Marburg. Hij nam daar zijn intrek bij een regtsgeleerde, die zijne rijke bibliotheek te zijner beschikking stelde. De reis van Franeker tot daar had achttien dagen geduurd en geene meerdere uitgaven dan zes en dertig gulden

gevorderd. Daar boezemde hem vooral een proces belangstelling in dat tegen een heks gevoerd werd. Hij schijnt haar verhoor te hebben bijgewoond en verhaalt hoe zij erkende dat zij in hare jeugd van hare moeder de duivelskunstenarijen geleerd had en dat zij voortdurend omgang gehouden had met een boozen geest Asmodeus genoemd. Van Marburg ging hij naar Heidelberg, waar hij zich den 18^{den} September als student liet inschrijven. Hij woonde in de voorstad bij een Leeuwarder, Nooteman geheeten, die sedert zes jaren als geschutgieter in dienst van den keurvorst was. Hij vond slechts twee professoren in de regten, n.l. den ouden David Henrich Chuno en den jongen Philippus Burchard, die naauwelijks een jaar hoogleeraar was. Met Burchard werd hij zeer bevriend, zooals o. a. blijken kan uit een carmen nuptiale dat Huber ter eere van dezen opstelde. Den 27sten Februarij 1657 deed hij zijn doctoraal examen. Zelf getuigt hij dat dit van zeven tot tien uur 's morgens duurde, en dat het van dien aard was, dat hij het ongaarne vóór twee jaren zou hebben afgelegd. Daarna verdedigde hij in het openbaar zijn proefschrift: „de jure accressendi;" en mogt de eer genieten van den 14^{den} Mei 1657 tot J. U. D. bevorderd te worden. Bij deze gewigtige gelegenheid werd een bundel *Carmina votiva* (Heidelb. 1657. 4), ter zijner eere uitgegeven. Blijkens zijne onuitgegeven brieven hield hij bij diezelfde plegtigheid eene Latijnsche redevoering over de vraag of en in hoeverre de straffen kunnen verzwaard worden uithoofde der vermenigvuldiging van misdrijven. De keurvorst van de Paltz had beloofd bij die plegtigheid tegenwoordig te zullen zijn; doch werd daarin verhinderd door eene bijeenkomst met den Brandenburgschen gezant. Intusschen werd hij niet door de Friezen vergeten, want reeds den 30sten April 1657, dus nog voordat

hij gepromoveerd was, werd hij benoemd tot hoogleeraar in de welsprekendheid en de geschiedenis te Franeker. Tevens werd hem toegestaan zijne reizen tot November voort te zetten. Zelf evenwel overtuigd dat hij de noodige ervarenheid niet bezat, zou hij zeker voor deze vereerende betrekking bedankt hebben, ware het niet dat zijne vrienden, en vooral de meergenoemde Wissenbach, hem hadden aangespoord het aanbod aan te nemen. Zoo trad hij dan den 30sten November 1657 als hoogleeraar op. In de redevoering „de bona mente seu sincero genuinae eruditionis amore" waarmede hij dat ambt aanvaardde, drukte hij den twijfel uit of hij de goede verwachtingen die men van hem koesterde zou regtvaardigen. Spoedig begreep Huber hoe nuttig het zoude zijn de politieke geschiedenis op zijn hoofdvak, de regtsgeleerdheid, toe te passen. Daarom erlangde hij in Mei 1663 de bevoegdheid, om niet alleen door middel van huisonderwijs in die vakken onderrigt te geven, maar ook om als leider bij de verdediging van vele strijdvragen door de studenten aan de hoogeschool te Franeker op te treden. Voor de moeite die hem dit kostte, genoot hij eene jaarlijksche toelage. Met voorbeeldeloozen ijver legde hij zich nu op het onderwijs toe. Ja, het is een feit dat hij aan zijne leerlingen, die inmiddels uit alle oorden van Europa zamenvloeiden om de lessen van den beroemden man bij te wonen, den geheelen dag van zes uur 's morgens tot acht uur in den avond wijdde. Na den dood van Wissenbach, in 1665, liet hij zijn professoraat in de welsprekendheid en geschiedenis varen, en trad den 19den September in diens plaats als hoogleeraar in de regten op, met het houden eener redevoering: „exhibens Historiam Juris Romani, et ex ejus argumento continuam probationem, Litteras humaniores cum Jurisprudentia esse conjungendas." Ook verkreeg

hij na het afsterven van Willem Cup in het jaar 1667 met den rang van eersten hoogleeraar in de regten, de bevoegdheid om de Pandekten te onderwijzen. Drie jaren later, in 1670, werd hij benoemd tot hoogleeraar aan Leidens hoogeschool. Intusschen wilden de Friezen ongaarne zien, dat een man als Huber zijn geboortegrond zou verlaten, en droegen hem daarom op tegen eene verhoogde jaarwedde, ook onderwijs te geven in het staatsregt, eene wetenschap, die inzonderheid door hem van de andere deelen der regtsgeleerdheid met juistheid werd afgescheiden en een zelfstandig karakter erlangde. In 1674 was hij de vertegenwoordiger van Franeker bij de Synode te Dokkum. Toen hij in het jaar 1679 andermaal te Leiden beroepen werd, aarzelde hij eerst of hij het aanbod aan zou nemen; doch nadat hem, voor het geval dat hij dit niet deed, vele beloften gedaan waren en hij inmiddels in plaats van den gestorven Raadsheer Horatius Knijff, door den invloed van de Princes Albertina Agnes, tot raad in den Hove van Friesland verkozen was, sloeg hij het af en aanvaardde het hem opgedragen regterambt, onder de voorwaarde dat hij, zoo men der gedane beloften niet gestand deed, tot de Franeker hoogeschool zou terugkeeren. Als lid van den Hove schijnt Huber zich niet op zijne plaats gevoeld te hebben, en al moge hij zelf de welwillendheid der Raadsheeren roemen, toch is het zeker dat hij door zijnen overdreven ijver voor het regt der partijen, zich enkele zijner medeleden tot vijand maakte. Waarschijnlijk verliet hij daarom reeds den 16[den] Februarij 1682 deze bediening. Nu ten derden male tot hoogleeraar te Leiden beroepen, wisten de Friezen ook ten derden male hem zoodanige voorwaarden aan te bieden, dat hij zich op nieuw aan de universiteit te Franeker verbond. Hem werd de titel toegekend van Professor Honora-

rius, met vrijstelling van het houden van collegies; alleen zou hij hun ter zijde staan, die zijne hulp inriepen; verder mogt hij in den academischen senaat naast den rector magnificus zitting nemen; hij zou voortgaan met het schrijven van geleerde werken, den titel van Oud-raadsheer dragen, en voortaan een jaarlijksch inkomen van 2000 gulden genieten. Hij maakte zich nu zeer verdienstelijk jegens de hoogeschool door zijn onderwijs, jegens Friesland en de gansche geleerde wereld door zijne geschriften. Eene dorre opsomming van deze achten wij overtollig; de lange lijst is overal te vinden. Een oordeel daarover uit te brengen durven wij ons evenmin aanmatigen, als het bestek dezer proeve het motiveren van dat oordeel zou gedoogen. Zoo ergens, dan geldt hier het *tacere praestat, quam pauca dicere.* Ook hebben sinds lang talentvolle mannen hunne pen gewijd aan de waardering der veelvuldige en veelsoortige diensten door Ulrik Huber aan de wetenschap bewezen. Aan de polemiek dier dagen bleef hij niet vreemd, en bij geschillen van godgeleerden aard kon hij geen rustig toeschouwer blijven. Alleen zij hier vermeld dat van zijne Praelectiones Juris Romani et Hodierni nog in 1840 tot 1842 eene nieuwe quarto-uitgave te Macerata in Italië het licht zag. Een doorslaand bewijs dat dit werk geacht is blijvende waarde te bezitten. Terwijl zijne meeste geschriften in tallooze exemplaren verspreid zijn, is dit niet het geval met de Disputationes Juris fundamentales, eene verzameling die in losse vellen is uitgegeven, en nooit schijnt voltooid te zijn. Het eenige exemplaar dat den hoogleeraar Gabinus de Wal onder de oogen kwam hield, LXXIV disputationes in en eindigde op bladzijde 588. Thans evenwel is ons uit een ander exemplaar, dat in de boekerij van een onzer leermeesters wordt aangetroffen, gebleken,

dat ook nog n°. LXXV, LXXVI en een deel van n°. LXXVII zijn afgedrukt, terwijl het geheel eindigt met bladzijde 624. Bij al den lof, die Huber door tijdgenoot en nakomeling is toegezwaaid, mag men niet over het hoofd zien het min gunstige oordeel over zijne klassieke vorming door uitstekende mannen uitgesproken. Vooral de beroemde Johann August Ernesti heeft zich scherp ten zijnen opzigte uitgelaten: „Ad Huberi Digressiones quod attinet, in quovis paene capite, quod quidem legeram, mihi videbar demonstrare posse, hominem, ut in controversia de praetorio, e Lexicis indicibusque scripsisse, neque Ciceronem, Livium, Suetonium accurate legisse, saltem eos non intellexisse: quod si legisset intellexissetve necessario multa aut aliter, aut longe melius scripsisset." Intusschen moeten wij hierbij voegen dat de waarlijk niet minder strenge criticus Andreas Wilhelm Cramer deze oordeelvelling als te scherp en onregtvaardig heeft afgekeurd. — Tot driemalen toe is Huber rector magnificus der Friesche hoogeschool geweest, in de jaren 1660, 1667 en 1677. Ook werd hij soms buiten de provincie Friesland geroepen, om als regter in cas van revies, deze of gene zaak te beslissen. Den 8sten November 1694 overleed hij op negen en vijftigjarigen leeftijd aan eene uitterende longziekte. De hoogleeraar Campegius Vitringa heeft zijne nagedachtenis vereeuwigd door eene in druk uitgegevene redevoering. Behalve in den reeds vroeger genoemden bundel van carmina votiva is hij ook bezongen door Ern. Baders, bij gelegenheid dat hij Raadsheer werd. Toen hij voor het eerst hoogleeraar werd, bezong hem zijn vroegere leermeester Tob. Gutberleth. Ook Willem van Ranouw heeft een lijkdicht te zijner eere gemaakt. Hij is twee malen getrouwd, eerst met Agneta Althusen, bij wie hij twee kinderen gehad heeft, na haren dood met Judith van der Ley,

die hem negen kinderen schonk, onder welke Zacharias Huber die Hoogleeraar en Raadsheer geweest is.

De talrijke oudere schrijvers over Huber en zijne geschriften vindt men in het werk van Mr. G. de Wal, de claris Frisiae Jureconsultis, vermeld. Voeg hierbij: Ernesti, Opuscula varii argumenti, pag. 312, Cramer, Opuscula, pag. 220 en H. H. Tels, Dissert. de Meritis Ulrici Huberi in Jus publicum universale, Lugd. Bat., 1838, pag. 18—69.

LXVI. Hobbe Baerdt van Sminia. 30 October 1679. Hij was het eenigste van de twaalf kinderen van den Raadsheer Jetze van Sminia en Anna Maria van Baerdt, dochter van Hobbe van Baerdt, dat den naam Baerdt van Sminia kreeg. Zijn geboortedag was de 22ste Augustus 1655. Eerst trad hij op als secretaris van de grietenij Stellingwerf-Westeinde. Dit bleef hij totdat hij na den dood van Joh. van Glinstra verkozen werd tot Raad in het Hof. Tegen zijne keuze, welke door het kwartier Zevenwolden geschiedde, werd geprotesteerd door eenige leden van het kwartier Oostergoo; doch zonder gevolg. Bijna twee en veertig jaren is hij Raadsheer geweest; gedurende de laatste zes jaren, nl. sedert den afstand van Martinus van Scheltinga, nam hij de functies van oudsten en praesiderenden Raad waar. Nadat hij den 29sten Mei 1721 voor dit ambt bedankt had, stierf hij reeds den 21sten October van datzelfde jaar en werd begraven in de Westerkerk te Leeuwarden. Eerst trouwde hij met Tethje Gerroltsma, zijne tweede vrouw was Catharina van Haersma, zijne derde Ida Margaretha van Rhala. Bij deze drie vrouwen heeft hij negen kinderen gehad.

Stamboek, D. I, blz. 365; D. II, blz. 254. — Naamrol, blz. 48, 55. — Proefschrift, blz. 34, 35. — Baders, t. a. p., pag. 32 vlg.

LXVII. Franciscus Jorritsma. 16 Februarij 1682. Waarschijnlijk was hij de zoon van Gothofredus Jorritsma en

Tjetscke van Burum, die als weduwe huwde met Jacobus Adius. Uit zijne inschrijving als student aan de hoogeschool te Leiden blijkt dat hij in 1641 te Leeuwarden geboren werd. Zij luidt: Franciscus à Jorritsma, Leovarda Friso, anno aetatis XX, stud. philos., den 9den Junij 1661. Den 18den Maart 1667 vestigde hij zich als advocaat voor den Hove. Eerst werd hij benoemd tot pensionaris, later tot secretaris der stad Leeuwarden; ook trad hij, nadat Isaäc de Schepper was afgetreden als Landssecretaris, den 22sten Februarij 1678, in diens plaats op. In deze betrekking bleef hij totdat hij na het bedanken van Ulr. Huber als Raadsheer zitting nam. Hij is eindelijk den 5den Mei 1716, dus in den ouderdom van vijf en zeventig jaren overleden, en maakte plaats in het Hof voor den zoon zijns voorgangers, den hoogleeraar Zacharias Huber.

Stamboek, D. I, blz. 92. — Naamrol, blz. 48, 53. — Charterb., D. V, blz. 1148 vlg.

LXVIII. Matthijs van Vierssen. 11 April 1684. Hij was de zoon van IJsbrant van Vierssen die o. a. lid der Staten-Generaal is geweest, en Alida van Lauta. Uit zijne inschrijving als student te Leiden, den 23sten Maart 1679, blijkt dat hij moet geboren zijn omstreeks het jaar 1658; den 27sten Januarij 1660 werd hij gedoopt te Leeuwarden. Misschien studeerde hij eerst te Franeker, daarna, zooals ons reeds bleek, te Leiden. Uit een vers van Ern. Baders, opgesteld ter eere van „Matthias à Vierssen, SS. LL. Studiosus, Galliam abiens," waarin de schrijver den wensch uitdrukt dat hij met den doctoralen titel versierd in zijn vaderland zal terugkeeren, volgt dat hij ook eene of meerdere Fransche academies bezocht. In 1682 in Friesland teruggekeerd liet hij zich den 1sten December van dat jaar als advocaat inschrijven, en was dit nog geen twee jaren

toen hij Raadsheer werd door de resignatie van Agge van Sixma. Dit is hij gebleven totdat hij den 7den Augustus 1699 overleed, met achterlating van eene weduwe Ida Margaretha van Rhala en twee kinderen. In het stamboek van den Frieschen adel wordt gezegd dat hij in 1661 assessor bij het krijgsgeregt was. Uit den aard der zaak is dit vrij onmogelijk, maar nog duidelijker komt de onjuistheid van die bewering te voorschijn, wanneer wij de uitgave van de Landsordonnantie van het jaar 1664 opslaan en daar als assessor van het krijgsgeregt genoemd vinden „*Doctor* Matthias van Vierssen." O. i. kan deze geen andere geweest zijn dan D. Matthias van Vierssen, die in het jaar 1647 als advocaat voor het Hof is ingeschreven, in 1679 oudste advocaat was en in 1693 overleed.

Stamboek, D. I, blz. 332; D. II, blz. 219. — Baders, t. a. p., pag. 114 vlg. — Naamrol, blz. 49. — Uitgave der Landsordonnantie van 1664, aanwijzing der regtsdagen, blz. 11.

LXIX. Albert Schotanus à Steringa. 16 Julij 1684. Hij was de zoon van Henricus Schotanus à Steringa of Starringa, die in het Charterboek [1]) dikwijls voorkomt als Volmagt ten Landsdage, en ook derwijze betiteld wordt in eenen brief van Reinerus Neuhusius, welke deze hem in April 1669 schreef over zijnen zoon Albert, die, toen dertien jaren oud zijnde, bij Neuhusius te Alkmaar was, ten einde de lessen op het gymnasium aldaar bij te wonen. Zijne moeder is ons onbekend. Hij werd geboren in het jaar 1656. Nadat hij het gymnasium te Alkmaar verlaten had, studeerde hij waarschijnlijk eerst in zijne geboortestad Franeker, tot dat hij in 1679 naar Leiden vertrok, en

---

1) **Charterb., D. V, blz. 741 vlg.**

zich daar den 27sten November als student in de regten liet inschrijven. Den 8sten November 1681 trad hij als advocaat voor het Hof op, en werd in 1684, door de resignatie van Gerlich Doys, Raadsheer. Zacharias Huber schreef in 1712 dat hij zich herinnerde eens „ex ore pie defuncti Viri Amplissimi, Alberti Schotani à Sterringa, Gravissimi nuper et Juris religiosissimi Senatoris in Curiâ Frisiacâ" verstaan te hebben, dat het Hof, niettegenstaande van den Sande zich ten sterkste tegen een vonnis verklaard had, toch ook gedurende het leven van dezen Raadsheer een dergelijk vonnis geslagen had. Toen den 12den April 1704 een ander in zijne plaats benoemd werd, was hij hoogstwaarschijnlijk reeds gestorven.

Charterb., D. V, blz. 741 vlg. — Reineri Neuhusii, Epist., Cent. VI, pag. 109. — Naamrol, blz. 49, 50. — Zach. Huber, de casibus enucleatis, Franeq. 1712, blz. 429.

LXX. Hector van Bouricius. 1686. Zoon van Jacob van Bouricius, die tijdens de geboorte van Hector in 1660 grietman van Aengwirden was, en Sijtscke Crack. Volgens de naamrol was hij, toen hij in plaats van den overleden Johannes Rhala gekozen werd tot Raadsheer in het Hof, gecommitteerde ten Landsdage. Hij overleed den 5den September 1705 ongehuwd te Oudeschoot en werd begraven te Terband.

Stamboek, D. I, blz. 328; D. II, blz. 218. — Naamrol, blz. 49. — Proefschrift, blz. 84.

LXXI. Cornelis van Vierssen. 7 September 1689. Zoon van den Raadsheer Gijsbert van Vierssen, en Catharina Kinnema, de dochter van den Raadsheer Cornelis Kinnema, van wiens overlijden in 1644 wij vroeger hebben melding gemaakt. Aan zijnen grootvader Kinnema ontleende dus onze van Vierssen zijn voornaam; en gelijk Willem van Viers-

sen, die getrouwd was met Cunira Liviusd. van Scheltinga, zijnen oudsten zoon Livius noemde naar den vader zijner vrouw, zoo zal waarschijnlijk ook onze Cornelis de oudste zoon geweest zijn van Gijsbert van Vierssen. Te meer besluiten wij daartoe, omdat Cornelis van Vierssen reeds in 1689 Raadsheer werd, terwijl sedert 1673 het vereischte gesteld was dat men om Raadsheer te worden den leeftijd van vijf en twintig jaren moest bereikt hebben. De vader van Cornelis was in 1662 getrouwd; zijn eerste kind was volgens het stamboek van den Frieschen adel eene dochter, dus moet Cornelis, om het gestelde vereischte te bezitten, het tweede kind geweest zijn dat in het jaar 1664 geboren werd. Het stamboek van den Frieschen adel zegt evenwel dat Assuerus de oudste zoon was van Gijsbert. Intusschen beschouwen wij dit als eene misvatting. Ook dwalen de schrijvers van het stamboek in hunne vooronderstelling, dat Philippus, die in 1672 geboren werd, dezelfde persoon zou geweest zijn als hij die „op de bekende: *Naamrol*, op den 7 September 1698, onder den naam van Cornelis vóórkoomt." Klaarblijkelijk verlegen met hetgeen gevonden werd in de naamrol, pag. 49, hebben die schrijvers dit te boek gesteld. Immers in de naamrol staat niet 7 September 1698, maar duidelijk 7 September 1689, en daar wordt niet gesproken van Philippus, die eerst in het jaar 1722 Raadsheer [1]) werd, maar duidelijk van Cornelis; terwijl eindelijk om de bewering van het stamboek geheel te ontzenuwen kan dienen dat onze Cornelis van Vierssen reeds den 6[den] September 1694 was overleden, dus nog vier jaren vóórdat hij volgens het stamboek Raadsheer zou zijn geworden. Dit zij genoeg over den ons overigens onbekenden Cornelis van Viers-

---

[1]) Naamrol, blz. 55.

sen, die Raadsheer werd door de resignatie van zijnen vader Gijsbert van Vierssen.

Naamrol, blz. 49. — Stamboek, D. I, blz. 331 vlg.; D. II, blz. 219.

LXXII. Aggaeus Hamerster. Na 6 Mei 1692. De naamrol zegt: in Februarij 1691. De onjuistheid van het laatste valt in het oog, wanneer wij er op wijzen, dat die zelfde naamrol zegt dat hij in de plaats kwam van wijlen Quiryn de Blau, terwijl deze (eveneens volgens de naamrol) eerst den 6den Mei 1692 overleed. — Hij was de zoon van den notaris Dominicus Aggaei, die de eerste van zijn geslacht schijnt geweest te zijn die den naam Hamerster aannam, en Catharina Folkerts of Acronius, en werd geboren in het jaar 1661 of 1662 te Leeuwarden, blijkens zijne inschrijving als student in de regten aan de hoogeschool te Leiden, den 4den September 1681. Hij liet zich den 12den Julij 1684 inschrijven als advocaat voor het Hof; later werd hij ook Landsadvocaat. Tot Maart 1715 bleef hij Raadsheer. Toen hij deze betrekking overgedragen had op zijnen zoon Dominicus, werd hij Volmagt ten Landsdage, en bleef dit naar het schijnt tot zijnen dood, den 18den Julij 1717. Genoemde zoon Dominicus was geboren uit zijn huwelijk met Jeltje Wielinga wier vader Epeus Wielinga vijf malen burgemeester der stad Leeuwarden is geweest. — Jetske Reinou van der Malen, eene bloedverwant van onzen Hamerster, stelde te zijner nagedachtenis een lijkdicht op.

Naamrol, blz. 47, 49, 58. — Stamboek, D. II, blz. 274. — J. R. van der Malen, Gedichten, blz. 177 vlg.

LXXIII. Hector Livius van Haersma. 6 September 1694. Hij was de zoon van Arent van Haersma, grietman van Smallingerland, en Aukje van Glinstra (die den 2den October

1664 te Gontum getrouwd zijn) en werd den 29sten Junij 1673 te Leeuwarden gedoopt. Dat hij J. U. D. was, blijkt uit hetgeen wij in de bekende naamrol bij zijnen oudsten zoon, Arent Aulus van Haersma, aangeteekend vinden, die door zijne resignatie in April 1720 Raadsheer werd, en de eerste was van de eigenerfde heeren welke, zonder gestudeerd te hebben aan eene academie en dus zonder doctor of licentiaat te zijn, als lid van den Hove werden toegelaten. — Uit zijn huwelijk met Titia van Bosman werden behalve genoemden zoon zes kinderen geboren. Kort nadat hij afstand deed van zijn ambt is hij in 1720 overleden.

Stamboek, D. I, blz. 212, D. II, blz. 148. — Naamrol, blz. 49, 53. — Proefschrift, blz. 86.

LXXIV. Barold Knock. 31 December 1698. — Zijne ouders woonden te Groningen, waar hij geboren en den 28sten Januarij 1679 als „stud. Phil." ingeschreven werd. Eerst trad hij op als ontvanger van de admiraliteit te Harlingen. Daardoor eenmaal ingezeten der provincie Friesland geworden, werd hij den 31sten December 1698, door de resignatie van Harmen van Idsinga, Raadsheer. In deze betrekking bleef hij totdat hij na meer dan twintig jaren Raadsheer te zijn geweest, dit ambt overdroeg op zijnen zoon, D. Bernhardus Hermannus Knock, in April 1720. Als oud-raadsheer is hij overleden te Leeuwarden; hij werd begraven te Buitenpost. Dat hij bij zijne vrouw Berbera van Bay meer kinderen dan genoemden zoon gehad heeft, bleek ons niet.

Naamlijst der studenten te Groningen. blz. 206. — Naamrol, blz. 49, 54. — Proefschrift, blz. 30.

LXXV. Goslick van Knijff. November 1699. Hij was

de zoon van Hothje of Horatius van Knijff, dien wij boven reeds leerden kennen als Raadsheer, en Luts van Hiddema. Zijnen naam Goslick, Godschalk of Godescalvus ontleende hij aan zijnen grootvader Goslick van Hiddema. Volgens het stamboek van den Frieschen adel is hij geboren den 28sten October 1666. Met het oog evenwel op hetgeen wij vonden in het album van de Leidsche hoogeschool, waarin hij den 18den Maart 1682 ingeschreven werd als: „Godescalvus Knijff, Leovardiensis Frisius, a. aet. 20 Jur. Stud.," meenen wij de juistheid dier opgave te mogen betwijfelen, en te moeten aannemen dat hij vier jaren vroeger geboren werd te Leeuwarden. Van zijnen levensloop is ons niets meer bekend, dan dat hij, in de plaats van den overleden Matthijs van Vierssen, Raadsheer geworden zijnde, in het jaar 1712 deze betrekking overdroeg, dat hij in datzelfde jaar den 1sten December overleed en dat hij gehuwd is geweest met Helena Aebinga van Humalda. Uit dezen echt werd de meer bekende Grietman Hothje (of Horatius) Hiddema van Knijff geboren, wiens lustslot Lauta-State te Wier tijdens de omwenteling van 1748 een prooi der vlammen werd.

Stamboek, D. I, blz. 3; D. II, blz. 4. — Naamrol, blz. 50, 52. — Sminia, Nieuwe Naamlijst van Grietmannen, blz. 56, 57.

STELLINGEN.

STELLINGEN.

I.

In pr. Inst. *de nuptiis* zijn de woorden „in tantum, ut jussum parentis praecedere debeat" door achteloosheid uit het werk van dezen of genen ouden regtsgeleerde overgenomen.

II.

In het Romeinsche regt was de verpligting tot het verstrekken van levensonderhoud beperkt tot de verwanten in de opgaande en nederdalende linie.

III.

Het regts-instituut der legitieme portie is niet, gelijk velen beweren, verwerpelijk.

IV.

Onder het woord *terugkeeren* in art. 918 al. 1 B. W. versta men: verkregen worden *krachtens erfgenaamschap*.

V.

Een natuurlijk erkend kind heeft, in geval een der bloedverwanten van zijne ouders overlijdt zonder nabestaanden in den erfelijken graad of langstlevenden echtgenoot achter te laten, de *saisine* op diens goederen.

VI.

Bij eene uiterste wilsbeschikking ten voordeele *van de armen*, zonder andere aanduiding, moet, in geval op de plaats waar de erfenis is opengevallen armen-inrigtingen van verschillende gezindten aanwezig zijn, de verdeeling geschieden niet naar evenredigheid van het getal *gezindten*, maar naar evenredigheid van het getal *armen tot iedere gezindte behoorende*.

VII.

De afschaffing van art. 1638 B. W. is niet wenschelijk. De Fransche wet van 2 Augustus 1868, moet noodwendig tot talloze bezwaren aanleiding geven.

VIII.

De curators in een faillissement zijn bevoegd de aan den failliet geadresseerde telegrammen te openen.

IX.

Het faillissement van een vennootschap onder een firma brengt dat van al de vennooten mede.

X.

Bij naamlooze vennootschappen is de verpligting tot openbaarmaking der balans de zekerste waarborg voor het publiek.

XI.

De definitie, die onze wetgever van eene zakelijke regtsvordering geeft, is onjuist.

XII.

Art. 814 W. v. B. Rv. is overbodig.

XIII.

De toepasselijkverklaring van art 409 W. v. Sv. op het geval dat regt is gesproken op valsche of vervalschte stukken ware wenschelijk.

XIV.

Behalve de herstelling in zijne eer, waarvan art. 413 al. 1 W. v. Sv. spreekt, behoort de wet den onschuldig veroordeelde

die zijne straf reeds ondergaan heeft, ook een regt op schadeloosstelling toe te kennen.

XV.

Teregt schreef de Belgische wetgever in art. 462 van den Code Pénal van 1867: „Ne donneront lieu qu'à des réparations civiles, les *vols* commis par des époux au préjudice de leurs conjoints; par un veuf ou une veuve, quant aux choses qui avaient appartenu à l'époux décédé; par des descendants au préjudice de leurs ascendants; par des ascendants au préjudice de leurs descendants, ou par des alliés aux mêmes degrés.

Toute autre personne qui aura participé à ces vols ou récélé tout ou partie des objets volés sera punie comme si la disposition qui précède n'existait pas."

XVI.

De in art. 380 al. 2 C. P. genoemde heelers begaan naar het Nederlandsche regt een op zichzelf staand misdrijf.

XVII.

Teregt past de Belgische wetgever het beginsel, in art. 380 al. 1 C. P. aangenomen, ook toe op misbruik van vertrouwen.

XVIII.

Hij, die den zoon, welke tot burgerlijke schadevergoeding veroordeeld is wegens arglistige ontvreemding van goederen zij-

nen vader toebehoorende, in het openbaar verwijt, dat hij zich aan diefstal heeft schuldig gemaakt, zou aan hoon of laster kunnen worden schuldig verklaard, ook wanneer in art. 367 C. P. niet gesproken ware van daden, die in geval zij plaats hadden „l'exposeraient au mépris ou à la haine des citoyens."

XIX.

De vermeerdering der bevolking behoeft noch behoort de oorzaak te zijn van de vermeerdering en verandering der kiesdistricten.

XX.

Tot de bepaling van den census voor het kiezen van leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, behoort niet gelet te worden op de plaatselijke belastingen.

XXI.

Het heffen van tollen op gemeentewegen verdient afkeuring.

XXII.

Afschaffing der Staats-loterij is wenschelijk.
